

แนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา

THE WAY OF WEALTH MANAGEMENT IN BUDDHISM

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

แนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Way of Wealth Management in Buddhism

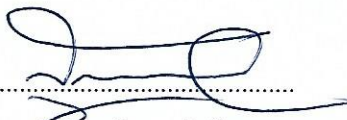
Miss Panida Luengvilas

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

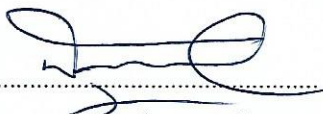

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

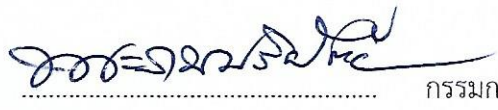
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

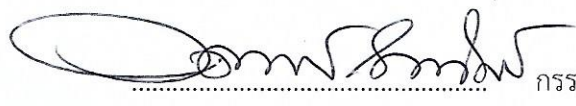
ประธานกรรมการ

.....
(ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์)

กรรมการ

.....
(พระราชปริยัติกวี, ศ. ดร.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

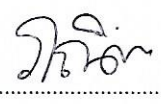
พระราชปริยัติกวี, ศ. ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัย : นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ) ศ.ดร., ป.ธ.๙,
ศษ.บ. (การสอนมัธยมศึกษา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),
Ph.D. (Pali & Buddhist)

: ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, บ.ศ. ๙ (บาลีศึกษา ๙
ประโยค), อบ. (อภิธรรมบัณฑิต), ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ),
ศษ.บ. (ภาษาไทย), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า ทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง สวัญญาณกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่มีชีวิต และอวิญญานกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้น ทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินมี ๓ ประการ ได้แก่ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์ ทั้งนี้ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลางไม่ย่อหย่อนและไม่ตั้งจนเกินไป

แนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนานั้นมีองค์ประกอบ ๓ อย่าง ได้แก่ การแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ เป็นทางปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถะประโยชน์) ซึ่งประกอบด้วย การขยันแสวงหา การรักษาเหมาะสม การคบเพื่อนดี และการเลี้ยงชีวิตพอควร โดยมีเป้าหมาย คือ ความสุขในชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุจุดหมายในระดับส่วนบุคคล จุดหมายเพื่อผู้อื่น และจุดหมายร่วมกันเพื่อความดีงามของคนในสังคม

Thesis Title : The Way of Wealth Management in Buddhism

Researcher : Miss Panida Luengvilas

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Rajapariyattkavi, (Somjin Sammāpaṇṇo), Prof. Dr.
Pali IX, B.Ed (Secondary Education), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D (Pali & Buddhist Studies).

: Asst. Prof. Dr.Maechee Kritsana Raksachom,
Pali IX, B.A. (Abhidhamma Studies),
B.A. (English), B.A. (Thai Language),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies).

Date of Graduation : May 26, 2018

Abstract

This thesis entitled ‘The way of wealth management in Buddhism’ has three objectives: 1) to study the property in Buddhism, 2) to study Dharma principles related to wealth management in Buddhism, and 3) to study the way of wealth management in Buddhism. This is a qualitative research.

In this research, there are two kinds of property in Buddhism, animate and inanimate property. This thesis focuses on inanimate property only. The principles of Dharma related to wealth management in Buddhism consist of the principle of Dharma related to seeking the property, the principle of Dharma related to keeping the property and the principle of Dharma related to using the property. It should be based on the principles of middle way which is neither too slack nor forced named “The noble eightfold path”.

The way of wealth management in Buddhism contains of 3 main factors: seeking the property, keeping the property and using the property. The principle is doing these factors following with the temporal objective or present benefit (Ditthadhammikattha). This is related to diligence in seeking property, appropriate saving, association with good friends and living economically. The purpose is to gain the happiness in human being in order to individually and publicly achieve the goal of human life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จดังที่ปรากฏ จากการได้รับความเอื้อเฟื้อ ความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอเอนามแสดงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้เสียสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษา แก้ไขปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ และขอพระขอบคุณ ผศ.ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโนม กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านวิชาการ และการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอื้อเฟื้ออย่างสูง รวมทั้งให้กำลังใจมาโดยตลอดจนวิทยานิพนธ์สำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และอนุมัติให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลง ขอขอบพระคุณคณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ รวมทั้งขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน และพระมหาอดิเดช สติวโร,ดร. ที่กรุณาชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย ผู้เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และเป็นผู้ให้ทุนการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ และกัลยาณมิตร ปริญาโท สาขาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๒๙ ทุกท่าน ที่ช่วยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง ตลอดจนผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการ อันทรงคุณค่า ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณครอบครัวเหลืองวิลาศ ที่สนับสนุนให้โอกาส ให้เวลาและคอยเป็นห่วงเป็นใย เป็นกำลังใจมาตลอด คุณงามความดีในการศึกษาค้นคว้าและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำมาบูชาสักการะแด่พระรัตนตรัย และบูชาคุณบุพการี บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดทั้งครูอาจารย์ และท่านผู้เป็นเจ้าของตำราที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ยังผลให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาด้วยดี

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภูมิ	จ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๑ ความหมายของทรัพย์	๑๓
๒.๒ ประเภทของทรัพย์	๑๕
๒.๒.๑ ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน	๑๕
๒.๒.๒ สวิญญานกทรัพย์และอวิญญานกทรัพย์	๑๙
๒.๓ คุณประโยชน์ของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา	๒๒
๒.๓.๑ คุณประโยชน์ของทรัพย์ภายนอก	๒๒
๒.๓.๒ คุณประโยชน์ของทรัพย์ภายใน	๒๓
๒.๔ โทษและข้อจำกัดของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา	๒๗
๒.๔.๑ โทษของทรัพย์ภายนอก	๒๗
๒.๔.๒ โทษของทรัพย์ภายใน	๓๓
บทที่ ๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์	๓๕
๓.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์	๓๕
๓.๑.๑ จุดมุ่งหมายในการแสวงหาทรัพย์	๓๖
๓.๑.๒ แนวทางการแสวงหาทรัพย์	๓๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๑.๓ กรณียบุคคลตัวอย่างด้านการแสวงหาทรัพย์	๕๑
๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์	๕๓
๓.๑.๑ จุดมุ่งหมายในการรักษาทรัพย์	๕๓
๓.๑.๒ แนวทางการรักษาทรัพย์	๕๔
๓.๑.๓ กรณียบุคคลตัวอย่างด้านการรักษาทรัพย์	๖๐
๓.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์	๖๑
๓.๑.๑ จุดมุ่งหมายในการใช้ทรัพย์	๖๒
๓.๑.๒ แนวทางการใช้ทรัพย์	๖๖
๓.๑.๓ กรณียบุคคลตัวอย่างด้านการใช้ทรัพย์	๗๑
๓.๔ สรุปหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์	๗๓
บทที่ ๔ แนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๗๕
๔.๑ แนวทางการแสวงหาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๗๕
๔.๒ แนวทางการรักษาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๘๐
๔.๓ แนวทางการใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๘๕
๔.๓ สรุปแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๘๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๙๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๓
๕.๑.๑ ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๙๓
๕.๑.๒ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์	๙๔
๕.๑.๓ แนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา	๙๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๖
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๙๖
บรรณานุกรม	๙๗
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๑๐๑
ภาคผนวก ข รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๐๙
ภาคผนวก ค รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๑๔
ภาคผนวก ง รายละเอียดฉบับสัมภาษณ์	๑๒๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

ภาคผนวก จ ภาพประกอบการสัมภาษณ์
ประวัติผู้วิจัย

๑๔๘

๑๕๐

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง	หน้า
แผนภูมิที่ ๓.๑ องค์ประกอบมัชฌิมาปฏิปทา	๕๐
แผนภูมิที่ ๓.๒ หลักการจัดสรรทรัพยากรเป็นส่วน	๕๕
แผนภูมิที่ ๓.๓ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อใช้ประโยชน์	๖๒
แผนภูมิที่ ๔.๑ หลักการจัดสรรทรัพยากรเป็นส่วน	๘๒
แผนภูมิที่ ๔.๒ จุดมุ่งหมายในการใช้ทรัพยากร	๘๗
แผนภูมิที่ ๔.๓ แนวทางการจัดการทรัพยากรตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ	๘๙
แผนภูมิที่ ๔.๔ แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา	๙๒

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ ๑.๑ ผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสที่ ๓ ปี ๒๕๖๐	๒
แผนภาพที่ ๓.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๗๑
แผนภาพที่ ๔.๑ รายได้ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพเฉลี่ยต่อเดือน และหนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือน (ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๐)	๗๕
แผนภาพที่ ๔.๒ ร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (ปี ๒๕๖๐)	๗๗
แผนภาพที่ ๔.๓ แหล่งที่มารายได้ ๔ ประเภท	๗๘
แผนภาพที่ ๔.๔ ร้อยละการออมของครัวเรือน จำแนกตามการจัดสรรเงินออม	๘๑
แผนภาพที่ ๔.๕ ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้และจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น (ปี ๒๕๕๐-๒๕๖๐)	๘๕

สารบัญตาราง

เรื่อง

หน้า

ตารางที่ ๕.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

๙๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๒๖/๒๕๕ หมายถึงสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๓๒๖ หน้า ๒๕๕ ผู้วิจัยได้เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ข.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ข.อิติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ข.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

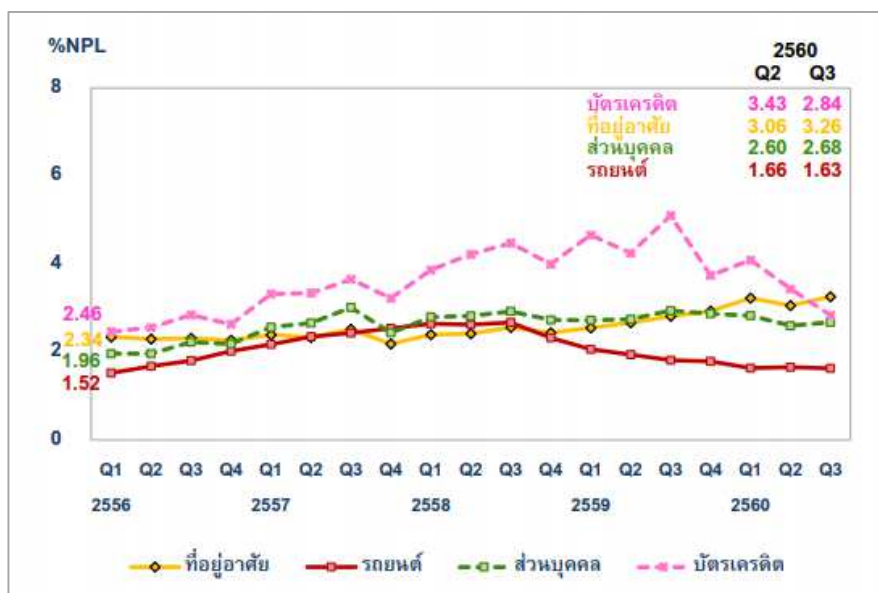
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใดสามารถติดต่อ รับรู้ เผยแพร่ หรือรับผลกระทบจากสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อันเนื่องมาจากปัจจุบันนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนหรือยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นเปรียบเสมือนดาบ ๒ คม มีทั้งคุณอนันต์และมีโทษมหันต์ หากไม่เข้าใจหรือไม่รู้เท่าทัน อาจก่อให้เกิดโทษอย่างหาที่สุดไม่ได้ ด้วยกระแสบริโภคนิยมในปัจจุบันนี้ ทำให้เกิดการวัดค่าของคนจากวัตถุหรือทรัพย์สินที่อยู่ภายนอกร่างกาย ผู้คนมากมายเข้าใจว่าการยอมรับในสังคมเกิดจากการวัดระดับทางฐานะ ดังสำนวนไทยที่ว่า “มีเงินนับว่าเป็นน้อง มีทองนับว่าเป็นพี่” ทรัพย์สินเงินทองถูกยกขึ้นมาให้มีอิทธิพลเหนือตัวบุคคล เกิดการยกระดับตนเองให้สูงขึ้นจากการที่ทำให้ดูดีเพียงแค่ “เปลือก” การบริโภคฟุ่มเฟือยเกินตัวและเกินความจำเป็นต่อปัจจัยในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ด้วยค่านิยมทางวัตถุทำให้หลายคนต้องเป็นหนี้เพื่อการได้มาซึ่งสิ่งของที่มีค่ามีราคาเพียงเพื่อการแสดงออกทางสังคม ความสุขที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพียงความสุขจากภายนอก (Objective well-being) หากความสุขที่เกิดจากภายในไม่

ด้วยกระแสบริโภคนิยมที่เปลี่ยนไป ทำให้พฤติกรรมการใช้เงินของบุคคลแปรผันตาม วัตถุ มีอำนาจและบทบาทมากขึ้นจากการให้คุณค่าของคนในสังคม การแสดงออกซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวยจากการมีที่อยู่อาศัย รถยนต์ สิ่งของหรูหรา สิ่งของฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดการยอมรับในสังคม จากรายงานผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ ในไตรมาสที่ ๓ ปี ๒๕๖๐^๑ สรุปหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จากกลุ่มสินเชื่ออุปโภคบริโภค โดยแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ รถยนต์ ที่อยู่อาศัย บัตรเครดิต และหนี้ส่วนบุคคล จากรายงานพบว่าแนวโน้มของหนี้เสียหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้พบว่าในระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๕๙ ปริมาณหนี้เสียที่สูงที่สุด คือ หนี้บัตรเครดิต ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากผู้ที่ใช้บัตรเครดิตแล้วไม่ได้ชำระหนี้ตามเวลาที่กำหนดไว้ เมื่อผู้ที่ใช้บัตรเครดิตไม่สามารถใช้หนี้ได้ทันเวลา ผู้ใช้บัตรเครดิตจะต้องจ่ายดอกเบี้ยให้กับบริษัทบัตรเครดิตหรือบริษัทสินเชื่อ จนกว่าจะสามารถจ่ายเงินที่ค้างไว้ทั้งหมด ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า บัตรเครดิตหรือบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ที่สถาบันการเงินออกให้ผู้ที่เป็นสมาชิก เพื่อใช้ชำระสินค้าหรือบริการจากสถานประกอบการที่รับบัตรแทนการชำระด้วยเงินสด ทำให้การใช้จ่ายใช้สอยเกิดขึ้นได้ง่าย ซึ่งในการใช้บัตรเครดิตนี้ หากผู้ใช้สามารถชำระเงินได้ครบตามกำหนดถือเป็นสิ่งที่ดี แต่ด้วยความสะดวกสบายในการใช้จ่ายนี้ ทำให้หลายคนใช้จ่ายแบบปลั่งเปลอ ทำให้กลายเป็นหนี้ และหากผู้ใช้ไม่สามารถชำระได้ทันตามกำหนดเวลา ทำให้ต้องจ่ายดอกเบี้ยให้กับบริษัทบัตรเครดิตหรือบริษัทสินเชื่อ ประเด็นนี้สะท้อนให้

^๑ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ผลดำเนินงานของระบบธนาคารไทยพาณิชย์ ไตรมาส ๓ ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bot.or.th> [๑๓ ม.ค. ๒๕๖๑].

เห็นว่า แม้บัตรเครดิตจะมีประโยชน์ในเรื่องของการอำนวยความสะดวกในการใช้จ่าย แต่หากจัดการไม่ดีก็นำมาซึ่งโทษมหันต์ในขณะเดียวกัน เกิดเป็นปัญหาหนี้สิน และกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

แผนภาพที่ ๑.๑ ผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสที่ ๓ ปี ๒๕๖๐

จากข้อมูลที่แสดงมาข้างต้น เกิดประเด็นคำถามที่ว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดหนี้เสียในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน และมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ประเด็นนี้มีความเป็นไปได้ว่าอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น รายได้เฉลี่ยของคนในสังคมน้อยเกินไป ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ความฟุ้งเฟ้อในการใช้จ่ายใช้สอย หรือการขาดความรู้ในการจัดการรายได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจัยหลักเสี่ยงไม่ได้ เช่น สภาพเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง เป็นสิ่งที่บุคคลควรทำความเข้าใจและยอมรับหากยังอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมเดิม แต่สิ่งหนึ่งที่หลีกเลี่ยงได้ คือ การปรับความคิดและความเข้าใจในการบริหารจัดการรายรับ เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำความเข้าใจว่าปริมาณรายรับไม่สำคัญเท่ากับการจัดการรายจ่าย ทำอย่างไรเพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ นำไปสู่การเป็นหนี้ เมื่อเป็นหนี้แล้วหากขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้จ่าย จะนำไปสู่การขาดชำระหนี้ ก่อเกิดเป็นดอกเบี้ย เมื่อสะสมเป็นเวลานานดอกเบี้ยถูกทบไปเรื่อยๆ สุดท้ายกลายเป็นปัญหาหนี้เสีย ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืน เจ้าหนี้ไม่ได้รับการชำระหนี้ เกิดความทุกข์ทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้

ในทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้มุ่งเน้นการแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวย เพราะมองว่าเป็นสิ่งที่เพิ่มได้ลดได้ เป็นอนัตตา เมื่อไม่เที่ยงทำให้เป็นทุกข์ เป็นห่วงเป็นกังวล อีกนัยหนึ่งพระพุทธศาสนา กลับให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อทรัพย์มากกว่า ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า “คนเราไม่มีชีวิตเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง ทรัพย์ภายนอกเป็นวัตถุ เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมสลายไป เป็นของกลางๆ จะทำให้เกิดคุณก็ได้ เกิดโทษก็ได้ เพราะฉะนั้นจึงจะต้องปฏิบัติต่อทรัพย์ให้ถูกต้อง

คือ ทำให้เกิดผลในทางที่เป็นประโยชน์มีคุณค่า”^๒ ทรัพย์ภายนอกนั้นมีคุณประโยชน์ในการสร้างความสุขให้แก่บุคคลต่อการดำรงชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็มีโทษ ก่อให้เกิดความทุกข์แก่บุคคลได้เช่นกัน ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นโทษในตัวเอง จากการเสื่อมสลาย และลักษณะที่เป็นโทษจากการเป็นบุคคลผู้มีทรัพย์ จากประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยเกิดคำถามขึ้นว่าเมื่อมีทรัพย์ภายนอกแล้ว เราควรมีท่าทีหรือมีแนวทางปฏิบัติต่อทรัพย์ที่ได้มาอย่างไรเพื่อไม่ให้กลายเป็นทุกข์ ซึ่งวิธีหนึ่งในการจัดการกับความทุกข์อันเกิดจากทรัพย์ดังกล่าวนี้ คือ การอาศัยหลักธรรมคำสอนและนำมาเป็นแนวทางการจัดการทรัพย์อย่างเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา

จากประเด็นที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งหลักธรรมต่างๆ อันนำมาสู่แนวทางการจัดการทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้เข้ากับยุคปัจจุบัน ในทางสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ รวมทั้งแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาค้นคว้าเรื่องทรัพย์ที่ไม่มีชีวิตและอยู่ภายนอกร่างกายเป็นหลัก

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ รวมทั้งแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 8 รูป/คน (In-depth interview)

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน การวางแผนอย่างเหมาะสม

๑.๕.๒ ทรัพย์ หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของที่จับต้องได้อยู่ภายนอกร่างกาย เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ครอบครองปลื้มใจ ประกอบด้วย

๑) สวิญญานกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิต เช่น คนและสัตว์ต่างๆ

๒) อวิญญานกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น เงิน ทอง ที่ดิน รอยนต์ เป็นต้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ ตำราและหนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักธรรมในหมวดศีล รวมทั้งหลักการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสัมมาอาชีวะ หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ที่ถูกต้องตามหลักธรรมประกอบไปด้วย ๓ อย่างคือ การแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ข่มเหง การรักษาทรัพย์โดยใช้หลักธรรมที่ภูษัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม และการใช้ทรัพย์เพื่อแผ้วถางปัน รวมทั้งทำสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ เป็นบุญ เผยแผ่ส่งเสริมธรรม^๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงกิจกรรมและผลการดำเนินกิจกรรมของเศรษฐกิจศาสตร์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีงาม รวมทั้งการพัฒนาตนและพัฒนาสังคมของมนุษย์ การได้บริโภคหรือความพึงพร้อมในทางเศรษฐกิจไม่ใช่จุดหมาย แต่ควรเป็นรากฐานในการพัฒนามนุษย์เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตทำให้พร้อมที่จะสร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม สรุปได้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ปฏิบัติอย่างถูกต้อง ย่อมเป็นกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพ เป็นสาระสำคัญของเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธ^๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงแนวทางการใช้ชีวิตของคนในสังคมประกอบด้วย ๔ หมวด ได้แก่ คนกับความเป็นคน คนกับชีวิต คนกับคน และคนกับบรรดา ทั้งนี้ในหมวดคนกับชีวิตนั้น ว่าด้วยเรื่องของการทำมาหาเลี้ยงชีพ พบว่า การประกอบกิจการงานที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อการสร้างฐานะนั้นประกอบด้วยการรู้จักหาทรัพย์ การรู้จักรักษาทรัพย์ และการรู้จักใช้ทรัพย์^๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงข้อคิดชีวิตที่ทวนกระแสสังคม นำเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงามและการมีความสุขในเรื่องของทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก หากคนปฏิบัติถูกต้อง ย่อมเกิดทรัพย์ทั้งสองประการ คือ ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน โดยทรัพย์ภายนอก

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม, ๒๕๕๙), หน้า ๗๘๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๓๘), หน้า ๕๗-๖๐.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗-๔๐.

และทรัพย์ภายในนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คนที่มีทรัพย์ภายในเช่นความรู้และความดี สามารถสร้างทรัพย์ภายนอกให้เกิดขึ้น คนที่มีทรัพย์ภายนอกเมื่อมีปัญหาและคุณธรรม ย่อมรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์ได้อย่างเหมาะสม สรุปได้ว่าในทางพระพุทธศาสนานั้น ให้ความสำคัญกับทรัพย์ทั้ง ๒ ประการ คือ ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน^๖

อี. เอฟ. ชูเมกเกอร์ ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ของพุทธศาสนิกชน โดยมุ่งหาวิธีที่ทำให้มนุษย์มีความพอใจสูงสุดโดยการมีรูปแบบการบริโภคด้วยการบริโภคแต่น้อย ในขณะที่เศรษฐศาสตร์แบบวัตถุนิยมสมัยใหม่มุ่งเน้นที่จะหาทางให้มนุษย์มีการบริโภคอย่างสูงที่สุด ด้วยการมีรูปแบบของการใช้พลังงานผลิตที่ต่ำที่สุด ดังนั้นหลักการพัฒนาทางสายกลางอย่างยั่งยืนคือเศรษฐศาสตร์ของพุทธศาสนิกชน เพราะรูปแบบการบริโภคที่ดี สร้างความพอใจแก่มนุษย์อย่างมาก ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถมีชีวิตโดยปราศจากความกดดันและความเครียดตามหลักของอหิงสาและความเรียบง่าย^๗

อภิชัย พันธเสน ได้กล่าวถึงพุทธเศรษฐศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องของการประยุกต์แนวความคิดทางพุทธศาสนาและธรรมชาติของมนุษย์ อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ โดยพุทธเศรษฐศาสตร์ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อทำให้ค่านิยมเศรษฐศาสตร์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้บุคคลและสังคมบรรลุสันติสุขจากการมีชีวิตอยู่ในสังคมวัตถุนิยมภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่จำกัด มีเป้าหมายคือการแสวงหาความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง^๘

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในฐานะคนทำงาน เพื่อให้ใช้ชีวิตทำงานอย่างมีความสุข แสวงหาทรัพย์ด้วยสติสัมปชัญญะ ใช้ปัญญาพิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริงจากการมีทรัพย์และอยู่เหนือทรัพย์นั้น หากไม่รู้เท่าทันย่อมทำให้เกิดความทุกข์ รู้จักการแสวงหาทรัพย์อย่างถูกต้องและชอบธรรม ใช้ทรัพย์อย่างเหมาะสม ตามทัศนะพุทธบริษัทมองว่า ทรัพย์สมบัตินั้นเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้^๙

พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี ได้กล่าวถึงหัวใจเศรษฐกิจ ได้แก่ ทิฐุธรรมมีกตังสวัตตนิกรธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการสุขสันต์ เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในวันนี้ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่จุดหมายแห่งความสำเร็จ มี ๔ ประการ ตามหลัก “อุ อา กะ สะ” ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคน

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส**, หน้า ๒๘-๒๙.

^๗ อี. เอฟ. ชูเมกเกอร์, **จิตต์แจ้ว เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๘-๘๑.

^๘ อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙๘.

^๙ พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์ (เงินเดือน)**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปราม, ๒๕๕๙), หน้า ๕๖-๗๐.

ชั่ว และสมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่สุรุ่ยสุร่าย^{๑๐}

พระคชภู มิเมธกุโร ได้กล่าวถึงอริยทรัพย์ว่าเป็นทรัพย์แท้ นำความปลื้มใจมาสู่เจ้าของ เป็นสิ่งที่ประเสริฐกว่าโภคทรัพย์ บุคคลหาโภคทรัพย์ได้ต้องมีอริยทรัพย์ ถ้าไม่มีอริยทรัพย์ โภคทรัพย์ที่ได้มาจะหมดไปหากไม่รู้จักรักษาหรือทำให้งอกเงย อริยทรัพย์ ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ จาคะ และปัญญา โดยในทางพระพุทธศาสนานั้น มีสิ่งที่มุ่งหมายในชีวิต ๓ ระดับ เรียกว่า อตตะหรือประโยชน์ ๓ ได้แก่ ทิณฐธัมมิกัตถะประโยชน์ เป็นประโยชน์เฉพาะหน้า เช่น การสร้างฐานะ ครอบครัว, ปัตถะ เป็นประโยชน์ภายหลัง คิดเผื่อคนอื่น คิดถึงลูกหลานภายหลัง และ ปรมัตถะ เป็นประโยชน์ที่สูงที่สุด ประโยชน์อันสูงสุด เป็นการรับรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ อยู่เหนือความทุกข์นั้นๆ^{๑๑}

อภิญฺวณฺ โปธิสํ ได้กล่าวถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อการสร้างความสุขให้กับชีวิต โดยกล่าวถึงมนุษย์ ชีวิต และความเป็นไปของชีวิต ในเรื่องของการแสวงหาความสุขตามทัศนะของนักปรัชญา พบว่าความสุขแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท โดยวัดจากการใช้วัตถุหรือไม่ใช้วัตถุมาสร้างความสุข เป็นเกณฑ์ ได้แก่ สุขแบบอิงอาศัยวัตถุ และสุขแบบไม่อิงอาศัยวัตถุ โดยสุขแบบอิงอาศัยวัตถุ เป็นความสุขจากการอิงอาศัยหรือใช้วัตถุ คือ กามคุณ มาเป็นเครื่องมือทำให้เกิดความสุขจากการเสพบริโภควัตถุ และสุขแบบไม่อิงอาศัยวัตถุ เป็นความสุขที่ไม่ได้อิงอาศัยหรือไม่ได้ใช้วัตถุมาเป็นเครื่องมือทำให้เกิดความสุข แต่เกิดความสุขได้จากการทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง สงบ รู้แจ้งตามความเป็นจริง^{๑๒}

สุขใจ น้ำผุด ได้กล่าวถึงการกำหนดเป้าหมายทางการเงินของบุคคล การรู้จักวางแผนการจัดการรายได้ การจัดการรายจ่าย การลงทุนการบริหารความเสี่ยง รวมทั้งการวางแผนเพื่อการเกษียณ ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารการเงินของบุคคลบรรลุเป้าหมายทางการเงิน ประกอบด้วยเป้าหมายระยะสั้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสำหรับการวางแผนระยะสั้น ระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี ส่วนมากเกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเป้าหมายระยะยาว ซึ่งเป็นเป้าหมายสำหรับการวางแผนระยะยาวที่มากกว่า ๑ ปี สำหรับเพื่อความมั่นคงในอนาคตข้างหน้า^{๑๓}

รัชนิกร วงศ์จันทร์ ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารการเงิน โดยกล่าวถึงภาพรวมของการวางแผนการเงินส่วนบุคคล การลงทุนและการจัดการการเงิน จุดเริ่มต้นเป็นการวางแผนประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ที่ถูกต้องและชอบธรรม ทั้งนี้ได้อธิบายถึงประเภทของแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ประเภท ได้แก่ ลูกจ้าง อาชีพอิสระ เจ้าของกิจการและผู้ลงทุน^{๑๔}

^{๑๐} พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี, **เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัปปายะ, ๒๕๕๙), หน้า ๖๓.

^{๑๑} พระคชภู มิเมธกุโร, **อริยทรัพย์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๑๒} อภิญฺวณฺ โปธิสํ, **สุขวิถิ มนุษย์ ชีวิต ความสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๒.

^{๑๓} สุขใจ น้ำผุด, **กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๗๐-๗๒.

^{๑๔} รัชนิกร วงศ์จันทร์, **การบริหารการเงินส่วนบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๘-๕๑.

๑.๖.๒ งานวิทยานิพนธ์และงานวิจัย

สุนทร อ่อนนาค ได้ศึกษาวิจัยถึงสาเหตุของปัญหาการบำรุงมารดาบิดาในสังคมปัจจุบัน ความหมายและความสำคัญของการบำรุงมารดาบิดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท รวมถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบำรุงมารดาบิดาในสังคมปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่า ภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการแข่งขันแสวงหาวัตถุบริโภคนิยม ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูมารดาบิดาได้อย่างเพียงพอ ในความเป็นจริงแล้วบิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโต ด้วยการยอมสละสิ่งต่างๆ เพื่อเลี้ยงดูบุตร เป็นผู้ที่มิอุปการะคุณต่อบุตรเป็นอย่างมาก สมควรที่บุตรจะบำรุงบิดามารดาตอบแทน โดยการเลี้ยงดูด้วยอาบิสบูชาและปฏิบัติบูชาเพื่อให้บิดามารดามีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้การบำรุงที่ถือว่าสูงที่สุด คือ การชักนำท่านให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นมงคลอันสูงสุด หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงบิดามารดา ได้แก่ กตัญญูกตเวทิตะ ความไม่ประมาท สังคหวัตถุ และทศ ๖ อันว่าด้วยปฐมัตถิยทศ คือ ทศเบื้องต้น อันได้แก่ บิดาและมารดา^{๑๕}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า มารดาบิดาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง บุคคลควรมีแนวทางการจัดการทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบำรุงมารดาบิดาเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ

พระมหาสุชาติ นาคโกโร ได้ศึกษาวิจัยหลักการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์บุตรและภรรยา คุณค่าและประโยชน์ของการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากการวิจัยพบว่า สถาบันครอบครัวไทยในปัจจุบันตกอยู่ในสภาวะการฉีกขาด บุคคลขาดศีลธรรมในการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมที่ส่งเสริมชีวิตครอบครัว อันเป็นการอนุเคราะห์บุคคลในครอบครัวคือบุตรและภรรยา ประกอบด้วย พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ขรวาสาธรรม ๔ ทศ ๖ กตัญญูกตเวทิตะ และความไม่ประมาท^{๑๖}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า บุตรและภรรยาเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน บุคคลมีความจำเป็นในการเลี้ยงดูบุตรและภรรยา ดังนั้นจึงควรมีแนวทางในการจัดการทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงดูบุตรและภรรยา

สุนทรี แสนคำดี ได้ศึกษาวิจัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาที่ปรากฏในสังคัลลสูตร ตลอดจนทัศนคติและวิธีการประยุกต์สังคัลลสูตรมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา รวมถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีและภรรยาในปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่า สามีมีหน้าที่

^{๑๕} สุนทร อ่อนนาค, “การศึกษาเรื่อง “การบำรุงบิดามารดา” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๖} พระมหาสุชาติ นาคโกโร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๒ ประการ คือ ผู้ให้และผู้รับตามกาละเทศอันสมควร สามีมีความคาดหวังให้ภรรยาซื้อสัตย์ ดูแลทรัพย์สินสมบัติ ทั้งนี้พบว่า ทิศ ๖ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของชีวิตคู่โดยตรง^{๑๗}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า สิ่งกาลกสูตรเป็นพระสูตรหนึ่งในพระสุตันตปิฎก ว่าด้วยเรื่องของทิศ ๖ เป็นเรื่องของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อบุคคลหนึ่งๆ รวมทั้งวิธีปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้น ทั้งนี้มีปรากฏข้อพึงปฏิบัติของสามีต่อภรรยาและภรรยาต่อสามีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ เช่น สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยการให้เครื่องแต่งตัว ภรรยาอนุเคราะห์สามีด้วยการรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ เป็นต้น

พระมหาภูเนตุ จันทร์จิต ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาครอบครัว โดยมารดาบิดานั้น คือ ทิศเบื้องหน้า กล่าวคือ มารดาบิดาพึงกระทำตนให้เป็นทิศเบื้องหน้าของบุตรและธิดา ด้วยการกระทำหน้าที่โดยการเลี้ยงดูให้มีความสุข และเป็นผู้คอยปกป้องในยามมีภัยมาเบียดเบียน ส่วนบุตรธิดาพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดาตั้งทิศเบื้องหน้า กล่าวคือ ปฏิบัติตนให้เหมาะสมแก่ความเป็นบุตรธิดา โดยการไม่นำความเดือดร้อนมาให้มารดาบิดา^{๑๘}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า มารดาบิดาเปรียบเสมือนเสาหลักของสถาบันครอบครัว ที่จะทำให้องค์กรมีความมั่นคงแข็งแรง ดังนั้นมารดาบิดาคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ที่ทำให้องค์กรมีความมั่นคงและแข็งแรง ดังนั้นบุคคลควรมีแนวทางการจัดการทรัพย์อย่างเหมาะสมเพื่อนำไปบำรุงมารดาบิดา

พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์บุตรและภรรยา รวมทั้งศึกษาคุณค่าและประโยชน์ของการสงเคราะห์บุตรและภรรยา วิจัยหลักการของเศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก เพื่อเป็นทางเลือกใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยแสวงหาจุดร่วมกันของเศรษฐศาสตร์ตะวันตก รวมไปถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก และเศรษฐศาสตร์ตะวันตก พบว่าปัญหาของเศรษฐกิจตามแนวพระไตรปิฎก เกิดจากความเห็นแก่ตัวระหว่างปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งาน ส่วนปัญหาของเศรษฐกิจตามแนวตะวันตกนั้น เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่มีอย่างไม่จำกัดต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด สรุปความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจตามแนวพระไตรปิฎกนั้น ความสุขเกิดจากการให้เปล่าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่ได้นิ่งถึงขาดทุนหรือกำไร แต่เศรษฐกิจตามแนวตะวันตก สนใจแต่ประโยชน์ส่วนตน เกิดการแข่งขันกัน เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดระบบทางเศรษฐกิจ^{๑๙}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า บุคคลล้วนแสวงหาแต่ความสุข ต้องการหลีกเลี่ยงความทุกข์ ในทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น แต่มีความต้องการของบุคคลอย่างไม่จำกัด ทำให้เกิดการแย่ง

^{๑๗} สุนทรี แสนคำดี, “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาตามหลักสิ่งกาลกสูตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๘} พระมหาภูเนตุ จันทร์จิต, “หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (จริยศาสตร์ศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑).

^{๑๙} พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ, “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

จึง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งต่างๆ เมื่อไม่ได้ตามที่หวัง ทำให้เกิดความทุกข์ ผู้วิจัยพบว่าควรศึกษาหาแนวทางว่าทำอะไรเพื่อให้ทรัพย์สินที่มีอยู่นั้นเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

วินัย ทองย้อย ได้ศึกษาวิจัยแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาที่มาของทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาหลักการบริหารทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากการวิจัยพบว่า ทรัพย์สินประกอบด้วยทรัพย์สินภายในและทรัพย์สินภายนอก โดยทรัพย์สินภายในมีที่มาจาก การบำเพ็ญ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ส่วนทรัพย์สินภายนอกมีที่มาจากหลัก ทิฐุสัมมิกัตถ-ประโยชน์ และหลักการบริหารทรัพย์สินนั้น ประกอบด้วยระเบียบข้อปฏิบัติทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๐}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องของประเภทของทรัพย์สิน คุณประโยชน์และโทษของทรัพย์สินในมุมมองทางพระพุทธศาสนา และการประยุกต์หลักพุทธธรรม ประกอบการบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสมในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้งานวิจัยนี้เป็นข้อมูลเก่า ถึงแม้ว่าจะมีความคล้ายคลึงกับวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย แต่ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติมความรู้ให้เข้ากับยุคสมัย

ศันสนีย์ ชุมพลบุญชร ได้ศึกษาการศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติต่อทรัพย์สินในอาทิสสูตร อันเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ กล่าวถึงการปฏิบัติต่อทรัพย์สินทั้งการแสวงหาและการใช้ทรัพย์สินให้เป็นไปอย่างชอบธรรม โดยเสนอหลักปฏิบัติต่อทรัพย์สินว่า โภคทรัพย์มีความสำคัญต่อชีวิตให้สะดวกสบาย เป็นฐานเข้าถึงจุดหมายชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้น ควรปฏิบัติต่อทรัพย์สินด้วยการแสวงหาทรัพย์สินด้วยความสุจริต ขยันหมั่นเพียร เมื่อได้ทรัพย์สินก็นำมาบำรุงตนเองและบุคคลต่างๆ ให้มีความสุข^{๒๑}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของตัวอย่างหลักปฏิบัติต่อทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนาจากข้อมูลจากทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ธรรมบท เพื่อเพิ่มความเข้าใจในเรื่องหลักปฏิบัติต่อทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

พระมหานรินทร์ นรากรนิธิกุล ได้ศึกษาวิจัยหลักคำสอนเรื่องอริยทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วยการวิเคราะห์แจกแจงความเป็นมา ความหมาย ประเภทและวิธีปฏิบัติอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ที่สนใจหลักคำสอนได้เข้าใจถึงจุดหมายและแนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเรื่องอริยทรัพย์ รวมทั้งเสนอแนวทางในการนำคำสอนเรื่องอริยทรัพย์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่าอริยทรัพย์เป็นทรัพย์สินในจิตใจ คอยเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติต่อทรัพย์สินภายนอกอย่างเหมาะสม เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติให้บรรลุความเป็นอริยบุคคล และ

^{๒๐} วินัย ทองย้อย, “การบริหารทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๑} ศันสนีย์ ชุมพลบุญชร, “การศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติต่อทรัพย์สินในอาทิสสูตร”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เป็นคุณธรรมที่พระอริยบุคคลมีอยู่ภายในจิตใจ ส่งผลให้การแสดงออกทางกายและทางวาจาเป็นไปอย่างถูกต้อง^{๒๒}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐที่อยู่ภายในจิตใจ เป็นหลักธรรมที่เป็นฐานเกื้อหนุนให้เกิดทรัพย์ภายนอก ควรที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องทรัพย์ภายนอกเพิ่มเติม เพื่อให้มีความเข้าใจและทราบแนวทางการปฏิบัติต่อทรัพย์ได้อย่างเหมาะสม

แสวง นิลนามะ ได้ศึกษาวิจัยจริยธรรมการบริโภคนิยมในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยพบว่า สังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมบริโภคนิยม มุ่งบริโภคเพื่อตอบสนองกิเลสของบุคคล โดยส่งผลกระทบต่อชีวิตเชิงปัจเจก สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดวิกฤติ ๒ ระดับ ได้แก่ วิกฤติมนุษย์และวิกฤติสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงกำเนิดการบริโภคใช้สอยในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤติจริยธรรมการบริโภค ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) ปัญหาความรู้ ขาดปัญญาหรือความรู้เท่าทันต่อความเป็นจริง ๒) ปัญหาความเห็นแก่ตัว ความรู้ไม่เท่าทันทำให้เกิดการละเมิดสิทธิด้านต่างๆ ๓) ปัญหาวิกฤติจริยธรรม ส่งผลให้เกิดวิกฤติสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้นำเสนอรูปแบบจริยธรรมการบริโภค เพื่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ระดับ ได้แก่ ประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ต่อสังคมและประโยชน์ต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม^{๒๓}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า ควรศึกษาเพิ่มเติมในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค ตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงตนได้อย่างเหมาะสม ท่ามกลางสังคมบริโภคนิยม โดยมีเป้าหมายคือ ความสุขที่สอดคล้องกับประโยชน์ ๓ ระดับตามหลักพระพุทธศาสนา

พุทธิตา รักพงษ์ ได้ศึกษาวิจัยหลักเศรษฐศาสตร์ทั่วไป หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ รวมทั้งหลักโภควิภาค ๔ ในพระพุทธศาสนา จากการวิจัยพบว่า หลักโภควิภาคเป็นส่วนหนึ่งของการบริโภคตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นหลักการของการจัดสรรทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้จ่ายในครอบครัว เลี้ยงดูตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๒ ส่วน ใช้เป็นทุนสำหรับประกอบอาชีพ และอีก ๑ ส่วนเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และในทางเศรษฐกิจ^{๒๔}

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่า ควรศึกษาเพิ่มเติมในหลักธรรมโภควิภาคเนื่องจากมีความสอดคล้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ควรที่จะศึกษาให้เข้าใจ เพื่อนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยพบว่ามีทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์ที่อยู่ภายในจิตใจและทรัพย์ที่อยู่ภายนอกร่างกาย โดยงานวิจัยส่วนใหญ่กล่าวถึงทรัพย์

^{๒๒} พระมหานรินทร์ นรากรนิธิกุล, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องอริยทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

^{๒๓} แสวง นิลนามะ, “จริยธรรมการบริโภคในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๒๔} พุทธิตา รักพงษ์, “การศึกษาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีโภควิภาค ๔”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ภายนอก แต่ยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดที่ระบุถึงแนวทางการจัดการทรัพยากรภายนอกที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา โดยจะเน้นศึกษาวิจัยตั้งแต่การแสวงหาทรัพยากร การรักษาทรัพยากร และการใช้ทรัพยากร

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาค้นคว้าเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนการวิจัยภาคเอกสารและส่วนการวิจัยภาคสนาม ดังนี้

๑.๗.๑ การวิจัยภาคเอกสาร

ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยภาคเอกสาร ดังนี้

- ๑) การศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ ตำราทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา เป็นต้น
- ๒) การศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรจากข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร
- ๓) วิเคราะห์รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าที่พบในขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ เพื่อสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัยภาคสนาม (การสัมภาษณ์)

๑.๗.๒ การวิจัยภาคสนาม (การสัมภาษณ์) ผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยภาคสนาม ดังนี้

- ๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มประชากรจากบุคคลผู้ที่เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและบุคคลผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ บุคคลผู้ที่เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๔ รูป/คน ได้แก่

(๑) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน

(๒) พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) พระราชปริยัติมุนี, ผศ.ดร. คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ส่วนที่ ๒ บุคคลผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการทรัพยากร ๔ คน ได้แก่

(๑) คุณสยาม พรหมกลชัยกุล ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจลีสซิ่ง จำกัด (มหาชน)

(๒) คุณวิเชียร ศรีนวกุล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเพชรเวช

(๓) คุณสถาพร ถาวรกุล ผู้ช่วยผู้จัดการ (ด้านบริหารการเงิน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)

(๔) คุณอำนาจ บุตรวิเศษ ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง จ.สระแก้ว

๒) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัย คิดค้นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ ทำจดหมายจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ซึ่ง ประกอบด้วย ๓ คน ได้แก่

(๑) ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน รองหัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

(๒) รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิต อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ดร.อรชร ไกรจักร อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนาภาค พิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ผู้วิจัยทำจดหมายจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อ ขอสัมภาษณ์จากจากบุคคลผู้ที่เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและบุคคลผู้มีประสบการณ์ด้าน การจัดการทรัพยากร โดยทำการนัดหมายล่วงหน้า

๔) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จาก ผู้มีประสบการณ์ทางด้านพระพุทธศาสนาและด้านการจัดการทรัพยากรตามลำดับข้อคำถาม

๕) การเขียนรายงานการวิจัย (Report Writing) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มา เรียบเรียง จัดองค์ประกอบทางความรู้ แล้วเขียนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการ แสวงหาทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา แนวทางการรักษาทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา และแนวทาง การใช้ทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาสู่แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาความหมายของทรัพย์ ทั้งที่เป็นความหมายตามศัพท์ภาษาบาลีและความหมายทั่วไป ตลอดจนประเภทของทรัพย์ คุณประโยชน์ของทรัพย์ รวมทั้งโทษของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา โดยแยกออกเป็น ๔ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ความหมายของทรัพย์ ๒) ประเภทของทรัพย์ ๓) คุณประโยชน์ของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา ๔) โทษและข้อจำกัดของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา

๒.๑ ความหมายของทรัพย์

ทรัพย์ เป็นคำศัพท์ที่คนทั่วไปเข้าใจความหมายกันดีอยู่แล้ว เมื่อพูดถึงทรัพย์คนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าหมายถึงวัตถุหรือสิ่งของที่จับต้องได้ แต่หลายคนอาจยังไม่ทราบความหมายของทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายที่ละเอียดลึกซึ้งมากกว่าวัตถุหรือสิ่งของที่จับต้องได้ แต่ยังหมายถึง สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่ไม่มีชีวิตและสิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่มีชีวิต เช่น มนุษย์ ดังข้อความว่า “หญิงเป็นสิ่งสูงสุดบรรดาภันตะทั้งหลาย”^๑ หรือสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น ดังข้อความว่า “ที่ชื่อว่า สัตว์ ๔ เท้า ได้แก่ ช้าง ม้า อูฐ โค ลา สัตว์เลี้ยง ภิกษุมีโดยจิตจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ทำให้เคลื่อนที่ ต้องอาบัติปาราชิก”^๒ สิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ เครื่องประดับ อัญมณี เงิน ทอง เป็นต้น ดังข้อความว่า “ทรัพย์ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ ทองสังคีและทองคำ ตลอดจนทองชื่อว่าหฏกะ เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น”^๓ รวมทั้งทรัพย์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ศีล จาคะ ปัญญา ดังข้อความว่า “ทรัพย์ ๗ ประการนี้ คือ สัทธานะ สีลธนะ หิริธนะ โอตตปปธนะ สุตธนะ จาคธนะและปัญญาธนะ”^๔

ในภาษาบาลีมีคำศัพท์ที่แปลว่า “ทรัพย์, สมบัติ” ได้แก่ ธน, ส, ทพพ, วิตต, สาปเตยย, วสุ, อตถ และวิภว ดังที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อภิธานปิฎก ว่าเป็น

๑) ธน (ธน สห+เอ) ทรัพย์, สมบัติ. ธนิตัพพ สหทายิตพพนติ ธนํ ทรัพย์ที่บุคคลควรออกเสียง (ทักท้วง) ชื่อว่าธนะ. ทลิตทภาวํ ขนตตีติ ธนํ ทรัพย์ที่ยังความเป็นคนจนให้เกิดขึ้น (แก่ผู้ไม่มี) ชื่อว่าธนะ (ขน ขนเน+อ, อาเทศ ข เป็น ธ). ธนํ วา ธณณํ วา รชตํ วา ชาตรูปํ วา สพพนตํ มยฺหํ นตฺถิ ทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง ทุกอย่างไม่มีแก่เรา

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๗/๘๔.

^๒ วิมพา. (ไทย) ๑/๑๑๖/๙๒.

^๓ อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๔๓/๓๑๒.

^๔ อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๕/๘.

๒) ส (ส+ณ) ทรัพย์, สมบัติ. สสส อตฺตโน อัย โส ทรัพย์นี้ของตน ชื่อว่าสะ (ลบ ณ และสระหน้า). ส ศัพท์เป็นบุคลิกลักษณะบุคลิกลักษณะ. น เต ส โกฎเ โอเพนติ พวกเขาไม่ได้ใส่ทรัพย์ไว้ในคลัง. ส นาม ธน ทรัพย์ชื่อว่าสะ

๓) ทพพ (ท คติ+อพพ) ทรัพย์, สมบัติ. ทพพ ทรัพย์ที่เป็นไป ชื่อว่าทพพะ (ลบ สระหน้า)

๔) วิตต (วิท ลาภ+ต) ทรัพย์, สมบัติ. ปีตี วินทติ เอเตนาติ วิตต ทรัพย์ที่ช่วยให้ได้ความยินดี ชื่อว่าวิตตะ (อาเทศ ท เป็น ต). สหุธิ วิตต ปุริสสส เสฏฺฐิ ในโลกนี้ ศรัทธาเป็นทรัพย์ที่ประเสริฐที่สุดของบุรุษ

๕) สาปเตยย (สปติ+ณเอย) ทรัพย์, สมบัติ. สสส ธนสส ปติ สปติ, ตสมิ สาธ สาปเตยย เจ้าของทรัพย์ ชื่อว่าสปติ (ส+ปติ), ทรัพย์ที่ดีในเจ้าของทรัพย์นั้น ชื่อว่าสาปเตยยะ (ลบ ณ, วุ ทิ อ เป็น อา, ลบสระหน้า). เต เปตติก สาปเตยย วิทสิสุ บุตรทั้งสองนั้นแบ่งเอาสมบัติของบิดา

๖) วสุ (วส นิวาเส+อ) ทรัพย์, สมบัติ. สุขิ วสนติ เอเตนาติ วสุ ทรัพย์ที่ช่วยให้อยู่อย่างสบาย ชื่อว่าวสุ

๗) อตถ (อร คมน+ถ) ทรัพย์, สมบัติ. อรณติ คจฺจนติ อเนนาติ อตถ ทรัพย์ที่ช่วยให้เป็นไป ได้ ชื่อว่าอตถะ (อาเทศ ร เป็น ต)

๘) วิภว (วิ+ภว สุตตัย+อ) ทรัพย์, สมบัติ. วิภวนติ ปภวนตฺยเนนาติ วิภโว ทรัพย์ที่ใช้เป็นต้นทุน ชื่อว่าวิภวะ (วุทธิ อุ เป็น โอ, อาเทศ โอ เป็น อว.) วิเสเสน ภวียเตติ วิภโว ทรัพย์ที่บุคคลใช้จ่ายด้วยกิจพิเศษ ชื่อว่าวิภวะ (วิ+ภว อนุภเว+อ, วุทธิ อุ เป็น โอ, อาเทศ โอ เป็น อว). ตเทว ธน วิภโว ทรัพย์นั้นนั่นแหละ ชื่อว่าวิภวะ^๕

จากคำศัพท์ภาษาบาลีที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อภิธานปิปปิกาช้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ธน, ส, ทพพ, วิตต, สาปเตยย, วสุ, อตถ และวิภว โดยหลักแล้วหมายถึง ทรัพย์หรือสมบัติ เพียงแต่มีความหมายในลักษณะที่แตกต่างกันตามบริบทของของคำภาษาบาลีที่มาประกอบด้วยในประโยคนั้นๆ

นอกจากนี้ยังพบความหมายของทรัพย์ในหลักฐานอื่นๆ โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายทรัพย์ไว้ว่า ทรัพย์ หมายถึง เงินตรา สมบัติพัสดุ วัตถุมีรูปร่าง^๖ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังได้อธิบายความหมายทรัพย์ตามลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓๗ ทรัพย์ หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง

^๕ พระโมคคัลลานเถระ, คัมภีร์อภิธานปิปปิกา, แปลเรียบเรียงโดย พระมหาสมปอง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๘๘.

^๖ สำนักราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th> [๒๙ ต.ค. ๒๕๖๐].

มาตรา ๑๓๘ ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้^๗

สรุปได้ว่าทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ที่ถูกยึดถือหรือจับจองเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของทรัพย์ที่พบในปัจจุบัน อีกนัยหนึ่ง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ครอบครองเกิดความยินดีเมื่อมีอยู่ และก่อให้เกิดความขัดสนเมื่อไม่มี เพราะทำให้เกิดความสละสลวยในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้เพื่อการลงทุนในลักษณะต่างๆตามความเหมาะสม

๒.๒ ประเภทของทรัพย์

ประเภท หมายถึง ส่วนที่แบ่งย่อยออกไปเป็นพวก จำพวก ชนิด หมู่ เหล่า อย่าง แผนก เป็นต้น^๘ ทั้งนี้หากกล่าวถึงทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา ผู้วิจัยแบ่งเป็น ๒ หมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน

ทรัพย์ภายนอก หมายถึง โภคทรัพย์ คือ ของที่จะพึงบริโภคนั้น เป็นเครื่องทำนุบำรุงร่างกาย แบ่งเป็นโภคทรัพย์โดยตรง และโภคทรัพย์โดยอ้อม

โภคทรัพย์โดยตรง ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ส่วนโภคทรัพย์โดยอ้อม ได้แก่ เงินทอง หรือ เงินตรา ที่บัญญัติขึ้นสำหรับเป็นมาตราสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน เงินทองนั้นไม่ได้เป็นโภคทรัพย์โดยตรง เพราะไม่อาจจะเอามา เป็นเครื่องทำนุบำรุงร่างกาย คือ เอามานุ่งห่มไม่ได้ กินไม่ได้ เป็นต้น แต่จะต้องนำไปซื้อ โภคทรัพย์โดยตรงคือ ปัจจัย ๔ มาอีกทีหนึ่ง

โภคทรัพย์ หมายรวมถึง เรือกสวน ไร่นา ที่ดิน เพชร นิล จินดา ยานพาหนะ สัตว์เลี้ยง หรือสิ่งของที่มีค่าอื่นๆ ด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัย ๔ ได้เช่นกัน^๙

จากหลักฐานข้างต้น ทรัพย์ภายนอก เป็นวัตถุหรือสิ่งของที่อยู่ภายนอกร่างกาย เพื่อการบริโภคและอุปโภค มีทั้งโภคทรัพย์โดยตรงและโภคทรัพย์โดยอ้อม โภคทรัพย์โดยตรง คือ สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการใช้ชีวิต คือ ปัจจัย ๔ อันประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชีวิต และโภคทรัพย์โดยอ้อม คือ สิ่งที่ไม่ใช่ปัจจัย ๔ โดยตรง แต่เป็นสิ่งที่นำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานมา ไม่ว่าจะเป็นโภคทรัพย์โดยตรงหรือ โภคทรัพย์โดยอ้อม ต่างก็มีความสำคัญและจำเป็นไม่น้อยไปกว่ากัน บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยของที่พึงบริโภคอันเป็นทรัพย์ภายนอก ทั้งนี้ในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้อธิบายว่าทรัพย์เป็นสิ่งที่

^๗ พิชัย นิลทองคำ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรรถยา มิเลเนียม, ๒๕๕๒), หน้า ๙๒.

^๘ สำนักกราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th> [๒๙ ต.ค. ๒๕๖๐].

^๙ P. Rinchakorn, อริยทรัพย์: หลักสำคัญสำหรับการบริหารโภคทรัพย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http:// www.gotoknow.org](http://www.gotoknow.org) [๒๙ ต.ค. ๒๕๖๐].

ประโยชน์ โดยเปรียบเทียบกับการฝังขุมทรัพย์ เมื่อถึงคราวภัยมีมาเยือน ดังข้อความที่ปรากฏใน นิธิกัณฐสูตร ตอนที่ว่าด้วยการฝังทรัพย์ ว่า

คนเราฝังขุมทรัพย์^{๑๐} ไว้ในที่ลึกจตถึงน้ำก็ด้วยคิดว่าเมื่อเกิดกิจที่จำเป็นขึ้น ขุมทรัพย์นี้จะ เป็นประโยชน์แก่เรา คนเราฝังขุมทรัพย์ไว้ในโลก ก็เพื่อจุดประสงค์นี้ คือ เพื่อให้พ้นจากราษฎร ที่คอยคุกคาม เพื่อให้พ้นจากโจรภัยที่คอยเบียดเบียน เพื่อเก็บไว้ใช้หนี้ก็มี เพื่อเก็บไว้ใช้ในยาม เกิดทุกข์ภัย^{๑๑} หรือเพื่อใช้ในเวลามีภัยอันตรายต่างๆ จะสำเร็จประโยชน์แก่เขาไปทั้งหมด ตลอดเวลาก็หาไม่ เพราะบางที่ขุมทรัพย์ก็เคลื่อนที่ไปก็มี บางที่เขาลืมที่ฝังไว้ก็มี บางที่พวกนกาค เคลื่อนย้ายก็มี บางที่พวกยักษ์นำขุมทรัพย์นั้นไปก็มี หรือบางที่เมื่อเขาไม่เห็นทายาทผู้ไม่เป็นที่ รักขโมยขุดเอาไปก็มี เมื่อเขาสิ้นบุญ ขุมทรัพย์ที่ฝังไว้ทั้งหมดนั้นก็พินาศหายไป ขุมทรัพย์^{๑๒} ที่ ผู้ใดจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ฝังไว้ดีแล้วด้วยทาน ศีล สัจฉริยะ และทมะ^{๑๓} ในพระ เจตีย์ พระสงฆ์ บุคคล แยกที่มามีในมารดา บิดา หรือพี่ชาย ขุมทรัพย์นี้ชื่อว่าฝังไว้ดีแล้ว คน อื่นขนเอาไปไม่ได้ จะติดตามคนฝังตลอดไป บรรดาทรัพย์สมบัติที่เขาจำต้องละไป เขาพาไปได้ เฉพาะขุมทรัพย์นี้เท่านั้น ขุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่านั้น ทั้งโจรก็ลักเอาไปไม่ได้ ผู้มีปัญญา ควรทำแต่บุญที่จะเป็นขุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไป ขุมทรัพย์นี้ให้ผลอันน่าปรารถนาทุก ประการ แก่เทวดาและมนุษย์ คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใดๆ ผลนั้นๆ ทุกอย่าง จะได้ ด้วยขุมทรัพย์นี้^{๑๔}

ขุมทรัพย์ที่กล่าวถึงในนิธิกัณฐสูตรนั้นมี ๔ ชนิด ดังปรากฏในอรรถกถา ได้แก่ ๑) ถาวร คือ ขุมทรัพย์ที่เป็นของมั่นคง ๒) ชังคมะ คือ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เป็นสิ่งที่มีชีวิต ๓) อังคสมะ คือ วิชาความรู้ เป็นสิ่งที่สามารถฝึกฝนและสะสมได้ อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ที่มีวิชาความรู้ ๔) อนุคามิกะ คือ คุณธรรมที่ติดตามตัวเราไป เป็นสิ่งที่ไม่สามารถลักขโมยได้ ทั้งนี้สามารถจัดประเภท ได้เป็นทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายใน ได้แก่ อังคสมะ คือ วิชาความรู้ติดตัว และ อนุคามิกะ คือ คุณธรรมประจำตัว ทรัพย์ภายนอก ได้แก่ ถาวร คือ วัตถุสิ่งของต่างๆ หรือสิ่งที่ไม่ มีชีวิต และชังคมะ คือ สิ่งมีชีวิต ได้แก่ คนและสัตว์ โดยทรัพย์ภายนอกนั้นสามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วย ปัจจัยต่างๆ แต่ทรัพย์ภายในนั้นไม่สามารถเคลื่อนย้ายหรือลักขโมยได้ ทรัพย์ภายในถือว่าเป็นทรัพย์ อันประเสริฐ เป็นวิชาความรู้ ในบางกรณีบุคคลสร้างได้ด้วยการทำบุญ เช่น การทำบุญในพระรัตนตรัย และทำบุญในสิ่งที่ควรเคารพบูชา ทรัพย์ที่เป็นสินน้ำใจที่ให้ไว้ในบุคคลต่างๆ มีบุคคลผู้มีพระคุณ เป็น

^{๑๐} ขุมทรัพย์ มี ๔ ชนิด คือ (๑) ถาวร คือขุมทรัพย์ถาวร เช่น ที่ดิน ที่นา ที่สวน เงินและทอง (๒) ชังคมะ คือขุมทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น ทาสชาย ทาสหญิง ช้าง ม้า โค กระบือ แกะ ไก่ สุกร เป็นต้น (๓) อังคสมะ คือขุมทรัพย์ติดตัว เช่น วิชาความรู้ ศิลปวิทยา เป็นต้น (๔) อนุคามิกะ คือขุมทรัพย์ตามตัวทางคุณธรรม ได้แก่ บุญกุศล ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น ในที่นี้หมายถึงขุมทรัพย์ถาวร (ขุ.ขุ.อ. ๘/๑๔๓).

^{๑๑} พุทธิภัย หมายถึงภัยที่เกิดจากข้าวยากหมากแพง หรือการขาดแคลนอาหารในบ้านเมือง (ขุ.ขุ.อ. ๘/๑๔๔).

^{๑๒} ขุมทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงขุมทรัพย์ชนิดอนุคามิกะ (ขุ.ขุ.อ. ๘/๑๔๖).

^{๑๓} สัจฉริยะ หมายถึงการห้ามจิตมิให้ตกไปในอารมณ์ต่างๆ คำนี้เป็นชื่อของสมาธิและอินทริยสังวร ทมะ หมายถึงการฝึกตน ได้แก่ การเข้าประจันกิเลส คำนี้เป็นชื่อของปัญญา (ขุ.ขุ.อ. ๘/๑๔๗).

^{๑๔} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๑-๑๐/๑๗-๑๘.

ต้น อันจะก่อให้เกิดเป็นคุณพิเศษ ที่เป็นคุณธรรมประจำใจ ติดตามผู้กระทำไปในทุกสถานที่ โดยไม่มีผู้ใดแย่งชิงไปได้ ทำให้เป็นที่นิยมชมชอบของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ซึ่งเป็นการครอบครองทรัพย์ที่ประเสริฐกว่าทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายนอกนั้นทำให้บุคคลผู้ที่ได้ครอบครองเป็นกังวล เนื่องจากไม่สามารถติดตามไปได้ทุกหนแห่ง รวมทั้งก่อให้เกิดอันตรายจากภัยทั้งหลาย ได้แก่ โจรลักขโมย เป็นต้น สรุปได้ว่าทรัพย์ภายใน คือ ทรัพย์อันประเสริฐเป็นของติดตัว อยู่ภายในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก เช่น เงิน ทอง เป็นต้น เพราะโจรหรือใครๆแย่งชิงไม่ได้ และทำให้เป็นคนประเสริฐอย่างแท้จริง เรียกว่า อริยทรัพย์^{๑๕} ดังข้อความที่ปรากฏในธนสูตร ตอนที่ว่าด้วยเรื่องของทรัพย์ที่อยู่ภายในจิตใจว่า

ภิกษุทั้งหลาย ธนะ(ทรัพย์) ๕ ประการนี้ ธนะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

- ๑) สัทธานะ (ทรัพย์คือศรัทธา)
- ๒) สีลธนะ (ทรัพย์คือศีล)
- ๓) สุตธนะ (ทรัพย์คือสุตะ)
- ๔) จาคธนะ (ทรัพย์คือจาคะ)
- ๕) ปัญญาธนะ (ทรัพย์คือปัญญา)

สัทธานะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นพระพุทเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’ นี้เรียกว่า สัทธานะ สีลธนะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีลธนะ สุตธนะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยเป็นผู้ฟังสุต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทัญญู นี้เรียกว่า สุตธนะ จาคธนะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยเป็นผู้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทินมีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม^{๑๖} ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน นี้เรียกว่า จาคธนะ ปัญญาธนะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาธนะ ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๕ ประการนี้แล ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในตถาคต มีศีลงาม เป็นศีลที่พระอริยใคร่ (และ) สรรเสริญ มีความเลื่อมใสในสงฆ์ และมีความเห็นตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า ‘เป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของเขาไม่สูญเปล่า’ เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญาเมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทเจ้าทั้งหลาย ควรประกอบศรัทธา ศีล ความเลื่อมใสและการเห็นธรรม^{๑๗}

จากข้อมูลข้างต้นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายถึงความหมายแต่ละองค์ธรรมของอริยทรัพย์ ดังข้อความว่า

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๕๑๘.

^{๑๖} มีฝ่ามือชุ่ม อรรถกถาอธิบายว่า ถ้าคนไม่มีศรัทธา แม้จะล้างมือถึง ๗ ครั้ง ก็ชื่อว่ามือยังไม่ล้าง มีมือสกปรก แต่คนมีศรัทธา แม้มีมือสกปรก ก็ชื่อว่าได้ล้างมือสะอาดแล้ว (อง.ติก.อ. ๒/๔๒/๑๔๘).

^{๑๗} อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๕/๘.

- ๑) ศรัทธา คือ ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือและในการดีที่ทำ
- ๒) ศีล คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ประพฤติถูกต้องดีงาม
- ๓) พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก
- ๔) จาคะ คือ ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ๕) ปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ในเหตุผล ดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ รู้คิด รู้พิจารณา และรู้ที่จะจัดทำ^{๑๘}

ทรัพย์หรือคุณธรรมภายในจิตใจที่บุคคลควรมีนั้น เริ่มต้นจากการมีความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล เปรียบเสมือนเข็มทิศนำไปในทางที่ดี มีการควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้เรียบร้อยภายใต้กรอบของศีล หมั่นแสวงหาวิชาความรู้ ทรัพย์ที่เป็นความรู้ติดตัวนั้น ถือเป็นต้นทุนในการสร้างทรัพย์ภายนอก มีความเสียสละในสิ่งที่ตนเองมีเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น นำมาซึ่งความสุขร่วมกัน และมีปัญญา รู้จักผิดถูก แยกแยะชั่วดี พิจารณาตามหลักเหตุผล

จากการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยพบว่า สังฆัตถชนสูตร ตอนที่ว่าด้วยเรื่องของทรัพย์ที่อยู่ภายในจิตใจ มีการอธิบายในลักษณะคล้ายกับธนสูตรในข้างต้น แต่มีองค์ธรรมเพิ่มเติม ดังข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๗ ประการนี้แล ผู้ใดจะเป็นสตรี หรือบุรุษก็ตาม มีทรัพย์ ๗ ประการนี้ คือ สัทธานะ สีลธนะ หิริธนะ โอตตปฺปนะ สุตธนะ จาคธนะ และปัญญานะ บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า ‘เป็นคนไม่ขัดสน’ ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า”^{๑๙} ผู้ที่มีทรัพย์ภายใน ๗ ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปฺปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา ถือว่าเป็นผู้เจริญ ไม่ขัดสน ทั้งนี้พบได้ว่ามีองค์ธรรมที่เพิ่มเติมอยู่ ๒ ประการ คือ หิริและโอตตปฺปะ หิริ คือ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว โอตตปฺปะ คือ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว^{๒๐} โดยหลักแล้ว ธนสูตรและสังฆัตถชนสูตรเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องของทรัพย์หรือคุณธรรมภายในจิตใจเช่นเดียวกัน แต่สังฆัตถชนสูตรเป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลก เมื่อบุคคลมีความละอายใจต่อการทำความชั่วและมีความเกรงกลัวต่อความชั่ว ทำให้บุคคลไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สรุปได้ว่าสังฆัตถชนสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม ๗ ประการนั้น ช่วยให้การอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย นำมาซึ่งความสงบสุขร่วมกันของสังคม

จากข้อมูลที่น่าเสนอในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ทรัพย์ภายในเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัว เป็นวิชาความรู้และคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจ บุคคลสามารถควบคุมได้ด้วยการฝึกฝนและการสั่งสม ในขณะที่ทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นวัตถุสิ่งของหรือสิ่งที่ยอยู่นอกร่างกาย เป็นปัจจัยภายนอก เกิดจากการสะสมบุคคลจำเป็นที่จะต้องมั่งมีทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน เพราะต่างมีประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทรัพย์ภายนอกจะเกิดประโยชน์ได้ถ้ามีทรัพย์ภายในเป็นฐาน ทรัพย์ภายนอกยังให้เกิดความสุขในภพปัจจุบัน แต่ทรัพย์ภายในเป็นสิ่งที่นำไปสู่สุคติภูมิ ใช้พึ่งพาได้ในโลกหน้า

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑๔.

^{๑๙} อัง.สวดก. (ไทย) ๒๓/๕/๘.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๔.

๒.๒.๒ สวิญญานกทรัพย์และอวิญญานกทรัพย์

ทรัพย์มีทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง ได้แก่ คนและสัตว์ เรียกว่า “สวิญญานกทรัพย์” และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง ได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เงิน บ้าน ที่ดิน รถยนต์ แก้วมณี เป็นต้น เรียกว่า “อวิญญานกทรัพย์”

๑. สวิญญานกทรัพย์

สวิญญานกทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่มีวิญญาณ หรือสิ่งที่มีชีวิต เช่น คน และสัตว์ต่างๆ มี โค กระบือ เป็นต้น^{๒๑} จากการศึกษาค้นคว้าในพระวินัยปิฎก ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่ไม่ได้ให้ ผู้วิจัยพบว่า สวิญญานกทรัพย์ ดังต่อไปนี้

- ๑) ทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ ได้แก่ นกต่างๆ เช่น นกยูง นกคืบแค นกกระจาบ เป็นต้น
- ๒) ทรัพย์ที่อยู่ในน้ำ ได้แก่ สัตว์น้ำต่างๆ เช่น ปลา เต่า เป็นต้น
- ๓) ทรัพย์ที่อยู่ในเรือ ได้แก่ สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อยู่ในเรือ
- ๔) ทรัพย์ที่อยู่ในยาน ได้แก่ สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อยู่ภายในวอหรือยาน
- ๕) สัตว์มีชีวิตที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ ทาสเรือนเบี้ย ทาสสินไถ่ ทาสเชลย เป็นต้น
- ๖) สัตว์ไม่มีเท้า ได้แก่ งู เป็นต้น
- ๗) สัตว์ ๒ เท้า ได้แก่ มนุษย์ นก เป็นต้น
- ๘) สัตว์ ๔ เท้า ได้แก่ ช้าง ม้า อูฐ โค ลา สัตว์เลี้ยง เป็นต้น
- ๙) สัตว์มีเท้ามาก ได้แก่ สัตว์จำพวกแมลงป่อง ตะขาบ บั๊งขน เป็นต้น^{๒๒}

ทรัพย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิต เรียกว่า “สวิญญานกทรัพย์” เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง โดยอยู่ในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ สัตว์ที่อยู่ในอากาศ เช่น นก เป็นสัตว์ที่มี ๒ เท้า ๒ ปีก ปกคลุมด้วยขน มีกระดูกสันหลัง ออกลูกเป็นไข่ สัตว์ที่อยู่ในน้ำ เช่น ปลา เป็นสัตว์เลือดเย็น มีกระดูกสันหลัง ประกอบด้วยส่วนหัว ลำตัว และหาง เคลื่อนไหวได้ด้วยครีบ นอกจากนี้ยังอยู่ในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ อยู่ในเรือ อยู่ในยาน และเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในลักษณะต่างๆ เช่น ลักษณะไม่มีเท้า เช่น งู มีทั้งชนิดที่มีพิษและไม่มีพิษ ลำตัวเรียวยาว มีเกล็ด เคลื่อนที่ได้ด้วยการเลื้อย ลักษณะมี ๒ เท้า เช่น มนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีจิตใจสูง รู้จักการคิดตามหลักของเหตุผล ลักษณะมี ๔ เท้า เช่น ม้า เป็นสัตว์รูปร่างสูงใหญ่ ขายาว เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม และลักษณะมีเท้ามาก เช่น ตะขาบ มีลำตัวเป็นปล้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่าทรัพย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิตนั้น สามารถเคลื่อนไหวได้ด้วยพลังงานที่เกิดขึ้นในร่างกาย มีการหายใจ มีความต้องการอาหาร มีความต้องการที่อยู่ มีการขับถ่ายของเสีย และสามารถสืบพันธุ์ได้

^{๒๑} จักรพล พิมพ์การ, พจนานุกรมพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๘.

^{๒๒} ตูรายละเอียดยใน วิมหา. (ไทย) ๑/๙๖-๑๑๕/๘๓-๙๒, วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๙๖-๑๑๕/๔๖๓-๔๑๑.

๒. อวิญญาณกถา

อวิญญาณกถา หมายถึง สิ่งของที่ไม่มีวิญญาณ เช่น เงิน ทอง เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ตรงข้ามกับ สวิญญาณกถา^{๒๓} จากการศึกษาค้นคว้าในพระวินยปิฎก ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ผู้วิจัยพบว่าอวิญญาณกถา ดังต่อไปนี้

- ๑) ทรัพย์ที่อยู่ในแผ่นดิน ได้แก่ สิ่งของที่ถูกอื่นเก็บไว้บนพื้นดิน ใช้ดินและอิฐกลบปิดไว้
- ๒) ทรัพย์ที่อยู่บนบก ได้แก่ สิ่งของที่ถูกอื่นวางไว้บนพื้นดิน บนพื้นปราสาท หรือบนภูเขาที่ปกปิดไว้หรือไม่ปกปิดไว้ก็ตาม
- ๓) ทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ ได้แก่ ผ้าโพก ผ้าสาฎกที่ปลิวไปในอากาศ เครื่องประดับหรือชิ้นทองที่กระเด็นลอยมาทางอากาศ เป็นต้น
- ๔) ทรัพย์ที่อยู่ในที่แจ้ง ได้แก่ สิ่งของที่ถูกอื่นวางไว้บนเตียงหรือบนตั่ง จะเป็นวัตถุที่ภิกษุจับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ก็ตาม สิ่งของที่วางบนราวท่อนไม้ที่ถูกผูกติดไว้เพื่อพาดจีวร สิ่งของที่ถูกแขวนไว้ที่เดียวหรือไม้งอนตอกฝาบ้าน สิ่งของที่ถูกแขวนไว้ที่หอหรือต้นไม้อื่น สิ่งของที่อยู่บนเชิงไม้หรือเชิงรองบาทร เป็นต้น
- ๕) ทรัพย์ที่อยู่ในน้ำ ได้แก่ สิ่งของที่คนอื่นเก็บไว้ในภาชนะแล้วนำไปไว้ในน้ำ รวมไปถึงดอกบัวที่อยู่ในน้ำ เป็นต้น
- ๖) ทรัพย์ที่อยู่ในเรือ ได้แก่ พาหนะสำหรับใช้ข้ามน้ำ รวมไปถึงสิ่งของที่อยู่ในเรือ
- ๗) ทรัพย์ที่อยู่ในยาน ได้แก่ วอหรือยานที่ใช้แผ่นกระดานปิดข้างบนเหมือนกับมณฑปที่ทำปิดคลุมไปทั้งหมด รถ เกวียน และคานหามหรือเตียงที่สอดกลอนด้วยทองและเงินด้านข้างมีลักษณะเหมือนปีกครุฑ รวมไปถึงสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ภายใน
- ๘) ทรัพย์ที่นำติดตัวไปได้ มี ๔ อย่าง โดยใช้การกำหนดขอบเขตจากอวัยวะ ได้แก่ ทรัพย์ที่หุนไป คือ สิ่งของที่อยู่บนหัว, ทรัพย์ที่แบกไป คือ สิ่งของที่อยู่ระดับไหล่, ทรัพย์ที่กระเดียดไป คือ สิ่งของที่อยู่ระดับสะเอวจนถึงปลายเล็บเท้า และทรัพย์ที่หิ้วไป คือ สิ่งของที่อยู่ระดับข้อศอกลงมาจนถึงปลายเล็บมือ
- ๙) ทรัพย์ที่อยู่ในสวน ได้แก่ สวนดอกไม้ สวนผลไม้ ที่อยู่ในสวน ได้แก่ ราก เปลือกดอกไม้ และผลไม้ที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ คือ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง
- ๑๐) ทรัพย์ที่อยู่ในวัด ได้แก่ สิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในวัดที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง
- ๑๑) ทรัพย์ที่อยู่ในนา ได้แก่ สิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในนาประกอบด้วยบุพพณชาติหรือปรัณชาติ โดยบุพพณชาติ ได้แก่ ธัญชาติ ๗ อย่าง คือ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า หญ้ากับแก้ว ข้าวละมาน ลูกเดือย ข้าวเหนียวและข้าวฟ่าง ส่วนปรัณชาติ ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วราชมาส งา พืชผักที่กินหลังอาหาร ที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง
- ๑๒) ทรัพย์ที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่สวน พื้นที่วัด ได้แก่ สิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในพื้นที่ที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง

^{๒๓} จักรพล พิมพ์การ, พจนานุกรมพุทธศาสตร์, หน้า ๒๗๕.

๑๓) ทรัพย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่ สิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในหมู่บ้านที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง

๑๔) ทรัพย์ที่อยู่ในป่า ได้แก่ ป่าที่มีคนครอบครอง สิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในป่าที่อยู่ในฐานะทั้ง ๔ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง

๑๕) ทรัพย์สิ่งของต่างๆ เช่น น้ำ น้ำที่เก็บอยู่ในภาชนะ น้ำที่อยู่ในสระโบกขรณีหรือบ่อน้ำ ไม่ชำระฟัน ที่ตัดแล้วหรือยังไม่ได้ตัด ต้นไม้เจ้าป่า ได้แก่ ต้นไม้ที่มีเจ้าของ เช่น ต้นมะม่วง ต้นขนุน เป็นต้น^{๒๔}

ทรัพย์ที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เรียกว่า “อวิญญานกทรัพย์” เป็นสิ่งไม่มีชีวิต ที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง คือ วัตถุสิ่งของ โดยมีลักษณะต่างๆ ได้แก่ ฝังอยู่ในแผ่นดิน ตั้งอยู่บนพื้นดิน ลอยอยู่ในอากาศ และแขวนอยู่ในที่แจ้ง ทั้งนี้มีอยู่ในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ ทรัพย์ที่อยู่ในแผ่นดิน เป็นการฝังหรือกลบไว้ใต้พื้นดิน ทรัพย์ที่อยู่บนบก เป็นการวางไว้บนพื้นดินที่ปกปิดไว้หรือไม่ได้ปกปิดไว้ก็ตาม ทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ เป็นสิ่งของที่ลอยไปในอากาศ ทรัพย์ที่อยู่ในที่แจ้ง เป็นสิ่งของที่วางไว้กลางแจ้ง ทรัพย์ที่อยู่ในน้ำ เป็นสิ่งของที่นำไปไว้ในน้ำ ทรัพย์ที่อยู่ในเรือ เป็นการนำสิ่งของไปวางไว้ในเรือ ทรัพย์ที่อยู่ในยาน เป็นสิ่งของที่นำไปวางไว้ในยาน ทรัพย์ที่อยู่ในสวน รวมถึงราก เปลือก ดอกไม้ และผลไม้ ทรัพย์ที่อยู่ในวัด เป็นสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในวัด ทรัพย์ที่อยู่ในนา เป็นสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในนา ทรัพย์ที่อยู่ในพื้นที่สวนและวัด เป็นสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในพื้นที่สวนและพื้นที่วัด ทรัพย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน เป็นสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในหมู่บ้าน ทรัพย์ที่อยู่ในป่า เป็นสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ในป่า และอื่นๆ สรุปได้ว่า ทรัพย์ที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตนั้น ที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ไม่มีการหายใจ ไม่มีความต้องการอาหาร ไม่มีความต้องการที่อยู่ ไม่มีการขับถ่ายของเสีย และสืบพันธุ์ไม่ได้ เป็นวัตถุสิ่งของที่อยู่ใน ๔ ลักษณะ ได้แก่ ๑) ฝังอยู่ในแผ่นดิน ๒) ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๓) ลอยอยู่ในอากาศ ๔) แขวนอยู่ในที่แจ้ง ทั้งนี้มีอยู่ในสถานที่ต่างๆ ที่ครอบคลุมในวงกว้าง กล่าวคือ วัตถุสิ่งของทุกอย่างในโลกนี้ ล้วนเป็นทรัพย์ที่ไม่มีชีวิตทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลครอบครองโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยตรงคือ วัตถุสิ่งของนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยอ้อมคือ ถึงแม้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นๆ จะไม่มีบุคคลครอบครองโดยตรง แต่โดยนิตินัยแล้ววัตถุสิ่งของนั้นๆ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของพระราชฯ ผู้เป็นประมุขปกครองประเทศนั้นๆ เช่น ต้นไม้ในป่า เป็นต้น

จากข้อมูลที่น่าสนใจข้างต้นนั้น พบว่า ทรัพย์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา หากแบ่งตามความหมายที่พบในบริบทต่างๆ สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑) ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน ๒) สวิญญานกทรัพย์และอวิญญานกทรัพย์ หากจัดประเภททรัพย์ตามลักษณะที่ปรากฏนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย ๑) สวิญญานกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิต ๒) อวิญญานกทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาทรัพย์ที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตเป็นหลัก เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีผลอิทธิพลต่อบุคคลโดยตรงในเรื่องของการดำเนินชีวิตในสมัยปัจจุบัน

^{๒๔} ตูรายละเอียดใน วิมหา. (ไทย) ๑/๙๔-๑๐๘/๘๓-๙๐, วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๙๔-๑๐๘/๔๔๗-๔๙๓.

๒.๓ คุณประโยชน์ของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา

จากประเภทของทรัพย์ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปคุณประโยชน์ของทรัพย์ไว้โดยย่อตามประเภทของทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน ดังนี้

๒.๓.๑ คุณประโยชน์ของทรัพย์ภายนอก

ทรัพย์ภายนอก คือ วัตถุสิ่งของ เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่ว่าด้วยคุณประโยชน์ของทรัพย์ภายนอกนั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าคุณประโยชน์ของทรัพย์ภายนอก ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังข้อความที่ปรากฏในอุสสุรรัตตสูตร ตอนที่ว่าด้วยอานิสงส์ของโภคทรัพย์ ว่า

โภคทรัพย์มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้ อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

- ๑) บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงตน บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ
- ๒) บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงบิดามารดา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ
- ๓) บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกรและคนใช้ บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ
- ๔) บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงมิตรอำมาตย์ บริหารให้เป็นสุข โดยชอบ
- ๕) บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำเพ็ญทักษิณาในสมณพราหมณ์ซึ่งมีผลมากเป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์^{๒๕}

คุณประโยชน์ของการมีทรัพย์ภายนอก ได้แก่ บำรุงตนเอง เลี้ยงดูบิดา มารดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ รวมทั้งแขกบริวาร ให้มีความสุขด้วยการอยู่ดีกินดี นอกจากนี้มีไว้เพื่อทำบุญ พระภิกษุสงฆ์ตามความเหมาะสม โดยเหตุที่ต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาเนื่องจากมารดาบิดาเป็นผู้ที่ให้กำเนิดเลี้ยงดูบุตร เป็นผู้ที่มิพระคุณเป็นอย่างสูง ดังข้อความที่ปรากฏในสพรมกสูตร ว่า “คำว่า พรหม นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพเทพ นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพาจารย์ นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้”^{๒๖} เหตุที่ต้องเลี้ยงดูบุตรเนื่องจากบุตรจะเป็นผู้เลี้ยงดูเมื่อมารดาบิดาชราภาพ ดังข้อความที่ปรากฏในปุตตสูตร ว่า “บุตรที่เราเลี้ยงแล้วจักเลี้ยงเรา จักช่วยทำกิจของเรา วงศ์ตระกูลจักดำรงอยู่ได้นาน จักปฏิบัติตนให้สมควรแก่การรับทรัพย์มรดกและเมื่อเราทั้งสองตายแล้วจักทำบุญอุทิศให้”^{๒๗} เหตุที่ต้องเลี้ยงดูภรรยาเนื่องจากภรรยาเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขในชีวิต ดังข้อความ ว่า “หน้าที่ของสามีก็คือ การเอาใจใส่ดูแลภรรยา การอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยามีใช่เป็นเพียงความรักที่เกิดจากความใคร่ แต่เป็นความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน . . .

^{๒๕} อิง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๒๓/๓๖๙.

^{๒๖} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๕.

^{๒๗} อิง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๖๑.

เพราะถือว่านี้เป็นหลักเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันแบบสามภรรยา”^{๒๘} นอกจากนี้การดูแลมิตร สหาย บริวารให้อยู่ดีมีความสุข แยกไปใครมาก็ทำหน้าที่ต้อนรับแขกตามขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึง การทำบุญด้วยการทำนุบำรุงพระภิกษุสงฆ์ตามความเหมาะสม

จากการศึกษาค้นคว้า พบคุณประโยชน์ของการมีทรัพย์ภายนอก ดังข้อความในกามสูตร- นิทเทส ว่า “วัตถุกามคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าพอใจ เครื่องปูลาด เครื่องนุ่งห่ม ทาส หญิงชาย แพะ แกะ ไก่ สุกร ช้าง โค ม้า ลา ที่นา ที่สวน เงิน ทอง หมูบ้าน นิคม ราชธานี แคว้น ขนบท กองพลรบ คลังหลวง และวัตถุที่น่ายินดี อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า วัตถุกาม”^{๒๙} วัตถุกาม คือ สิ่งที่สร้างความพอใจให้แก่ผู้เป็นเจ้าของ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) แสดงทัศนะไว้ว่า วัตถุกาม คือ พัสดอันน่าใคร่ ได้แก่กามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าชอบใจ^{๓๐} สรุปได้ว่า ทรัพย์วัตถุสิ่งของต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่สร้างความสะดวก ทำให้บุคคลปรารถนาที่จะครอบครอง ทั้งนี้เพื่อความสุขจากสิ่งที่น่าปรารถนาใคร่ ประกอบด้วย ๕ อย่าง ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสทางกาย

จากข้อมูลที่น่าเสนอในข้างต้นนั้น สามารถจำแนกคุณประโยชน์ของทรัพย์ภายนอกตาม จุดมุ่งหมาย หรือ อรรถะ ๓ ประการ ดังทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ตอนที่ว่าด้วย อรรถะ ๓ ประการ ว่า

- ๑) อรรถัตถะ จุดหมายเพื่อตน หรือ ประโยชน์ตน
- ๒) ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือ ประโยชน์ผู้อื่น
- ๓) อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^{๓๑}

จุดหมายเพื่อตน เป็นการนำทรัพย์ภายนอกมาใช้เพื่อประโยชน์ในการบำรุงและหาความสุขให้ตนเองจากวัตถุกาม จุดหมายเพื่อผู้อื่นเป็นการนำทรัพย์ภายนอกมาใช้เพื่อประโยชน์ในการดูแลบิดา มารดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ รวมทั้งแขกบริวารให้อยู่ดีมีความสุข และจุดมุ่งหมายร่วมกัน เป็นการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมหรือคนหมู่มาก เป็นการนำทรัพย์ภายนอกมาใช้เพื่อทำบุญแก่พระภิกษุสงฆ์ เป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาเกิดเป็นความดีงามแก่ส่วนรวม

๒.๓.๒ คุณประโยชน์ของทรัพย์ภายใน

ทรัพย์ภายใน คือ วิชาความรู้และคุณธรรมภายในจิตใจที่บุคคลควรมีหรืออริยทรัพย์ ๗ ประการ ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา ในหัวข้อที่ว่าด้วย คุณประโยชน์ของทรัพย์ภายในนั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าคุณประโยชน์ของแต่ละองค์ธรรมของทรัพย์ภายใน ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังข้อความที่ปรากฏในอุคคสูตร ว่า มี

^{๒๘} พระมหาสุชาติ นาถโร (บวชุนทด), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๒๙} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑/๑.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๓๖๐.

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*, หน้า ๑๐๔๐.

ราชมหาอำมาตย์นามว่าอุคคะไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าได้กล่าวสรรเสริญความมั่งคั่งร่ำรวย มีโภคทรัพย์มากของมิคารเศรษฐี แต่พระพุทธเจ้าทรงอธิบายให้เห็นถึงประโยชน์ของอริยทรัพย์อันประกอบด้วย ทรัพย์ ๗ ประการ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา ซึ่งเป็นไม่โทษต่อไฟ น้ำ พระราชา โจร และทนายาทผู้ไม่ที่เป็นรัก ไม่มีผู้ใดมาขโมยเอาไปได้ หากบุคคลใดมีทรัพย์ ๗ ประการนี้ ถือว่าเป็นผู้ที่มีทรัพย์มาก^{๓๒}

นอกจากนี้ยังพบคุณประโยชน์ของทรัพย์ภายในที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในพระสูตรต่างๆ หลายแห่ง โดยผู้วิจัยจะสรุปความย่อโดยจัดกลุ่มองค์ธรรมในอริยทรัพย์ ดังต่อไปนี้

อานิสงค์ของศีล พบในมหาปริณีพพานสูตร ประกอบด้วย ๑) บุคคลที่มีศีลเป็นผู้ไม่ประมาทย่อมมีทรัพย์มาก ๒) ชื่อเสียงของบุคคลที่มีศีลย่อมโด่งดังไปทั่ว ๓) บุคคลที่มีศีลเมื่อเข้าสู่สังคมใดๆ ย่อมมีความแก่กล้า ไม่เก้อเขิน ๔) บุคคลที่มีศีลย่อมเป็นผู้ที่มีสติ ๕) บุคคลที่มีศีลเมื่อตายแล้ว จะไปสู่สัมปรายภพที่ดี^{๓๓} นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอานิสงค์ของศีล ดังข้อความที่ปรากฏในขราสูตร เมื่อเทวดาทูลถามว่า อะไรที่เป็นประโยชน์จนกระทั่งตราบเท่าแก่ขรา อะไรที่เป็นของมีค่าต่อคนทั้งหลาย ที่โจรลักขโมยไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า ศีล ศรัทธาและปัญญาเป็นสิ่งมีค่าและมีประโยชน์กระทั่งแก่ขรา โจรลักขโมยไปไม่ได้^{๓๔}

อานิสงค์ของจาคะ ในที่นี้ผู้วิจัยรวบรวมอานิสงค์ของท่าน อันเป็นองค์ธรรมเนื่องด้วยการให้ เป็นการสละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น^{๓๕} ดังที่พบในทานนังสสูตร ประกอบด้วย ๑) ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก ๒) บัณฑิตย่อมคบหาสมาคมด้วย ๓) ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ๔) เข้าไปสู่สังคมโดยอมาหาญ ๕) เมื่อตายไปแล้วย่อมไปสู่สวรรค์^{๓๖} นอกจากนี้ อานิสงค์ ๕ ประการข้างต้นแล้วยังมีผลของการให้ทาน ๘ ประการ ที่พบในทานูปัตติสูตร ความว่า คนบางคนในโลกนี้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เป็นทานแก่สมณะพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ย่อมมีความหวังในสิ่งนั้น แม้ได้ตั้งจิตอธิษฐานให้ได้ไปเกิดเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ หรือคหบดี ผู้พร่ำพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ก็จะได้สมปรารถนา หรือหากปรารถนาให้ได้เกิดเป็นสหายแห่งเหล่าเทวดาบนสวรรค์ มีชั้นจาตุมหาราชิกา ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี รวมไปถึงความปรารถนาที่จะไปเกิดเป็นพรหมก็ย่อมเป็นได้ หากเขาเป็นเป็นผู้มีศีล ไม่ใช่ผู้ทุศีล^{๓๗} ทั้งนี้ยังพบในกินทหสูตร ดังข้อความว่า “บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลังให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ”^{๓๘} สรุปได้ว่า ผู้ที่ให้อาหาร ชื่อว่าให้กำลัง อดภาพของคนเรานั้นจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยอาหาร ผู้ที่ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ บุคคลแม้จะผิวดี มีรูป

^{๓๒} ดุราลละเอียดใน อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๗/๑๓-๑๔.

^{๓๓} ดุราลละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔-๙๕.

^{๓๔} ดุราลละเอียดใน ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๑/๖๗.

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๒๘.

^{๓๖} ดุราลละเอียดใน อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

^{๓๗} ดุราลละเอียดใน อัง.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๙๒-๒๙๔.

^{๓๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

งาม หากแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สกปรกเหมือนผ้าขี้ริ้ว ย่อมไม่น่าดู ถูกเหยียดหยาม ส่วนบุคคลที่งุ่มง่าม ด้วยเสื้อผ้าที่สะอาดเรียบร้อยย่อมดูงาม เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่ให้ยาน ชื่อว่าให้ความสุขในการเดินทางไกล บางครั้งผู้เดินทางอาจพบความลำบาก จากหนทางที่ยาวไกล ถนนที่ขรุขระรกไปด้วย หญ้าหรือขวากหนามที่แหลมคม หรือต้องได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษที่หลบซ่อนตัวอยู่บ้าง ต้องเผชิญกับแสงแดดที่แผดกล้า หรือมีฝนลมแรงบ้าง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมทำให้เกิดความทุกข์ ความไม่สะดวกสบาย หากมีผู้ให้ความสะดวกในการเดินทาง ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าให้สิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายคือให้ความสุข ผู้ที่ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ คนทั้งหลายแม้มีดวงตา ก็ไม่สามารถมองเห็นในที่มืดได้ ต่อเมื่อมีประทีปโคมไฟให้แสงสว่าง จึงสามารถมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามปรารถนาได้ ผู้ที่ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ตามธรรมชาติของคนเดินทาง ย่อมเห็นเดี๋ยวเดียวเมื่ออยู่ และย่อมปรารถนาที่จะเข้าสู่ที่พักอาศัย เมื่อพักผ่อนสักครู่ก็จะได้กำลังกลับคืนมา หรือผู้ที่ออกสู่กลางแจ้ง ต้องตากแดดตากลม ทำให้ผิวพรรณหมองคล้ำลงได้ ต่อเมื่อเข้าที่พัก ผิวพรรณจึงกลับมางดงามดังเดิม ผู้ที่เดินทางผ่านแดดร้อน อันตรายต่างๆ ในระหว่างทาง เมื่อได้อาศัยจะมีความสะดวกสบาย เกิดความสุข หรือเมื่อเดินอยู่ท่ามกลางแสงแดดแผดเผา นัยน์ตาย่อมพรำน้ำ ไม่แฉ่งใส เมื่อได้พักสักครู่ ดวงตาก็ใช้การได้ดีดังเดิม ผู้ที่ให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง

อานิสงค์ของปัญญา พบในปมาทาทิวัตรค ความว่า ความเสื่อมโภคทรัพย์เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกับความเสื่อมปัญญา ซึ่งเลวร้ายกว่าความเสื่อมทั้งหลาย ทั้งนี้ความเจริญด้วยโภคทรัพย์เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับความเจริญด้วยปัญญา ซึ่งยอดเยี่ยมกว่าความเจริญทั้งหลาย^{๓๔} แม้ทรัพย์ภายนอกเสื่อมไปก็ไม่สำคัญเท่าการเสื่อมปัญญา อันเป็นหนึ่งองค์ประกอบของทรัพย์ภายใน ความงอกงามทางปัญญาคือที่สุดของความเจริญทั้งหลาย นอกจากนี้ยังพบอานิสงค์ของปัญญาดังข้อความในรัฐपालสูตร ว่า

อาตมาเห็นผู้คนที่มียศในโลกล้วนได้ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแล้ว ไม่ยอมให้ (ใคร) เพราะความหลง ได้ทรัพย์แล้ว เก็บสะสมไว้และปรารถนาความคุณยิ่งๆ ขึ้นไป พระราชาทรงกดขี่ ช่างชิงเอาแผ่นดิน ทรงครอบครองแผ่นดินซึ่งมีสมุทรสาครล้อมรอบ ตลอดสมุทรสาครฝั่งนี้ยังไม่ทรงพอ ยังปรารถนาจะครอบครองสมุทรสาครฝั่งโน้นอีก ทั้งพระราชาและคนอื่นเป็นจำนวนมาก ยังไม่ปราศจากต้นหากก็เข้าถึงความตาย ยังไม่เต็มตามที่ต้องการเลย ก็ละทิ้งร่างกายไป เพราะความอิมด้วยกำมไไม่มีในโลก หมูญาติพากันสยายผม คร่ำครวญถึงคนที่ตายนั้นและพูดว่า ‘ทำอย่างไรหนอ พวกญาติของเราทั้งหลายจึงจะไม่ตาย’ แต่นั่นก็นำศพนั้นซึ่งห่อผ้าไว้แล้วยกขึ้นสู่เชิงตะกอนแล้วช่วยกันเผา ศพนั้นถูกเขาใช้หลาวแทงเผออยู่ ละโภคทรัพย์ มีแต่ผ้าผืนเดียว เมื่อคนจะตาย ญาติ มิตร หรือสหายก็ช่วยไม่ได้ ทายาททั้งหลายก็ขนทรัพย์สมบัติของเขาไป ส่วนสัตว์ที่ตายไปก็ย่อมไปตามกรรม เมื่อตายไป ทรัพย์ใดๆ คือ บุตร ภรรยา ทรัพย์ ข้าวของ เงินทอง และแว่นแคว้นก็ติดตามไปไม่ได้ ทรัพย์ช่วยคนให้มีอายุยืนไม่ได้ ทั้งช่วยคนให้ละความแค้นก็ได้ นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตนั้นว่าน้อยนัก ไม่ยั่งยืน มีความแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ทั้งคนมั่งมี และคนยากจนก็ย่อมประสบเช่นนั้น ทั้งพาลและบัณฑิตก็ประสบเหมือนกันทั้งนั้นคนพาลนั้นแหละถูกเหตุแห่งทุกข์กระทบเข้า ย่อมหวนไหวเพราะความเป็นคนโง่ ส่วนบัณฑิตถูก

^{๓๔} ดูรายละเอียดใน อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๗๗-๗๘/๑๔.

กระทบเข้าก็ไม่หวั่นไหว เพราะเหตุนั้นแล ปัญญาเท่านั้นเป็นเหตุบรรลุนิพพาน ซึ่งเป็นที่สุดแห่งภพในโลกนี้ จึงประเสริฐกว่าทรัพย์^{๔๐}

ทรัพย์ทำให้ผู้ที่ได้ครอบครองมีความสุข แต่ทรัพย์ไม่สามารถช่วยต่ออายุบุคคลได้ ทั้งนี้เมื่อตายไปก็นำไปด้วยไม่ได้ ผู้ที่มีปัญญาไม่ถูกครอบงำ มีเพียงปัญญาเท่านั้นที่เป็นที่เป็นเหตุแห่งการหลุดพ้นและทางนำไปสู่การบรรลุนิพพาน สำหรับบุคคลแล้ว ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในเป็นสิ่งที่ควรมีคู่กัน ทรัพย์ภายนอกจะมีความหมาย เมื่อมีทรัพย์ภายในเป็นฐาน โดยพระพุทธศาสนาแบ่งบุคคลเป็น ๓ จำพวก ดังข้อความในอัมมสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑) บุคคลตาบอด ๒) บุคคลตาเดียว ๓) บุคคลสองตา บุคคลตาบอด เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่มีนัยน์ตา เป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน และเขาไม่มีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรมที่เลวและประณีต รู้ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว นี้เรียกว่า บุคคลตาบอด บุคคลตาเดียว เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีนัยน์ตาเป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน แต่เขาไม่มีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรมที่เลวและประณีต รู้ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว นี้เรียกว่า บุคคลตาเดียว บุคคลสองตา เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีนัยน์ตาเป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน และเขามีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรมที่เลวและประณีต รู้ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว นี้เรียกว่า บุคคลสองตา ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก โภคทรัพย์อย่างนั้นไม่มีแก่บุคคลตาบอด และบุคคลตาบอดย่อมไม่ทำบุญ โทษเคราะห์ย่อมมีแก่บุคคลตาบอด ผู้มีนัยน์ตาเสียในโลกทั้งสอง ในกาลต่อมา เราได้กล่าวถึงบุคคลตาเดียวนั้นไว้ ก็บุคคลตาเดียวหมกมุ่นกับธรรมและอธรรม แสวงหาโภคทรัพย์ด้วยการคดโกงและการพูดเท็จ อันเป็นการลักขโมยทั้งสองอย่างก็มาจนผู้เป็นกามโมคิบุคคล เป็นคนฉลาดที่จะรวบรวมโภคทรัพย์ เขาเป็นคนตาเดียวจากโลกนี้ไปสู่นรกย่อมเดือดร้อน ส่วนบุคคลสองตา เรากล่าวว่าเป็นบุคคลผู้ประเสริฐที่สุด เขาให้ทรัพย์ที่ตนได้มาด้วยความหมั่นเป็นทาน จากโภคทรัพย์ที่ตนหาได้โดยชอบธรรม มีความดำริประเสริฐ มีจิตใจไม่วอกแวก ย่อมเข้าถึงฐานะที่เจริญซึ่งไปแล้วไม่เศร้าโศก บุคคลควรเว้นให้ห่างไกลจากบุคคลตาบอดและบุคคลตาเดียว แต่ควรคบบุคคลสองตาที่ประเสริฐที่สุด^{๔๑}

ในอรรถกถาปรากฏคำอธิบายคำว่า ไม่มีนัยน์ตา คือ ไม่มีปัญญาจักขุ^{๔๒} ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเปรียบคนเป็น ๓ จำพวก ได้แก่ คนตาบอด คือ คนที่ไม่มีดวงตา เปรียบดังคนไม่มีปัญญา ที่เป็นเหตุจะได้โภคทรัพย์อันยังไม่ได้ ที่เป็นเหตุจะทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้มากขึ้น ทั้งไม่มีดวงตาที่จะเป็นเหตุให้รู้ธรรมทั้งหลายอันเป็นกุศลและอกุศล คนตาเดียว คือ คนที่มีดวงตาที่

^{๔๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๗/๓๖๙-๓๗๐.

^{๔๑} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๒๙/๑๗๘-๑๘๐.

^{๔๒} อัง.ติก.อ. (ไทย) ๒๐/๒๙/๑๔๑.

เป็นเหตุจะได้โคตรทรัพย์ที่ยังไม่ได้ ที่เป็นเหตุจะทำโคตรทรัพย์ที่ได้แล้วให้มากขึ้น แต่ไม่มีดวงตาที่จะเป็นเหตุให้รู้ธรรมทั้งหลายอันเป็นกุศลและอกุศล และคนสองตา คือ คนที่มีดวงตาที่เป็นเหตุจะได้โคตรทรัพย์ ทั้งมีดวงตาที่เป็นเหตุจะทำให้รู้ธรรมทั้งหลายด้วย

จากข้อมูลที่นำเสนอในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในต่างมีคุณค่าในตัวเอง ทรัพย์ภายนอกนั้นทำให้เกิดประโยชน์ เกิดความสุขในปัจจุบันขณะ ทรัพย์ภายในเป็นทรัพย์อันประเสริฐ เป็นวิชาความรู้และคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจ ในบางกรณีทรัพย์ภายในจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยทรัพย์ภายนอก ด้วยการหาทาน บริจาคเงิน ทั้งนี้ทรัพย์ภายในเป็นสิ่งที่พึงพาได้ในโลกหน้า ยิ่งใช้ยิ่งมีเพิ่ม เช่น ปัญญา ยิ่งใช้ความรู้เพิ่ม ยิ่งมีความชำนาญเพิ่ม อีกทั้งยังไม่สามารถลักขโมยไปได้ ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “น หิรัณยสุวณฺเณน ปริกฺขียนฺติ อาสวาทิ แปรความว่า กิเลสทั้งหลายจะสิ้นไป เพราะเงินทองก็หาไม่”^{๔๓}

๒.๔ โทษและข้อจำกัดของทรัพย์ในมุมมองพระพุทธศาสนา

ขึ้นชื่อว่า ทรัพย์ จะมีคุณประโยชน์อย่างเดียวกันหาไม่ หากแต่ยังก่อให้เกิดโทษได้อีกด้วย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยสรุปโทษและข้อจำกัดของทรัพย์ไว้โดยย่อตามประเภทของทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน ดังนี้

๒.๔.๑ โทษของทรัพย์ภายนอก

ทรัพย์ภายนอกนั้น มีทั้งลักษณะที่เป็นโทษในตัวของทรัพย์เอง มีโอกาสในการเสื่อมสลายได้ และโทษจากการที่บุคคลผู้มีทรัพย์ ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าโทษของทรัพย์ภายนอก ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังข้อความที่ปรากฏในโภคสูตร ตอนที่ว่าด้วยโทษของโคตรทรัพย์ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีโทษ ๕ ประการนี้ โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

- ๑) โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่ไฟ
- ๒) โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่น้ำ
- ๓) โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่พระราชา
- ๔) โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่โจร
- ๕) โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีโทษ ๕ ประการนี้แล^{๔๔}

โคตรทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอกนั้น เป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้แก่บุคคล ทั้งในเรื่องปัจจัยในการดำรงชีวิตและอำนวยความสะดวกต่างๆ มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายและได้รับโทษจากบุคคลผู้มีทรัพย์ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ถูกยึดทรัพย์จากพระราชา ถูกโจรปล้น ถูกญาติผู้ไม่เป็นที่รักเอาไป เป็นโทษที่เกิดจากการมีทรัพย์ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อความในกามสูตรตนิทเทศ ว่าด้วยเรื่องกิเลสถาม ว่า

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส, หน้า ๒๗ - ๒๘.

^{๔๔} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๒๗/๓๖๘.

โรคทรัพย์พินาศเพราะเหตุ ๘ ประการ คือ

- ๑) ถูกพระราชาจับ
- ๒) ถูกโจรปล้น
- ๓) ถูกไฟไหม้
- ๔) ถูกน้ำท่วมพัดพาไป
- ๕) ถูกทายาทผู้ไม่เป็นที่รักลักขโมยไป
- ๖) โรคทรัพย์ที่ฝังไว้แล้วหาไม่พบ
- ๗) กิจการล้มเหลวเพราะจัดการไม่ดี
- ๘) มีคนล้างผลาญตระกูล ล้างผลาญ รุกราน ทำลายโรคทรัพย์เหล่านั้น ให้พินาศเกิดขึ้นในตระกูล^{๔๕}

จากข้อความดังกล่าว พบว่าสิ่งที่ทำให้ทรัพย์ภายนอกเสียหายมีหลายประการ ด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัจจัยภายนอก ได้แก่ พระเจ้าแผ่นดิน โจร ไฟไหม้ น้ำท่วม ญาติผู้ไม่เป็นที่รักเอาไป สูญหาย และมีคนล้างผลาญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะคาดคะเนและหลีกเลี่ยงได้หมด และปัจจัยภายใน คือ การจัดการไม่ดี นอกจากนี้ยังพบโทษของทรัพย์ภายนอก ๑๐ ประการ ดังปรากฏข้อความพระสูตรต่างๆ ในนิทานวรรค ดังต่อไปนี้

ในทารุณสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ เผ็ดร้อน หยาดคาย เป็นอันตรายต่อการบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลายจักละลากสักการะและความสรรเสริญที่เกิดขึ้น ลากสักการะและความสรรเสริญที่เกิดขึ้นแล้วจักไม่ครอบงำจิตของเราทั้งหลายตั้งอยู่’ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๔๖}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษของพระภิกษุผู้ยึดมั่นถือมั่นในลากสักการะและความสรรเสริญ อันเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความเคารพบูชาและความยกย่องชมเชย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม ได้รับความพินาศจากลากสักการะและความสรรเสริญนั้นๆ

ในพฬีสสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ เผ็ดร้อน หยาดคาย เป็นอันตรายต่อการบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า เปรียบเหมือนปลาบางตัวเห็นแกะเหี่ยว กลืนกินเบ็ดที่เกี่ยวเหี่ยวซึ่งพรานเบ็ดหย่อนลงในห้วงน้ำลึก มันกลืนกินเบ็ดของพรานเบ็ดอย่างนี้แล้ว ได้รับทุกข์ ถึงความพินาศ ถูกพรานเบ็ดทำได้ตามใจปรารถนาฉะนั้น คำว่า ‘พรานเบ็ด’ นี้ เป็นชื่อของมารใจบาป คำว่า ‘เบ็ด’ นี้ เป็นชื่อของลากสักการะและความสรรเสริญ ภิกษุบางรูปยินดี พอใจลากสักการะและความสรรเสริญที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุนี้เรา

^{๔๕} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒/๕.

^{๔๖} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๕๗/๒๖๕.

กล่าวว่า กลิ่นกินเบ็ดของมาร ได้รับทุกข์ถึงความพินาศถูกมารใจบาปทำได้ตามใจปรารถนา ภิคุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ เผ็ดร้อน หยาดคาย เป็นอันตราย ต่อการบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าอย่างนี้ เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลายจักละลากสักการะและความสรรเสริญที่เกิดขึ้น ลากสักการะ และความสรรเสริญที่เกิดขึ้นแล้ว จักไม่ครอบงำจิตของเราทั้งหลายตั้งอยู่’ เธอทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้^{๔๗}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสักการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสักการะ และความสรรเสริญดั่งเบ็ด เปรียบภิคุผู้ยินดีในลากสักการะและความสรรเสริญดั่งปลาที่กินเบ็ด ย่อม ได้รับความทุกข์ทรมาน หากภิคุละลากสักการะและความสรรเสริญ ก็ไม่สามารถถูกครอบงำได้

ในกุมมสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิคุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุธรรม เรื่อง เคยมีมาแล้ว มีตระกูลแต่ใหญ่อาศัยอยู่ในห้วงน้ำแห่งหนึ่งมานานครั้งหนึ่ง เต่าตัวหนึ่งเข้าไปหา เต่าอีกตัวหนึ่งถึงที่อยู่พูดว่า ‘พ่อเต่า เจ้าอย่าได้ไปยังท้องถื่นนั้นนะ’ เต่าตัวนั้นได้ไปยังท้องถื่น นั้นแล้ว ถูกนายพรานยิงด้วยลูกดอก ลำดับนั้นเต่าตัวที่ถูกยิงเข้าไปหาเต่าตัวนั้นถึงที่อยู่ เต่าตัว นั้นได้เห็นเต่าตัวที่ถูกยิงกำลังเดินมาแต่ไกลจึงถามว่า “พ่อเต่า เจ้าไม่ได้ไปท้องถื่นนั้นหรือ” “พ่อเต่า ฉันได้ไปท้องถื่นนั้นมาแล้ว” “พ่อเต่า เจ้าไม่บาดเจ็บ ไม่ถูกทูปตีดอกหรือ” “ฉันไม่ บาดเจ็บ ไม่ถูกทูปตี แต่ฉันมีเชือกเส้นหนึ่งติดหลังมานี้” เต่าตัวนั้นกล่าวว่า “เอาเถอะพ่อเต่า เจ้าไม่บาดเจ็บ ไม่ถูกทูปตีก็ตามเถิด แต่บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ของเจ้าได้รับทุกข์ ถึงความ พินาศ เพราะเชือกเส้นนี้แหละ ไปเดี๋ยวนี้ เจ้าไม่ใช่พวกของเราแล้ว” คำว่า ‘พราน’ นี้ เป็นชื่อ ของมารใจบาป คำว่า ‘ลูกดอก’ นี้ เป็นชื่อของลากสักการะและความสรรเสริญ คำว่า ‘เชือก’ นี้ เป็นชื่อของนันทิราคะ ภิคุบางรูปยินดี พอใจลากสักการะและความสรรเสริญที่เกิดขึ้นแล้ว ภิคุนี้เราเรียกว่า ได้รับทุกข์ ถึงความพินาศ เพราะลากสักการะและความสรรเสริญอันเปรียบ เหมือนลูกดอก ถูกมารใจบาปทำได้ตามใจปรารถนา ภิคุทั้งหลาย ลากสักการะและความ สรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้^{๔๘}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสักการะและความสรรเสริญ โดยมีเรื่องเล่าว่า มีเต่า ใหญ่อาศัยอยู่ในห้วงน้ำแห่งหนึ่ง ได้รับคำเตือนไม่ให้ไปในที่ท้องถื่น แต่เต่าตัวนั้นไม่เชื่อฟัง จึงได้ไปยังที่ ท้องถื่น แต่เมื่อไปกลับมาแล้วพบว่าไม่ได้รับบาดเจ็บแต่กลับมีเชือกเส้นหนึ่งติดหลังกลับมา ผลจาก การไม่เชื่อฟังทำให้คนในครอบครัวต้องเป็นทุกข์ โดยเปรียบลากสักการะและความสรรเสริญดั่ง ลูกดอก เปรียบความยินดีในกำหนดดั่งเชือก ภิคุบางรูปเมื่อพอใจยินดีในลากสักการะและความ สรรเสริญย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม ได้รับความพินาศจากลากสักการะและความสรรเสริญ นั้นๆ

^{๔๗} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๕๘/๒๖๖.

^{๔๘} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๕๙/๒๖๗.

ในทิมโลมิกสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุลุธรรม เปรียบเหมือนแกะขนยาวเข้าไปสู่พงหนาม มันพึงติด ถูกหนามเกี่ยวเกาะ ได้รับทุกข์ถึงความพินาศในที่นั้นๆ อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ถูกลากสักการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิต เวลาเข้าครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม เธอติดข้องถูกปัจจัยเกี่ยวเกาะ ได้รับทุกข์ถึงความพินาศในที่นั้นๆ ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๔๙}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสักการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสักการะและความสรรเสริญดังแกะขนยาวติดปลายหนาม ทำให้ได้รับทุกข์ทรมาน เวลาออกบิณฑบาต ภิกษุบางรูป ถูกลากสักการะและความสรรเสริญเข้าครอบงำจากการได้รับวัตถุสิ่งของและการยกย่องชมเชย ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุลุธรรม ได้รับความพินาศจากลากสักการะและความสรรเสริญนั้นๆ

ในมัททกสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุลุธรรม เปรียบเหมือนแมลงวันกินคุดเต็มท้องและเปื้อนคุด และข้างหน้าของมันยังมีคุดกองใหญ่ มันยังดูหมิ่นแมลงวันเหล่านี้อีกว่า ‘เรากินคุดเต็มท้องและเปื้อนคุด เรายังมีคุดกองใหญ่อยู่ข้างหน้าอีก’ อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ถูกลากสักการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิต เวลาเข้า ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคมฉัน (ภัตตาหาร) จนพอกแก่ความต้องการ และทลายกยนิมิตให้ฉันในวันรุ่งขึ้น แม้อาหารของเธอจะเต็มบาตร เธอไปอารามแล้ว ยังพูดโอ้อวดท่ามกลางหมู่ภิกษุว่า ‘ผมฉันพอกแก่ความต้องการแล้ว ทลายกยนิมิตให้ฉันในวันรุ่งขึ้น อาหารของผมนั้นก็เต็มบาตร และยังสามารถจีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารอีก ส่วนภิกษุเหล่านี้นั้นมีบุญน้อย มีศักดิ์น้อย จึงไม่ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร’ เธอถูกลากสักการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิต จึงดูหมิ่นภิกษุเหล่านี้นักมีศีลเป็นที่รัก การกระทำ ของโมฆบุรุษนั้นเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๐}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสักการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสักการะและความสรรเสริญดังแมลงวันกินคุดเต็มท้องและเปื้อนคุด เมื่อออกบิณฑบาต ภิกษุบางรูปได้ฉันภัตตาหารตามสมควรแล้ว และได้รับนิมิตให้ฉันในวันรุ่งขึ้น แล้วไปพูดโอ้อวดกับภิกษุผู้มีศีล ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุลุธรรม ได้รับความพินาศจากลากสักการะและความสรรเสริญนั้นๆ

^{๔๙} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๐/๒๖๘.

^{๕๐} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๑/๒๖๘-๒๖๙.

ในอนิสุตต มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุนิพพาน สายฟ้าผ่าถูกใคร ลากสัการะและความสรรเสริญ ย่อมติดตามพระเสขะ ผู้ยังไม่บรรลุนิพพาน ผล คำว่า ‘สายฟ้าผ่า’ นี้ เป็นชื่อของลากสัการะและความสรรเสริญ ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๑}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสัการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสัการะและความสรรเสริญดังสายฟ้าผ่า หากสายฟ้าผ่าโดนภิกษุผู้ใด ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุนิพพาน ได้รับความพินาศจากลากสัการะและความสรรเสริญนั้นๆ

ในทิสุตต มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุนิพพาน บุคคลยังถูกศรอาบยาพิษถูกใคร ลากสัการะและความสรรเสริญ ย่อมติดตามพระเสขะผู้ยังไม่บรรลุนิพพาน ผล คำว่า ‘ลูกศร’ นี้ เป็นชื่อของลากสัการะและความสรรเสริญ ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๒}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสัการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสัการะและความสรรเสริญดังลูกศรอาบยาพิษ หากลูกศรอาบยาพิษโดนภิกษุผู้ใด ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุนิพพาน ได้รับความพินาศจากลากสัการะและความสรรเสริญนั้นๆ

ในศีคาสุตต มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุนิพพาน เมื่อเข้าตรู เธอทั้งหลายได้เห็นสุนัขจิ้งจอกแก่ที่มาอาศัยอยู่หรือ” “เห็นพระพุทธเจ้าข้า” “สุนัขจิ้งจอกแกะนั้นเป็นโรคเรื้อน อยู่ในเรือนว่างก็ไม่ยินดี อยู่ที่โคนไม้ก็ไม่ยินดีอยู่ที่แจ้งก็ไม่ยินดี เดิน ยืน นั่ง นอนในที่ใดๆ ก็เป็นทุกข์ในที่นั้นๆ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน ถูกลากสัการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิต อยู่ในเรือนว่างก็ไม่ยินดี อยู่ที่โคนไม้ก็ไม่ยินดี อยู่ที่แจ้งก็ไม่ยินดี เดิน ยืน นั่ง นอนในที่ใดๆ ก็เป็นทุกข์ในที่นั้นๆ ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๓}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสัการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสัการะและความสรรเสริญดังโรคเรื้อน สุนัขจิ้งจอกเมื่อเป็นโรคเรื้อน จะอยู่ที่ใดหรือในอาภักปฏิกิริยาใดก็เป็นทุกข์ ภิกษุเมื่อถูกลากสัการะและความสรรเสริญเข้าครอบงำ จะอยู่ที่ใดหรือในอาภักปฏิกิริยาใดก็เป็นทุกข์ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุนิพพาน ได้รับความพินาศจากลากสัการะและความสรรเสริญนั้นๆ

^{๕๑} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๒/๒๖๙.

^{๕๒} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๓/๒๗๐.

^{๕๓} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๔/๒๗๐-๒๗๑.

ในเวรมภสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุลหรรณ
ลมบ้าหมูพัดอยู่บนอากาศ ชัฏนกที่กำลังบินอยู่ในอากาศ เมื่อมันถูกลมบ้าหมูพัด เหา่ไปทาง
หนึ่ง ปีกไปทางหนึ่ง ศีรษะไปทางหนึ่ง ตัวไปทางหนึ่ง ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็เหมือนกัน
ถูกลากสัการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิต เวลาเช้า ครองอันตราวาสกถือบาตรและ
จีวรเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม ไม่รักษากายวาจาจิต ไม่ตั้งสติให้มั่นคง ไม่สำรวมอินทรีย์
เธอเห็นมาตุคามนุ่งห่ม ไม่เรียบร้อยในที่นั้น ราคะก็รบกวนจิตของเธอเพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่ม
ไม่เรียบร้อยเธอถูกราคะรบกวนจิต จึงบอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ภิกษุพวกหนึ่งนำจีวร
ของเธอไป พวกหนึ่งนำบาตรไป พวกหนึ่งนำผ้าจีสนะไป พวกหนึ่งนำกลองเข็มไป เปรียบ
เหมือนนกถูกลมบ้าหมูพัดไปฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่ง
ทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๔}

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นโทษลากสัการะและความสรรเสริญ โดยเปรียบลากสัการะ
และความสรรเสริญดังลมบ้าหมู เมื่อนกถูกลมบ้าหมูพัดไปในอากาศ ทำให้สูญเสียการทรงตัว เมื่อภิกษุ
เห็นสตรีนุ่งห่มไม่เรียบร้อย เกิดความกำหนัด จึงลาสิกขามาเป็นคฤหัสถ์ ภิกษุรูปอื่นนำบาตรไป บ้าง
นำผ้าจีสนะไป บ้างนำกลองเข็มไป เปรียบดังนกถูกลมบ้าหมูพัดไปคนละทิศคนละทาง ถูกลาก
สัการะและความสรรเสริญเข้าครอบงำ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุลหรรณ ได้รับความพินาศจาก
ลากสัการะและความสรรเสริญนั้นๆ

ในสคาภกสูตร มีข้อความปรากฏว่า

ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ ต่อการบรรลุลหรรณ
เราเห็นคนบางคนในโลกนี้ ถูกลักการะครอบงำ ย่ำยีจิตแล้ว หลังจากตายแล้ว ก็เข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก อนึ่ง เราเห็นคนบางคนในโลกนี้ ถูกความเสื่อมลักการะครอบงำ ย่ำยีจิตแล้ว
หลังจากตายแล้วก็เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก อนึ่ง เราเห็นคนบางคนในโลกนี้ถูกลักการะ
และความเสื่อมลักการะทั้งสองอย่างครอบงำ ย่ำยีจิตแล้ว หลังจากตายแล้วก็เข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ภิกษุทั้งหลาย ลากสัการะและความสรรเสริญเป็นสิ่งทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ เธอ
ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้^{๕๕}

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า เมื่อบุคคลถูกลักการะเข้าครอบงำ ถูกความเสื่อมลักการะเข้า
ครอบงำ ถูกลักการะและความเสื่อมลักการะเข้าครอบงำ เมื่อตายไปก็ตกไปสู่อบาย

จากการรวบรวมข้อมูลเรื่องลากสัการะข้างต้น สรุปได้ว่า ลาก คือ ของที่ได้หรือการได้
ลักการะ คือ สิ่งเคารพนับถือบูชาหรือเครื่องแสดงความเคารพบูชา ความสรรเสริญ คือ คำยกย่อง
ชมเชย ดังนั้นจากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงโทษของลากสัการะ อันเป็นโทษที่เกิดจากการได้รับความ
เคารพนับถือบูชาในของที่ได้ โดยเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ เช่น เป็นสิ่งทารุณ ครอบงำจิตใจคน

^{๕๔} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๕/๒๗๑.

^{๕๕} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๖๖/๒๗๒.

เหมือนเบ็ดที่ร่อเหยื่ออยู่ในน้ำ เหมือนเต่าที่ถูกเชือกมัด เหมือนแกะขนยาวที่ถูกหนามเกี่ยว เหมือนแมงวันที่ยึดติดกับคอก เหมือนสายฟ้าที่พร้อมจะผ่า เหมือนลูกศรที่อาบยาพิษ เหมือนสุนัขจิ้งจอกเป็นโรคเรื้อรังที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน เหมือนนกถูกลมบ้าเหวี่ยง เป็นหนทางไปสู่ภพภูมิที่ปราศจากความเจริญ

จากข้อมูลที่น่าเสนอในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าทรัพย์ภายนอกมีโทษหลายประการทั้งที่เป็นโทษด้วยตัวเองจากการเสื่อมสลาย และโทษจากการที่บุคคลผู้มีทรัพย์ ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยภายนอกที่คาดคะเนและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น พระเจ้าแผ่นดิน โจร ไฟไหม้ น้ำท่วม ญาติผู้ไม่เป็นที่รักเอาไป สูญหาย และมีคนล้างผลาญ และเกิดจากปัจจัยภายใน คือ การขาดการจัดการทรัพย์ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งที่ป้องกันได้ด้วยการศึกษาหาความรู้

๒.๔.๒ โทษของทรัพย์ภายใน

จากที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ทรัพย์ภายในประกอบด้วยวิชาความรู้และคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจซึ่งมีอยู่ ๗ ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตตะ จาคะ และปัญญา ทรัพย์ภายในที่เป็นคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และประกอบด้วยธรรม ไม่ก่อให้เกิดโทษใดๆ แต่วิชาความรู้ หากนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดโทษได้ ดังข้อความที่ปรากฏในอลคัทพุมสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรมและเวทิลละพวกเขาเล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว ไม่ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้นจึงไม่ประจักษ์ชัดแก่พวกเขา ผู้ไม่ไตร่ตรองเนื้อความด้วยปัญญา โมฆบุรุษเหล่านั้นเล่าเรียนธรรมมุ่งจะชมเชยผู้อื่น และมุ่งจะเปลื้องตนจากคำนิทานว่าร้าย ย่อมไม่ได้รับประโยชน์แห่งธรรมนั้น เหมือนที่เหล่ากุลบุตรเล่าเรียนธรรมได้รับธรรมเหล่านั้นที่พวกเขาเรียนไม่ดี ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนาน ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพวกเขาเรียนธรรมทั้งหลายมาไม่ดี บุรุษผู้ต้องการงูพิษ เทียวเสาะแสวงหาพิษ เขาพบงูพิษตัวใหญ่จึงจับมันที่ขมดหางหรือที่หาง งูพิษนั้นจะพึงแว้งกัดเขาที่มือที่แขน หรือที่อวัยวะน้อยใหญ่ แห่งใดแห่งหนึ่ง เพราะการถูกกัดนั้นเขาก็จะตายหรือได้รับทุกข์ปางตาย^{๕๖}

พระพุทธเจ้าทรงเตือนภิกษุผู้มีความเห็นผิดในธรรมะของพระองค์ ทรงตรัสสอนเรื่องการเล่าเรียนธรรมของภิกษุบางคนเพียงเพื่อยกตนชมผู้อื่น เอาชนะผู้อื่นด้วยการโต้เถียงเขา ย่อมไม่ได้รับประโยชน์ เป็นทุกข์และโทษ เปรียบกับการจับงูพิษที่หาง งูนั้นจะกัดถึงแก่ความตาย ทรงเตือนภิกษุให้ไตร่ตรองการเล่าเรียนธรรมด้วยปัญญา ดังนั้นบุคคลเมื่อมีวิชาความรู้ หากขาดการไตร่ตรอง นำมาใช้ในทางที่ผิด ย่อมยังให้เกิดโทษได้

จากข้อมูลที่น่าเสนอในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าทรัพย์ภายในที่เป็นวิชาความรู้ก่อให้เกิดโทษได้หากนำมาใช้ในทางที่ผิด แต่สามารถควบคุมได้ด้วยคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจด้วยการมีปัญญาที่พิจารณาแยกแยะความผิดถูก ตามหลักความเชื่อที่มีเหตุผล มีศีลกำหนดกรอบการกระทำ มีความ

^{๕๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓๘/๒๕๒.

ละอายใจและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว รวมทั้งมีใจเอื้อเฟื้อคำนึงถึงใจเขาใจเรา ทั้งนี้ทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นวัตถุสิ่งของที่อยู่ภายนอกร่างกาย มีผลเกี่ยวข้องกับความสุขของบุคคลโดยตรง ในด้านของความสุข อันเป็นความสุขขั้นพื้นฐานที่ผู้ครองเรือนพึงมี เป็นเรื่องธรรมดาที่บุคคลจะเสาะแสวงเพื่อได้มาซึ่งความสุข เมื่อมีความต้องการมาก ทรัพย์จึงเป็นสิ่งที่มีความีราคา ก่อให้เกิดโทษจากปัจจัยที่คาดคะเนและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น พระเจ้าแผ่นดิน โจร ไฟไหม้ น้ำท่วม ญาติผู้ไม่เป็นที่รักเอาไป สูญหาย และมีคนล้างผลาญ และเกิดจากปัจจัยภายใน คือ การขาดการจัดการทรัพย์ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งที่ป้องกันได้ด้วยการศึกษาหาความรู้ ดังนั้นผู้วิจยมีความคิดเห็นว่าปริมาณของทรัพย์ที่บุคคลมีหรือหาได้นั้น ไม่สำคัญเท่ากับการจัดการทรัพย์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อทรัพย์เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมในทางพระพุทธศาสนา

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยจะแยกศึกษาออกเป็น ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์สิน ๒) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สิน ๓) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์สิน ๔) สรุปหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงจุดมุ่งหมาย แนวทาง และกรณีบุคคลตัวอย่างของแต่ละประเด็น

๓.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์สิน

สิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วนเกี่ยวข้องกับการแสวงหาทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ต่างแสวงหาทรัพย์สินด้วยกันทั้งสิ้น หากกล่าวถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือปัจจัย ๔ มนุษย์และสัตว์ยังมีความต้องการทรัพย์สินทั้งในด้านของสิ่งที่ไม่มีชีวิต (อวิญญูณกทรัพย์) และสิ่งที่มีชีวิต (สวิญญูณกทรัพย์) มนุษย์มีความต้องการทรัพย์สินที่ไม่มีชีวิต ทั้งในเรื่องของ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค สัตว์มีความต้องการทรัพย์สินที่ไม่มีชีวิต เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร แต่มีสัตว์บางประเภทต้องการทรัพย์สินที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตด้วยเช่นกัน เช่น อาหาร เห็นได้ว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ ด้วยภาวะเงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชีวิตนั้น บังคับให้มนุษย์และสัตว์ต้องออกแสวงหาทรัพย์สิน จุดเริ่มต้นในการแสวงหาทรัพย์สินนั้นมีปรากฏอยู่ในอรรถกถาสูตร ตอนที่ว่าด้วยความปรากฏแห่งจวนดิน ว่า

สัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลกกล่าวว่า ‘ท่านผู้เจริญสิ่งนี้จะเป็นเช่นไร’ แล้วใช้นิ้วข้อนจวนดินขึ้นมา ล้มดู เมื่อเขาใช้นิ้วข้อนจวนดินขึ้นมาล้มดูอยู่ รสจวนดินได้แผ่ซ่านไป เขาจึงเกิดความอยากในรส แม้สัตว์เหล่านั้นก็พากันถือแบบอย่างสัตว์นั้น จึงใช้นิ้วข้อนจวนดินขึ้นมาล้มดู เมื่อสัตว์เหล่านั้น ใช้นิ้วข้อนจวนดินขึ้นมาล้มดูอยู่ รสจวนดินก็แผ่ซ่านไป และสัตว์เหล่านั้นก็เกิดความอยากในรส ขึ้นเช่นเดียวกัน^๑

ในยุคสมัยแรกที่ยังไม่มีอาหารนั้น สัตว์ที่อาศัยอยู่บนโลกต่างพากันชิมจวนดิน แล้วพบว่าจวนดินมีรสชาติดี สัตว์เหล่านั้นจึงติดใจในรสชาติของจวนดิน ทั้งนี้พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.ได้ให้ทัศนะที่สอดคล้องเพิ่มเติมในเรื่องการแสวงหาทรัพย์สินว่า

ทุกคนก็ต้องหาทรัพย์สิน แม้กระทั่งพระภิกษุก็ต้องแสวงหาทรัพย์สิน การบิณฑบาตก็เป็นการแสวงหาทรัพย์สินทางปัจจัย ๔ ในการดำรงชีพเพื่อการบริโภค เพราะฉะนั้นมนุษย์ทุกคน トラบใดที่ธรรมชาติสร้างเราให้กินให้ใช้ให้เรามีความต้องการขั้นพื้นฐาน เราก็ต้องแสวงหา ตั้งแต่มนุษย์

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๐/๘๘.

เกิดมาในโลกนี้ ในอัครัญสูตร [พระสูตรที่ว่าด้วยต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของมนุษย์] เริ่มตั้งแต่อภัสสรพรหมลงมาเกิดก็หาเกินวันดินแล้ว อันนั้นคือการแสวงหาทรัพย์ หากินจวนดิน เสร็จดิน สะเก็ดดิน ต่อมาเป็นข้าวสาลีก็หาข้าวสาลี อันนั้นแหละคือพัฒนาการของทรัพย์ ตอนแรกทรัพย์อาจจะเป็นแค่ข้าวสาลี แต่ด้วยประชากรเพิ่มขึ้น มีความต้องการด้านปากท้องเยอะขึ้น ข้าวสาลีที่อยู่รอบๆ ก็ไม่พอ ก็ขยายออกไปไกลเรื่อยๆ ต่อไปก็เกิดเป็นการกักตุนและสะสมทรัพย์^๒

จากวิวัฒนาการที่กล่าวไว้ข้างต้น ในปัจจุบันนี้สิ่งมีชีวิตมีความต้องการมากขึ้น ที่นอกเหนือจากปัจจัย ๔ เพิ่มเข้ามาก็คือ “เงิน” หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ธนทรัพย์” ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้แทนสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ ซึ่งในการแสวงหาธนทรัพย์นี้ ได้มีนักธุรกิจ Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter ได้คิดทฤษฎี “เงินสี่ด้าน” ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่แตกต่างกัน

“เงินสี่ด้าน” หมายถึงรายได้จากการทำงานสี่ประเภท ถ้าคุณมีรายได้จากการรับเงินเดือน คุณคือ “ลูกจ้าง” ส่วน “คนทำธุรกิจส่วนตัว” มีรายได้จากการทำงานหรือธุรกิจของตนเอง ส่วน “เจ้าของกิจการ” มีรายได้จากกิจการที่เขาเป็นเจ้าของ และ “นักลงทุน” มีรายได้จากการลงทุนต่างๆ เช่น ที่ดิน ทรัพย์สิน หุ้น บริษัท โดยใช้เงินทำเงิน ทำรายได้ให้มากยิ่งขึ้น . . . เงินที่ได้มาในแต่ละด้านต้องใช้วิธีการ วิธีคิด และบุคลิกที่ต่างกันแม้จะเป็นคนคนเดียวกันแต่วิธีคิดจะต้องเปลี่ยนไป^๓

เห็นได้ว่าการแสวงหาทรัพย์นั้นเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน เป็นความจำเป็นทางธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต ท่ามกลางความต้องการในการแสวงหาทรัพย์ของทุกชีวิตนั้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจึงจำเป็นที่จะต้องมีหลักคุณธรรมเข้ามากำกับเพื่อความถูกต้องและความเหมาะสม ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการรังสรรค์สังคมให้น่าอยู่ขึ้น โดยเฉพาะสังคัมมิวิสุทธิ อื่นทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้การแสวงหาทรัพย์ก็ต้องเป็นไปด้วยจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ อันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาตนเอง

๓.๑.๑ จุดมุ่งหมายในการแสวงหาทรัพย์

ในทางโลกนั้น มนุษย์เชื่อว่า การมีทรัพย์สามารถทำให้เกิดความสุขได้ เพราะฉะนั้นทุกคนจึงต้องประกอบกิจการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ แล้วนำมาตอบสนองความสุขของตนเอง เมื่อพิจารณาตามเหตุผลแล้ว ความสุขนี้เองคือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาทรัพย์ ทั้งนี้ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความสุขไว้หลายนัยด้วยกัน

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร., คณบดี บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑. ดูรายละเอียดเกี่ยวกับอัครัญสูตรใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๐-๑๒๕/๘๙-๙๒.

^๓ Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter, **พ่อรวยสอนลูก#๒ : เงินสี่ด้าน**, แปลโดย วิเชียร เลิศกิจการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอดยูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑-๒๒.

พระพุทธศาสนาถือว่า “ความสุข” เป็นเรื่องสำคัญ ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์นั้นคือ การแสวงหาความสุข ในระดับผู้ครองเรือนก็ปรารถนาความสุขเช่นกัน ดังข้อความที่ปรากฏใน อานันยสูตร ตอนที่ว่าด้วยเรื่อง ความสุข ๔ ประการของคฤหัสถ์ ว่า

คหบดี สุข ๔ ประการนี้คฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม พึงได้รับตามกาล ตามสมัย สุข ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

- ๑) อตถิสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์)
- ๒) โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์)
- ๓) อานันยสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้)
- ๔) อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติดีไม่มีโทษ)

อตถิสุข เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเก็บรวบรวม ด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุขโสมนัสว่า ‘เรามีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวม ด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม’ นี้เรียกว่า อตถิสุข

โภคสุข เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้ใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุขโสมนัสว่า ‘เราใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม’ นี้เรียกว่า โภคสุข

อานันยสุข เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้ไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ตาม เขาได้รับสุขโสมนัสว่า ‘เราไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมาก’ นี้เรียกว่า อานันยสุข

อนวัชชสุข เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วจีกรรมที่ไม่มีโทษ และมโนกรรมที่ไม่มีโทษ เขาได้รับสุขโสมนัสว่า ‘เราประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วจีกรรมที่ไม่มีโทษ มโนกรรมที่ไม่มีโทษ’ นี้เรียกว่า อนวัชชสุข

คหบดี คฤหัสถ์ผู้บริโศกคามพึงได้รับสุข ๔ ประการนี้แลตามกาล ตามสมัย นรชนผู้จะต้องตาย รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ระลึกถึงสุขเกิดจากความมีทรัพย์ เสวยสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญาผู้มีปัญญาดิเห็นชัดอยู่อย่างนี้ย่อมรู้ส่วนทั้ง ๒ ว่าสุขแม้ทั้ง ๓ นี้มีค่าไม่ถึงเสียอยู่ที่ ๑๖ แห่งสุขเกิดจากความประพฤติดีไม่มีโทษ^๔

จากข้อความข้างต้นนั้น คฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม คือ ผู้เสพวัตถุ กิเลส กามหมายถึง ชาวบ้านหรือผู้ครองเรือนที่มีความความอยากและปรารถนา ควรแสวงหาความสุขซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑) ความสุขเกิดจากความมีทรัพย์ เป็นความสุขที่เกิดจากการหาทรัพย์ด้วยความความขยันหมั่นเพียรโดยสุจริต ๒) ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ เป็นความสุขที่เกิดจากการใช้สอยทรัพย์และทำบุญจากทรัพย์ที่หามาได้ ๓) ความสุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ เป็นความสุขที่เกิดจากการไม่กู้หนี้ยืมสินจากผู้อื่น ๔) ความสุขเกิดจากความประพฤติดีไม่มีโทษ เป็นความสุขที่เกิดจากการมีกาย วาจา และใจที่ดี ไม่เป็นโทษแก่ตนเองและผู้อื่น ความสุขทั้ง ๔ ประการนี้เป็นความสุขที่เกี่ยวข้องด้วย

^๔ วจ.จตุกก (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕-๑๐๗.

ความอยากและความปรารถนา นับได้ว่าเป็นความสุขในทางกามหรือความสุขนั่นเอง ทั้งนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) แสดงทัศนะด้านประโยชน์ของความสุขไว้ว่า

อย่างไรก็ตาม กามสุขนั้น ถึงแม้จะมีส่วนเสีย มีจุดอ่อน มีข้อด้อยข้อบกพร่องอย่างไร มันก็เป็นความสุขที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ ยิ่งในเมื่อมันมีศักยภาพที่จะก่อทุกข์ภัยขยายโทษ ผลร้ายออกไป ทั้งแก่ชีวิตและสังคม ก็ยังต้องเอาใจใส่ที่จะป้องกันและแก้ปัญหา รวมแล้วก็คือ เป็นเรื่องที่จะต้องบริหารจัดการให้ดี . . . กามสุขนั้น เมื่อบริหารจัดการให้ดี ก็เป็นประโยชน์สุขสำคัญ ที่จำเป็นในขั้นพื้นฐาน ทั้งที่ยังเป็นของขาดพร่องแห่งเวลานี้แหละ ก็ยังเป็นคุณค่าที่ดีแก่ชีวิต และขยายออกไปเกื้อกูลเป็นประโยชน์แก่สังคม ให้อยู่กันร่มเย็นสุข ยิ่งกว่านั้น ก็จะเป็นฐานที่ค้ำจุนสนับสนุนในการพัฒนาตนให้ก้าวขึ้นสู่ประโยชน์สุขที่สูงขึ้นไป ด้วยเหตุนี้ พอจัดเป็นระบบ จึงปรากฏว่า ท่านจัดกามสุขที่บริหารจัดการได้ดีนั้น เป็นคุณค่าเป็นประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายแห่งชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง คือเป็น ‘อัตถะ’ อย่างหนึ่ง โดยเป็นอัตถะ คือประโยชน์ที่พึงมุ่งหมาย หรือพึงลู่อึงให้ได้ เป็นขั้นพื้นฐาน เรียกว่า ‘ทิฏฐธัมมิกัตถะ’ แปลกันว่าประโยชน์ปัจจุบัน คือ ประโยชน์ขั้นตาเห็น ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้า มองเห็นประจักษ์ได้ ก็คือ กามสุข หรือสุขทางวัตถุ ที่พึงพามีสนี่เอง^๕

ในฐานะที่เราเป็นชาวบ้านหรือผู้ครองเรือนนั้น เราควรมีการบริหารจัดการความสุขให้ดี เพื่อความสุขส่วนบุคคล และนำมาซึ่งความสุขของสังคม โดยมีเป้าหมายคือประโยชน์สุขในปัจจุบัน หรือทิฏฐธัมมิกัตถะ

ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงความสุขในปัจจุบัน พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากรโ) ได้จำแนกความสุขออกเป็น ๒ ประเภท ดังข้อความว่า

๑) ความสุขภายใน เป็นความสุขที่เกิดขึ้นในระดับจิตใจและปัญญา ไม่ได้ขึ้นกับปัจจัยภายนอกโดยตรง ซึ่งประกอบด้วยดัชนีชี้วัด เช่น ความสุขจากการมีอิสรภาพจากการถูกรบกวนจากความคิด และการถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ความสุขจากความภูมิใจในสิ่งที่มีอยู่ สามารถขณะใจตนเองให้ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ความสุขจากการเข้าถึงหลักศาสนา (ศีล) คือ ความสงบในจิตใจ ไม่ฟุ้งซ่าน ความสุขจากความไม่ยึดมั่นถือมั่น (ปัญญา) คือ ความไม่ยึดติดตัวตนและวัตถุ เข้าใจความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและโลก

๒) ความสุขภายนอก เป็นความสุขที่มักจะสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิต ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด เช่น ความสุขจากการมีปัจจัยสี่พอเพียง มีอาหารบริโภค มีความปลอดภัย มีที่อยู่อาศัยมั่นคง มีรายได้เพียงพอ ความสุขจากการมีความมั่นคงในชีวิต มีหลักประกันในชีวิต ปราศจากหนี้สิน มีความปลอดภัยในชีวิต ความสุขจากการมีครอบครัวที่อบอุ่น สมาชิกครอบครัวสัมพันธ์ดีต่อกัน เอาใจใส่เอื้ออาทรต่อกัน ปราศจากความรุนแรงในครอบครัว ความสุขจากการมีชุมชนเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน สืบ

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๔๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๓๙.

สานวัฒนธรรมประเพณี ความสุขจากการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะ^๖

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความสุขภายในและความสุขภายนอกเป็นสิ่งที่ควรมีสำหรับชาวบ้านหรือผู้ครองเรือนทั่วไป ความสุขภายในเป็นความสุขที่เกิดจากปัจจัยที่อยู่ภายในจิตใจ เป็นความสุขที่เกิดจากความคิดในทางที่ดี เช่น การรับรู้และยอมรับความเป็นจริงตามหลักเหตุและผล ส่วนความสุขภายนอกนั้นเป็นความสุขที่เกิดจากปัจจัยที่อยู่ภายนอก เป็นความสุขที่เกิดจากการบริโภคคาม อันเป็นความสุขขั้นพื้นฐาน ที่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนจะสัมผัสและรับรู้ได้ในชีวิตนี้ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ประการ ได้แก่ ความสุขจากการมีทรัพย์ ความสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ ความสุขจากความไม่เป็นหนี้ และความสุขจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ ความสุข ๔ ประการนี้ หากบริหารจัดการให้ดี จะนำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของคนในสังคม อีกทั้งยังเป็นฐานของความสุขอื่น ในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไป

๓.๑.๒ แนวทางการแสวงหาทรัพย์

แนวทาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนว^๗ แต่ละบุคคลนั้นย่อมมีทางปฏิบัติของตนที่ต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานความคิดส่วนบุคคล การปลูกฝังของคนในครอบครัว รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ความแตกต่างนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน หล่อหลอมความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลในด้านความคิดและทัศนคติ เกิดเป็นทางปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์ที่ความแตกต่างกัน

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเรียกบุคคลผู้ดำรงชีวิตครองเรือนว่า กามภิกษุ อันหมายถึง ผู้บริโภคคาม ผู้ครองเรือน คฤหัสถ์^๘ ดังข้อความที่ปรากฏในราลีสสูตร ตอนที่ว่าด้วยลักษณะของผู้ครองเรือนประเภทต่างๆ ว่า

กามภิกษุบุคคล ๓ จำพวก ไหนบ้าง คือ

๑) กามภิกษุบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรมด้วยการงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้อิ่มหนำ และไม่แจกจ่ายไม่ทำบุญ กามภิกษุบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรมด้วยการงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามภิกษุบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรมด้วยการงานที่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และแจกจ่ายทำบุญ

^๖ พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทธิย อาภาโร), การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๓๐.

^๗ สำนักราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th> [๒๘ ก.พ. ๒๕๖๑].

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๐.

๒) กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรมด้วยการทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรมด้วยการทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรมด้วยการทำงานที่ผิดบ้าง ไม่ผิดบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และแจกจ่าย ทำบุญ

๓) กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ แต่ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญและแจกจ่าย ทำบุญ แต่เป็นผู้มัวเมา หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น กามโกศิบุคคลบางคนในโลกนี้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ด้วยการทำงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้น^๙

คฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน หรือกามโกศิบุคคลนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทที่แสวงหาไม่ชอบธรรม ประเภทที่แสวงหาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง และประเภทที่แสวงหาชอบธรรม

๑) ประเภทที่แสวงหาไม่ชอบธรรม คือ บุคคลที่แสวงหาทรัพย์โดยทุจริต เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว ไม่นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและไม่ทำบุญ บางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองแต่ไม่ทำบุญ และบางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและทำบุญ

๒) ประเภทที่แสวงหาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง คือ บุคคลที่แสวงหาทรัพย์โดยสุจริตบ้าง โดยทุจริตบ้าง เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว ไม่นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและไม่ทำบุญ บางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองแต่ไม่ทำบุญ และบางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและทำบุญ

๓) ประเภทที่แสวงหาชอบธรรม คือ บุคคลที่แสวงหาทรัพย์โดยสุจริต เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว ไม่นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและไม่ทำบุญ บางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองแต่ไม่ทำบุญ และบางคนเมื่อหาทรัพย์มาได้แล้ว นำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและทำบุญ หากบุคคลใดที่แสวงหาทรัพย์โดยสุจริตแล้วนำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและทำบุญ หากขาดปัญญาไม่รู้เท่าทันต่อทรัพย์นั้นก็ไม่มีประโยชน์ แต่ถ้าบุคคลใดแสวงหาทรัพย์โดยสุจริตแล้วนำทรัพย์นั้นมาเลี้ยงตัวเองและทำบุญ ประกอบกับมีปัญญารู้เท่าทันต่อทรัพย์นั้น เป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญ

^๙ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๖๔/๔๒๑-๔๒๒.

จากประเภทของบุคคลในลักษณะต่างๆ ตามหลักกามโกศบุคคลที่กล่าวมานั้น พบว่ามีแหล่งที่มาของการแสวงหาทรัพย์ที่แตกต่างกัน เช่น การแสวงหาทรัพย์โดยทุจริต การแสวงหาทรัพย์โดยทุจริตบ้างโดยสุจริตบ้าง การแสวงหาทรัพย์โดยสุจริต ทั้งนี้สิ่งสำคัญในการแสวงหาทรัพย์ คือ การไม่เบียดเบียนและไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน ในเรื่องกามโกศบุคคลนั้นพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธีให้ทัศนะไว้ว่า

เมื่อเรามีโลกิยทรัพย์สมบูรณ์แล้ว เราต้องก้าวไปให้ถึงขั้นอยู่เหนือทรัพย์นั้น คือ รู้จักกิน รู้จักใช้ ไม่สยบ ไม่หมกมุ่น ไม่ยึดติดถือมั่น และก็รู้จักเปลี่ยนโลกิยทรัพย์ให้เป็นอริยทรัพย์ คือ คุณภาพชีวิต พระพุทธองค์สอนให้เรารู้จักบำเพ็ญทาน เงินของเรา เมื่อใช้เพื่อเราล้วน ๆ ก็สำเร็จน้อย แต่ถ้าเรานำเงินของเราซึ่งเป็นโลกิยทรัพย์ไปบำเพ็ญทาน ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม ทรัพย์นั้นก็จะเปลี่ยนเป็นคุณภาพชีวิตของคนในสังคม^{๑๐}

จากทัศนะดังกล่าวสรุปได้ว่า เมื่อแสวงหาทรัพย์อย่างสุจริตแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องมีคือการมีปัญญารู้เท่าทันหรือมีปัญญาอยู่เหนือทรัพย์นั้น อุปโลกิยทรัพย์อย่างพอประมาณ แล้วนำทรัพย์นั้นไปทำบุญ เกิดเป็นประโยชน์ต่อคนในสังคม ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักสำคัญในการแสวงหาทรัพย์ไว้ ๒ นัยด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์ และสิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์

๑. สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์

ในหัวข้อที่ว่าด้วยสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์นั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถรวบรวมมาแสดงได้ดังนี้

๑) อาชีพที่ควรละเว้น

อาชีพที่ควรละเว้นในการแสวงหาทรัพย์ตามหลักของพระพุทธศาสนานั้น มีกล่าวไว้ในหลักมัจฉาณชชา หมายถึง การค้าขายไม่ชอบธรรม การค้าขายที่ผิดศีลธรรม^{๑๑} ดังข้อความที่ปรากฏในวนิชชาสูตร ตอนที่ว่าด้วยอาชีพที่ควรหลีกเลี่ยง ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการนี้ การค้าขาย ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑) การค้าขายสัตว์ ๒) การค้าขายสัตว์ ๓) การค้าขายเนื้อ ๔) การค้าขายของมีนเมา ๕) การค้าขายยาพิษ ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการนี้แล^{๑๒}

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี, ผู้ก่อตั้งศูนย์วิจัยปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จ.เชียงราย, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๑๙.

^{๑๒} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

นอกจากนี้ มีคำอธิบายที่ปรากฏในอรรถกถา ดังนี้

คำว่า การค้าขาย (วณิชชา) ได้แก่ การงานของพ่อค้า คำว่า อุบาสก (อุปาสกน) ได้แก่ ผู้ถึงไตรสรณคมน์ คำว่า การค้าขายศัตราวุธ (สตถวณิชชา) ได้แก่ การให้เขาทำอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น คำว่า การค้าขายสัตว์ (สตตวณิชชา) ได้แก่ การค้าขายมนุษย์ คำว่า การค้าขายเนื้อ (มสวณิชชา) ได้แก่ การเลี้ยงสุกรและเนื้อเป็นต้นขาย คำว่า การค้าขายของมีนเมา (มิชชวณิชชา) ได้แก่ การให้ทำของมีนเมาอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วขายของมีนเมานั้น คำว่า การค้าขายยาพิษ (วิสวณิชชา) ได้แก่ การให้เขาทำยาพิษแล้วขายยาพิษนั้น การทำด้วยตนเองก็ดี การชักชวนคนอื่นให้ทำก็ดี ซึ่งการค้าขายแม้ทั้งหมดนี้ ย่อมไม่ควรด้วยประการฉะนี้^{๑๓}

พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะถึงอาชีวะที่ควรละเว้น ๕ ประการ ได้แก่ การค้าขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพนั้น คือ การไม่เบียดเบียนชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม การค้าขายอาวุธนั้น เป็นการหยิบยื่นเครื่องมือที่ใช้ในการทำร้ายให้แก่ผู้อื่น นำมาซึ่งความสูญเสีย ถัดมาคือการค้าขายมนุษย์ การค้าขายมนุษย์นั้น เป็นการลิตรอนอิสรภาพของมนุษย์ สร้างความเดือดร้อนและทุกข์ทรมาน ส่วนการค้าขายเนื้อนั้น เป็นการเลี้ยงไว้เพื่อฆ่าเอาเนื้อไปขาย อันเหตุให้สัตว์ถึงแก่ความตาย สิ่งมีชีวิตทุกชนิดไม่ว่าคนหรือสัตว์ต่างก็รักตัวกลัวความตาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในอรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ตอนที่ว่าด้วยเรื่องโทษทัณฑ์ ว่า

“สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์

สัตว์ทุกประเภท ย่อมหวาดกลัวความตาย

บุคคลนำตนเข้าไปเปรียบเทียบกับแล้ว

ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า”^{๑๔}

นอกจากนี้พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้ละเว้นการค้าขายสุรา เนื่องจากสุราเป็นเหตุให้สติสัมปชัญญะบกพร่อง ขาดการระลึกรู้ตัวอยู่เสมอ สุดท้ายคือการค้าขายยาพิษ ทั้งนี้ยาพิษคือสิ่งที่กินหรือฉีดเข้าไปในร่างกายแล้วเป็นพิษแก่ร่างกาย ก่อให้เกิดอันตรายถึงแก่ความตาย จากลักษณะอาชีวะที่ควรละเว้น ๕ ประการนั้น พบได้ว่าเป็นอาชีวะที่ทำให้เกิดการละเมิดศีล ๕ ข้อ อันเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ครองเรือนในการควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การค้าขายอาวุธ การค้าขายเนื้อ และการค้าขายยาพิษ ถือเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้อที่ ๑ การค้าขายมนุษย์ถือเป็นการละเมิดศีลข้อที่ ๒ และการค้าขายน้ำเมาถือเป็นการละเมิดศีลทั้ง ๕ ข้อ

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าศีลทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มีชีวิตเป็นปกติสุข เท่ากับว่าศีลเป็นหลักประกันความสงบสุข เป็นหลักจริยธรรมเพื่อให้มนุษย์มีพฤติกรรมโดยชอบ^{๑๕} ดังนั้นการ

^{๑๓} อัง.ปญจก.อ. (ไทย) ๓/๑๗๗/๙๙.

^{๑๔} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒๙/๗๒.

^{๑๕} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, **รวมเรื่องศีล ๕**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอกพิมพ์ไท, ๒๕๕๘), หน้า ๔๙.

แสวงหาทรัพย์นั้นควรตั้งอยู่ในกรอบของศีลธรรม จากคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวรรค ปาฎลิกาโมวตฤตอนที่ว่าด้วย บุคคลที่ผิดศีลไม่สำรวมระวังในการรักษาศีล ย่อมได้รับโทษ ๕ ประการ ได้แก่ เสื่อมจากโภคทรัพย์ใหญ่หลวง, ชื่อเสียงเสียฟุ้งซ่านไป, เป็นผู้ไม่แก่กล้า, ขวยเงินเข้าไปยังบริษัททุกหมู่เหล่า, เป็นผู้หลงตอนสิ้นชีวิต และเมื่อสิ้นชีวิตแล้วย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ในทางตรงกันข้าม บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ย่อมได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ ได้แก่ ได้กองโภคทรัพย์ใหญ่, ชื่อเสียงดงามฟุ้งซ่านไป, เป็นผู้แก่กล้าเข้าไปยังบริษัทคือชุมชนทุกหมู่เหล่า, เป็นผู้ไม่หลงตอนสิ้นชีวิต และสิ้นชีวิตแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๑๖}

ในระดับคนทั่วไปนั้น ศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ควรมี เมื่อบุคคลใดปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ข้อ เป็นหลักประกันได้ว่าจะประสบพบเจอแต่สิ่งที่ดี ไม่มีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้น เปรียบเสมือนมีหลักประกันสังคม^{๑๗} ศีลแต่ละข้อมีอานิสงส์ที่ต่างกันไป ศีลข้อที่ ๑ เป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิต เป็นเครื่องรับรองความปลอดภัยในการแสวงหาทรัพย์ ศีลข้อ ๒ เป็นหลักประกันความมั่นคงของทรัพย์ที่ได้จากการแสวงหาด้วยความขยันหมั่นเพียร ศีลข้อ ๓ เป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว การแสวงหาทรัพย์เป็นไปอย่างมีความหมายเมื่อมีครอบครัวที่อบอุ่น ศีลข้อ ๔ เป็นหลักประกันของสิทธิในการรับรู้ความจริง การไม่พูดเท็จทำให้มีพฤติกรรมทางกายที่ไม่เป็นโทษ ส่งผลเกื้อหนุนในการแสวงหาทรัพย์ และศีลข้อ ๕ เป็นหลักประกันความมั่นคงของสติปัญญาและสุขภาพ การงดดื่มสุราทำให้มีสติปัญญาดี เป็นหนทางสู่ความเจริญในการแสวงหาทรัพย์ จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่าการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ข้อ เปรียบเสมือนการมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิตจากการมีหน้าที่การงานที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ถือได้ว่าศีล ๕ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่ควรมีในการแสวงหาทรัพย์ นอกจากนี้พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. ได้ให้ทัศนะว่า “ศีล ๕ เป็นเครื่องป้องกันเรื่องการละเมิดกันในทรัพย์สินและชีวิต . . . ศีลเกิดจากปัญหาสังคม ดังนั้นเจตนาของศีลจึงเกิดขึ้นเพื่อสังคม เป็นกติกากลายกฎหมาย”^{๑๘} จากทัศนะดังกล่าว พบว่า การมีศีลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องส่งเสริมในการแสวงหาทรัพย์เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องจัดสังคมให้เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบตามหลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อความสงบสุขของคนในสังคม ทั้งนี้สอดคล้องกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่อธิบายว่าศีล ๕ เป็นหลักพื้นฐานของสังคม ดังข้อความว่า

เริ่มต้นพระพุทธศาสนาให้มีการรักษาศีล ๕ คือ หลักการที่เป็นเหมือนพื้นฐานของสังคม เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม แต่มันไม่ได้ให้ความมั่นใจในเรื่องความสุขของมนุษย์ มันช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติมากขึ้น โดยไม่มีการทำร้ายซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย และทำให้สังคมน่าอยู่ยิ่งขึ้น สำหรับมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกัน และช่วยให้บุคคลแต่ละคน มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการได้ดียิ่งขึ้น^{๑๙}

^{๑๖} ดุราละเอียตใน วิม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๔๘-๔๙.

^{๑๗} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, รวมเรื่องศีล ๕, หน้า ๑๔๘-๒๐๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลิเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าศีลเป็นกรอบธรรมะที่กำหนดพฤติกรรม อีกทั้งยังเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ให้เกิดความสุขจิตทางกายวาจา ถือได้ว่าการประกอบกิจการงานใดๆ นั้นควรเป็นไปตามหลักของศีลธรรม

๒) การไม่ตั้งใจประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ยังมีสิ่งสมควรหลีกเลี่ยงในการประกอบการค้า ดังข้อความที่ปรากฏในปฐมปาปณิกสูตร ตอนที่ว่าด้วยความไม่ตั้งใจในการประกอบกิจการงาน ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ ไม่อาจได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนมากขึ้น องค์ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ พ่อค้าในโลกนี้

(๑) เวลาเช้า ไม่ตั้งใจจัดแจงการงานให้ดี

(๒) เวลาเที่ยง ไม่ตั้งใจจัดแจงการงานให้ดี

(๓) เวลาเย็น ไม่ตั้งใจจัดแจงการงานให้ดี

พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการนี้แล ไม่อาจได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนมากขึ้น^{๒๐}

การไม่ตั้งใจประกอบอาชีพนั้น ทำให้เป็นอุปสรรคในการสร้างโภคทรัพย์ของอาชีพค้าขายในทางตรงกันข้ามสิ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการค้าขายนั้น คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรตั้งใจประกอบอาชีพ เริ่มต้นจากตื่นแต่เช้า รีบตั้งร้านเพื่อเรียงของรอลูกค้า เตรียมความพร้อมอุปกรณ์ค้าขาย เมื่อลูกค้ามาถึงแล้วซื้อขายได้ในทันที ถึงเวลาเที่ยงก็เช็คของ จัดเตรียมของ ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสินค้า เมื่อถึงเวลาเย็นเมื่อขายของเสร็จก็ตรวจตราดูแลความเรียบร้อย เพื่อให้รู้ว่าสิ่งใดขาดสิ่งใดควรปรับปรุงและเตรียมความพร้อมในอุปกรณ์ค้าขายในวันถัดไป อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการงานประเภทใดๆ นั้นควรมีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าช่วงเวลาใดก็ตาม ตอนเช้าวางแผนการทำงาน ว่ามีสิ่งใดบ้างที่ควรทำจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง หลังจากทำงานตามแผนที่วางไว้ ตอนบ่ายเช็คสถานะและความก้าวหน้าของงาน ตอนเย็นสรุปงานที่ได้วางแผนไว้ สิ่งใดทำแล้ว สิ่งใดยังไม่ได้ทำ เพื่อจะได้เตรียมวางแผนงานต่อในวันถัดไป

๓) ความเกียจคร้าน

ทั้งนี้ความเกียจคร้านในการประกอบอาชีพ โดยการหาข้ออ้างจากสิ่งต่างๆ แล้วไม่ประกอบกิจการงาน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่ามาสู่ความเสื่อมแห่งทรัพย์ ดังข้อความที่ปรากฏในสิงคาลกสูตร ตอนที่ว่าด้วยข้ออ้างในการทำงาน ว่า

คหบดีบุตร การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ

(๑) มักอ้างว่า ‘หนาวเกินไป’ แล้วไม่ทำการงาน

(๒) มักอ้างว่า ‘ร้อนเกินไป’ แล้วไม่ทำการงาน

(๓) มักอ้างว่า ‘เวลาเย็นเกินไป’ แล้วไม่ทำการงาน

(๔) มักอ้างว่า ‘เวลายังเช้าเกินไป’ แล้วไม่ทำการงาน

^{๒๐} อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๒.

(๕) มักอ้างว่า ‘หิวเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน

(๖) มักอ้างว่า ‘กระหายเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลข ผิดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป^{๒๑}

พระพุทธเจ้าทรงสอนคหบดี ถึงโทษของความเกียจคร้านในการประกอบอาชีพ จากข้ออ้างทั้ง ๖ ประการ คือ การมีข้ออ้างในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ หนาวเกินไปและร้อนเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของเวลา ได้แก่ เย็นเกินไปและเช้าเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของความรู้สึกในความต้องการของร่างกาย ได้แก่ หิวเกินไปและกระหายเกินไป ข้ออ้างเหล่านี้เป็นข้ออ้างอันเกิดจากความเกียจคร้าน เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ขวางกั้นความเจริญในการแสวงหาทรัพย์

๒. สิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์

ในหัวข้อที่ว่าด้วยสิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์นั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ควรปฏิบัติ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถรวบรวมมาแสดงได้ดังนี้ คือ

๑) ปธาน ๔ หรือหลักแห่งความขยันหมั่นเพียร

ความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่บุคคลควรมีในการแสวงหาทรัพย์ ดังข้อความที่ปรากฏในสังคีตสูตร ตอนที่ว่าด้วยความเพียรชอบ ว่า

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ (๑) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรคความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (๒) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรคความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (๓) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรคความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (๔) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรคความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภัยโย โภบุญ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว^{๒๒}

ทั้งนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสโทษแห่งความเกียจคร้าน ดังข้อความที่ปรากฏในสุททินภานวารว่า “ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลื่อยยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน”^{๒๓} และทรงสรรเสริญความเพียร ดังข้อความที่ปรากฏในสุททินภานวาร ว่า “ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลื่อยง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรรคความเพียรโดยประการต่างๆ”^{๒๔}

^{๒๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕.

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

^{๒๓} วิ.มท. (ไทย) ๑/๓๘/๒๘.

^{๒๔} อ้างแล้ว.

ความเพียรเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเกียจคร้าน หลักธรรมมุ่งสอนเรื่องการมีความเพียร คือ ปธาน ๔ ได้แก่

- (๑) สัณฺหวรปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น
- (๒) ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรจำกัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
- (๓) ภาวนาปธาน เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น
- (๔) อนุรักษนาปธาน เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

ปธาน ๔ นี้ เรียกอีกอย่างว่า สัมมปธาน ๔ (ความเพียรชอบ, ความเพียรใหญ่)^{๒๕}

หลักแห่งความขยันหมั่นเพียร หรือ ปธาน ๔ นั้น เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยความเพียรชอบ และความพยายามชอบ สัณฺหวรปธานคือเพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เปรียบได้กับการระมัดระวังความผิดพลาดที่ยังไม่เกิดเพื่อไม่ให้เกิดขึ้น ปหานปธานคือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เปรียบได้กับเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว ให้ตระหนักถึงความความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเพื่อให้เป็นเครื่องเตือนตนเองให้ระวังไม่ให้เกิดขึ้นอีก ภาวนาปธานคือเพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น เปรียบได้กับการเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้ว คิดหาวิธีป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นอีก อนุรักษนาปธานคือเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ เปรียบได้กับการรักษาข้อประพฤติปฏิบัติที่เกิดจากการเรียนรู้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

๒) อิทธิบาท ๔ หรือหลักสู่ความสำเร็จ

หลักธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย คือ อิทธิบาท ๔ ประการ ดังข้อความที่ปรากฏในสังคีติสูตร ตอนที่ว่าด้วยคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ว่า

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ (๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์) (๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์) (๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์) (๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)^{๒๖}

ทั้งนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะเรื่องคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย อันสอดคล้องกับสังคีติสูตร ได้แก่

- (๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ เป็นความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๑.

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

(๒) วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบกิจการงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง
อดทน ไม่ท้อถอย

(๓) จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป อุทิศร่างกายแรงใจให้แก่งานที่ทำ

(๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตามเหตุผล^{๒๗}

นอกเหนือจากการมีศีลเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้
ในการประกอบกิจการงาน คือ อธิธำม ๔ การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการแสวงหาทรัพย์ได้
ลำดับแรกที่ต้องมี คือ ฉันทะ เป็นการรู้จักความชอบในการประกอบอาชีพของตนเอง อีกทั้งมีความ
พอใจในการประกอบกิจการงาน มีวิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการ
ประกอบอาชีพ มีจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ ตั้งใจประกอบอาชีพ และมี
วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณา คัดวิเคราะห์ตามหลักเหตุผล หาแนวทางแก้ไขปัญหอย่าง
เหมาะสม คอยหมั่นตรวจสอบความถูกต้องของงานที่ทำ หากพบความผิดพลาดรีบแก้ไขในทันทีและ
หาทางป้องกัน เปรียบได้ว่าหลักอธิธำม ๔ เป็นกุญแจที่ไขประตูสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะประกอบ
อาชีพใดก็สามารถประสบความสำเร็จได้ สามารถบรรลุเป้าหมายในการแสวงหาทรัพย์

๓) ปาปณิกธรรม ๓ หรือหลักในการประกอบอาชีพ

สำหรับผู้ประกอบอาชีพค้าขายนั้น มีหลักพ่อค้า หรือองค์คุณของพ่อค้า^{๒๘} ซึ่งเพิ่มโอกาส
การประสบความสำเร็จในอาชีพค้าขาย คือ ปาปณิกธรรม ๓ ดังข้อความที่ปรากฏในทศุติยาปาปณิกสูตร
ตอนที่ว่าด้วยหลักการประกอบอาชีพการค้า ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาล
ในภคทรัพย์ องค์ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ พ่อค้าในโลกนี้

(๑) มีตาดี

(๒) มีธุรกิจดี

(๓) เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย

พ่อค้าชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างไร คือ พ่อค้าในโลกนี้รู้จักสินค้าว่า “สินค้านี้ ชื้อมาเท่านี้ ขายไป
อย่างนี้ จักมีมูลค่าประมาณเท่านี้ มีกำไรเท่านี้” พ่อค้าชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าชื่อว่ามี
ธุรกิจดี เป็นอย่างไร คือ พ่อค้าเป็นคนฉลาดซื้อและขายสินค้าได้ พ่อค้าชื่อว่ามีธุรกิจดี เป็นอย่าง
นี้แล พ่อค้าชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างไร คือ คหบดีหรือบุตรคหบดีผู้มั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีภคทรัพย์มาก ย่อมรู้จักพ่อค้าในโลกนี้เป็นอย่างดีว่า “พ่อค้าผู้นี้แลมีตาดี มีธุรกิจดี
และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรภรรยาได้ทั้งใช้คืนให้แก่พวกเราได้ตามกำหนดเวลา” คหบดีหรือ
บุตรคหบดีเหล่านั้นย่อมเชื่อเชิญพ่อค้าเหล่านั้นด้วยภคทรัพย์ว่า “นับแต่บัดนี้ไป ท่านจงนำภคทรัพย์
ไปเลี้ยงดูบุตรภรรยา และใช้คืนให้แก่พวกเราตามกำหนดเวลา” พ่อค้าชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พัก

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๙๖.

พึงอาศัย เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการนี้แล ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาลในโกศทรัพย์^{๒๙}

จากข้อมูลข้างต้นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายหลักปาปนิกรรม ๓ หรือองค์คุณของพ่อค้า ดังข้อความว่า

- (๑) จักขุมา ตาติ (รู้จักสินค้า ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุนเก็งกำไรแม่นยำ)
- (๒) วิธูโร จิตฺเตนธฺรฺกฺก (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า)
- (๓) นิสยสัมปັນโน พร้อมด้วยเหตุแหล่งทุนเป็นที่อาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย)^{๓๐}

จากที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น หลักธรรมที่ควรมีเพิ่มเติมสำหรับบุคคลที่ประกอบอาชีพค้าขายนั้น ประกอบด้วย มีตาติ หมายความว่า ต้องรู้จักสินค้า ดูของเป็น คิดคำนวณต้นทุน เก็งกำไรได้แม่นยำ นอกจากนี้ควรมีความชำนาญในของที่ขาย รู้จักแหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ช่องทางการค้าขาย รู้ความต้องการของตลาด อีกทั้งมีความพร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย รู้ช่องทางการหาเงินมาลงทุนในธุรกิจ หลักปาปนิกรรมเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าสอนพ่อค้าในสมัยพระพุทธกาล แต่หากพิจารณาให้ดีจะพบได้ว่า หลักปาปนิกรรมไม่ได้มีไว้สำหรับอาชีพพ่อค้าเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกอาชีพ การมีตาติ คือ การมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน พิจารณาตามหลักเหตุและผล การมีธฺรฺกฺก คือ การเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานที่ตนทำ และมีความเพียบพร้อมด้วยที่อยู่อาศัย คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ดี ฟังพาอาศัยคนอื่นได้ เปรียบได้ว่าหลักปาปนิกรรม เป็นเคล็ดลับในการก้าวสู่บันไดแห่งความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

จากข้อมูลที่แสดงในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความสุข คือ สิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนต้องการเพื่อประโยชน์ในเบื้องต้นที่รับรู้และสัมผัสได้ในชาติปัจจุบัน การมีทรัพย์แล้วมีความสุขได้นั้น ต้องเริ่มต้นจากการมีศีลเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐาน หลีกเลี่ยงอาชีพที่ไม่ควรทำ หลีกเลี่ยงการไม่ตั้งใจประกอบอาชีพ หลีกเลี่ยงความเกียจคร้าน หากต้องการประสบความสำเร็จในการแสวงหาทรัพย์ควรมีความขยันหมั่นเพียร มีหนทางสู่ความสำเร็จ รวมถึงการมีหลักในการประกอบอาชีพ

การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข หลีกหนีความทุกข์ ควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นไปด้วยการเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง โดยดำเนินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ดังข้อความที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ตอนที่ว่าด้วย ข้อปฏิบัติที่เป็นกลางไม่ย่อหย่อนและไม่ติ่งจนเกินไป ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ที่สุด ๒ ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพที่สุด ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

- ๑) กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

^{๒๙} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๓-๑๖๔.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๙๖-๙๗.

๒) อัตตกิลมณานิโยค (การประกอบความเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

มัชฌิมาปฏิปทาทางไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด ๒ ประการนี้ที่ตถาคตได้ตรัสรู้ อันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้ อันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานนั้น เป็นอย่างไร คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ และสัมมาสมาธิ^{๓๑}

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลางที่ไม่ควรซ่องแหวะที่สุด ๒ ประการ คือ การหมกมุ่นด้วยความสุขทางกามและการทรมานตนเอง เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ ทั้งนี้มัชฌิมาปฏิปทาประกอบด้วยคุณธรรม ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาวาจา คือ วาจาชอบ, สัมมากัมมันตะ คือ กระทำชอบ, สัมมาอาชีวะคือ เลี้ยงชีพชอบ, สัมมาวายามะ คือ พยายามชอบ, สัมมาสมาธิ คือ ระลึกรชอบ, สัมมาสมาธิ คือ จิตมั่นชอบ, สัมมาทิฐิ คือ เห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับทัศนะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่แสดงถึงความหมายของมัชฌิมาปฏิปทา ดังข้อความว่า

มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติมีในท่ามกลาง หรือเรียกง่าย ๆ ว่าทางสายกลาง หมายถึง ข้อปฏิบัติ วิธีการ หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลางๆ ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ พอเหมาะพอดีที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ ไม่เอียงเข้าไปหาขอบสุดสองข้าง ที่ทำให้ติดพันอยู่หรือเผลอไกลออกไปนอกทาง^{๓๒}

มัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ทั้งนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะในเชิงเปรียบเทียบในเรื่องของการจัดองค์ธรรม ๘ ประการไว้ว่า

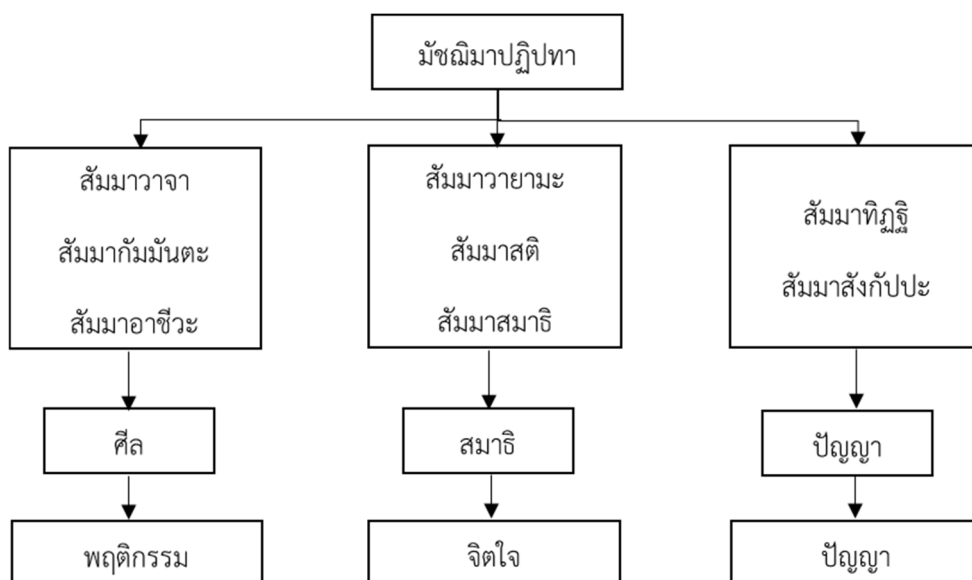
อนึ่ง เพื่อให้มองเห็นเป็นหมวดหมู่ อันจะช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ท่านจัดองค์ประกอบทั้ง ๘ ของมรรคเข้าเป็นประเภทๆ เรียกว่า ชั้น หรือ ธรรมชั้น แปลว่าหมวดธรรม หรือกองธรรม มี ๓ ชั้น หรือ ๓ ธรรมชั้น กล่าวคือ ศีลชั้น สมาธิชั้น และปัญญาชั้น เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งนี้ โดยจัด สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ เข้าเป็นหมวดศีล เหมือนดังจัดกองดินที่ก่อแน่นขึ้นพร้อมทั้งหินกรวดทรายวัสดุฉิวจราจที่เป็นตัวถนนหรือพื้นถนนเข้าเป็นพวกที่หนึ่ง จัดสัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ และสัมมาสมาธิ เข้าเป็นหมวดสมาธิ เหมือนดังจัดขอบคัน คันถนน เส้นแนวโค้งเลี้ยว เป็นต้น ที่เป็นเครื่องกำกับแนวถนนเป็นพวกหนึ่ง จัดสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เข้าเป็นหมวดปัญญา เหมือนดังจัดสัญญาณเครื่องหมาย ป้าย โคมไฟ เป็นต้น เป็นอีกพวกหนึ่ง^{๓๓}

^{๓๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒.

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย), หน้า ๕๑๔.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๕.

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบทั้ง ๘ ประการของมัชฌิมาปฏิปทา สามารถจัดเป็น ๓ หมวดหมู่ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ศีลเป็นกรอบของหลักธรรมที่กำหนดพฤติกรรม ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ คือ มีวาจาชอบ มีการกระทำชอบ และเลี้ยงชีพชอบ เห็นได้ว่าองค์ประกอบของศีลนั้นเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งสิ้น ศีลเป็นกรอบของธรรมะเปรียบเสมือนแนวทางในการปฏิบัติ ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ หมวดถัดมาคือ สมาธิ อันเป็นความตั้งมั่นแห่งจิต^{๓๔} ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ คือ มีความพยายามชอบ มีความระลึกรู้ชอบและมีจิตมั่นชอบ ทั้ง ๓ องค์ประกอบนี้ต่างเกี่ยวข้องกันในเรื่องของจิตใจ การที่บุคคลใดมีสมาธิส่งผลให้บุคคลนั้นมีการพัฒนาด้านจิตใจ มีกระแสจิตแน่วแน่เป็นหนึ่งเดียว หมวดสุดท้าย ได้แก่ ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน^{๓๕} ประกอบด้วย สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ คือ ความเห็นชอบ และความดำริชอบ เป็นการมีความเห็นและการมีความคิดที่ถูกต้องนั้น ต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ มัชฌิมาปฏิปทาจัดเป็นหมวดหมู่ ได้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓.๑ องค์ประกอบมัชฌิมาปฏิปทา

จากกรอบแนวคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของมัชฌิมาปฏิปทาประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา โดยศีลเป็นกรอบที่ควบคุมพฤติกรรมจากการมีวาจาชอบ มีการกระทำชอบ และประกอบอาชีพชอบ สมาธิเป็นกรอบที่ควบคุมจิตใจจากการมีความพยายามชอบ มีความระลึกรู้ชอบ และมีจิตมั่นชอบ ปัญญาเป็นเครื่องกำกับความเห็นชอบ และความดำริชอบ โดยแต่ละองค์ประกอบต่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ประโยชน์ของการมีวาจาชอบ มีการกระทำชอบ และประกอบอาชีพชอบส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดี แสวงหาทรัพย์ในทางที่เหมาะสม ประโยชน์ของการมีความพยายามชอบ มีความระลึกรู้ชอบและมีจิตมั่นชอบ ส่งผลให้มีสมาธิ มีจิตใจตั้งมั่นจดจ่อในการประกอบกิจการงาน

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๒.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๑.

ประโยชน์ของการมีความเห็นชอบ และความดีชอบ ส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีปัญญา มีความรอบรู้ในการประกอบกิจการงาน ดังนั้นพบได้ว่ามีขมิมาปฏิบัติเป็นคุณธรรมกลางๆ ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่ได้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการแสวงหาทรัพย์เท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางที่นำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ในทุกกิจกรรมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทศนะพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่แสดงถึงประโยชน์ของขมิมาปฏิบัติ ดังข้อความว่า

หลักขมิมาปฏิบัตินี้ ใช้ได้กับกิจการและกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เป็นประเภทวิธีการตามปกติ ระบบ แบบแผน วิทยาการ สถาบัน หน้าที่การงานต่างๆ ตลอดจนการปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวัน . . . ย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กำจัดทุกข์ ช่วยให้มนุษย์บรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป^{๓๖}

จากข้อมูลที่แสดงในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าองค์ประกอบทั้ง ๘ ประการมีความเกี่ยวของเชื่อมโยงกันในเรื่องของศีล สมาธิและปัญญา เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่นำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ทั้งนี้พบว่าสัมมาอาชีวะหรือการประกอบอาชีพชอบนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศีลอันเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของขมิมาปฏิบัติ ดังนั้นการแสวงหาทรัพย์ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.๑.๓ กรณีบุคคลตัวอย่างด้านการแสวงหาทรัพย์

บุคคลตัวอย่างในเรื่องการแสวงหาทรัพย์ในสมัยพุทธกาล ดังที่พบในอรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค ๑ เรื่อง จูฬเศรษฐีชาตกวัณณา พรรณนาชาตกว่าด้วยจูฬเศรษฐี^{๓๗} ว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อว่า จูฬเศรษฐี เป็นบัณฑิต มีปัญญาเฉียบแหลม รู้มิติทุกอย่าง อยู่มาวันหนึ่งจูฬเศรษฐีเห็นหนูตายบนถนน จึงกล่าวว่า หากใครมีปัญญา หนูตายตัวนี้จะสามารถทำให้สร้างตัวและเลี้ยงดูภรรยาได้ ในบริเวณนั้นมีผู้ยากไร้คนหนึ่ง ชื่อว่า จูฬอันเตวาลิก เมื่อได้ยินดังนั้น จูฬอันเตวาลิกคิดว่า ถ้าจูฬเศรษฐีไม่รู้ คงจะไม่พูดแบบนี้แน่แน่แท้ เขาจึงถือเอาหนูตายไปขายที่ตลาดแห่งหนึ่ง จากนั้นมีคนมาซื้อหนูตายเพื่อให้เป็นอาหารแมว จูฬอันเตวาลิกได้เงินมา ๑ กากณิก (สกุลเงินอัตราหนึ่งซึ่งมีค่าน้อยมาก) จึงนำไปซื้อน้ำอ้อย หลังจากนั้นจูฬอันเตวาลิกเห็นเหล่าคนขายดอกไม้ออกมาจากป่า จึงได้ให้ก้อนน้ำอ้อยไปคนละก้อน คนขายดอกไม้จึงให้กำดอกไม้คนละกำแก่จูฬอันเตวาลิกเพื่อเป็นการตอบแทน ในวันนั้นทำให้จูฬอันเตวาลิกได้ทรัพย์จากคนขายดอกไม้ ๘ กหาปณะ (สกุลเงินอัตราหนึ่งซึ่งมีค่ามากกว่ากากณิก) ถัดมาอยู่วันหนึ่งที่เกิดลมแรงที่พระราชอุทยาน มีใบไม้และท่อนไม้แห้งเป็นจำนวนมากตกลงบนพื้นดิน จูฬอันเตวาลิกจึงอาสาที่จะนำไปไม้และท่อนไม้แห้งออกไปให้ ครั้นเมื่อเมื่อช่างทำหม้อดินเผาเดินผ่านมาเห็น จึงรับซื้อใบไม้และท่อนไม้แห้งเพื่อนำไปเผาภาชนะ ในเหตุการณ์วันนั้นทำให้จูฬอันเตวาลิกได้เงินไป ๑๖ กหาปณะ และได้ภาชนะไป ๕ อย่าง มีตุ่มน้ำและอื่นๆ ในขณะนั้น

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๕๒๗.

^{๓๗} ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๑/๑๓๙-๑๔๐.

ประโยชน์ในปัจจุบัน และมีความสุขเป็นจุดมุ่งหมายในการแสวงหาทรัพย์ พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักในการแสวงหาทรัพย์ไว้ ๒ นัยด้วยกัน คือ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและสิ่งที่ควรปฏิบัติ เริ่มต้นจากการหลีกเลี่ยงมิจฉาวิชา การไม่ประกอบอาชีพที่เป็นโทษ ผิดหลักศีล อันจะนำมาซึ่งความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน เลี่ยงการไม่ตั้งใจประกอบอาชีพและเลี่ยงความเกียจคร้าน ทั้งนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ มีความขยัน มีหนทางสู่ความสำเร็จ และมีหลักในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ในการประกอบอาชีพใดๆ นั้น ควรมีมัชฌิมาปฏิปทาเป็นที่ตั้ง โดยกรณีบุคคลตัวอย่างในการแสวงหาทรัพย์ ดังเช่น เรื่องจูฬเสฏฐิชาตกวันณนาที่กล่าวไปแล้วนั้น ถือเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องและเหมาะสมในการแสวงหาทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์

เมื่อได้ทรัพย์มาสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเป็นลำดับแรกคือ การเก็บรักษาทรัพย์ สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่ปริมาณทรัพย์ที่มี แต่ทำอย่างไรที่จะรักษาทรัพย์นั้นไว้ได้เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า การรักษาทรัพย์เป็นสิ่งที่จำเป็นไม่น้อยไปกว่าการแสวงหาทรัพย์ ดังข้อความที่พระพุทธเจ้าทรงสอนสาวก ในเรื่องของการรักษาทรัพย์ที่ปรากฏใน พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทีฆชาณสูตร ตอนที่ว่าด้วยหลักการรักษาทรัพย์ ว่า

กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร โภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป’ นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา^{๓๘}

การที่บุคคลปกป้องทรัพย์ที่หามาด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยสุจริต ไม่ให้เป็นอันตราย ประกอบกับรู้จักเก็บออมรักษาทรัพย์ เรียกว่า อารักขสัมปทา ในการรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ไม่หายไปนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ดังนั้นจึงควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากำกับ เพื่อความเจริญในการรักษาทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.๒.๑ จุดมุ่งหมายในการรักษาทรัพย์

จากที่กล่าวไปแล้วในขั้นต้นนั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าหนึ่งในความสุขขั้นพื้นฐานที่ผู้ครองเรือนพึงมี ได้แก่ อติสุข หรือความสุขจากการมีทรัพย์ ดังนั้นเมื่อหาทรัพย์มาแล้ว สิ่งจำเป็นที่ควรมี คือ การรักษาทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในยามฉุกเฉินและเพื่อการลงทุน การสร้างฐานความมั่นคงของทรัพย์ขึ้นอยู่กับฐานในการรักษาทรัพย์ หากรักษาทรัพย์ได้มากก็มีความมั่นคงในทรัพย์มาก นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเรื่อง ประโยชน์จากการรักษาทรัพย์ที่สอดคล้องกันในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ดังข้อความว่า

- ๑) เพื่อเป็นแหล่งที่มาของรายได้ การออมเงินเป็นการสร้างแหล่งรายได้ที่เกิดจากการใช้เงินทำงานให้แก่บุคคล

^{๓๘} ๐.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

- ๒) เป็นเงินทุนที่ใช้ในการพัฒนาทักษะของชีวิตแต่ละบุคคลให้มีความเจริญเติบโตในอนาคต รวมถึงเพื่อใช้ในการก่อตั้งกิจการ เช่น เป็นทุนการศึกษา ทุนในการประกอบอาชีพ
- ๓) เพื่อเป็นทุนในการซื้อสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูง เช่น บ้าน รถยนต์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะพึ่งพาเงินกู้ยืม แต่หากมีเงินออมบางส่วนก็จะช่วยลดภาระหนี้สินและประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนของการดอกเบี้ยเงินกู้ลงได้
- ๔) เพื่อเป็นรางวัลให้แก่ชีวิต เป็นเงินที่ใช้สำหรับสร้างความสุข เช่น การไปเที่ยว การซื้อของใช้ส่วนตัว หรือสิ่งของที่อำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต
- ๕) เพื่อเป็นหลักประกันในการกู้ยืมในยามจำเป็น
- ๖) การออมเงินระยะยาวเพื่อเตรียมความพร้อมในวัยเกษียณ เป็นสิ่งที่บุคคลพึงกระทำตั้งแต่อยู่ในวัยเริ่มต้นทำงาน
- ๗) เพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากสถานการณ์ฉุกเฉินของชีวิต เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ทุพพลภาพ ตกงาน รถเสีย ไฟไหม้บ้าน เป็นต้น โดยปกติให้ออมเงินไว้ในรูปของสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงอย่างน้อย ๓-๖ เท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน
- ๘) เพื่อเป็นหลักประกันภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในรูปแบบของการประกันชีวิตและประกันภัย
- ๙) เพื่อเป็นมรดกแก่บุตรหลาน เป็นเงินออมสร้างฐานความมั่นคงทางการเงินให้กับบุตรหลาน หรือบุคคลที่อยู่ในอุปการะ เป็นเงินออมที่ไว้ช่วยเหลือคนรอบข้างให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม^{๓๙}

จากประเด็นดังกล่าว พบว่า การเก็บรักษาทรัพย์หรือเก็บออมเงินนั้นมีประโยชน์หลายประการ ทั้งในเรื่องของการลงทุนต่างๆ เช่น ลงทุนทำธุรกิจ ลงทุนเพื่อการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ทำให้มีทักษะความชำนาญเพิ่มขึ้น นับเป็นการต่อยอดในการแสวงหาทรัพย์วิธีหนึ่ง เป็นประโยชน์ในเรื่องของความมั่นคงต่างๆ เช่น เป็นหลักประกันในการกู้ยืมเงิน เป็นหลักประกันความพร้อมในวัยเกษียณ เป็นหลักประกันชีวิตและทรัพย์สิน ในยามเวลาฉุกเฉินเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝัน เช่น อุบัติเหตุ ทุพพลภาพ รวมทั้งเป็นมรดกให้แก่ลูกหลาน

๓.๒.๒ แนวทางการรักษาทรัพย์

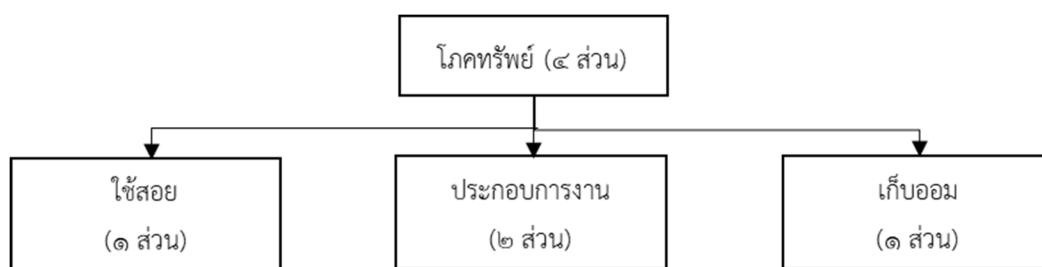
พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการแสวงหาทรัพย์เพียงอย่างเดียว แต่พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียรและชอบธรรม พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะหากบุคคลได้ทรัพย์มาแล้ว ให้จัดสรรทรัพย์เป็นส่วนๆ ดังที่ปรากฏใน พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สิงคาลกสูตร ความว่า

เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น คฤหัสถ์ในตระกูลผู้สามารถ ครั้นรวบรวมโภคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว

^{๓๙} ดูรายละเอียดใน ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์, การบริหารการเงินส่วนบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

พึงแบ่งโคกทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบการงาน ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ในยามมีอันตราย^{๔๐}

จากข้อความข้างต้นเปรียบเทียบการสะสมหรือการรักษาทรัพย์ดังฝั่งสร้างรัง ดังจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อ เมื่อบุคคลเก็บสะสมและรักษาทรัพย์ได้แล้ว ควรแบ่งเป็น ๔ ส่วน คือ ๑ ส่วนใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบการงาน และ ๑ ส่วนเก็บออม ผู้วิจัยจัดเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๓.๒ หลักการจัดสรรทรัพย์เป็นส่วน

ในเรื่องการจัดสรรทรัพย์สอดคล้องกับทัศนะพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่เรียกว่าหลักโคกวิภาค คือ การแบ่งโคกจะเป็น ๔ ส่วน หรือ หลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรรเป็น ๔ ส่วน โดย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ ๒ ส่วน ใช้ลงทุนประกอบการงาน อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๔๑} สิ่งสำคัญประการหนึ่งเมื่อหาทรัพย์มาได้ นั่น คือ การจัดสรรทรัพย์เป็นส่วนๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในด้านต่างๆ ตามต้องการ หลายคนเมื่อได้ทรัพย์มาแล้วมักนำไปจับจ่ายใช้สอยในทันที เพื่อเป็นการตอบสนองกิเลสหรือความต้องการส่วนบุคคล บ้างก็นำไปลงทุนประกอบธุรกิจ การเก็บออมเงินอาจเป็นสิ่งที่ถูกมองข้ามไป หากพิจารณาให้ดี การเก็บออมนั้นมีความจำเป็นไม่น้อยไปกว่าการลงทุนทำธุรกิจ เพราะการเก็บออมเป็นการกั้นเงินไว้เพื่อการใช้จ่ายในอนาคต ในปัจจุบันนี้การสร้างความมั่นคงทางการเงินเพื่อให้เป็นแหล่งรายได้ในอนาคตมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง หากไม่รู้จักเก็บออมและนำไปลงทุนทำธุรกิจให้เกิดประโยชน์ ก็ไม่สามารถที่จะบรรลุเป้าหมายเพื่อให้เกิดอิสรภาพทางการเงินได้ ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถในการลงทุนทำธุรกิจเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูง แต่หากขาดพื้นฐานการเก็บออมอย่างเหมาะสม ความรู้ความสามารถที่มีก็ไม่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ได้ การบริหารการเงินในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องนั้นถือว่า “การมีเงินมากๆ นั้น ไม่สำคัญเท่ากับการรู้จักวิธีรักษามันไว้ให้อยู่กับเราตลอดไป”^{๔๒} นอกเหนือจากการเก็บออมเพื่อความมั่นคงจากการลงทุนแล้ว บุคคลควรเก็บออมเพื่อนำมาใช้สำหรับเหตุฉุกเฉินในอนาคต ดังที่ปรากฏในหุตยอนาคตภยสูตร ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อดิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ

^{๔๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

^{๔๒} ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์, การบริหารการเงินส่วนบุคคล, หน้า ๑๕๙.

เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง”^{๔๓} จากพระสูตรดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบุคคลไม่ควรประมาทในภัยที่ยังมาไม่ถึง ควรมีการเตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด การเก็บออมนั้นเป็นฐานสร้างความมั่นคงทางการเงิน มีไว้เพื่อรองรับเรื่องฉุกเฉินในอนาคต ในเรื่องของการรักษาทรัพย์นั้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักสำคัญไว้ ๒ นัยด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์และสิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์

๑. สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์

ในหัวข้อที่ว่าด้วยสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์นั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถรวบรวมมาแสดงได้ดังนี้ คือ

๑) อบายมุขหรือหนทางสู่ความฉิบหาย

เป็นที่ทราบกันดีว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งความเป็นเหตุเป็นผล ศรัทธาในสติปัญญาของมนุษย์ หากบุคคลใดไม่ใช้ปัญญาในการปฏิบัติต่อทรัพย์แล้ว ย่อมไม่รู้จักทางเสื่อมและทางเจริญของทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความพากเพียรและสุจริต การมีปัญญานั้นเปรียบเสมือนการมีภูมิคุ้มกัน อันเป็นสิ่งที่คอยปกป้องตนเองไม่ให้ตกไปในทางเสื่อม ดังข้อความที่ปรากฏในสังคาลสูตรตอนที่ว่าด้วย ทางแห่งความเสื่อม ว่า

อริยสาวกไม่ข้องแวะอบายมุข ๖ ประการ แห่งโศกะทั้งหลาย อะไรบ้าง คือ

(๑) การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย (๒) การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย (๓) การเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย (๔) การหมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย (๕) การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย (๖) การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโศกะทั้งหลาย^{๔๔}

อบายมุขทั้ง ๖ ประการนั้นเปรียบดังทางแห่งความฉิบหาย ประกอบด้วยการดื่มสุรา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดูการเล่น การเล่นพนัน การมีเพื่อนเป็นคนไม่ดี และความเกียจคร้านการงาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เปรียบเสมือนอวิชชา ที่คอยปิดกั้นปัญญา นำไปสู่ความเสื่อมแห่งทรัพย์ หากบุคคลไม่ข้องแวะกับอบายมุขถือเป็นการรักษาทรัพย์ไว้ได้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงโทษของอบายมุขทั้ง ๖ ไว้โดยจำแนกตามประเภทต่างๆ ดังที่ปรากฏในสังคาลสูตร ต่อไปนี้

(๑) โทษแห่งสุราเมรัย ๖ ประการ ได้แก่ เสียทรัพย์ทันตาเห็น, ก่อการทะเลาะวิวาท, เป็นบ่อเกิดแห่งโรค, เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง, เป็นเหตุให้ไม่รู้จักราย และเป็นที่พินทุพพิกาล (๒) โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน ๖ ประการ ได้แก่ ไม่ดูแลตนเอง, ไม่ดูแลบุตรภรรยา, ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ, เป็นที่สงสัยในการทำกรรมชั่วด้วยเหตุต่างๆ, มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นจริง และทำให้เกิดความลำบากมากหลายอย่าง (๓) โทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ ๖

^{๔๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๘/๑๔๓.

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๗/๒๐๒.

ประการ ได้แก่ มัวแต่เที่ยวดูการรำ, มัวแต่เที่ยวดูการขับร้อง มัวแต่เที่ยวดูการประโคม, มัวแต่เที่ยวดูเสภา, มัวแต่เที่ยวดูการบรรเลง และมัวแต่เที่ยวดูการแสดง (๔) โทษแห่งการเล่นการพนัน ๖ ประการ ได้แก่ ผู้ชนะยอมก่อเวร, ผู้แพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป, เสียทรัพย์ทันตาเห็น, ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล เชื่อถือไม่ได้, ถูกเพื่อนร่วมงานดูหมิ่น และไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการพนันไม่สามารถจะเลี้ยงดูภรรยาได้ (๕) โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการ ได้แก่ การมีเพื่อนเป็นนักเลงการพนัน, การมีเพื่อนเป็นนักเลงเจ้าชู้, การมีเพื่อนเป็นนักเลงเหล้า, การมีเพื่อนเป็นคนหลอกลวง, การมีเพื่อนเป็นคนโกง และการมีเพื่อนเป็นโจร (๖) โทษแห่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ ได้แก่ อ้างว่า ‘หนาวเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน, อ้างว่า ‘ร้อนเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน, อ้างว่า ‘เวลาเย็นเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน, อ้างว่า ‘เวลายังเช้าเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน, อ้างว่า ‘หิวเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน และอ้างว่า ‘กระหายเกินไป’ แล้วไม่ทำงาน^{๕๕}

จากข้อความข้างต้นนั้น พบว่า โทษของอบายมุขทั้ง ๖ นั้น เป็นสาเหตุของความวิบัติย่อยยับเสื่อมเสียแห่งทรัพย์ เป็นการผลาญทรัพย์ ทำให้ทรัพย์ที่มีอยู่แล้วมีน้อยลง หรือหากไม่มีทรัพย์ทำให้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเพื่อนำมาใช้ไปกับอบายมุข สรุปได้ว่า อบายมุขเป็นที่มาของความทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้นอบายมุขทั้ง ๖ ประการนั้น เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงเนื่องจากเป็นภัยต่อการรักษาทรัพย์

๒) มิตรที่ควรหลีกเลี่ยง

เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนล้วนอยากประสบพบเจอแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงความพินาศ อบายมุขที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ล้วนเป็นสาเหตุนำไปสู่ความย่อยยับในโภคทรัพย์ หากไม่ใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งผิดชอบชั่วดี เปิดทางแก้อบายมุข ก็เป็นการยากที่จะรักษาทรัพย์ให้คงอยู่ต่อไป องค์ประกอบหนึ่งในอบายมุข คือ การคบคนชั่วเป็นมิตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมอันเป็นมงคลเพื่อความสำเร็จในชีวิต หนึ่งในคุณธรรมนั้นคือการไม่คบคนพาล ดังปรากฏในมงคลสูตร ว่า “การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต การบูชาคนที่ควรบูชา นี่เป็นมงคลอันสูงสุด”^{๕๖} จากข้อความดังกล่าว พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี ให้ทัศนะเพิ่มเติมไว้ว่า “คนพาล คือ คนที่มีปกติคิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว การไม่คบคนพาลจัดว่าเป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต เพราะเป็นการหลีกเลี่ยงห่างจากความชั่วความเสื่อม บุคคลที่ชักนำไปในทางที่เสื่อม”^{๕๗} โดยทางพระพุทธศาสนานั้นถือบุคคลประเภทนี้เป็นมิตรเทียม ในสังคาลสูตรได้อธิบายลักษณะของมิตรเทียม ไว้ดังต่อไปนี้

(๑) คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว ได้แก่ เป็นผู้ถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว, เสียหน่อยแต่ปรารถนาจะได้มาก, เมื่อตัวเองมีภัยจึงทำกิจของเพื่อน และคบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ (๒) คนดีแต่พูด ได้แก่ กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่เป็นอดีตไปแล้ว, กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่ยังมาไม่ถึง, สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้ และเมื่อมีกิจเกิดขึ้นเฉพาะ

^{๕๕} ฎรายละเอียดยใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘-๒๕๓/๒๐๒-๒๐๕.

^{๕๖} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๓/๗.

^{๕๗} พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี, ๓๘ วิธีโชคดีตลอดชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัปบายะ, ๒๕๕๙), หน้า ๒๔.

หน้าก็แสดงความขัดข้อง (๓) คนพูดประจบ ได้แก่ เพื่อนทำชั่ว ก็คล้อยตาม, เพื่อนทำดี ก็คล้อยตาม, สรรเสริญต่อหน้า และนินทาลับหลัง (๔) คนที่ชักนำไปทางเสื่อม ได้แก่ เพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท, เพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน, เพื่อนเที่ยวดูการเล่น และเพื่อนที่ชักชวนให้หมกมุ่นในการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท^{๔๘}

จากข้อความข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ลักษณะของมิตรที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ประเภทที่คอยคิดจะเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว คอยฉกฉวยผลประโยชน์เมื่อมีโอกาส ประเภทที่ดีแต่พูด พูดดีใส่ตัวพูดชั่วใส่ผู้อื่น ประเภทที่พูดประจบ ต่อหน้าสรรเสริญลับหลังนินทา ไม่ดักเตือนเพื่อน และประเภทที่ชักนำไปในทางเสื่อมแห่งทรัพย์ ชักชวนไปในทางอบาย ดังนั้นในการคบมิตรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระมัดระวังในลักษณะดังกล่าว

๒. สิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์

ในหัวข้อที่ว่าด้วยสิ่งที่ดีควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์นั้น ผู้ศึกษาจะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่ดีควรปฏิบัติ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถรวบรวมมาแสดงได้ดังนี้ คือ

๑) สันโดษหรือหลักแห่งความพอใจ

พระพุทธศาสนาสอนให้ดำรงชีพด้วยความจำเป็นขั้นพื้นฐานหรือปัจจัยสี่ การพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้จึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังข้อความที่ปรากฏในสาริปุตตสูตรตนิทเทส ตอนที่ว่าด้วย ความพอใจในสิ่งที่ได้ ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้อาหารและเครื่องนุ่งห่มในกาลแล้ว พึงรู้จักประมาณเพื่อสันโดษ ภิกษุนั้นคุ้มครองในปัจจัยเหล่านั้น เป็นผู้สำรวมเที่ยวไปในหมู่บ้าน แม้ถูกด่าก็ไม่พึงกล่าววาจาหยาบ”^{๔๙} เมื่อภิกษุได้รับสิ่งใดมา ควรมีความยินดีและพึงพอใจในของที่ตนได้รับมา ทั้งนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ทัศนะในเรื่องสันโดษไว้ว่า สันโดษ หมายถึง ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ้านุ่งผ้าห่ม อาหาร ที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้^{๕๐} ประกอบด้วย

(๑) ยถาลาภสันโดษ แปลว่า ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่ได้ คือ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม

(๒) ยถาพลสันโดษ แปลว่า ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน

(๓) ยถาสารูปสันโดษ แปลว่า ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมตน อันสมควรแก่ภาวะฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน^{๕๑}

^{๔๘} ฎุรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๔-๒๕๕/๒๐๗-๒๐๘.

^{๔๙} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๐๖/๕๙๙.

^{๕๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๐.

^{๕๑} ฎุรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๐๕-๑๐๖.

จากหลักธรรมที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สันโดษเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องความยินดีและความพอใจ เริ่มต้นจากพอใจในสิ่งที่มี ยินดีตามแต่พละกำลังความสามารถของตนเอง พอใจในความเหมาะสมของตนเอง ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับทัศนะของพระมหาภูติชัย วชิรเมธี ว่า

สันโดษนี้ เป็นคุณธรรมกำจัดความโลภโดยตรง ธรรมชาติของความโลภ คือ ไร้อึดจำกัด ยิ่งเติมยังไม่เต็ม เหมือนทะเลไม่เคยอิ่มด้วยน้ำ เหมือนไฟที่ไม่เคยอิ่มด้วยเชื้อ เป็นทศนิยมที่ไม่รู้จักจบเหมือนเส้นขอบฟ้าที่เดินหรือวิ่งอย่างไรก็ไม่วันถึง ในขณะที่ความโลภหรือตัณหานั้น ไร้อึดจำกัด แต่เวลาในชีวิตของเรามีจำกัดอย่างยิ่ง คนที่ไม่รู้เท่าทันธรรมชาติของตัณหา มัวแต่เสียเวลาไปไล่ตามความอยาก ชีวิตนี้จึงยากที่จะมีความสุข ส่วนผู้ที่มีความรู้จักพอ ไม่โลภมาก ไม่อยากเกินความจำเป็น แม้ไม่มีเงินทองมากมาย แต่เมื่อมีความพอใจเป็นเจ้าเรือน ก็เหมือนเป็นเศรษฐีทางจิตวิญญาณ พระพุทธองค์ตรัสว่า ‘สนตุภูติ ปรมิ ธนั’ แปลว่า ‘ความสันโดษเป็นยอดแห่งทรัพย์’ หมายความว่า คนที่รู้จักพอ เขาจะมีความสุขกับสิ่งที่มี ยินดีกับสิ่งที่ได้ มีวัตถุน้อย แต่กลับมีความสุขมาก ไม่ต้องครอบครองมาก แต่กลับให้ความสุขทางจิตใจและคุณค่าต่อชีวิตอย่างสูงยิ่ง^{๕๒}

จากข้อความข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า การมีความสันโดษอันเป็นหลักแห่งความพอใจนั้น เป็นสิ่งที่ประเสริฐในชีวิต เป็นธรรมคุณเครื่องแห่งความพอใจในสิ่งที่มีและยินดีในสิ่งที่ได้ ตามกำลังและตามความเหมาะสม การที่บุคคลใดระลึกถึงสันโดษ ทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้สึก “เต็ม” อยู่ภายใน โดยไม่ต้องขวนขวายหาวัตถุหรือสิ่งอื่นใดมาเติมเต็ม

๒) มิมิตรแท้

เห็นได้ว่าการคบมิตรเทียมนั้น เป็นภัยต่อการรักษาทรัพย์เป็นอย่างยิ่ง นอกจากจะทำให้เสียทรัพย์โดยตรงแล้ว ยังนำมาสู่หนทางแห่งความประมาทนำมาซึ่งความฉิบหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากการหลีกเลียงมิตรเทียมแล้ว การมีมิตรแท้เป็นสิ่งที่จำเป็น เนื่องจากมิตรแท้นำไปสู่หนทางแห่งความเจริญ ดังข้อความที่ปรากฏในสังคัลลสูตร ตอนที่ว่าด้วย ลักษณะของมิตรแท้ ว่า

(๑) มิตรมีอุปการะ ได้แก่ ป้องกันเพื่อนผู้ประมาท, ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาท, เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงได้ และเมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้นก็ช่วยภคทรัพย์ให้ (๒) เท้าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น (๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ได้แก่ บอกความลับแก่เพื่อน, ปิดความลับของเพื่อน, ไม่ละทิ้งในยามอันตราย และแม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้ (๓) มิตรแนะนำประโยชน์ ได้แก่ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว, แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี, ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง และบอกทางสวรรค์ให้ (๔) มิตรมีความรักใคร่ ได้แก่ ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน, พอใจความเจริญของเพื่อน, ห้ามปรามคนที่ินทาเพื่อน และสนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน^{๕๓}

^{๕๒} พระมหาภูติชัย วชิรเมธี, ๓๘ วิธีไขคดีตลอดชีวิต, หน้า ๘๐-๘๒.

^{๕๓} ดุราลละเอียดยใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๔-๒๕๕/๒๐๗-๒๐๘.

มิตรแท้เป็นบุคคลที่ควรคบหา นอกจากจากจะเป็นผู้ที่ช่วยรักษาทรัพย์ที่เราหามาได้ด้วย น้ำพักน้ำแรงแล้ว ยังเป็นผู้ชี้แนะทางสว่างแล้วไม่ให้เปลืองพลาไปสู่อบาย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) แสดงทัศนะเรื่องมิตรแท้ไว้ว่า “เป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง”^{๕๔}

จากข้อมูลที่แสดงในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า หลังจากที่ได้ทรัพย์มาด้วยความสุจริตและขยันหมั่นเพียร สิ่งสำคัญคือการจัดสรรทรัพย์ที่มีอยู่เป็นส่วนตัวตามวัตถุประสงค์ คือ ส่วนเพื่อการใช้สอย ส่วนเพื่อการลงทุนทำธุรกิจ และส่วนเพื่อการเก็บออม ทั้งนี้หลังจากได้ทรัพย์มาควรเก็บออมก่อน เพื่อเป็นหลักประกันเงินสำรองในอนาคตและเพื่อเป็นการสร้างฐานความมั่นคงการเงินในอนาคต ถัดจากนั้นจึงเป็นการใช้สอยและลงทุนทำธุรกิจ ทั้งนี้ต้องหลีกเลี่ยงภัยที่จะเกิดต่อการรักษาทรัพย์ ได้แก่ อบายมุขและมิตรเทียม อันเป็นเหตุให้เสียทรัพย์โดยมิชอบ ในทางตรงกันข้ามควรมีสันโดษหรือความพอใจเป็นที่ตั้ง และคบหากัลยาณมิตรซึ่งเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนส่งเสริมไปในทางที่ดี อันเป็นเหตุนำไปสู่หนทางแห่งความเจริญ การประพฤติตามสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและสิ่งที่ควรปฏิบัติ นั้น นับเป็นการรักษาทรัพย์อย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๓.๒.๓ กรณีบุคคลตัวอย่างด้านการรักษาทรัพย์

บุคคลตัวอย่างในเรื่องการรักษาทรัพย์ในสมัยพุทธกาล ดังที่พบในอรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค ๒ เรื่อง บุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก^{๕๕} ความว่า

ในกรุงพาราณสี มีครอบครัวเศรษฐีอยู่ ๒ ครอบครัว ต่างให้มรดกแก่บุตรและธิดาของตนเป็นจำนวน ๘๐ โกฏิ เพื่อหวังว่าเงินนี้จะช่วยให้ใช้สอยได้อย่างสะดวกสบายโดยไม่จำเป็นต้องทำงานอย่างอื่น ต่างก็ให้บุตรและธิดาของตนเรียนศิลปะ ร้องเพลง เต้นรำ เมื่อบุตรและธิดาของตนต่างเติบโตขึ้น ภายหลังได้แต่งงานกัน รวมมีทรัพย์ ๑๖๐ โกฏิ หลังจากนั้นไม่นานทั้งบุตรเศรษฐีและธิดาเศรษฐีก็สูญเสียบิดามารดาของตนไป เมื่อเหล่านักเลงสุราทราบความ จึงมีความคิดที่ว่า “ถ้าบุตรเศรษฐีนี้ จักเป็นนักเลงสุรา ความผาสุกก็จักมีแก่พวกเรา เราจะทำให้เธอเรียนความเป็นนักเลงสุรา”^{๕๖} จึงพากันออกอุบายเพื่อชักชวนให้บุตรเศรษฐีดื่มเหล้า หลังจากทีบุตรเศรษฐีได้ลองดื่ม ต่อมาไม่นานเขาก็กลายเป็นคนติดสุรา ใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย เมื่อเงินของตนที่มีอยู่ ๘๐ โกฏิหมดลง บุตรเศรษฐีจึงนำเงินของภรรยาที่มีอยู่ ๘๐ โกฏิมาใช้จนหมดลง เมื่อเงินหมดเขาจึงขายทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ จนกระทั่งตนและภรรยาไม่มีที่อยู่ จนกลายเป็นขอทานในที่สุด เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเห็นเขายืนขอทานจึงทรงแยมพระโอษฐ์ แล้วได้ตรัสบอกพระอานนท์ว่า ถ้าบุตรเศรษฐีนี้ไม่ผละจากเงินจนหมด หากประกอบอาชีพก็จะได้เป็นเศรษฐี ถ้าบวชก็ได้เป็นพระอรหันต์ แต่ตอนนี้ได้พบทางของความเสื่อมแห่งทรัพย์แล้ว โดยทรงเปรียบว่า

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๕๖๕.

^{๕๕} คุุรายละเอียดยใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๒/๑๒๑-๑๒๔.

^{๕๖} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๒/๑๒๑.

“พวกคนโง่เขลาไม่ประพฤติตนให้เป็นคนดี
 ในวัยหนุ่มสาว ไม่ได้หาทรัพย์ไว้
 ย่อมชบเซา เหมือนนกกระเรียนแก่
 ชบเซาอยู่ที่เปือกตมไร้ปลา ฉะนั้น
 พวกคนโง่เขลาไม่ประพฤติตนให้เป็นคนดี
 ในวัยหนุ่มสาว ก็ไม่ได้หาทรัพย์ไว้
 ย่อมนอนรำพึงถึงความหลัง
 ดุจลูกธนูที่พ้นจากแฉ่ง ฉะนั้น”^{๕๗}

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า คนที่ไม่ปฏิบัติดีประพฤติดชอบ เมื่อมีความประมาทในทรัพย์ที่ตนเองมีนั้น เปรียบดั่งนกกระเรียนแก่ที่ไม่สามารถจับปลาได้ทั้งไม่สามารถโฉบบินได้ และเปรียบดั่งลูกธนูที่ตกลงสู่พื้น เป็นอาหารของปลวก สิ่งที่ได้ทำได้เพียงแค่เสียใจระลึกถึงความหลังที่ไม่ได้รักษาทรัพย์เอาไว้

กรณีบุคคลตัวอย่างในการรักษาทรัพย์ที่ยกมาแสดงข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า การที่บุตรเศรษฐีคบคนชั่วเป็นมิตร ทำให้เขาตกอยู่ในหนทางสู่ความฉิบหาย จากข้อความที่ว่า “ถ้าบุตรเศรษฐีนี้ จักเป็นนักเลงสุรา ความผาสุกก็จักมีแก่พวกเรา เราจะให้เธอเรียนความเป็นนักเลงสุรา”^{๕๘} เขาได้รับโทษแห่งการคบนักเลงสุราเป็นมิตร ส่งผลให้เขากลายเป็นนักเลงสุรา ใช้เงินหมดไปกับสุราเป็นจำนวนมาก จนสิ้นเนื้อประดาตัวจนกลายเป็นขอทานในที่สุด

จากข้อมูลที่แสดงในข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาพบว่า แนวทางในการรักษาทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนานั้น บุคคลควรหลีกเลี่ยงหนทางที่นำไปสู่ความเสื่อมแห่งทรัพย์ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงมิตรเทียม อีกนัยหนึ่งเป็นการเลือกคบหากัลยาณมิตรที่จะคอยปกป้องไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว หรือทางแห่งอบายมุข ๖ ประการ ดังนั้นการรักษาทรัพย์ควรเริ่มต้นจากการคบมิตรแท้ หลีกเลี่ยงมิตรเทียม ดังเช่น เรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มากที่กล่าวไปแล้วนั้น ผลจากการมีมิตรเทียมนั้นทำให้ตกอยู่ในอบาย นำมาซึ่งความเสื่อมแห่งทรัพย์

๓.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์

เมื่อหาทรัพย์มาด้วยความขยันหมั่นเพียรและความสุจริตแล้ว สิ่งที่ควรพิจารณาในลำดับถัดมา คือ การรักษาและจัดการทรัพย์ที่หามาได้ด้วยปัญญา หลังจากนั้นจึงจะเป็นการใช้ทรัพย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างเหมาะสม และเพื่อตอบสนองความสุขขั้นพื้นฐานในเรื่องของความสุขในใช้จ่ายทรัพย์

^{๕๗} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๕-๑๕๖/๘๐.

^{๕๘} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๒/๑๒๑.

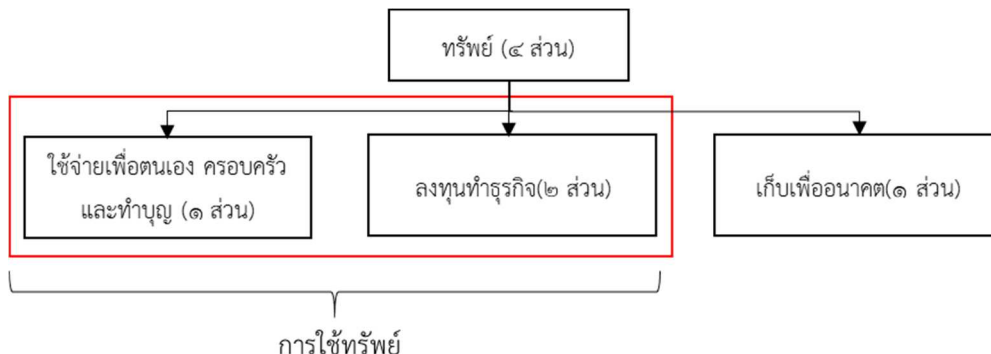
๓.๓.๑ จุดมุ่งหมายในการใช้ทรัพย์

จุดมุ่งหมายของการใช้ทรัพย์ล้วนเป็นไปเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ดังทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ตอนที่ว่าด้วยอรรถ ๓ ประการ ว่า

- ๑) อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตน หรือ ประโยชน์ตน
- ๒) ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือ ประโยชน์ผู้อื่น
- ๓) อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^{๕๙}

จุดมุ่งหมายของการใช้ทรัพย์นั้นมีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ จุดหมายเพื่อตน เป็นการทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ตนเอง จุดหมายเพื่อผู้อื่น เป็นการทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น และจุดหมายร่วมกัน เป็นการทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นเพื่อความดีงามแก่ส่วนรวม

การใช้ทรัพย์ในทางพุทธศาสนานั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองอรรถ ๓ ประการในข้างต้นที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะในเรื่องการจัดสรรทรัพย์เป็นส่วนๆ ตามหลักโภควิภาค คือ ประโยชน์ใช้สอย ๑ ส่วน ลงทุนทำธุรกิจ ๒ ส่วน และเก็บออม ๑ ส่วน โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพย์ คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อตนเองครอบครัวและเพื่อทำบุญ ๑ ส่วน และการลงทุนทำธุรกิจ ๒ ส่วน

แผนภูมิที่ ๓.๓ การจัดสรรทรัพย์เพื่อใช้ประโยชน์

จากแผนภูมิดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ ๒ องค์ประกอบ ได้แก่ ส่วนที่มีไว้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อตนเองและครอบครัวและทำบุญ (๑ ส่วน) และส่วนที่มีไว้สำหรับการลงทุนทำธุรกิจ (๒ ส่วน) ดังนั้นจุดมุ่งหมายจึงมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ส่วนที่มีไว้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อตนเองและครอบครัว เป็นส่วนที่มีไว้เพื่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันทั้งของตนเอง เลี้ยงบุคคลที่ควรดูแลและทำประโยชน์ รวมทั้งทำบุญในโอกาสต่างๆ และส่วนที่มีไว้ในการลงทุนทำธุรกิจ ทั้งนี้ในส่วนของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันทั้งของตนเอง

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๑๐๔๐.

เลี้ยงบุคคลที่ควรดูแลและทำประโยชน์นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงประโยชน์ที่ควรมีจากการใช้ทรัพย์ ดังข้อความที่ปรากฏในอาทิสสูตร ว่า

คหบดี ประโยชน์ที่จะพึงถือเอาจากโภคทรัพย์ ๕ ประการนี้ ประโยชน์ ๕ ประการนี้ อะไรบ้าง คือ ๑) อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง บำรุงมารดาบิดา บำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกรและคนใช้ให้มีความสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรมนี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการที่ ๑ ๒) อริยสาวกย่อมบำรุงตนเอง บำรุงมิตรและอำมาตย์ให้มีความสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการที่ ๒ ๓) อริยสาวกย่อมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาท ทำตนให้ปลอดภัย นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการที่ ๓ ๔) อริยสาวกย่อมทำพลี ๕ อย่าง คือ ญาติพลี, อดิธิพลี, ปุพพเปตพลี, ราชพลี และ เทวตาพลี นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการที่ ๔ ๕) อริยสาวกย่อมตั้งทักษิณาทที่มีผลสูงขึ้นไป เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ในสมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ดำรงมั่นอยู่ในขันติ (ความอดทน) และโสรัจจะ (ความเสถียร) ฝึกอบรมตน ทำตนให้สงบ ทำตนให้ดับเย็นสนิท ด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการที่ ๕^{๖๐}

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า บุคคลควรถือประโยชน์จากทรัพย์มี ๕ ประการ คือ มีไว้เพื่อบำรุงตนเอง ครอบครัว คนรับใช้ให้มีความสุข, มีไว้เพื่อบำรุงมิตรสหายให้มีความสุข, มีไว้เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่เกิดจากไฟ พระราชา โจร ญาติผู้ไม่เป็นที่รัก, มีไว้เพื่อทำประโยชน์ต่างๆ ตามโอกาส ได้แก่ การดูแลญาติ การรับแขก การทำบุญให้ผู้ล่วงลับ การเสียภาษี การสักการบูชาสิ่งเคารพตามความเชื่อ และมีไว้เพื่อทำนุบำรุงผู้ทรงศีล ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับทศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ดังข้อความว่า

หลักโภคอาทิสะ หรือ โภคาทิสะ ๕ คือ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ หรือ เหตุผลที่อริยสาวกควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ อริยสาวกแสวงหาโภคทรัพย์มาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรมแล้ว ๑) เลี้ยงตัวมารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒) บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข ๓) ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔) ทำพลี ๕ อย่าง ได้แก่ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ, อดิธิพลี ต้อนรับแขก, ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ, ราชพลี บำรุงราชการด้วย

^{๖๐} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔-๖๕.

การเสียภาษีอากร และเทวดาพลี ถวายเทวดา คือ สักการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อถือ ๕) อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ^{๖๑}

หลักโศคาทียะ หรือโศคาทียะ เป็นหลักที่ว่าด้วยเรื่องของประโยชน์ที่ควรถือเอาจากทรัพย์ เมื่อมีทรัพย์มาจึงนำไปใช้เพื่อประโยชน์ ๕ ประการ ดังที่ปรากฏในอาทียสูตร โดยประการที่ ๑ ประกอบด้วย ๑ ส่วน แบ่งไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอยของตนเอง ครอบครัวและทำบุญ ประการที่ ๒ ประกอบด้วย ๒ ส่วน แบ่งไว้เพื่อประโยชน์ในการลงทุนทำธุรกิจ และประการที่ ๓ ประกอบด้วย ๑ ส่วน แบ่งไว้เพื่อการเก็บออมเพื่ออนาคต แนวทางในการใช้ทรัพย์นั้น มีความเกี่ยวข้องกับประการที่ ๑ และประการที่ ๒ กล่าวคือ เกี่ยวข้องกับส่วนที่มีไว้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อตนเอง ครอบครัวและทำบุญ และส่วนที่มีไว้สำหรับการลงทุนทำธุรกิจ

การใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย ๒ วัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อประโยชน์ใช้สอยของตนเอง ครอบครัวและทำบุญ ๒) เพื่อประโยชน์ในการลงทุนทำธุรกิจ

๑) เพื่อประโยชน์ใช้สอยของตนเอง ครอบครัวและทำบุญ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท โดยประเภทที่ ๑ เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการยังชีพของตนเองและครอบครัว ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่ต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นประจำ เป็นค่าใช้จ่ายหลักของการใช้ทรัพย์ในประการนี้ ทั้งนี้ปริมาณในการใช้ทรัพย์แปรผันตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยตนเอง มารดา บิดา บุตร ภรรยา และอื่นๆ ซึ่งสาเหตุที่ต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาเนื่องจากมารดาบิดาเป็นผู้ที่ให้กำเนิดเลี้ยงดูบุตร เป็นผู้ที่มิพระคุณเป็นอย่างสูง ดังข้อความที่ปรากฏในสพรหมกสูตร ว่า “คำว่า พรหม นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพเทพ นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพาจารย์ นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้”^{๖๒} เหตุที่ต้องเลี้ยงดูบุตรเนื่องจากบุตรจะเป็นผู้เลี้ยงดูเมื่อมารดาบิดาชราภาพ ดังข้อความที่ปรากฏในปุตตสูตร ว่า “บุตรที่เราเลี้ยงแล้วจักเลี้ยงเรา จักช่วยทำกิจของเรา วงศ์ตระกูลจักดำรงอยู่ได้นาน จักปฏิบัติตนให้สมควรแก่การรับทรัพย์มรดกและเมื่อเราทั้งสองตายแล้วจักทำบุญอุทิศให้”^{๖๓} เหตุที่ต้องเลี้ยงดูภรรยาเนื่องจากภรรยาเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขในชีวิต ดังข้อความว่า “หน้าที่ของสามีก็คือ การเอาใจใส่ดูแลภรรยา การอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยามีใช่เป็นเพียงความรักที่เกิดจากความใคร่ แต่เป็นความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน . . . เพราะถือนี่เป็นหลักเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันแบบสามีภรรยา”^{๖๔} ประเภทที่ ๒ เป็นการใช้ในโอกาสต่างๆ ได้แก่ เพื่อประโยชน์ส่วนตน คือ ใช้ป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากทรัพย์สิน เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เพื่อประโยชน์ผู้อื่น ได้แก่ การดูแลมิตร สหาย บริวารให้อยู่ดีมีมีความสุข ทำหน้าที่ต้อนรับแขกตามขนบธรรมเนียม

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

^{๖๒} ชุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๕.

^{๖๓} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๖๑.

^{๖๔} พระมหาสุชาติ นาคโร (บวชุนทด), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

ประเพณี รวมไปถึงการจ่ายภาษีอากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อการทำบุญบริจาค เช่น ช่วยเหลือญาติตามกำลัง ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับรวมทั้งสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อและทำนุบำรุงผู้ทรงศีลตามความเหมาะสม

๒) เพื่อการลงทุนทำธุรกิจ พระพุทธเจ้าทรงสอนบุคคลเรื่องการกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาลงทุน ดังข้อความที่ปรากฏในสามัญญผลสูตร ว่าด้วยเรื่องของ อุปมานิวรรณ์ ๕ ว่า

เปรียบเหมือนคนกู้หนี้ยืมสินมาลงทุนจนประสบผลสำเร็จ ใช้หนี้เก่าที่เป็นต้นทุนจนหมด เก็บกำไรที่เหลือไว้เป็นค่าเลี้ยงดูบุตรภรรยา เขาคิดว่า ‘เมื่อก่อนเรากู้หนี้ยืมสินมาลงทุน การงานสำเร็จผลดี ได้ใช้หนี้เก่าที่ยืมมาลงทุนหมดแล้ว ถ้าไคร่ยังมีเหลือไว้เป็นค่าเลี้ยงดูบุตรภรรยา’ เพราะความไม่มีหนี้สินเป็นเหตุ เขาจึงได้รับความเบิกบานใจและความสุขใจ^{๖๕}

จากข้อความข้างต้น พบว่า การกู้หนี้ยืมสินเพื่อการลงทุนประกอบธุรกิจนั้นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ แต่สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ คือ เมื่อเป็นหนี้แล้วควรใช้คืนโดยไม่ผิวนัดชำระหนี้ หากประพฤติได้เช่นนี้จะปราศจากความทุกข์ทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ ลูกหนี้จะมีความสุขในการถูกทวง เจ้าหนี้จะมีความสุขในการทวงถามติดตามหนี้ ทั้งนี้พระพุทธศาสนาได้สอนในเรื่องการใช้ปัญญาประกอบการทำธุรกิจ ว่า

ในการกระทำอะไรก็ตาม สิ่งที่เราจะลืมไม่ได้ คือ การลงทุนลงแรงด้วยความพากเพียรอุตสาหะ ไม่ย่อท้อ แต่ก็ต้องทำด้วยปัญญา โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องแนวทางมิฉะนั้นแล้วการกระทำของเราจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร ในทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุนก็เหมือนกัน ผู้มีปัญญาเท่านั้น จึงจะสามารถตั้งตนอยู่ได้ นั้นหมายความว่า ต้องอาศัยปัญญาความฉลาดเป็นแนวทาง พระพุทธศาสนาตรัสว่า คนมีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตนไว้ได้ด้วยต้นทุนเมื่อน้อย ดุจคนก่อไฟเมื่อน้อยๆ ทำให้เป็นกองใหญ่ฉะนั้น โดยความหมายที่แท้จริงก็คือ รู้จักหลักงบประมาณในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นหลักในการลงทุน สร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจประการหนึ่ง^{๖๖}

นอกจากการมีความขยันหมั่นเพียรในการลงทุนทำธุรกิจแล้ว สิ่งสำคัญที่พึงมีคือการใช้ปัญญาทั้งนี้เป้าหมายในการลงทุนเป็นการสร้างมูลค่าผลตอบแทน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการเงินในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ดังแนวคิดที่ว่า

การลงทุนทางการเงิน หมายถึง การที่ผู้ลงทุนนำเงินที่มีอยู่ไปซื้อหลักทรัพย์ต่างๆ ซึ่งหลักทรัพย์ดังกล่าวก่อให้เกิดรายได้กับผู้ลงทุนนั้น ซึ่งการลงทุนทางการเงินโดยทั่วไปมักจะทำผ่านกลไกของตลาดการเงิน วัตถุประสงค์ของการลงทุนทางการเงิน เพื่อจะได้รับผลตอบแทน

^{๖๕} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๘/๓๔.

^{๖๖} พระมหาสุ่ม ปญญาคูโต, พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๕๐.

จากการลงทุน ในรูปของดอกเบี้ย เงินปันผล กำไรจากการซื้อขายหุ้น และสิทธิพิเศษอื่นๆ กล่าวโดยสรุปคือ มุ่งผลตอบแทนจากการใช้ทุนในรูปของผลตอบแทนทางการเงินนั่นเอง^{๖๗}

จากข้อมูลที่แสดงในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า การใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนสำหรับการใช้สอยเพื่อตนเอง ครอบครัวและทำบุญ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับปากท้องของครอบครัวที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกส่วนสำหรับลงทุนทำธุรกิจ ซึ่งเป็นการใช้เงินเพื่อให้เกิดรายได้จากรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนกลับมา โดยอาศัยปัญญากำกับ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ผู้ใช้ทรัพย์สินจะต้องมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเกื้อหนุนให้ผู้มีทรัพย์สินบรรลุเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์

๓.๓.๒ แนวทางการใช้ทรัพย์สิน

ในทางพระพุทธศาสนาเน้นการแสวงหาทรัพย์สินด้วยความขยันหมั่นเพียรและโดยชอบธรรม เมื่อได้ทรัพย์สินมาแล้วจึงแบ่งเป็นส่วนๆ จัดสรรตามวัตถุประสงค์ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักโภควิภาค อันเป็นหลักการแบ่งทรัพย์สิน โดยจัดสรรออกเป็น ๔ ส่วน โดย ๑ ส่วน มีไว้ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ ๒ ส่วนใช้ลงทุนประกอบการงาน และอีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๖๘} จากหลักการจัดสรรทรัพย์สินนี้พบได้ว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพย์สิน คือ ๑ ส่วนสำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ และอีก ๒ ส่วนสำหรับลงทุนทำธุรกิจ ในเรื่องการใช้ทรัพย์สินนั้นทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักสำคัญไว้ ๒ ประการด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยงในการใช้ทรัพย์สินและสิ่งที่ควรปฏิบัติในการใช้ทรัพย์สิน ทั้งนี้สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการใช้ทรัพย์สิน ได้แก่ อบายมุขหรือหนทางสู่ความฉิบหาย โดยผู้วิจัยได้กล่าวอย่างละเอียดไว้แล้วในเรื่องของการรักษาทรัพย์สิน แต่ในเรื่องของการใช้ทรัพย์สินนั้น เป็นการไม่ใช้ทรัพย์สินไปกับอบายมุข ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการใช้ทรัพย์สินในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนาและหลักเลื่อมใสมิตรเทียม ดังนั้นจำเป็นต้องมีหลักธรรมเข้ามากำกับ ดังนี้

๑) หลักสติสัมปชัญญะ

คุณธรรมสำคัญในการใช้ทรัพย์สินประการแรก คือ การมีสติและสัมปชัญญะ สติ คือ ความระลึกได้ ความไม่เผลอ^{๖๙} สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนักรู้^{๗๐} ถือว่าสติสัมปชัญญะเป็นธรรมมีอุปการะมากในการใช้ทรัพย์สิน เพราะการมีสติจะช่วยทำให้บุคคลสามารถครองตนได้อย่างเหมาะสม สามารถพิจารณาถึงสภาพของตนเองก่อนการใช้จ่ายได้เสมอ ส่วนสัมปชัญญะจะช่วยให้รู้ตัวเท่าทันต่อการใช้จ่าย ไม่ให้เป็นไปโดยเปล่าประโยชน์ อันเป็นหลักของการใช้ปัญญาในการบริโภค ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

^{๖๗} รศ. สุขใจ น้ำผุด, กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๑.

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

^{๖๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๙๖.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๔.

การบริโภคด้วยปัญญา จะทำให้ผู้บริโภคเป็นผู้กำหนดปัจจัยตัวอื่นในกระบวนการเศรษฐกิจ และทำให้ทั้งการบริโภคนั่นเอง และกระบวนการเศรษฐกิจทั้งหมดบังเกิดความพอดี และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ยกตัวอย่างง่ายๆ ของการบริโภคด้วยปัญญา เช่น ในการกินอาหาร ผู้บริโภคตระหนักรู้ความจริงที่ตน (๑) เป็นบุคคลที่เป็นส่วนในสังคมผู้มีความต้องการที่ถูกกระตุ้นไว้โดยอิทธิพลทางสังคม เช่น ค่านิยม เป็นต้น อาจบริโภคเพื่อแสดงสถานะทางสังคม ความโก้เก๋ ตลอดจนสนุกสนานบันเทิง (๒) เป็นชีวิตที่เป็นส่วนในธรรมชาติผู้มีความต้องการที่ถูกกำหนดโดยเหตุปัจจัยในธรรมชาติ ที่จะต้องบริโภคเพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่ได้ ให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดีปราศจากโรคภัยเบียดเบียน เป็นอยู่ผาสุก มีร่างกายที่พร้อมจะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามและสร้างสรรค์^{๗๑}

การตระหนักรู้ถึงความจริงทั้ง ๒ ประการนี้ จะช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงทิศทางในการใช้ทรัพย์สิน ในทางตรงกันข้าม การบริโภคอย่างขาดปัญญา คือ การบริโภคโดยไม่ตระหนักรู้และไม่พิจารณาถึงความมุ่งหมายที่แท้จริงของการเสพบริโภคสินค้าและบริการนั้นๆ เช่น บริโภคเพียงเพื่อสนองความต้องการทางค่านิยมในสังคม ให้โก้หรูหา อวดฐานะ เป็นต้น นอกจากจะไม่สมฤทธิ์จุดหมายที่แท้จริงของการบริโภคแล้ว ยังก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง สูญเปล่า นำไปสู่การเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และการทำลายสิ่งแวดล้อมในที่สุด กล่าวอีกนัยหนึ่ง สติและสัมปชัญญะนี้ เป็นกรอบที่คอยควบคุมพฤติกรรมการใช้ทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงให้เกิดประโยชน์และเหมาะสม แม้แต่นักธุรกิจที่มีชื่อเสียงในระดับโลกอย่าง Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter ยังให้ความสำคัญกับสติปัญญาในเรื่องการใช้ทรัพย์สิน ดังข้อความว่า “สติปัญญา ถ้าได้รับการฝึกฝนอย่างดี เราจะสามารถสร้างความมั่งมีได้ในชั่วพริบตา”^{๗๒}

ทั้งนี้สิ่งที่ควรมีประกอบการดำเนินชีวิต คือ การมีฐานของความคิดที่ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดความคิด การกระทำ และคำพูดในทางที่ดี เกิดจากการพิจารณาโดยแยบคาย หรือโยนิโสมนสิการ เป็นการพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสถานะและความสัมพันธ์แห่งปัจจัย^{๗๓}

ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีวิธีคิดที่เป็นการมองดูตามความเป็นจริงหลายวิธี พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายวิธีคิด ๑๐ ประการของโยนิโสมนสิการไว้ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์การแนวทางการใช้ทรัพย์สินที่สัมพันธ์กับวิธีคิดที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์ของการใช้ทรัพย์สินที่กล่าวไว้ในข้างต้น ดังนี้

^{๗๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

^{๗๒} Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter, พ่อรวยสอนลูก, แปลโดย นันทวัน รุจิวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๘.

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๖.

วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์

วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมกับอรรถ หรือ หลักการกับความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำการตามหลักอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่คลาดเคลื่อน เลื่อนลอย หรือมงาย “ธรรม” แปลว่า หลัก หรือหลักการ คือ หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติ หรือหลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ รวมทั้งหลักคำสอนที่จะให้ปฏิบัติและกระทำการได้ถูกต้อง “อรรถ” (อรรถะ ก็เขียน) แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมาย จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์^{๗๔}

จากวิธีคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ในการใช้ทรัพยากรเพื่อการใช้สอยของตนเองและครอบครัวนั้น ต้องรู้ถึงจุดมุ่งหมายรวมทั้งประโยชน์ตามความเป็นจริง เป็นการศึกษาพิจารณาตามหลักการและความมุ่งหมายในเชิงของความสัมพันธ์ ใช้ประกอบการการใช้ทรัพยากร เพื่อประโยชน์ใช้สอยของตนเอง ครอบครัว และทำบุญตามวาระโอกาสต่างๆ

วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก

วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้งอัสสาทะ อาทีนวะ และนิสสระณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ทุกแง่ ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก^{๗๕}

จากวิธีคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การลงทุนมีความเสี่ยง ผู้ลงทุนควรพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนในการใช้ทรัพยากรเพื่อการลงทุน การคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออกโดยคำนึงถึงความเป็นจริงเป็นที่ตั้ง เป็นสิ่งที่ต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณา เพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงถึงข้อดีข้อเสียในมิติต่างๆก่อนที่จะตัดสินใจลงทุน ทั้งนี้เพื่อลดโอกาสการตัดสินใจที่ผิดพลาด

วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสธนา คือ การใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัด หรือบรรเทาตัณหา เป็นขั้นฝึกหัดเกลากิเลส หรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป . . . วิธีคิดแบบนี้ ใช้พิจารณาในการเข้าเกี่ยวข้องกับปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค ใช้สอย การซื้อหา การครอบครอง โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น^{๗๖}

^{๗๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย), หน้า ๖๓๖.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๒.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๖.

จากวิธีคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ในการใช้ทรัพยากรนั้นควรมีวิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม มากำกับ ซึ่งเป็นวิธีคิดที่บุคคลควรระลึกอยู่เสมอในการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับ การบริโภคใช้สอยโดยตรง ทั้งนี้เป็นวิธีคิดที่ทำให้ลดความต้องการ อยากมีอยากได้ เมื่อคำนึงถึง ประโยชน์การใช้งาน โดยการพิจารณาว่าทรัพยากรที่จะนำไปแล่งสิ่งของนั้น เป็นเพียงความต้องการหรือ เป็นความจำเป็น ตามหลักของคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

จากข้อมูลข้างต้นเป็น สรุปได้ว่า หลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักคิดที่เป็นพื้นฐานของการใช้ ทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม เห็นได้ว่าการใช้ทรัพยากรอย่าง ถูกต้องและเหมาะสม ควรมีสติสัมปชัญญะและโยนิโสมนสิการเข้ามากำกับ ใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองด้วยความมีสติระลึกถึงหลักเหตุผลและความเหมาะสมในการใช้จ่าย เปรียบเสมือนแสง สว่างนำทางไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับทศนะของพระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ว่าด้วยการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ดังว่า

การปฏิบัติที่ถูกต้องในการเสพหรือบริโภคนี้ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะกำหนดหรือปรุงแต่งวิถี ชีวิตและทุกข์สุขของมนุษย์ ดังนั้น การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี ก็คือ การรู้จักเสพ รู้จัก บริโภค ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ก็หมายถึงการรู้จักคบหา รู้จักเสวนา ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ก็หมายถึง การรู้จักกิน รู้จักใช้ เรียกว่าง่าย ๆ กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น เสวนาเป็น คบคนเป็น^{๗๗}

จากทศนะข้างต้นอยู่ในเรื่องของวิธีคิด ๑๐ ประการของโยนิโสมนสิการ โดยผู้วิจัยพบว่า บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะและโยนิโสมนสิการนั้นเป็นบุคคลที่มีความระลึกได้ รู้ตัวทั่วพร้อม นำสติมา กำกับการคิดพิจารณาไตร่ตรองก่อเกิดเป็นปัญญา ซึ่งไม่ได้มีเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพียงเท่านั้น แต่ ยังมีความสัมพันธ์กับการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

๒) หลักความพอเพียง

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตภายใต้ความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่าง เหมาะสม ดังข้อความที่ปรากฏในสาริปุตตสูตรตนิทเทศ ตอนที่ว่าด้วย การเป็นผู้รู้จักประมาณในการรับ และบริโภค ว่า

ธรรมอันเป็นส่วนสุทธรอบคือโภชนมัตตัญญูตา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว จึงฉันอาหาร มิใช่เพื่อเล่น มิใช่เพื่อมัวเมา มิใช่เพื่อตบแต่ง มิใช่เพื่อประดับ แต่ฉันเพียงเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ เพื่อให้ร่างกายนี้ดำเนิน ไปได้ เพื่อระงับความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ อย่างเดียวเท่านั้น ด้วยมนสิการว่า เรา จักบำบัดเวทนาเก่า ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น การดำเนินชีวิตของเรา ความไม่มีโทษและความอยู่ สบายจักมีได้ด้วยวิธีการอย่างนี้ พิจารณาอาหารเปรียบกับน้ำมันสำหรับหยอดเพลลา ผ้าปิดแผล และเนื้อของบุตรประพฤติธรรมอันเป็นส่วนสุทธรอบคือโภชนมัตตัญญูตาภายใน ไม่ทำลายเขต แแดน นี้ชื่อว่าธรรมอันเป็นส่วนสุทธรอบคือ โภชนมัตตัญญูตา^{๗๘}

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐๘.

^{๗๘} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๙๙/๕๘๕.

พระพุทธเจ้าสอนให้ภิกษุเป็นผู้รู้จักการประมาณในการบริโภคอาหาร ทั้งนี้ให้ระลึกว่าเป็นการบริโภคเพื่อบำบัดความหิวและให้ร่างกายตั้งอยู่ได้ แต่ไม่ได้บริโภคเพื่อเป็นการตกแต่งและเพื่อความเพลิดเพลิน อันเป็นวัตถุประสงค์หลักในการบริโภค ทั้งนี้หลักธรรมที่ควรนำมาใช้กับการใช้ทรัพย์สิน ได้แก่ มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณคือความพอเหมาะพอดี^{๗๙} ซึ่งหลักธรรมนี้ไม่ได้มีไว้เพื่อการรู้ประมาณในการบริโภคอาหารเท่านั้น แต่ยังมีคุณประโยชน์ในการประมาณตนเพื่อการใช้ทรัพย์สินที่เหมาะสมอีกด้วย

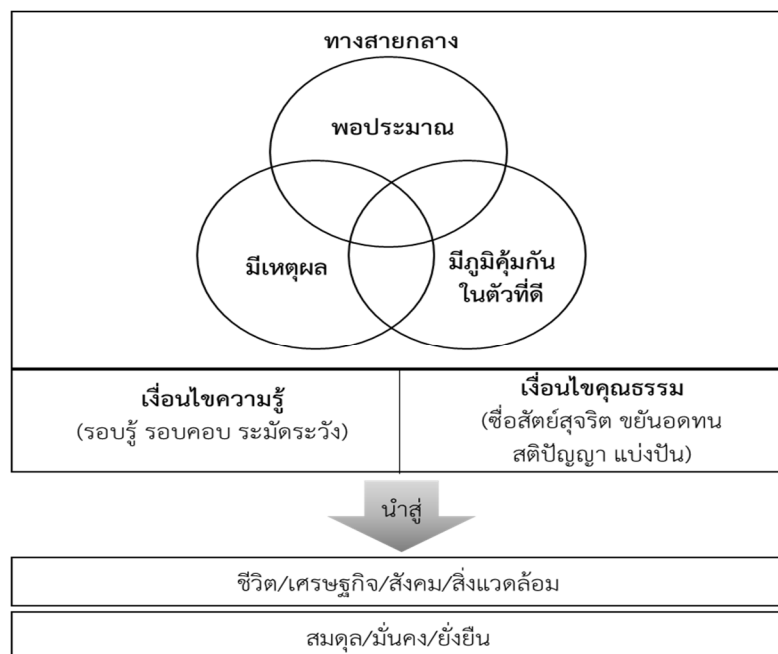
นอกจากการรู้จักประมาณในการดำรงตนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะแนวทางเรื่องสมชีวิตา อันหมายถึง ความเป็นอยู่พอดี คือ เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ไม่ฟืดเคืองนัก ไม่ฟุ่มเฟือยนัก^{๘๐} การใช้ทรัพย์สินตามหลักสมชีวิตาเป็นการเลี้ยงชีวิตแต่พอดี ไม่ให้ฟืดเคืองและไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ให้ฟืดเคืองเพราะหากใช้น้อยเกินความเหมาะสม อาจทำให้เกิดความเดือดร้อนได้ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป เพราะหากใช้มากเกินไปเกินความเหมาะสมหรือเกินระดับฐานะของตน รายจ่ายอยู่เหนือรายรับ ใช้ไปมากกว่าที่หามาได้ อาจก่อให้เกิดหนี้ นำมาซึ่งความทุกข์ ดังข้อความที่ปรากฏในทุติยสัมปทาสูตร ตอนที่ว่าด้วย หลักในการใช้จ่าย ว่า “แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฟืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ นี้เรียกว่าสมชีวิตา”^{๘๑}

หลักมัตตัญญูตาและสมชีวิตานี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงนำมาใช้เป็นรากฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังแผนภูมิต่อไปนี้

^{๗๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๑๒.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๘.

^{๘๑} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๗๕/๓๔๑.

แผนภาพที่ ๓.๑ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากแผนภูมิข้างต้นนี้ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๒} เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย โดยมีนัยสำคัญคือ เน้นการดำเนินชีวิตโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ยึดหลักแห่งความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเอง โดยมีรากฐานจากหลักมัตตัญญูตาและสมชีวิตาซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาที่พึงมีเพื่อประกอบแนวทางในการดำเนินชีวิต

การใช้ทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนานั้น จำเป็นต้องมีหลักธรรมเข้ามากำกับ บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะเป็นบุคคลผู้ที่มีความระลึกได้ รู้ตัวทั่วพร้อม นำสติมากำกับกับการพิจารณาไตร่ตรองทำให้เกิดปัญญาในการพิจารณาการใช้ทรัพยากร ประกอบกับการมีสมชีวิตาหรือหลักความพอเพียง ใช้ทรัพยากรตามความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักการใช้ทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

๓.๓.๓ กรณีบุคคลตัวอย่างด้านการใช้ทรัพยากร

บุคคลตัวอย่างในเรื่องการใช้ทรัพยากรในสมัยพุทธกาล ผู้วิจัยจะนำเสนอแยกเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ กรณีบุคคลตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อตนเอง ครอบครัวและทำบุญ (ทรัพยากร ๑ ส่วน) และกรณีบุคคลตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการลงทุนทำธุรกิจ (ทรัพยากร ๒ ส่วน)

โดยประเด็นแรกเป็นกรณีบุคคลตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อตนเอง ครอบครัว และทำบุญ ดังที่พบในอรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค ๑ เรื่องนาง

^{๔๒} มูลนิธิพระดาบส, คำพ่อสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

วิชาฯ ตอนโอวาท ๑๐ ประการของเศรษฐี โดยบิดาของนางวิชาฯให้โอวาท ๑๐ ประการในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบ้านสามี ดังนี้

- ๑) ไม่ควรนำไฟภายในออกไปภายนอก
- ๒) ไม่ควรนำไฟภายนอกเข้าไปภายใน
- ๓) พึงให้แก่คนที่ให้เท่านั้น
- ๔) ไม่พึงให้แก่คนที่ไม่ให้
- ๕) พึงให้แก่คนที่ให้ทั้งที่ไม่ให้
- ๖) พึงนั่งให้เป็นสุข
- ๗) พึงบริโภคให้เป็นสุข
- ๘) พึงนอนให้เป็นสุข
- ๙) พึงบำเรอไฟ
- ๑๐) พึงนอนน้อมเทวดาภายใน^{๘๓}

จากกรณีบุคคลตัวอย่างด้านการใช้ทรัพย์ของนางวิชาฯ พบว่า คำสั่งสอน ๑๐ ประการนี้ประกอบด้วย การไม่นำความไม่ดีในครอบครัวออกไปเล่าให้คนภายนอกฟัง การไม่นำความไม่ดีภายนอกเข้ามาภายในบ้าน การให้แก่คนที่ยืมแล้วคืน การไม่ให้แก่คนที่ยืมแล้วไม่คืน การให้แก่คนที่ยืมแล้วคืนและไม่คืนแก่คนยากจน การนั่งในที่เหมาะสม การไม่บริโภคก่อนพ่อแม่สามีและสามี การไม่ขึ้นนอนก่อนพ่อแม่สามีและสามี การดูแลพ่อแม่สามีและสามี และการเห็นพ่อแม่สามีและสามีเป็นเหมือนเทวดา ที่กล่าวมานั้นเป็นคำสั่งสอนเพื่อการครองเรือน หากประพฤติปฏิบัติได้ก็จะทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในจำนวนโอวาท ๑๐ ประการดังกล่าวมาแล้วนั้น มีจำนวน ๓ ข้อที่เป็นเรื่องการใช้ทรัพย์คือ ข้อ ๓ พึงให้แก่คนที่ให้เท่านั้น ข้อ ๔ ไม่พึงให้แก่คนที่ไม่ให้ และข้อ ๕ พึงให้แก่คนที่ให้ทั้งที่ไม่ให้ จากสามข้อนี้ปรากฏคำอธิบายในอรรถา ว่า

ก็คำที่บิดาของนางนั้นสอนว่า แม่เจ้าควรให้แก่ชนทั้งหลายที่ให้เท่านั้น เศรษฐีกล่าวหมายเอา (เนื้อความนี้) ว่า ‘ควรให้แก่คนที่ถือเครื่องอุปกรณ์ที่ยืมไปแล้วส่งคืนเท่านั้น’ แม้คำนี้ เจ้าควรให้ทั้งแก่คนที่ไม่ให้ เศรษฐีกล่าวหมายเอาความว่า ‘ไม่ควรให้แก่ผู้ที่ถือเอาเครื่องอุปกรณ์ที่ยืมไปแล้วไม่ส่งคืน’ ก็แลคำนี้ว่า ควรให้แก่คนที่ให้ทั้งที่ไม่ให้ เศรษฐีกล่าวหมายเอาความว่า ‘เมื่อญาติและมิตรยากจนมาถึงแล้ว ชนเหล่านั้นอาจจะใช้คืน หรือไม่อาจก็ตาม ควรให้แก่ญาติและมิตรเหล่านั้นแหละ’^{๘๔}

การให้ควรรู้จักลักษณะของบุคคลที่จะให้ หากเป็นผู้ที่ยืมแล้วคืนก็ควรให้ หากเป็นผู้ที่ยืมแล้วไม่คืนก็ไม่ควรให้ หากเป็นผู้ที่ยืมแล้วคืนและไม่คืนแต่บุคคลนั้นเป็นญาติหรือมิตรที่ยากจนก็ควรให้ การให้เป็นการสละทรัพย์หรือสิ่งของให้คนอื่น นอกจากนี้ยังเป็นการขจัดความตระหนี่ของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการทำประโยชน์ต่อสังคม การให้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ปัญญากำกับ ปัญญาเกิดได้จากการมี

^{๘๓} ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. (ไทย) ๒/๑๒๑-๑๒๔.

^{๘๔} พ.ร.บ. (ไทย) ๑/๓๗๗.

สติสัมปชัญญะและโยนิโสมนสิการ เป็นการพิจารณาไตร่ตรองด้วยความมีสติระลึกถึงหลักเหตุผลและความเหมาะสม อีกทั้งจำเป็นที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ประกอบด้วยมัตตัญญูตา คือ ความพอประมาณ และสมชีวิตา คือ ความพอดี ทั้งนี้เพื่อให้การใช้ทรัพย์สินเป็นไปอย่างไม่เดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว

ประเด็นที่สอง เป็นกรณีบุคคลตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพย์สินเพื่อการลงทุนทำธุรกิจ ดังที่ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดไว้ในกรณีบุคคลตัวอย่างด้านการแสวงหาทรัพย์สินในข้างต้น เรื่องจุฬเสฏฐิชาตกวันณา พรธนาชาตกว่าด้วย จุฬเศรษฐี ผู้วิจัยสรุปความได้ว่า การที่จุฬอันเตวาสิกเริ่มต้นมีทรัพย์สินอยู่น้อยนิด แต่ด้วยความมีสติสัมปชัญญะทำให้เขาเกิดปัญหาในการใช้ทรัพย์สินด้วยการนำไปลงทุนทำธุรกิจ นำเงินไปต่อยอดเงิน ได้รายได้มากและสุดท้ายกลายเป็นเศรษฐีในที่สุด

จากข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยสรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมในการใช้ทรัพย์สินอย่างเหมาะสมและยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนานั้น บุคคลจำเป็นต้องมีสติสัมปชัญญะและความพอเพียง ทรัพย์สินที่ได้มาจะมีความหมายและหมดไปด้วยประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็ต่อเมื่อบุคคลใช้ปัญญากำกับการใช้ทรัพย์สิน ดังเช่น เรื่องนางวิสาขา ตอนโอวาท ๑๐ ประการของเศรษฐี และเรื่องจุฬเสฏฐิชาตกวันณา ถือเป็นแบบอย่างที่ต้องและเหมาะสมในการใช้ทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.๔ สรุปหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด จุดมุ่งหมาย วิธีการและบุคคลตัวอย่างในเรื่องของการแสวงหาทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยค้นพบว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการมีความสุขอันเกิดจากความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย อันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน เป็นความต้องการตามธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต ในทางโลกถือว่าหนึ่งในความสุขนั้นคือความสุขจากการมีทรัพย์สิน โดยเริ่มจากการประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียรสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์สิน ได้แก่ อาชีพที่ขัดต่อศีลธรรม ความไม่ตั้งใจประกอบอาชีพและความเกียจคร้าน อันเป็นเครื่องขวางกั้นในการแสวงหาทรัพย์สิน ทั้งนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์สิน ได้แก่ มีหลักแห่งความขยันหมั่นเพียร มีหลักสู่ความสำเร็จ และมีหลักสำหรับการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขนั้น ควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นไปด้วยการเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง โดยดำเนินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ หลังจากที่ได้ทรัพย์สินมา สิ่งที่น่ามาพิจารณาเป็นลำดับแรกคือการเก็บรักษาทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นไม่น้อยไปกว่าการแสวงหาทรัพย์สิน ในทางพระพุทธศาสนาอธิบายถึงหลักการแบ่งทรัพย์สินโดยจัดสรรเป็น ๔ ส่วน ได้แก่ ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์, ๒ ส่วน ใช้ลงทุนประกอบการงาน และ อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น การรักษาทรัพย์สินเป็นการสร้างความมั่งคั่ง นำมาซึ่งอิสรภาพทางการเงินในอนาคตในเรื่องการรักษาทรัพย์สินนั้นทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักสำคัญไว้ ๒ ประการด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์สิน คือ อบายมุขและมิตรเทียม ทั้งนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์สิน คือ มีหลักแห่งความพอใจและมีมิตรแท้ นอกจากนี้ความสุขขั้นพื้นฐานอีกประการหนึ่ง คือ ความสุขจากการใช้ทรัพย์สิน สิ่งที่ควรพิจารณาในการใช้ทรัพย์สินนั้นเป็นการคิดตามหลักปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความ

จริง สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยมีหลักในการใช้ทรัพย์ ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นการใช้จ่ายเพื่อตนเองและครอบครัว ๑ ส่วน และประการที่สองเป็นการลงทุนทำธุรกิจ ๒ ส่วน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพย์เพื่อให้เกิดรายได้จากรูปแบบต่างๆ โดยใช้ปัญญากำกับ สิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์ ได้แก่ การมีสติสัมปชัญญะและมีหลักความพอเพียง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักการใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ซึ่งท่านได้ให้กรอบแนวคิดไว้ว่า

สำหรับชาวบ้านหรือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน พระพุทธศาสนาแสดงวิธีปฏิบัติต่อทรัพย์ไว้ที่เป็นสำคัญ ๓ ด้านด้วยกัน คือ การสร้างทรัพย์ ได้แก่การทำให้ทรัพย์เกิดมีขึ้นมา เป็นประการที่หนึ่ง พอทรัพย์เกิดขึ้นมาแล้ว การที่จะรักษาทรัพย์นั้นไว้ให้มั่นคงก็เป็นข้อสำคัญ ประการที่สอง ต่อจากนั้นข้อสำคัญประการที่สาม ก็คือการใช้จ่ายทรัพย์ แต่ยังมีหลักปฏิบัติต่อทรัพย์ที่เป็นข้อสำคัญอีกประการหนึ่งเป็นข้อพิเศษ จึงรวมทั้งหมดมีสี่ประการด้วยกัน^{๘๕}

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าสำหรับบุคคลทั่วไปนั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับทรัพย์ ได้แก่ การแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ และการใช้ทรัพย์รวมทั้งทำดีในการปฏิบัติต่อทรัพย์นั้นๆ

ดังนั้นจากข้อมูลที่ผู้วิจัยที่สรุปมาทั้งหมดนั้นเป็นแนวทางการจัดการทรัพย์โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน อันประกอบด้วยแนวทางการแสวงหาทรัพย์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์คือ ความสุขจากการมีทรัพย์ แนวทางการรักษาหาทรัพย์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์คือ ความมั่นคงและเป็นเงินสำรองในอนาคต และแนวทางการใช้ทรัพย์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์คือ ความสุขจากการใช้ทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

^{๘๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐-๑๒.

บทที่ ๔

แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษา ทบทวนข้อมูลจากบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ๘ ท่าน โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประกอบข้อมูลจากบทที่ ๒ และบทที่ ๓ เป็นหลัก

๔.๑ แนวทางการแสวงหาทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันนี้ภาวะทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเมื่อเทียบกับอดีต ปัญหาการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคและความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้นตาม ประกอบกับปัญหาเงินเฟ้อ เงินเสื่อมค่าลง โดยต้องใช้เงินมากขึ้นเพื่อแลกกับสินค้าและบริการ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ถึงแม้ว่ารายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน จะปรับตัวสูงขึ้นตามต้นทุนค่าแรง แต่ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพ กลายเป็นภาระหนี้สิน ดังรายงานสรุปผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ในช่วง ๖ เดือนแรก ของปี ๒๕๖๐ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ^๑

แผนภาพที่ ๔.๑ รายได้ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพเฉลี่ยต่อเดือน และหนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือน (ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๐)

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในช่วง ๖ เดือนแรกของปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th> [๒๕ มี.ค. ๒๕๖๑].

จากข้อมูลที่แสดงมาข้างต้น เมื่อเปรียบเทียบรายได้ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพ และหนี้สินต่อรายได้ พบว่าครัวเรือนทั่วประเทศตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๐ มีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่ายฯ และยังพบว่ารายได้และค่าใช้จ่ายฯ นั้น เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ คือ รายได้เพิ่มขึ้นจาก ๑๘,๖๖๐ บาท ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๒๖,๙๗๓ บาท ในปี ๒๕๕๐ เช่นเดียวกับค่าใช้จ่ายฯ ที่เพิ่มขึ้นจาก ๑๔,๕๐๐ บาท ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๒๑,๘๙๗ ปี ๒๕๖๐ ตามลำดับ เห็นได้ว่าในระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมาค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อเดือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายฯ ต่อเดือนมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยแปรผันตามค่าเฉลี่ยของรายได้ ดังนั้นการแสวงหาทรัพย์สินจึงเป็นที่มาของรายได้ ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจสังคมที่ยอมรับกันว่า “เงิน” เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่า “เงิน” จัดเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในโลกียทรัพย์ ที่ใช้เป็นตัวแทนในการแลกเปลี่ยนเช่นกัน ดังที่พระราชปริยัติมุนีให้ทัศนะไว้ว่า

คำว่าทรัพย์สินนั้น ส่วนใหญ่จะหมายถึงสตางค์ สมบัติ แต่จริงๆ แล้วจะรวมถึงอสังหาที่ดินด้วย แต่คำว่าทรัพย์สินในภาษาสันสกฤต หมายถึงสิ่งของวัตถุ ในสมัยก่อนจะใช้วิธีการแลก เมื่อโลกเจริญขึ้นเราเปลี่ยนมาใช้เป็นเงิน ดังนั้นทรัพย์สินจึงหมายถึงสตางค์ ทรัพย์สินเป็นสิ่งที่จะต้องได้ เป็นวัตถุที่เราสมมติกัน มีมูลค่า บางที่ไม่ต้องซื้อใช้แลกสิ่งของกัน ขึ้นอยู่กับความพอใจ อาจไม่เป็นตัวเงิน ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการแลกของก็ได้^๒

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทรัพย์สินคือวัตถุสิ่งของที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของสังคมในขณะใดขณะหนึ่งและในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เห็นได้ว่าทรัพย์สินเป็นสิ่งที่จะต้องได้ บุคคลต้องการครอบครอง ดังที่นายสยาม พรหมคลชัยกุล ให้ความคิดเห็นไว้ว่า “ทรัพย์สินคือสิ่งที่มีคุณค่า ประกอบไปด้วย ทรัพย์สินที่มีคุณค่ากับภายนอก เป็นวัตถุสิ่งของที่ต้องได้ เช่น ทรัพย์สินเงินทองสมบัติต่างๆ และทรัพย์สินที่มีคุณค่าภายในตนเอง คือ พฤติกรรม ความประพฤติ และความรู้ ภายในตัวเรา”^๓

โดยจุดเริ่มต้นของการสร้างความมั่นคงในการแสวงหาทรัพย์สิน คือ การมีรายได้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย ๔ และสิ่งต่างๆ อันเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การประกอบอาชีพเป็นที่มาของรายได้ เมื่อบุคคลประกอบอาชีพที่สุจริตทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลก คือ การทำถูกกฎหมาย ทางธรรม คือ ไม่ผิดหลักศีลธรรมธรรม ดังที่ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานนท์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า

การแสวงหาทรัพย์สินโดยสากลนั้น ในความหมายไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ

- ๑) ต้องหาทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถูกต้องตามธรรมาภิบาล
- ๒) ต้องไม่ทุจริตคอร์รัปชัน

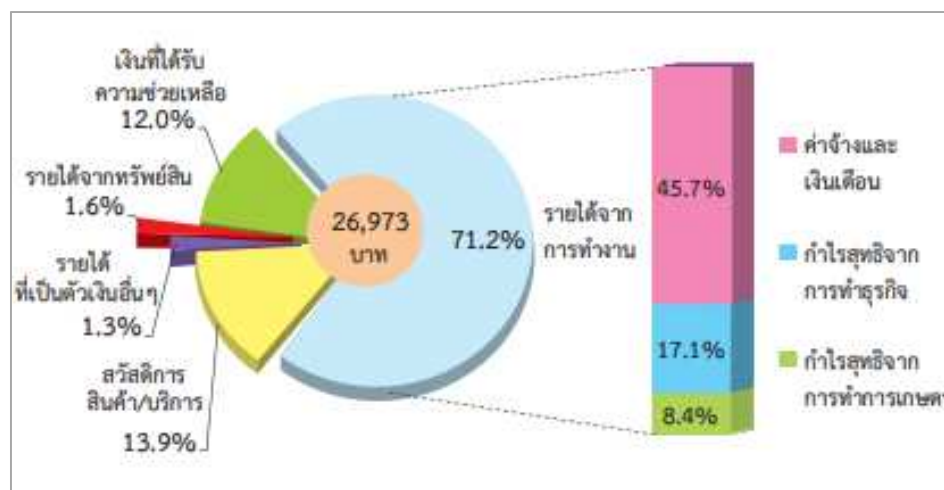
^๒ สัมภาษณ์ พระราชปริยัติมุนี, คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นายสยาม พรหมคลชัยกุล, ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจสตีลซิง จำกัด (มหาชน), ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓) ทำโดยอาชีพสุจริตทั้งหมดนี้ คือ วิธีการแสวงหาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และ จริยธรรม โดยอาจจะมียุทธศาสตร์แสวงหาในหลายรูปแบบ^๔

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การมีอาชีพที่สุจริตนั้น ส่งผลให้มีความมั่นคงในทรัพย์ โดยทางโลกนั้นการมีทรัพย์ทำให้มีความสุข เพราะฉะนั้นบุคคลควรประกอบกิจการงานอย่างถูกต้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ แล้วนำมาตอบสนองความสุขของตนเอง เมื่อพิจารณาตามเหตุผลแล้ว ความสุข คือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาทรัพย์

การประกอบอาชีพของคนในอดีตส่วนมากเป็นการทำเกษตรกรรม แต่เมื่อยุคสมัย เปลี่ยนไป สังคมมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมมีการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและผสมผสานกัน ส่งผลให้ อาชีพมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ได้มีเพียงการทำเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังมีอาชีพอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา ดังรายงานสรุปผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขต เทศบาลและนอกเขตเทศบาล ในช่วง ๖ เดือนแรก ของปี ๒๕๖๐ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ^๕

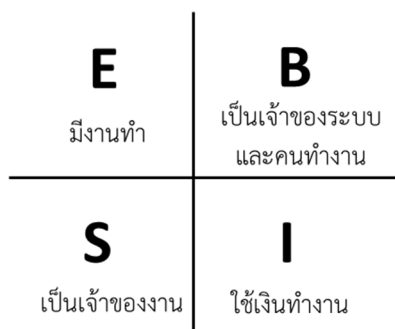
แผนภาพที่ ๔.๒ ร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน
จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (ปี ๒๕๖๐)

จากข้อมูลที่แสดงมาข้างต้น พบว่าในปี ๒๕๖๐ ครัวเรือนทั่วประเทศมีรายได้เฉลี่ย ๒๖,๙๗๓ บาท แหล่งที่มาของรายได้ประกอบด้วยรายได้จากการทำงาน ร้อยละ ๗๑.๒ และรายได้ อื่นๆ ร้อยละ ๒๘.๘ โดยรายได้จากการทำงาน ประกอบด้วยค่าจ้างและเงินเดือน ร้อยละ ๔๕.๗ กำไร สุทธิจากการทำธุรกิจ ร้อยละ ๑๗.๑ และกำไรสุทธิจากการทำเกษตร ร้อยละ ๘.๔ และรายได้อื่นๆ ประกอบด้วย เงินที่ได้รับความช่วยเหลือ ร้อยละ ๑๒ รายได้จากทรัพย์สิน ร้อยละ ๑.๖ รายได้ที่เป็น ตัวเงินอื่นๆ ร้อยละ ๑.๓ และสวัสดิการสินค้า/บริการ ร้อยละ ๑๓.๙ จากสถิติดังกล่าวสรุปได้ว่า ใน

^๔ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์, อาจารย์คณะศิลปศาสตร มหาวิทยลัยธรรมศาสตร์, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในช่วง ๖ เดือนแรกของปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th> [๒๕ มี.ค. ๒๕๖๑].

การแสวงหาทรัพย์ มีแหล่งที่มาของรายได้ที่แตกต่างกันตามเหตุและปัจจัย กล่าวคือการเลือกประกอบอาชีพเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาทรัพย์ อาชีพคือที่มาของรายได้ เมื่อบุคคลบรรลุเป้าหมายทางการเงิน ย่อมส่งผลถึงการดำเนินชีวิต ทั้งนี้มีแหล่งที่มารายได้อยู่ ๔ ลักษณะตามการจำแนกของนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงระดับโลกอย่าง Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter ตามทฤษฎี “เงินสี่ด้าน”^๖ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ แหล่งที่มารายได้ ๔ ประเภท

จากข้อมูลที่ข้างต้น แสดงลักษณะแหล่งที่มารายได้ ๔ ประเภท โดย E (Employee) คือ ลูกจ้าง สามารถเป็นได้ในตำแหน่งที่แตกต่างกันไป เป็นการทำงานตามคำสั่งและสัญญาว่าจ้าง, S (Self-employed) คือ การทำธุรกิจส่วนตัว ทำงานอิสระ เป็นนายจ้างตนเอง, B (Business owner) คือ การเป็นเจ้าของกิจการ เป็นนายจ้างคนอื่น ให้คนทำงานแทน และ I (Investor) คือ นักลงทุน เป็นผู้ให้เงินทำงานแทน ทั้งนี้สามารถจัดแหล่งที่มาของรายได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ รายได้มาจากร่างงานในกลุ่มอาชีพ E & S เป็นการใช้เวลาและตัวเองออกไปทำงานเพื่อแลกกับเงิน และรายได้มาจากสินทรัพย์ในกลุ่มอาชีพ B & I เป็นการใช้เวลาและตัวเองสร้างสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์สร้างเงินกลับมาเป็นรายได้

ไม่ว่าจะประกอบอาชีพในลักษณะใด สิ่งสำคัญคือการมีหลักคุณธรรมเข้ามากำกับเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เริ่มจากการประกอบอาชีพที่เหมาะสม ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักสำคัญในการแสวงหาทรัพย์ไว้ ๒ นัยด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์ และสิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์ สอดคล้องกับพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า

การหาทรัพย์ มันต้องหา ๒ แบบ ตามหลักที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ มนุษย์จะต้องหาทรัพย์ทั้ง ๒ แบบ ในการหาโลกียทรัพย์ เงินทอง ต้องกินต้องใช้ คุณต้องใช้หลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันก็คือ ประโยชน์ที่เป็นไปในชีวิตนี้ ประโยชน์ทันตาเห็น ที่เป็นไปในชีวิตปัจจุบัน มี ๔ ข้อ ก็คือ “อุ อา กะ สะ” ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร และใช้ชีวิตสมดุลง ขยันหาก็คือขยันทำมาหากิน รักษาดีก็คือรู้จักเก็บรู้จักออม มีกัลยาณมิตรก็คือรู้จักคบคนดี หลีกหนีคนพาล หลีกเลียง

^๖ Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter, **พ่อรวยสอนลูก#๒ : เงินสี่ด้าน**, แปลโดย วิเชียร เลิศกิจการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

อบายมุขทุกชนิด ใช้ชีวิตสมดุลก็คือบริหารรายจ่ายรายรับให้พอเหมาะพอดี อยู่บนทางสายกลาง หลักในการหาทรัพย์ก็ควรจะเป็นไปในหลักนี้^๗

ทั้งนี้การแสวงหาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนามี ๒ องค์ประกอบ คือ ทรัพย์สินเงินทอง และหลักคุณธรรม การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้น จำเป็นต้องมีหลักคุณธรรมมากำกับ เพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคม โดยศีลเป็นกรอบธรรมะที่กำหนดพฤติกรรม บุคคลควรละเว้นการประกอบอาชีพที่ผิดศีล ดังที่พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. ได้แสดงความคิดเห็นว่า

ศีลเกิดจากปัญหาทางสังคม เพราะฉะนั้นจึงมีเจตนาเพื่อสังคม ไม่ใช่คนๆเดียว ศีลเป็นกติกามิเหมือนกฎหมาย ถ้าตัวคนเดียวก็ไม่ต้องรักษาศีล เราไม่ได้มาละเมิดกัน เพราะไม่มีใครมาให้ละเมิด . . . การจะเป็นอริยได้ก็ต้องเดินตามอริยมรรคอยู่แล้ว เรียกอีกอย่างว่า ไตรสิกขา เพราะฉะนั้นสัมมาอาชีวะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ ทั้งหมดก็คือศีล ดังนั้นชีวิตที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ การทำมาหากิน จะเกี่ยวกับศีล พัฒนาขึ้นศีล ได้ทรัพย์มาพัฒนากาย วาจา เพราะศีลคือการพัฒนากาย การปฏิบัติต่อทรัพย์ การได้มาซึ่งทรัพย์ การใช้ทรัพย์มาเลี้ยงชีพ อยู่ในความหมายของศีล ดังนั้นถ้าพูดเรื่องทรัพย์ที่เป็นพุทธ จะอยู่ในบริบทเรื่องอริยมรรคที่ว่าด้วยศีล^๘

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแสวงหาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของมัชฌิมาปฏิปทาอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งสอดคล้องดังที่นายวิเชียร ศรีนวกุล ได้แสดงความคิดเห็นว่า

หลักใหญ่ๆ ในการยึดถือ คือ มีสัมมาอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ขायหมู ขायไก่ ของ มึนเมา ยาเสพติด ที่ทำแล้วเบียดเบียนผู้อื่น ดังนั้นต้องทำแล้วสุจริต มีความสุข การทำสัมมาชีพที่สุจริตต้องทำแล้วมีความสุขด้วย ดังนั้น การทำอาชีพใดก็ตาม ต้องสุจริต และไม่เบียดเบียน หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์^๙

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต ยึดหลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในมัชฌิมาปฏิปทา ทั้งนี้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในบทที่ ๓ พบว่ามีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์อื่นๆ คือ การไม่ตั้งใจประกอบอาชีพและความเกียจคร้าน การประกอบกิจการงานประเภทใดๆ นั้น ควรมีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ โดยไม่เลือกช่วงเวลา และทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยหลีกเลี่ยงข้ออ้าง ๖ ประการ คือ การมีข้ออ้างในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ หนาวเกินไปและร้อนเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของเวลา ได้แก่ เย็นเกินไปและเข้าเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของความรู้สึกในความต้องการของร่างกาย ได้แก่ หิวเกินไปและกระหาย

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร., คณบดี บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ นายวิเชียร ศรีนวกุล, ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

เกินไป ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์ คือ มีปธาน ๔ หรือหลักแห่งความขยันหมั่นเพียร มีอิทธิบาท ๔ หรือหลักสู่ความสำเร็จ และมีปาปนิกรกรรม ๓ หรือหลักในการประกอบอาชีพ ดังนั้นการแสวงหาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น จำเป็นต้องมีคุณธรรมเข้ามากำกับเพื่อความถูกต้องและเหมาะสมในที่มาของทรัพย์ที่พึงมี ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าดังข้อความที่ปรากฏเกี่ยวกับ “อุฏฐานสัมปทา” ในทีฆชาณสูตร ผู้วิจัยสรุปความว่า การประกอบอาชีพนั้น เช่น ทำการเกษตร ค้าขาย รับราชการ หรือไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดก็ตาม สิ่งสำคัญคือความขยัน ไม่เกียจคร้านการทำงาน และใช้ปัญญาในการประกอบอาชีพ จะสามารถทำให้ประสบความสำเร็จได้^{๑๐}

จากข้อความที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการแสวงหาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นจากสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อาชีพที่ผิดศีลธรรม เนื่องจากศีลเป็นกรอบธรรมะที่กำหนดพฤติกรรมเพื่อไม่ให้เกิดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ได้แก่ การค้าขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ ๒) ความเกียจคร้าน ความเกียจคร้านนั้น นำมาซึ่งความเสื่อมแห่งทรัพย์ ได้แก่ การมีข้ออ้างในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ หนาวเกินไปและร้อนเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของเวลา ได้แก่ เย็นเกินไปและเช้าเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของความรู้สึกในความต้องการของร่างกาย ได้แก่ หิวเกินไปและกระหายเกินไป ๓) ความไม่ตั้งใจประกอบกิจการงาน ไม่ว่าจะอาชีพใดก็ตาม หากบุคคลไม่ตั้งใจประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะช่วงเวลาเช้า เวลาเที่ยง และเวลาเย็น ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ ได้แก่ ๑) ปธาน ๔ หรือหลักแห่งความขยันหมั่นเพียร ระวังระวังเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้น เมื่อเกิดความผิดพลาดก็ให้ละความผิดพลาดที่เกิดขึ้น รวมทั้งสอนให้เรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้ว และพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งดีให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วรักษาให้เกิดขึ้นต่อไป ๒) อิทธิบาท ๔ หรือหลักสู่ความสำเร็จ รู้จักความชอบในการประกอบอาชีพของตนเอง มีความพอใจในการประกอบกิจการงาน มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความเอาใจใส่ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ และใช้ปัญญาพิจารณา คติวิเคราะห์ตามหลักเหตุผล ๓) ปาปนิกรกรรม ๓ หรือหลักในการประกอบอาชีพ ด้วยการมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาตามหลักเหตุและผล มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานที่ตนทำ และมีมนุษยสัมพันธ์ดีทั้งพาอาศัยคนอื่นได้

๔.๒ แนวทางการรักษาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

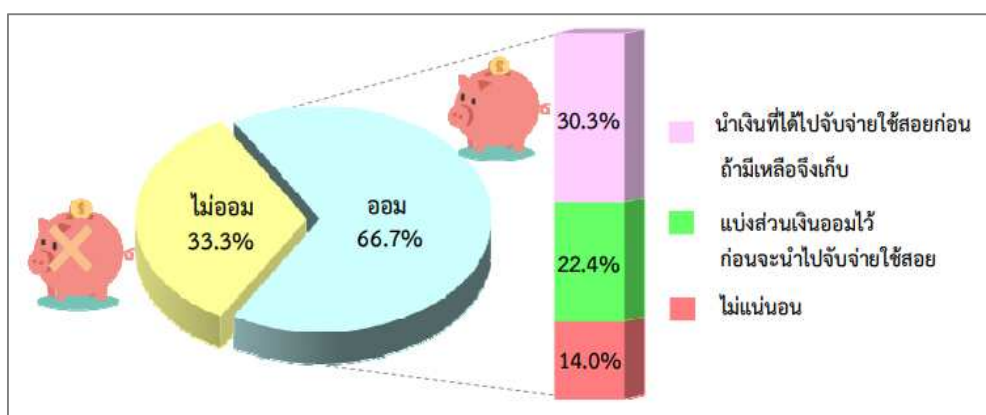
ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าหนึ่งในความสุขขั้นพื้นฐานที่ผู้ครองเรือนพึงมี ได้แก่ อติสุขหรือความสุขจากการมีทรัพย์ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์ที่ได้มาด้วยความสุจริตและขยันหมั่นเพียรแล้ว สิ่งจำเป็นที่ควรมี คือ การรักษาทรัพย์หรือการออมเงิน อันเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม เป้าหมายต่างๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับเงินไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม ดังนั้นการกำหนดเป้าหมายจึงมีความสัมพันธ์กับการวางแผนเพื่อการออมเงิน โดยมีนัยวางแผนการเงินแบ่งเป้าหมายตามระยะเวลาที่ต้องการบรรลุ ๓ ระยะ ได้แก่

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

๑) เป้าหมายทางการเงินระยะสั้น ระยะเวลาที่จะบรรลุตามเป้าหมายได้ภายใน ๑ ปี มักเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และมุ่งเน้นให้ตนเองและครอบครัวมีความเป็นอยู่ สะดวกสบายขึ้น มุ่งเน้นความสุขในปัจจุบัน เช่น ต้องการออมเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นเงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน ภายในระยะเวลา ๑ ปี หรือต้องการซื้อโทรศัพท์มือถือราคาไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ภายในสิ้นปีนี้ ๒) เป้าหมายทางการเงินระยะปานกลาง ระยะเวลาที่จะบรรลุตามเป้าหมายได้ภายใน ๒-๕ ปี มุ่งเน้นการสร้างสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ หรือมีผลให้ชีวิตมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นด้วย เช่น ต้องการออมเงินเพื่อเป็นเงินดาวน์ซื้อบ้าน จำนวนเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาทภายในระยะเวลา ๓ ปี ๓) เป้าหมายทางการเงินระยะยาว ระยะเวลาที่จะบรรลุตามเป้าหมายได้เกิน ๕ ปีขึ้นไป เป็นเป้าหมายที่สร้างความมั่นคงให้กับชีวิตของตนเอง และครอบครัวในระยะยาว เช่น ต้องการซื้อประกันชีวิตระยะเวลาจ่ายเบี้ย ๗ ปี ให้ความคุ้มครองชีวิต ๒๐ ปี หรือต้องการเงินออมจำนวน ๑๕ ล้านบาท ณ วันเกษียณอายุที่ ๖๐ปี^{๑๑}

การกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน ส่งผลให้บุคคลมีทิศทางในการออมเงินเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายทางการเงินที่กำหนดไว้ ทั้งระยะสั้น ภายใน ๑ ปี ระยะปานกลาง ๒-๕ ปี และระยะยาว มากกว่า ๕ ปีขึ้นไป โดยวัตถุประสงค์หลักของการออมเงิน คือ เพื่อความมั่นคงของตนเองและครอบครัวจากการลงทุนและเป็นเงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน

จากการสำรวจพฤติกรรมการออมและการเข้าถึงบริการทางการเงินภาคครัวเรือน ไตรมาสที่ ๔ ปี ๒๕๕๙ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ^{๑๒} สรุปสถิติการออมเงินในระดับครัวเรือนทั่วประเทศพบว่าไม่ออมเงิน ร้อยละ ๓๓.๓ และมีการออมเงิน ร้อยละ ๖๖.๗ ซึ่งประกอบด้วยการนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายใช้สอยก่อนถ้ามีเหลือจึงเก็บ ร้อยละ ๓๐.๓ แบ่งส่วนเงินเก็บออมไว้ก่อนจะนำไปใช้จ่ายใช้สอย ร้อยละ ๒๒.๔ และไม่แน่นอนร้อยละ ๑๔

แผนภาพที่ ๔.๔ ร้อยละการออมของครัวเรือน จำแนกตามการจัดสรรเงินออม

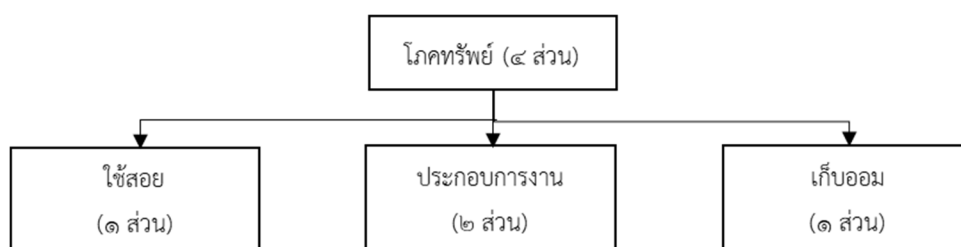
^{๑๑} ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์, การบริหารการเงินส่วนบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔.

^{๑๒} สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในช่วง ๖ เดือนแรกของปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th> [๒๕ มี.ค. ๒๕๖๑].

จากข้อมูลที่แสดงมาข้างต้น พบว่าระดับครัวเรือนทั่วประเทศ ในไตรมาสที่ ๔ ปี ๒๕๕๙ มีสัดส่วนการออมเงินมากกว่าการไม่ออมเงิน แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติดังกล่าวพบอีกว่า นำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายใช้สอยก่อนถ้ามีเหลือจึงเก็บเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด คือ ร้อยละ ๓๐.๓ ถัดมาแบ่งส่วนเงินเก็บออมไว้ก่อนจะนำไปใช้จ่ายใช้สอย คือ ร้อยละ ๒๒.๔ และไม่แน่นอน คือ ร้อยละ ๑๔ ตามลำดับ ในสัดส่วนที่มากที่สุดนั้น คือ นำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายใช้สอยก่อนถ้ามีเหลือจึงเก็บ แสดงให้เห็นว่า หากนำเงินที่ได้มาไปใช้จ่ายใช้สอยจนหมด มีโอกาสทำให้ไม่มีเงินออม ซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงทางการเงินของตนเองและครอบครัว ในทางตรงกันข้าม หากแบ่งส่วนเงินเก็บออมไว้ก่อนจะนำไปใช้จ่ายใช้สอยเป็นหลักประกันได้ว่า บุคคลนั้นจะมีความมั่นคงทางการเงินจากการเก็บออม ดังนั้นเพื่อความยั่งยืนในการรักษาทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากำกับ ซึ่งหลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องการแบ่งทรัพย์เป็นส่วนมีความสอดคล้องกับพระมหาสมณบุรุษ วุฑฒิโกโร, ดร. ได้แสดงความคิดเห็นว่า

การจัดการทรัพย์นั้น ทรัพย์ที่ได้มาก็แบ่งเป็นส่วนๆ ถ้าเป็นคนปัจจุบันก็อาจจะเปิดบัญชีแยกกัน เช่น บัญชีลงทุน บัญชีใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อย่าเอาไปปนกัน ถ้าคนบริหารเป็นจะแบ่งเป็นส่วนๆ ไป ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพย์ต้องแบ่งส่วนเป็น “โกควิภาค” ส่วนหนึ่งเพื่อเลี้ยงครอบครัว ส่วนหนึ่งเพื่อธุรกิจ อีกส่วนเพื่อช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ บริจาคเพื่อสังคม จากการได้มาส่วนตัวเองทำให้ชีวิตของตัวเองและครอบครัวอยู่ได้อย่างอึดถาวร เกิดจากการวางแผน ไม่ใช่หาเช้ากินค่ำ ไม่ได้วางแผน คิดแค่วันเดียว ถ้าบริหารเป็นก็ต้องแบ่ง ได้น้อยแบ่งน้อย ได้มากแบ่งมาก แบ่งเป็นส่วนๆ ต้องมองไกล^{๑๓}

จากที่คณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อได้ทรัพย์มาแล้วควรจัดสรรโดยแบ่งเป็นส่วนๆ ตามหลักของ “โกควิภาค” โดยหลักการ คือ การแบ่งทรัพย์โดยจัดสรรเป็น ๔ ส่วน โดย ๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ ๒ ส่วน ใช้ลงทุนประกอบกิจการงาน อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นซึ่งมีความสอดคล้องกับพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า “คำว่าเก็บมีสองความหมาย หนึ่งเพื่อความมั่นคง สองเพื่อการลงทุน ในการเก็บต้องสอนญาติโยมให้เก็บทั้งสองอย่างนี้ เก็บเพื่อความมั่นคงมีอยู่แล้วในหลักโกคอาทียะ ๕ หรือ โกควิภาค ๔ จะพูดเรื่องนี้ไว้ทั้งหมดที่แบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วน นั่นคือโกควิภาค ๕”^{๑๔}

แผนภูมิที่ ๔.๑ หลักการจัดสรรทรัพย์เป็นส่วน

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระมหาสมณบุรุษ วุฑฒิโกโร, ดร., คณบดี บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

เมื่อแบ่งและจัดสรรทรัพย์สินเป็นส่วนๆ แล้วสิ่งแรกที่ควรปฏิบัติ คือ การออมเงิน โดยส่วนมากการออมเงินอยู่ในรูปแบบการเก็บเป็นเงินสดและการเก็บในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ แต่ในปัจจุบันนี้มีรูปแบบและทางเลือกในการออมที่หลากหลาย เช่น พันธบัตร หุ้นกู้ กองทุน ตราสารทางการเงิน เป็นต้น ดังที่นายวิเชียร ศรีนวกุล ได้แสดงความคิดเห็นว่า

คิดว่าถ้าเราไม่ได้ทำงานแล้ว **Passive income** เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องมี ก็คือทำอะไรให้ทรัพย์สินที่มี สร้างรายได้โดยที่เราไม่ต้องลงไปทำ เช่น ลงทุนในคอนโดให้เช่า ซื้อที่ให้เช่า ลงทุนในบริษัทใหญ่ที่คิดว่ามันคงมีปันผลอยู่เรื่อยๆ อัตราเงินเฟ้อวิ่งแซงอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอยู่ตอนนี้ เพราะฉะนั้นค่าเงินก็จะเล็กลงเรื่อยๆ ดังนั้นในหลักการออมเพื่อที่จะใช้ในอนาคต **Passive income** จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นปันผลจากหุ้นหรือค่าเช่าจากอสังหาริมทรัพย์^{๑๕}

จากข้อมูลข้างต้นนั้น นางสาวสถาพร ถาวรกุล ได้แสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบและทางเลือกต่างๆ ในการออมทรัพย์สินในลักษณะทิศทางเดียวกัน ว่า

ส่วนที่ ๑ อยู่ในบัญชีเงินฝาก ส่วนที่ ๒ อยู่ในกองทุน แต่ความเสี่ยงต่ำ และส่วนที่ ๓ ใช้ทำกำไรในอนาคต สร้างความมั่นคงได้ นำไปลงทุนในหุ้น แต่ช่วงแรกจะเน้นทำการเก็งกำไร หากมีเงินมากขึ้นก็จะนำออกมา เพราะผลประโยชน์มากกว่าเงินฝาก ดังนั้นควรรู้จักเก็บเงินที่ลงในหุ้น เพื่ออนาคตที่ผลตอบแทนมาก^{๑๖}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเก็บออมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการปรับตัวตามสภาวะเศรษฐกิจ ในอดีตการออมส่วนใหญ่เป็นการฝากกับสถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร หรือ สหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ด้วยสภาวะเงินเฟ้อ คือ การที่ระดับราคาสินค้าสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้อำนาจการใช้จ่ายลดลง และหากผลตอบแทนที่ได้รับจากเงินออมต่ำกว่าอัตราเงินเฟ้อ มูลค่าของเงินที่มีอยู่ก็จะลดลง^{๑๗} จึงทำให้การออมมีรูปแบบและทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในบทที่ ๓ ผู้วิจัยพบว่า นอกจากหลักการจัดสรรทรัพย์สินเป็นส่วนๆ แล้ว ยังมีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์สิน คือ อบายมุขและมิตรเทียม หากบุคคลไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขและมิตรเทียมถือได้ว่าเป็นการรักษาทรัพย์สิน และมีสิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์สิน คือ มีสันโดษและมีมิตรแท้ โดยมีหลักแห่งความพอใจเป็นที่ตั้งและคบหาแต่กัลยาณมิตร ดังที่พระราชปรีดีติมุณี ได้แสดงความคิดเห็นว่า

สิ่งที่สำคัญที่สุด ส่วนใหญ่เวลามีทรัพย์สินมาจะเสียเพราะเพื่อน การขาดกัลยาณมิตร พอมีทรัพย์สินมาก ก็เสียมากกับเพื่อนไม่ดี เชื่อเพื่อนมากเกินไป มีมากใช้มาก อาจเกิดไปกับคนโลภในการลงทุน ดังนั้น เวลามีทรัพย์สินสมบัติ จะมีสัจจธรรม คือ ยามมีสุข มีคำป้อยอมีคนมาหา ยาม

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ศรีนวกุล, ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวสถาพร ถาวรกุล, ผู้ช่วยผู้จัดการ (ด้านบริหารการเงิน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} รศ. สุขใจ น้ำมุด, *กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๗๙.

ทุกข์ไม่มีคนมา ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือ ธรรมที่ปรึกษาเวลามีทุกข์ แต่เมื่อคุณมีแล้วไม่ว่าจะตอนสุขหรือทุกข์ ธรรมมีกัลยาณมิตร^{๑๘}

ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาทรัพย์ คือ เพื่อความมั่นคงและเป็นเงินสำรองเผื่อฉุกเฉินในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางของประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว คือ นางอำนาจ บุตรวิเศษ ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า

ในแนวทางปฏิบัติ จะมีส่วนหนึ่งกันเงินเข้าบัญชีไว้ ประมาณ ๓๐% ของเงินทั้งหมด มีอยู่ประมาณนี้ในการจัดการเงินของสถาบันเป็นบัญชีแบบเงินฝากประจำที่ห้ามเอาออก ที่ไม่ให้เอาออกเพื่อประกันความเสี่ยง เพราะเราไม่รู้อนาคต ว่าเราจะเก็บหนี้ เก็บสินได้อย่างไร จึงประกันความเสี่ยงไว้เพื่อไม่ให้สถาบันล้ม^{๑๙}

จากการแสดงความคิดเห็นของนางอำนาจ บุตรวิเศษ มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังข้อความที่ปรากฏเรื่อง “อารักขสัมปทา” ในทีฆชาณสูตร ผู้วิจัยสรุปความว่า เมื่อบุคคลหาทรัพย์มาด้วยความขยันหมั่นเพียรและชอบธรรมแล้ว ควรพิจารณาหาวิธีในการปกป้องรักษาทรัพย์ ซึ่งอาจมีโอกาสถูกพระราชาจับ ถูกโจรขโมย ถูกไฟไหม้ ถูกน้ำท่วม ถูกญาติเอาไป และรู้จักการคบเพื่อนดี ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม ดังข้อความที่ปรากฏเกี่ยวกับ “กัลยาณมิตตตา” ในทีฆชาณสูตร ผู้วิจัยสรุปความว่า บุคคลผู้ที่ถึงพร้อมด้วยศีล ศรัทธา จาคะ และปัญญา ถือเป็นคนสมบัติของเพื่อนที่ดี ควรแก่การคบหา เพื่อพากันไปในทางที่ดี^{๒๐}

จากข้อความที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการรักษาทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อบายมุข ซึ่งเปรียบเสมือนทางแห่งความฉิบหาย ซึ่งประกอบด้วย การดื่มสุรา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดูการเล่น การเล่นพนัน การมีเพื่อนเป็นคนไม่ดี และความเกียจคร้าน ๒) มิตรที่ควรหลีกเลี่ยง ประกอบด้วย คนที่คิดจะเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว คนที่พูดดีใส่ตัวพูดชั่วใส่ผู้อื่น คนที่พูดประจบ ต่อหน้าสรรเสริญลับหลังนินทา และคนที่ชักนำไปในทางเสื่อมแห่งทรัพย์ นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ๑) มีสันโดษหรือหลักแห่งความพอใจด้วยการยินดีตามที่ได้ ยินดีตามกำลัง และยินดีตามสมควร ๒) มีมิตรแท้ คือ คนที่ช่วยเหลือเมื่อมีภัย คนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข คนที่แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี และคนที่ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน หากบุคคลประพฤติตนตามแนวทางการรักษาทรัพย์ทั้งสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและสิ่งที่ควรปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่รักษาทรัพย์ได้อย่างเหมาะสม

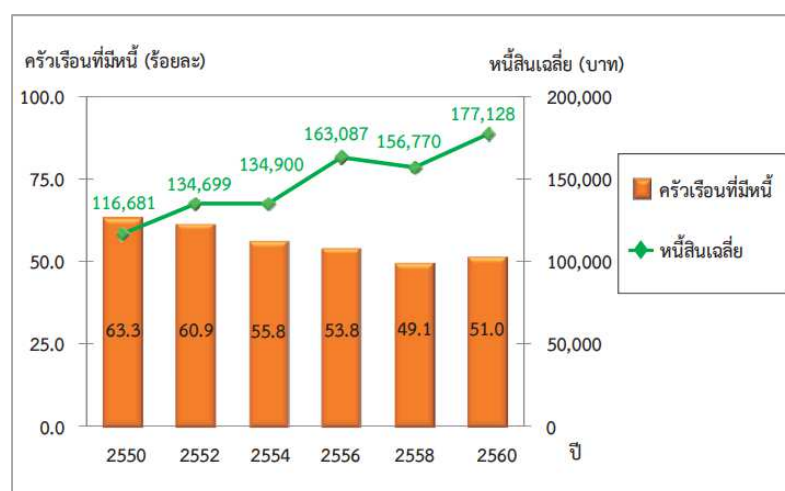
^{๑๘} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติมุนี, คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางอำนาจ บุตรวิเศษ, ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} ดุรายละเอียดยใน อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

๔.๓ แนวทางการใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา

ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ทำให้ค่าครองชีพในปัจจุบันปรับตัวสูงขึ้นมากหากเทียบกับในอดีต สินค้าอุปโภคบริโภคครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวถูกปรับราคาให้สูงขึ้น การนำเงินในอนาคตมาใช้จึงเป็นทางออกของผู้ที่ประสบปัญหารายจ่ายมากกว่ารายรับ เป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่าการเป็นหนี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคม ดังรายงานสรุปผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ในช่วง ๖ เดือนแรก ของปี ๒๕๖๐ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ^{๒๑}

แผนภาพที่ ๔.๕ ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้และจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น (ปี ๒๕๕๐-๒๕๖๐)

จากข้อมูลที่แสดงมาข้างต้น เมื่อพิจารณาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ถึง ๒๕๖๐ โดยส่วนมากพบว่า สัดส่วนของครัวเรือนที่มีหนี้มีจำนวนลดลง คือ จากร้อยละ ๖๓.๓ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๔๙.๑ ในปี ๒๕๕๘ และเริ่มปรับตัวขึ้นเล็กน้อยในปี ๒๕๖๐ เป็นร้อยละ ๕๑ ในทางตรงกันข้ามปริมาณหนี้เสียมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น คือ ๑๑๖,๖๘๑ บาท ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๑๗๗,๑๒๘ บาท ในปี ๒๕๖๐ ทั้งนี้สาเหตุการเป็นหนี้มีได้หลายประการ เช่น การใช้เงินเกินฐานะ การลงทุนทำธุรกิจ การพนัน การค้าประกัน เป็นต้น เห็นได้ว่าการเป็นหนี้ทั้งข้อดีและข้อเสียขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการสร้างหนี้ ดังที่พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี ให้ความคิดเห็นว่า

การเป็นหนี้มีอยู่ ๒ แบบ ๑) การเป็นหนี้แบบคนไม่มีปัญญา เป็นที่มาของความทุกข์เหมือนสุภาษิตที่ว่า “อินททาน์ ทุกข์ โลก” การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก คือเป็นหนี้แต่ก็ไม่รู้ว่าจะหาเงิน หาทองอย่างไร ต้องกลายเป็นลูกหนี้ตลอดชีวิต ๒) เป็นหนี้แบบคนมีปัญญา หนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นการกู้หนี้ยืมสินเพื่อการลงทุน ธุรกิจ เอาเงินมาต่อเงินแล้วก็ล้างหนี้ได้สำเร็จ

^{๒๑} สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในช่วง ๖ เดือนแรกของปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th> [๒๕ มี.ค. ๒๕๖๑].

การเป็นหนี้แบบนี้ในทัศนะของพุทธศาสนานั้นยอมรับได้ หากยอมรับไม่ได้เราก็เหมือนปฏิเสธ การลงทุนทำธุรกิจ ซึ่งไม่ใช่ซะ อันนี้อาตมาว่าในทางพุทธเศรษฐศาสตร์น่าจะยอมรับได้ ใน ทัศนะของอาตมา ขึ้นชื่อว่าการเป็นหนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นทุกข์ล้วนๆ^{๒๒}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเป็นหนี้ไม่ได้เป็นทุกข์เสมอไป แต่ต้องใช้ปัญญา พิจารณาความเหมาะสมในการเป็นหนี้ ในทางตรงกันข้าม หากไม่ใช่ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในการ เป็นหนี้ ทำให้บุคคลประสบความทุกข์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องดังที่พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. ได้แสดงความคิดเห็นว่า

คนที่เป็หนี้นอกระบบจะเป็นทุกข์ โดนข่มขู่ ทำร้าย ริดดอกเบี้ยย ดังนั้นภาพสะท้อนดีที่สุด ของ “อิมาทานํ ทุกข์ โลก” คือหนี้นอกระบบในปัจจุบัน เป็นหนี้ที่เกิดจากการตกลงกัน ระหว่างปัจเจกบุคคลต่อบุคคล ดังนั้นพระพุทเจ้าท่านก็มองเห็นว่าการเป็นหนี้เป็นทุกข์จริงๆ เหมือนที่เรามองคนเป็นหนี้นอกระบบเป็นทุกข์ ที่หนี้ในระบบของทุนนิยม การกู้หนี้ยืมสินมา ลงทุนทำธุรกิจเป็นกลไกหนึ่งของระบบทุนนิยม เป็นหนี้ที่มีการบริหารจัดการ มันจะไม่เข้าข่าย ในประโยคนี้ ตรงกันข้ามคนที่กู้เงินธนาคารมาลงทุนไม่ได้กลับเป็นทุกข์ด้วยซ้ำไป^{๒๓}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเป็นหนี้แล้วมีความทุกข์ เนื่องจากการเป็นหนี้ นอกระบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงของบุคคลทั้ง ๒ ฝ่าย โดยไม่มีหน่วยงานรัฐมาควบคุม การเป็นหนี้ใน ระบบตามความเหมาะสมจึงถือเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ อีกทั้งยังพ้องกับที่นายวิเชียร ศรีนวกุล ได้แสดง ความคิดเห็นว่า

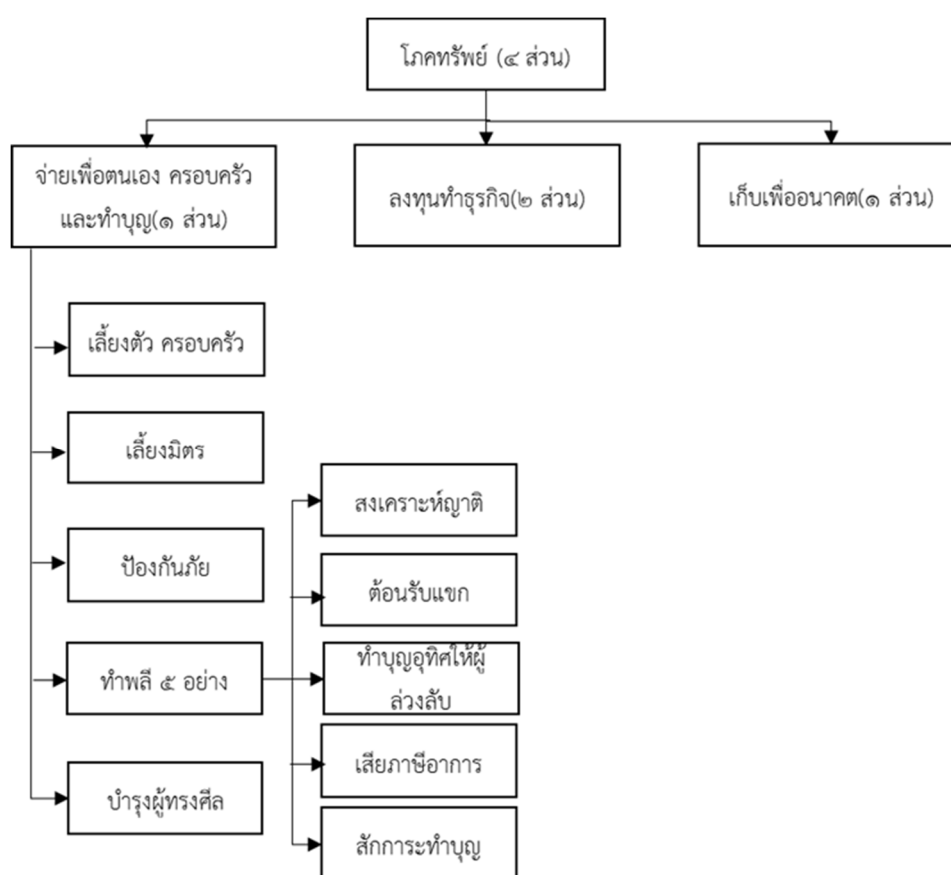
อันนี้ชัดมากคือการไม่มีหนี้เป็นลาภอันประเสริฐจริงๆ เพราะว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้นได้ ๒ แ่ง คนที่ทำธุรกิจ ตามหลักเกณฑ์แล้ว หากไม่กู้หนี้ยืมสินจะไม่สามารถทำธุรกิจได้ แต่ต้องรู้สัดส่วน และกำลังของเราที่สามารถกู้หนี้ได้ ฉะนั้นหนี้มันเหมือนกัน คนปกติอย่างมนุษย์เงินเดือนก็ต้อง คิด ยกตัวอย่างราคาบ้านหรือสังหาริมทรัพย์ มันวิ่งแข่งอัตราดอกเบี้ยที่เราจะผ่อนจริงๆ แล้ว เรากู้มาซื้อบ้าน ไม่ได้กู้มาซื้อรถ หนี้ที่ก่อเพื่อซื้อบ้านในกำลังที่ผ่อนได้ แสดงว่าเป็นคนที่คิดเป็น ก็คือไม่ได้แปลว่าก่อหนี้ไม่ได้ แต่ก่อหนี้ในสิ่งที่จำเป็น เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้วการก่อหนี้ไม่ควร เลย มันก็ไม่ใช่แต่คนที่เป็ทุกข์ก็คือคนที่กู้มาใช้แบบสุรุ่ยสุร่าย ใช้เพื่อความฟุ้งเฟ้อ ใช้เพื่อ แข่งขันกับคนอื่น แล้วเกินกำลังในสิ่งที่ตัวเองจะหารายได้ได้ อันนี้เป็นทุกข์แน่ๆ เพราะฉะนั้น สรุปแล้วเรื่องหนี้ไม่ได้แปลว่าก่อหนี้ไม่ได้ แต่ต้องคิดให้เป็น ต้องดูกำลังตัวเอง ดูว่ากู้มาเพื่อ อะไร เพื่อลงทุนทำธุรกิจหมุนเวียน หรือมนุษย์เงินเดือนกู้มาเพื่อซื้อสังหาริมทรัพย์เพื่อเป็นที่ อยู่อาศัย แต่ไม่ใช่กู้มาซื้อรถสปอร์ตหรือรถเก๋งแพงๆที่เกินกำลัง ต้องดูจำนวนกำลังที่ตนหาได้ ดังนั้นต้องดูทั้งสองส่วน ความจำเป็นต้องดูว่ากู้เพื่ออะไร ส่วนมากทุกคนจะกู้เพื่อลงทุนที่เกินตัว

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ผู้ก่อตั้งศูนย์วิจัยปัสสนาสากลไร่เชิงตะวัน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร., คณบดี บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ควรนำมาเพื่อหมุนเวียน ถือว่าคิดเป็น แล้วก็ไม่เป็นทุกข์ เพราะไม่ได้เหนือบ่ากว่าแรงที่จะใช้
คืน^{๒๔}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเป็นหนี้เพื่อความจำเป็นของปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพของบุคคลตามความเหมาะสมเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ แต่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และมั่นใจได้ว่าจะสามารถชำระคืนหนี้ได้ในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้การใช้ทรัพย์สินที่เหมาะสมในทางพระพุทธศาสนามีสิ่งที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม คือ จุดมุ่งหมายของการใช้ทรัพย์สิน ซึ่งประกอบด้วย จุดหมายเพื่อตน เป็นการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง จุดหมายเพื่อผู้อื่น เป็นการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น และจุดหมายร่วมกัน เป็นการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นเพื่อความดีงามแก่ส่วนรวม โดยการใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบ ได้แก่ ส่วนที่มีไว้สำหรับการใช้จ่ายเพื่อตนเองและครอบครัว (๑ ส่วน) ใช้หลักโมคคาทียะ หรือ โมคคาทียะ ๕ คือ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโมคคทรัพย์และส่วนที่มีไว้สำหรับการลงทุนทำธุรกิจ (๒ ส่วน) ซึ่งเป็นการใช้เงินเพื่อให้เกิดรายได้จากรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนกลับมา โดยใช้ปัญญากำกับ

แผนภูมิที่ ๔.๒ จุดมุ่งหมายในการใช้ทรัพย์สิน

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ศรีนวกุล, ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

หลักสำคัญในการใช้ทรัพย์ ๒ นัยด้วยกัน ได้แก่ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการใช้ทรัพย์ คือ อบายมุขและมิตรเทียม บุคคลไม่ควรใช้ทรัพย์ไปกับอบายมุขและมิตรเทียม และสิ่งที่ควรปฏิบัติในการใช้ทรัพย์ คือ มีสติสัมปชัญญะและความพอเพียง ซึ่งการมีสติจะช่วยให้บุคคลสามารถครองตนได้อย่างเหมาะสม พิจารณาถึงสถานภาพของตนเองก่อนการใช้จ่ายได้เสมอ ส่วนสัมปชัญญะจะช่วยให้รู้ตัวเท่าทันต่อการใช้จ่าย ไม่ให้เป็นไปโดยเปล่าประโยชน์ การมีความพอเพียง คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณและเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ไม่มีความคิดในการหาทรัพย์มากนัก ไม่ได้หวังหรือมุ่งหวังในความร่ำรวย อย่างการหาเพิ่มหรือทำธุรกิจ ให้มีพอประมาณ อาชีพที่ทำอยู่สามารถเลี้ยงตัวได้ เงินพอใช้ ไม่เดือดร้อน อยู่ที่การจัดการในอนาคต ส่วนวิธีการหาโดยผสมหลักทางพุทธศาสนา คือ ต้องเป็นผู้ที่ไม่ครุ่นคิดหรือมองวางแผนในความร่ำรวยมากเกินไป . . . วิธีการใช้ทรัพย์ หรือทัศนคติในการใช้ทรัพย์เป็นส่วนต่อเนื่องกันกับวิธีการหา เราเพียงพอกับที่ได้มา เราก็เพียงพอกับสิ่งที่จะใช้ กับสิ่งที่จำเป็น ยา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ให้ดำเนินชีวิตไปได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นอาหารพิเศษ เอาพอประมาณ สะดวก ง่าย”^{๒๕}

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การหาทรัพย์และการใช้ทรัพย์เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ เมื่อได้ทรัพย์มา บุคคลควรมีสติ รู้เท่าทัน พิจารณาถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมควร มีความพอเพียงในการใช้ทรัพย์ แต่สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ บุคคลขาดสติ ไม่รู้เท่าทัน ไม่พิจารณาถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมควร ไม่มีความพอเพียงในการใช้ทรัพย์ ก็จะทำให้บุคคลตกไปสู่อบายอันเป็นทางแห่งความเสื่อม ดังที่นายสยาม พรหมคลชัยกุล ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การใช้จ่ายมากจนเกินความจำเป็น อาจทำให้เราต้องหาทรัพย์มากเกินไปจนความจำเป็นและอาจไม่เพียงพอต่อทรัพย์ที่หามา และอาจเป็นเหตุให้เรา เริ่มเข้าไปสู่ช่องทางในการหาทรัพย์ แบบไม่ถูกต้อง”^{๒๖}

ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตั้งข้อความที่ปรากฏเกี่ยวกับ “อฏฐานสัมปทา” ในทีฆชาดกสูตร ผู้วิจัยสรุปความว่า บุคคลควรเป็นผู้รู้ประมาณในการใช้ทรัพย์ ใช้จ่ายน้อยกว่ำรายได้ ด้วยการเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ฟุ่มเฟือย เหมาะสมกับฐานะ รู้เท่าทันความเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์^{๒๗}

จากข้อความที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวทางการใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อบายมุขหรือหนทางสู่ความฉิบหาย เป็นการไม่ใช้ทรัพย์ไปกับอบายมุข ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการใช้ทรัพย์ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลัก

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์, อาจารย์คณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

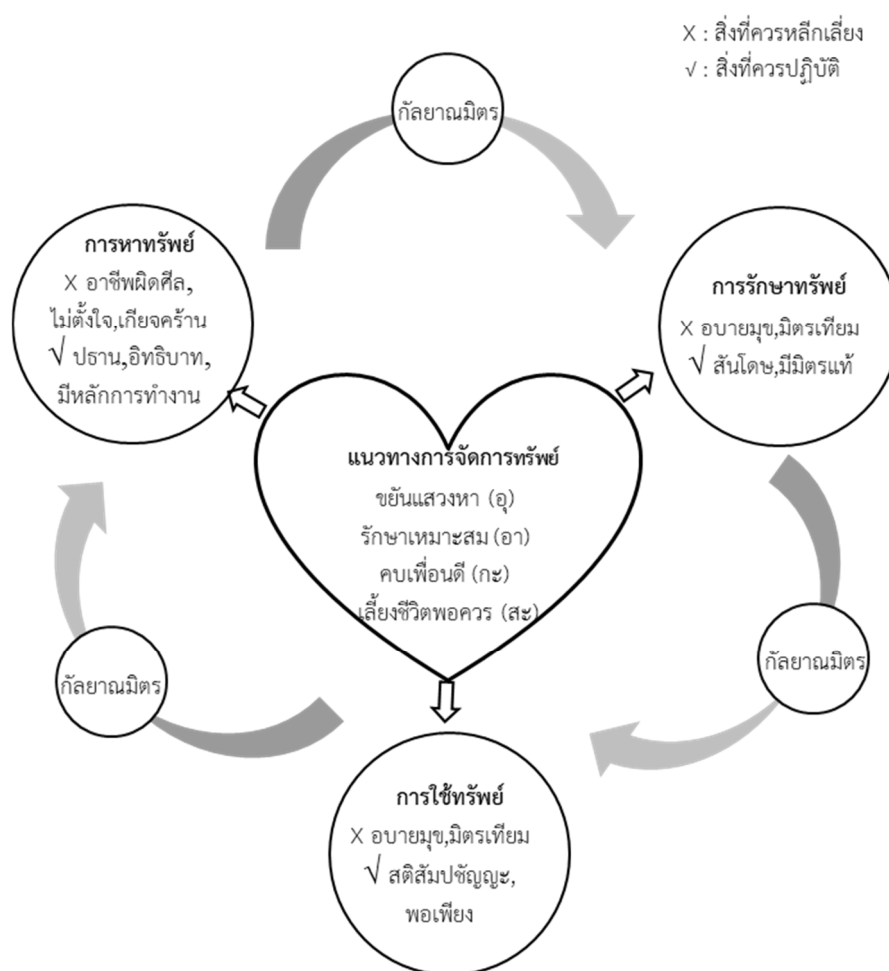
^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสยาม พรหมคลชัยกุล, ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจสึซัง จำกัด (มหาชน), ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑-๓๔๒.

พระพุทธศาสนา ๒) มิตรเทียม เป็นผู้ที่พาไปสู่อบายมุข ดังนั้นการไม่คบมิตรเทียมเปรียบเสมือนการใช้ทรัพย์ในทางที่เหมาะสม นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ๑) สติสัมปชัญญะ มีความระลึกได้และความรู้ตัวทั่วพร้อม รวมไปถึงการมีฐานของความคิดที่ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดความคิด การกระทำ และคำพูดในทางที่ดี เกิดจากการพิจารณาโดยแยบคาย หรือ โยนิโสมนสิการ ๒) ความพอเพียง ความเป็นผู้รู้จักประมาณคือความพอเหมาะพอดี

๔.๔ สรุปแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

แนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีองค์ประกอบ ๓ อย่าง ได้แก่ การแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ เป็นทางปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ ซึ่งเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน อันประกอบด้วย อุดมฐานสัมปทา คือ การขยันแสวงหาทรัพย์, อารักขสัมปทา คือ การรู้จักรักษาทรัพย์อย่างเหมาะสม, กัลยาณมิตตตา คือ การคบเพื่อนดี และสมชีวิตา คือ การใช้ชีวิตอย่างพอสมควร โดยมีความสุขทางวัตถุหรือความสุขเป็นเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุจุดหมายในระดับส่วนบุคคล จุดหมายเพื่อผู้อื่น และจุดหมายร่วมกันเพื่อความดีงามของคนในสังคม ผู้วิจัยสรุปแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๔.๓ แนวทางการจัดการทรัพย์ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ

เป็นที่ทราบกันดีว่าการมีทรัพย์สินสามารถทำให้สร้างความสุขได้ เพราะฉะนั้นทุกคนจึงควรประกอบกิจการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน แล้วนำมาตอบสนองความสุขของตนเอง สิ่งนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการแสวงหาทรัพย์สิน โดยแนวทางการแสวงหาทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนานั้น มีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ **๑) หลีกเลี่ยงอาชีพที่ผิดศีลธรรม** ได้แก่ การค้าขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ **๒) หลีกเลี่ยงความเกียจคร้าน** ได้แก่ การมีข้ออ้างในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ หนาวเกินไปและร้อนเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของเวลา ได้แก่ เย็นเกินไปและเช้าเกินไป การมีข้ออ้างในเรื่องของความรู้สึกในความต้องการของร่างกาย ได้แก่ หิวเกินไปและกระหายเกินไป **๓) หลีกเลี่ยงความไม่ตั้งใจ** ในการประกอบกิจการงานไม่ว่าจะช่วงเวลาเช้า เวลาเที่ยง และเวลาเย็น นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ **๑) มีหลักแห่งความขยันหมั่นเพียร** ระวังระวังเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้น เมื่อเกิดความผิดพลาดก็ให้ละความผิดพลาดที่เกิดขึ้น รวมทั้งสอนให้เรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้ว และพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งดีให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วรักษาให้เกิดขึ้นต่อไป **๒) มีหลักสู่ความสำเร็จ** มีความพอใจในการประกอบกิจการงาน มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความเอาใจใส่ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ และใช้ปัญญาพิจารณา คติวิเคราะห์ตามหลักเหตุผล **๓) มีหลักในการประกอบอาชีพ** ด้วยการมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงาน พิจารณาตามหลักเหตุและผล มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในงานที่ตนทำ

เมื่อแสวงหาทรัพย์สินได้แล้ว สิ่งที่น่ามาพิจารณาเป็นลำดับแรกคือ การเก็บรักษาทรัพย์สินจากการจัดสรรทรัพย์สินเป็นส่วนๆ ใช้สอย ๑ ส่วน ประกอบการงาน ๒ ส่วน และเก็บออม ๑ ส่วน การเก็บออมถือเป็นการรักษาทรัพย์สินที่มีอยู่ให้คงอยู่ต่อไป โดยแนวทางการรักษาทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ **๑) หลีกเลี่ยงอบายมุข** ซึ่งเปรียบดังทางแห่งความฉิบหาย ซึ่งประกอบด้วย การดื่มสุรา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดูการเล่น การเล่นเกม การมีเพื่อนเป็นคนไม่ดี และความเกียจคร้าน **๒) หลีกเลี่ยงมิตรเทียม** ประกอบด้วย คนที่คิดจะเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว คนที่พูดดีใส่ตัวพูดชั่วใส่ผู้อื่น คนที่พูดประจบ ต่อหน้าสรรเสริญลับหลังนินทา และคนที่ชักนำไปในทางเสื่อมแห่งทรัพย์สิน นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ **๑) มีหลักแห่งความพอใจ** ด้วยการยินดีตามที่ได้ ยินดีตามกำลัง และยินดีตามสมควร **๒) มีมิตรแท้** คือ คนที่ช่วยเหลือเมื่อมีภัย คนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข คนที่แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี และคนที่ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน

ส่วนการใช้ทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างเหมาะสม หลังจากที่ได้แบ่งทรัพย์สินเป็นส่วนๆ แล้ว สิ่งที่น่ามาพิจารณาประกอบการใช้ทรัพย์สินคือ **๑) ใช้สอย ๑ ส่วน** เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการยังชีพของตนเอง ครอบครัวและทำบุญ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท โดยประเภทที่ ๑ เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการยังชีพของตนเองและครอบครัว ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่ต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นประจำ เป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ และประเภทที่ ๒ เป็นการใช้ในโอกาสต่างๆ ได้แก่ เพื่อประโยชน์ส่วนตน คือ ใช้ป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากทรัพย์สิน เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม และเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ได้แก่ การดูแลมิตร สหาย บริวารให้อยู่ดีมีความสุข ต้อนรับแขกตามขนบธรรมเนียมประเพณี และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ จ่ายภาษีอากรและทำบุญบริจาค เช่น ช่วยเหลือญาติตามกำลัง ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับรวมทั้งสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อและทำนุบำรุงผู้ทรงศีลตามความ

เหมาะสม ๒) ประกอบการงาน ๒ ส่วน เป็นการใช้เพื่อการลงทุนทำธุรกิจ โดยแนวทางการใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ **๑) หลีกเลี่ยงอบายมุข** เป็นการไม่ใช้ทรัพย์สินไปกับอบายมุข ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการใช้ทรัพย์สินในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา **๒) หลีกเลี่ยงมิตรเทียม** ซึ่งเป็นผู้ที่พาไปสู่อบายมุข ดังนั้นการไม่คบมิตรเทียมเปรียบเสมือนการใช้ทรัพย์สินในทางที่เหมาะสม นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ **๑) มีสติสัมปชัญญะ** มีความระลึกรู้ได้และความรู้ตัวทั่วพร้อม รวมไปถึงการมีฐานของความคิดที่ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดความคิด การกระทำ และคำพูดในทางที่ดี เกิดจากการพิจารณาโดยแยบคาย หรือ โยนิโสมนสิการ **๒) มีความพอเพียง** ความเป็นผู้รู้จักประมาณคือความพอเหมาะพอดี

ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบแนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนาไว้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตามลำดับดังนี้ ๑) สรุปผลการวิจัย ๒) ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา

ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ที่ถูกยึดถือหรือจับจองเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของทรัพย์สินที่พบในปัจจุบัน อีกนัยหนึ่ง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ครอบครองเกิดความยินดีเมื่อมีอยู่ และก่อให้เกิดความขัดสนเมื่อไม่มี เพราะทำให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้เพื่อการลงทุนในลักษณะต่างๆตามความเหมาะสม ทั้งนี้หากกล่าวถึงทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่าทรัพย์สินแบ่งออก ๒ ประเภทใหญ่ๆ ตามความหมายที่พบในบริบทต่างๆ คือ

๑) ทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายใน ทรัพย์สินภายนอกนั้นเป็นวัตถุสิ่งของหรือสิ่งที่ยอยู่นอกร่างกาย เกิดจากการสะสมวัตถุสิ่งของ เป็นปัจจัยภายนอก ส่วนทรัพย์สินภายในเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัว เป็นวิชาความรู้และคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจ เกิดจากการฝึกฝนและการสั่งสม เกิดเป็นวิชาความรู้และคุณธรรมที่อยู่ติดตัวไปตลอด เป็นปัจจัยที่อยู่ภายในตัวบุคคล บุคคลจำเป็นที่จะต้องมียังทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายใน ทั้งทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายในต่างมีคุณค่าในตัวเอง เนื่องจากทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายในต่างมีประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทรัพย์สินภายนอกจะเกิดประโยชน์ได้ถ้ามีทรัพย์สินภายในเป็นฐาน ในบางครั้งทรัพย์สินภายในจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีทรัพย์สินภายนอกเป็นปัจจัย

๒) สวิญญานกทรัพย์และอวิญญานกทรัพย์ ทรัพย์สินที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา มีปรากฏทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยจัดเป็นประเภทหนึ่งของทรัพย์สินภายนอก โดยทรัพย์สินที่มีชีวิตเรียกว่า สวิญญานกทรัพย์ ได้แก่ คนและสัตว์ต่างๆ ส่วนทรัพย์สินที่ไม่มีชีวิตเรียกว่า อวิญญานกทรัพย์ ได้แก่ วัตถุสิ่งของ เช่น เงิน ทอง บ้าน ที่ดิน เป็นต้น โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเน้นศึกษาเฉพาะอวิญญานกทรัพย์ ในเรื่องของ “เงิน” เนื่องจากเงินเป็นสื่อกลางที่สังคมยอมรับในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมทั้งเงินยังเกี่ยวข้องกับความสุขของบุคคลโดยตรง

ในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น ทั้งทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายในต่างมีคุณประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน ทรัพย์สินภายนอกสร้างความสุขแก่บุคคลจากการมีทรัพย์สินและจากการใช้ทรัพย์สิน ทรัพย์สินภายในเป็นทรัพย์สินอันประเสริฐ ที่มีอยู่ติดตัว ในบางกรณีนั้น ทรัพย์สินภายในเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยทรัพย์สิน

ภายนอก ด้วยการทำทาน บริจาคเงิน ในทางตรงกันข้ามทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในต่างมีโทษ เช่นกัน ทรัพย์ภายนอกสามารถเสื่อมสลายได้ด้วยตัวเองและเป็นโทษจากบุคคลผู้มีทรัพย์ เช่น ไฟไหม้ ถูกขโมย เป็นต้น ส่วนทรัพย์ภายในที่เป็นวิชาความรู้ สามารถก่อให้เกิดโทษได้ หากบุคคลนำวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด

๕.๑.๒. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์

การจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน การวางแผนอย่างเหมาะสม หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์นั้น เป็นการศึกษาการดำเนินงาน วางแผนในเรื่องของทรัพย์โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง ซึ่งประกอบด้วย หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยนำสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและสิ่งที่ควรปฏิบัติมาเป็นพิจารณาเป็นแนวทางประกอบ

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ มีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อาชีวะที่ผิดศีลธรรม ได้แก่ การค้าขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ ๒) ความเกียจคร้านด้วยการมีข้ออ้างในเรื่องต่างๆ ๓) ความไม่ตั้งใจในการประกอบกิจการงาน ไม่ว่าจะช่วงเวลาใดก็ตาม นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ๑) หลักแห่งความขยันหมั่นเพียร เพียรพยายามพัฒนาปรับปรุงตนเองอย่างสม่ำเสมอ ๒) หลักสู่ความสำเร็จ มีความพอใจต่อการงาน มีความอดทน มีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ และใช้ปัญญาพิจารณาคิดวิเคราะห์ตามหลักเหตุผล ๓) หลักในการประกอบอาชีพ มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ผู้วิจัยพบสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการแสวงหาทรัพย์ในข้างต้นนั้น เนื่องจากแหล่งที่มาของรายได้จากการทำผิดศีลธรรม เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นทำให้ได้รับเดือดร้อนและอาจถึงแก่ความตาย ความเกียจคร้านและความไม่ตั้งใจเป็นอุปสรรคขัดขวางการประกอบกิจการงาน ขัดขวางการแสวงหาทรัพย์ ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งที่ควรปฏิบัติในการแสวงหาทรัพย์ เนื่องจากความขยันหมั่นเพียร หลักสู่ความสำเร็จ และหลักในการประกอบอาชีพ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมบุคคลในการประกอบกิจการงาน เกิดการพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญญา

เมื่อแสวงหาทรัพย์ได้แล้ว เป็นการการเก็บรักษาทรัพย์ ด้วยการจัดสรรทรัพย์เป็นส่วนๆ ใช้สอย ๑ ส่วน ประกอบการงาน ๒ ส่วน และเก็บออม ๑ ส่วน มีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อบายมุข ประกอบด้วย การดื่มสุรา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดูการเล่น การเล่นพนัน การมีเพื่อนไม่ดี และความเกียจคร้าน ๒) มิตรเทียม ประกอบด้วย คนที่คิดจะเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว คนที่พูดดีใส่ตัวพูดชั่วใส่ผู้อื่น คนที่พูดประจบ ต่อหน้าสรรเสริญลับหลังนินทา และคนที่ชักนำไปในทางเสื่อมแห่งทรัพย์ นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ๑) หลักแห่งความพอใจ ด้วยการยินดีตามที่ได้ ยินดีตามกำลัง และยินดีตามสมควร ๒) มิมิตรแท้ ผู้วิจัยพบสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการรักษาทรัพย์ในข้างต้นนั้น เนื่องจากอบายมุขและมิตรเทียมเป็นหนทางสู่ความเสื่อม หากบุคคลหลีกเลี่ยงถือเป็นการรักษาทรัพย์ไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งที่ควรปฏิบัติในการรักษาทรัพย์ เนื่องจากการพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ ทำให้บุคคลรู้จักพอ ไม่ชวนชวาทหาทรัพย์เกินความจำเป็น อีกทั้งมิตรแท้นั้นจะเป็นผู้คอยดักเตือนไม่ให้บุคคลตกไปในทางเสื่อม

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์ มีสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือ ๑) อบายมุข ๒) มิตรเทียม นอกจากนี้สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ ๑) สติสัมปชัญญะ มีความระลึกได้และรู้ตัวทั่วพร้อม รวมทั้งการพิจารณาโดยแยบคาย หรือโยนิโสมนสิการ ๒) ความพอเพียง เป็นผู้รู้จักประมาณ ผู้วิจัยพบสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการใช้ทรัพย์ในข้างต้นนั้น เนื่องจากการใช้ทรัพย์อบายมุขและมิตรเทียมนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ถือเป็นการผลาญทรัพย์ที่มีอยู่ให้หมดไป ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งที่ควรปฏิบัติในการใช้ทรัพย์ เนื่องจาก การมีสติสัมปชัญญะช่วยให้บุคคลมีความระลึกได้และรู้ตัวทั่วพร้อม รู้คิดรู้พิจารณาว่าสิ่งใดเป็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียม ส่วนความพอเพียงนั้นเป็นธรรมที่ทำให้บุคคลรู้จักความพอเหมาะพอดี ไม่ใช้ทรัพย์เกินความเหมาะสม

ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ไว้ ดังตารางต่อไปนี้

แนวปฏิบัติ	การแสวงหาทรัพย์	การรักษาทรัพย์	การใช้ทรัพย์
สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง	- อาชีพนิดสีดธรรม - ความเกียจคร้าน - ความไม่ตั้งใจ	- อบายมุข - มิตรเทียม	
สิ่งที่ควรปฏิบัติ	- หลักแห่งความ ขยันหมั่นเพียร - หลักสู่ความสำเร็จ - หลักในการ ประกอบอาชีพ	- หลักแห่งความ พอใจ - มิตรแท้	- สติสัมปชัญญะ - ความพอเพียง

ตารางที่ ๕.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์

๕.๑.๓. แนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์ ซึ่งประกอบด้วยหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาทรัพย์ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์ โดยพิจารณาสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและสิ่งที่ควรปฏิบัติ โดยตั้งบนพื้นฐานประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์) ซึ่งประกอบด้วย การขยันแสวงหาทรัพย์ การรักษาเหมาะสม การคบเพื่อนดี และการเลี้ยงชีวิตพอควร โดยมีเป้าหมายเป็นความสุข ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุจุดหมายในระดับส่วนบุคคล จุดหมายเพื่อผู้อื่น และจุดหมายร่วมกันเพื่อความดีงามของคนในสังคม ผู้วิจัยสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) แสวงหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร
- ๒) แสวงหาทรัพย์ด้วยสัมมาอาชีพอย่างสุจริต
- ๓) ไม่ขี้เกียจและมีความตั้งใจในการแสวงหาทรัพย์
- ๔) รักษาทรัพย์โดยการไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข

- ๕) ไม่คบเพื่อนที่พาไปสู่ทางแห่งอบายมุข
- ๖) มีความพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้เป็นที่ตั้ง
- ๗) ไม่ใช่ทรัพย์ไปกับอบายมุข
- ๘) เป็นบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะ
- ๙) รู้จักความพอประมาณและความพอเพียง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยค้นพบแนวทางการแสวงหา แนวทางการรักษาทรัพย์สิน และแนวทางการใช้ทรัพย์สิน ที่สอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง อันเป็นทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลางๆ สอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ ดังนั้นจึงเหมาะกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์แก่บุคคลในกลุ่มองค์กรและหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านศาสนาสามารถนำไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของศาสนิกชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา” มีองค์ประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ แนวทางการแสวงหาทรัพย์สิน แนวทางการรักษาทรัพย์สินและแนวทางการใช้ทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้บรรลุจุดหมายในระดับส่วนบุคคล จุดหมายเพื่อผู้อื่น และจุดหมายร่วมกันเพื่อความดีงามของคนในสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- ๑) ศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎีการจัดการเงินในศาสตร์สมัยใหม่
- ๒) ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาเงิน การออมเงิน หรือการใช้เงินของบุคคลในสมัยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระโมคคัลลานเถระ. คัมภีร์อภิธานปิฎก. แปลเรียบเรียงโดย พระมหาสมปอง.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๘.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์,

๒๕๕๙.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีม

ทอง, ๒๕๓๘.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

_____. (ป.อ.ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

ลิเบอร์ตีเพรส, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ทรัพย์-อำนาจ ทวนกระแส. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พระดุษฎี เมธงกูโร. **อริยทรัพย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์.

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี. **เคล็ดลับหัวใจเศรษฐี**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัปปายะ, ๒๕๕๙.

_____ ๓๘ **วิธีโชคติดตลอดชีวิต**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัปปายะ, ๒๕๕๙.

พุทธทาสภิกขุ. **คู่มือมนุษย์ (เงินเดือน)**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปรมาณ, ๒๕๕๙.

อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

อี. เอฟ. ชูเมกเกอร์. **จิวแต่แจ้ว เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

พังฮยอนซอล แบลโดย วิทยา จันทน์พันธ์. **วิชาเศรษฐี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์
HOW-TO อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕.

ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน. **สุขวิถี มนุษย์ ชีวิต ความสุข**. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.

ผศ.รัชนิกร วงศ์จันทร์. **การบริหารการเงินส่วนบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญศิริการพิมพ์,
๒๕๕๙.

รศ. สุขใจ น้ำผุด. **กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗.

พิชัย นิลทองคำ. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑-๖**. กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์อทตยา มิเลนเนียม, ๒๕๕๒.

Robert T. Kiyosaki, Sharon L. Lechter แบลโดย วิเชียร เลิศกิจการ. **พ่อรวยสอนลูก#๒ :**

เงินสี่ด้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๔.

_____ แบลโดย นันทวัน รุจิวงศ์. **พ่อรวยสอนลูก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น,
๒๕๔๔.

พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ อาภากร), **การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตาม**

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สมเด็จพระมหาธีรราชังคลาจารย์. **รวมเรื่องศีล ๕**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอกพิมพ์ไท,
๒๕๕๘.

พระมหาสุ่ม ปุณณคุตโต. **พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

มูลนิธิพระดาบส. **คำพ่อสอน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๒.

(๒) วิทยานิพนธ์:

พระครูสิริปริยัติดำรง. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโศกวิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหานรินทร์ นรากรนิธิกุล. การศึกษาเรื่องอริยทรัพย์ในพุทธศาสนาเถรวาท.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. ศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.

พระมหาภูเนตุ จันทรจิต. หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จริยศาสตร์ศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ. ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์พุทธ**

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระมหาสุชาติ นาถโก. การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยาใน

พระพุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พุทธิตา รักพงษ์. การศึกษาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีโศกวิภาค ๔.

วิทยานิพนธ์ศาสนาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วินัย ทองย้อย. การบริหารทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐

คันสนีย์ ชุมพลบุญชร. การศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติต่อทรัพย์ในอาทิยสูตร.

สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม. พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุนทร อ่อนนาค. การศึกษาเรื่อง การบำรุงบิดามารดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุนทรี แสนคำดี. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาตามหลักสังคาลสูตร.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนในช่วง

๖ เดือนแรกของปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th>

[๒๕ มี.ค. ๒๕๖๑].

ธนาคารแห่งประเทศไทย. ผลดำเนินงานของระบบธนาคารไทยพาณิชย์ ไตรมาส ๓ ปี ๒๕๖๐.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bot.or.th> [๑๓ ม.ค. ๒๕๖๑].

สำนักราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๕. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th> [๒๙ ต.ค. ๒๕๖๐].

(๔) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร ดร., คณบดี บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชปริยัติมุนี, คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสยาม พรหมงคลชัยกุล, ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจสิทธิ์ จำกัด (มหาชน), ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวิเชียร ศรีนวกุล, ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวสถาพร ถาวรกุล, ผู้ช่วยผู้จัดการ (ด้านบริหารการเงิน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางอำนวยการ บุตรวิเศษ, ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

คำชี้แจง :

แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมี วัตถุประสงค์ของงานวิทยานิพนธ์ คือ เพื่อศึกษาทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา

เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ผู้สัมภาษณ์จึงใคร่ขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจดังกล่าว

แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์

.....
(นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ และผู้ประกอบการ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประวัติส่วนตัว และประวัติการทำงานอย่างย่อของผู้ถูกสัมภาษณ์

๑) ประวัติส่วนตัว :

๑) ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล..... สมณศักดิ์.....

๒) เพศ..... อายุ..... พรรษา.....

๒. ประวัติการทำงาน

๑) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....

อายุการทำงาน..... ปี..... เดือน.....

๒) ตำแหน่งอื่นๆ (เช่น เป็นกรรมการ หรือตำแหน่งอื่น ๆ ที่ภาคภูมิใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานพระพุทธศาสนา)

(๒.๑).....

(๒.๒).....

(๒.๓).....

๓. สถานที่และเวลาสัมภาษณ์

๑) สถานที่สัมภาษณ์ ณ.....

อายุการทำงาน..... ปี..... เดือน.....

๒) เวลาสัมภาษณ์ ในวัน..... ที่..... เดือน..... พ.ศ.....

เวลาที่สัมภาษณ์..... น. ถึง เวลา..... น. รวม..... (ชม./นาที)

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำว่า “ทรัพย์สิน” และประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๒. การหาทรัพย์สิน

๒.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการหาทรัพย์สิน

.....

.....

.....

- ๒.๒) ☐ ท่านมีหลักการและวิธีการอย่างไรในการหาทรัพย์สิน (คดีพิพาท)
- ☐ ท่านมีคำแนะนำอย่างไรในการหาทรัพย์สิน (บรรพชีต)

และใช้คุณธรรมอะไรในการหาทรัพย์สิน

.....

.....

.....

๓. การใช้ทรัพย์สิน

๓.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการใช้จ่าย

.....

.....

.....

๓.๒) ท่านมีหลักการและวิธีการในการใช้จ่ายอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการใช้จ่าย

.....

.....

.....

๓.๓) ท่านคิดว่าการเป็นหนี้ทำให้เกิดความทุกข์หรือไม่ (อิณาทาน ทุกข์ โลก) ท่านมีประสบการณ์หรือไม่ ท่านมีหลักการและวิธีการในการจัดการอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการจัดการ

.....

.....

.....

๔. การจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

๔.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

.....

.....

.....

๔.๒) ท่านมีหลักการและวิธีการอย่างไรในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต
และใช้คุณธรรมอะไรในการจัดการ

.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

.....

(นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ)

นิสิตปริญญาโท รุ่นที่ ๒๙ พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**แบบตรวจสอบข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์
สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ**

คำชี้แจง ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ในแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม นำมาเพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญ ในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โปรดทำ
เครื่องหมาย ✓ ในช่องความเหมาะสมของแต่ละข้อคำถาม

ข้อคำถาม	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา และประวัติการทำงานอย่างย่อ ของผู้ถูกสัมภาษณ์			
๑. ประวัติส่วนตัว ๑) ชื่อ...นามสกุล ๒) เพศ... อายุ...			
๒. ประวัติการทำงาน ๑) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง - อายุการทำงาน ๒) ตำแหน่งอื่นๆ (เช่น เป็นกรรมการ หรือตำแหน่งอื่นๆ ที่ภาคภูมิใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานพระพุทธศาสนา)			
๓. สถานที่และเวลาสัมภาษณ์ ๑) สถานที่สัมภาษณ์ ๒) ระยะเวลาสัมภาษณ์			

ข้อคำถามที่ในส่วนที่ ๒ มุ่งตอบวัตถุประสงค์ ๑ ข้อ ดังนี้

ข้อคำถาม	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๒ บทสัมภาษณ์			
คำถามพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา			
๑. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำว่า “ทรัพย์สิน” และประกอบไปด้วยอะไรบ้าง			

ข้อคำถามที่ในส่วนที่ ๓ มุ่งตอบวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา

ข้อคำถาม	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๓ บทสัมภาษณ์ (ต่อ)			
คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของท่านต่อหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินตามพระพุทธศาสนา และแนวทางการจัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา			
๑. การหาทรัพย์สิน			
๑.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการหาทรัพย์สิน			
๑.๒) ท่านมีหลักการและวิธีการอย่างไรในการหาทรัพย์สิน (กลยุทธ์)/ ท่านมีคำแนะนำอย่างไรในการหาทรัพย์สิน (บรรพชิต) และใช้คุณธรรมอะไรในการหาทรัพย์สิน			
๒. การใช้ทรัพย์สิน			
๒.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการใช้จ่าย			

๒.๒) ท่านมีหลักการและวิธีการในการใช้จ่ายอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการใช้จ่าย			
๒.๓) ท่านคิดว่าการเป็นหนี้ทำให้เกิดความทุกข์หรือไม่ (อิณาทาน ทุกข์ โลก) ท่านมีประสบการณ์หรือไม่ ท่านมีหลักการและวิธีการในการจัดการอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการจัดการ			
๓. การจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต ๓.๑) ท่านมีความเห็นอย่างไรในการจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต			
๓.๒) ท่านมีหลักการและวิธีการอย่างไรในการจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต และใช้คุณธรรมอะไรในการจัดการ			

ข้อเสนอแนะในการแก้ไข.....

ลงชื่อ.....(ผู้ประเมิน)

(.....)

...../...../.....

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

- ๑) ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน รองหัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๒) รศ.ดร. สมิตธิพล เนตรนิมิต อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓) ดร.อรชร ไกรจักร อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
ภาคพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง-
กรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๑ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
 เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือใน
 การทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถาม
 เครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
 สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
 เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ <http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

รับ ๗๐.๗๖๖
 ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑ (นางสาวอารยา)
 ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑ (นางสาวภณิดา)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๕

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ข้าราชการเป็นพุทธศาสนิกชนควรลดงานเครื่องสัตรีไว้

เรียน รศ.ดร.สมิทธิพล เนตนิมิต

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
จัดการทรัพย์สินในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือใน
การทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถาม
เครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยสามารถ
ให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความ
สมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ดร.รังสรรค์
วิลาศ
๑๕.๑.๕๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

ประสานงาน :

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๕

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเป็นวิทยากร/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ดร.อรชร ไกรจักร์

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ดร.แม่ชีกฤษณา
รังเมธ ใจดี
๗๓๓ ๖๐๑ ๖๐๑ ๖๐๑
สามารถทำวิทยานิพนธ์
ได้ ๗๓๓ ๖๐๑ ๖๐๑ ๖๐๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

๐๖ ๐๘ ๒๕/๑/๒๕๖๑

ประสานงาน :

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑) บุคคลผู้ที่เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๔ รูป/คน

(๑) พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี	ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย
(๒) พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(๓) พระราชปริยัติมุนี, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(๔) ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒) บุคคลผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการทรัพยากร ๔ คน

(๑) คุณสยาม พรหมงคลชัยกุล	ผู้อำนวยการอันดับ ๑
บริษัทเอเชียเสริมกิจลีสซิ่ง จำกัด (มหาชน)
(๒) คุณวิเชียร ศรีนวกุล	ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช
(๓) คุณสถาพร ถาวรกุล	ผู้ช่วยผู้จัดการ (ด้านบริหารการเงิน)
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)
(๔) คุณอำนวยการ บุตรวิเศษ	ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง
อ.โคกสูง จ.สระแก้ว

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี ผู้อำนวยการสถาบันวิมุตตยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
 เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
 informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
 ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
 คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
 สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
 และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานพัฒนบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๔๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๔

วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

ประสานงาน :

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๕๕๖๒๑๙๗

๑๓ ก.พ. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๔

วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระราชปรีดีธำมณี, ผศ.ดร. คณบดีคณะพุทธศาสตร์

ด้วย นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโมม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

ประสานงาน :

นางสาวณิศา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนการมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.เม็กซิณณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

ยินดีให้ข้อมูล
นางกมลพร ธีรวัช

๓ ก.พ. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน คุณสยาม พรหมงคลชัยกุล ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจสลิซิ่ง จำกัด (มหาชน)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนการมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโถม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๔๗

11/2/2561

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน คุณวิเชียร ศรีนวกุล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเพชรเวช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
 เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
 informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
 ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
 คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนการมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
 สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
 และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโนม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๙๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน คุณสภาพร ถาวรกุล ผู้ช่วยผู้จัดการ ด้านบริหารการเงิน ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด
 (มหาชน) สาขาพาราไดซ์พาร์ค

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
 เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
 informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
 ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
 คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนการมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
 สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
 และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๙-๔๕๖๒๑๔๗

(สัปดาห์
 14 ก.พ. ๖1.)

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน นางสาวอานวย บุตรวิเศษ ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๑๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
จัดการทรัพยากรในทางพระพุทธศาสนา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย
เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key
informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำ
ข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

นางสาวภณิดา เหลืองวิลาศ โทร. ๐๘๑-๔๕๖๒๑๙๗

นางอานวย บุตรวิเศษ

ภาคผนวก ง
รายละเอียดบทสัมภาษณ์

คำสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๑ บุคคลผู้ที่เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๔ รูป/คน ได้แก่

๑. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

ผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตะวัน (สัมภาษณ์วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นกับคำว่า “ทรัพย์สิน” อย่างไรและประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

ท่านว. วชิรเมธี : ทรัพย์สินตามรูปศัพท์ก็แปลว่าสิ่งน่าปลื้มใจ สิ่งที่คนใฝ่หา สิ่งที่คนชื่นอกชื่นใจ มี ๒ แบบ (๑) โลภียทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ใช้ให้หมดสิ้นเปลืองไปในชีวิตนี้ และโดยมากก็เป็นทรัพย์สินภายนอก เช่น money ตั๋ว นี่เอง หรือ สิวญญาณกทรัพย์สินทั้งหลาย อวิญญาณกทรัพย์สินทั้งหลาย ที่เคลื่อนที่ได้ก็ดี เคลื่อนที่ไม่ได้ก็ดี เรานั้นจัดเป็นโลภียทรัพย์สินทั้งหมดทั้งสิ้น ทรัพย์สินที่เรียกว่าเป็นเงินตรา บวกกับทรัพย์สินสมบัติบรรดามี เราเรียกว่า โลภียทรัพย์สิน (๒) อริยทรัพย์สิน คือ คุณภาพชีวิต ศีล สมาธิ ปัญญา หิริ โอตตัปปะ พากุ สัจจะ ความเป็นพหูสูตอะไรพวกนี้ ทรัพย์สินที่เป็นคุณภาพชีวิตด้านในเหล่านี้เรียกว่า อริยทรัพย์สิน มนุษย์ต้องมีทรัพย์สินทั้ง ๒ อย่างนี้ โลภียทรัพย์สินทำให้เรามีมูลค่า คือมีเงินมีทอง อริยทรัพย์สินทำให้ชีวิตมีคุณค่า ชีวิตมนุษย์ต้องการทั้งมูลค่า คือ เงินทองสำหรับใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน และต้องการทั้งคุณค่า คือ คุณภาพชีวิตภายใน

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นในการหาทรัพย์สินอย่างไร

ท่านว. วชิรเมธี : การหาทรัพย์สิน มันต้องหา ๒ แบบ ตามหลักที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ มนุษย์จะต้องหาทรัพย์สินทั้ง ๒ แบบ ในการหาโลภียทรัพย์สิน เงินทอง ต้องกินต้องใช้ คุณต้องใช้หลักทิวฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ที่เป็นไปในชีวิตนี้ ประโยชน์ทันตาเห็น ที่เป็นไปในชีวิตปัจจุบัน มี ๔ ข้อ ก็คือ “อุ อา กะ สะ” ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร และใช้ชีวิตสมดุล ขยันหาก็คือขยันทำมาหากิน รักษาดีก็คือรู้จักเก็บรู้จักออม มีกัลยาณมิตรก็คือรู้จักคบคนดี หลีกหนีคนพาล หลีกเลี้ยงอบายมุขทุกชนิด ใช้ชีวิตสมดุลก็คือบริหารรายจ่ายรายรับให้พอเหมาะพอดี อยู่บนทางสายกลาง หลักในการหาทรัพย์สินก็ควรจะเป็นไปในหลักนี้นะ แล้วก็หลักในการปฏิบัติต่อทรัพย์สินก็ให้ไปดูหลักกามโกติ ๑๐ ที่พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้ว่า คนหาทรัพย์สินหรือกามโกติมี ๑๐ รูปแบบ แล้วพระพุทธองค์ก็บอกว่าเมื่อเรามีโลภียทรัพย์สินแล้วเราจะต้องก้าวไปอีกขั้นอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น คือรู้จักกินรู้จักใช้ ใช้ประโยชน์ ไม่ยึดติด ไม่ยึดมั่นถือมั่น แล้วก็รู้จักเปลี่ยนโลภียทรัพย์สินให้กลายเป็นอริยทรัพย์สินคือคุณภาพชีวิต พระองค์จึงสอนให้เรารู้จักบำเพ็ญทาน เงินของเราถ้าเราใช้ก็เราลว่นๆ ก็สำเร็จประโยชน์น้อย แต่ถ้าเรานำเงินของเราซึ่งเป็นโลภียทรัพย์สินไปบำเพ็ญทาน ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม ทรัพย์สินนั้นก็เปลี่ยนเป็นคุณภาพชีวิตของคน

ในสังคม เช่น พรุ่งนี้วันเกิดพระอาจารย์ พระอาจารย์แจกทุน ๔๕๐ ทุน ในวงเงินตั้ง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เงินเหล่านี้ถ้าพระอาจารย์ใช้ไปคนเดียวก็มีประโยชน์น้อยมาก แต่พอเราให้เด็ก ๆ เอาไปเรียนต่อกันแล้วนี่ จะมีเด็ก ๆ ที่ล้มตาอ้าปากได้ในทางปัญญา ในทางสังคม ในทางหน้าที่การงาน มีแพทย์ มีพยาบาล มีนักธุรกิจ มีปัญญาชน มีนักวิชาการรุ่นใหม่เกิดขึ้น นี่แหละคือการเปลี่ยนโลกิยทรัพย์ให้เป็นอริยทรัพย์ ก็เป็นไปตามหลักที่พระพุทธองค์บอกว่า ในการหาทรัพย์นั้นต้องหาโลกิยทรัพย์ด้วย หาอริยทรัพย์ด้วย แล้วในการปฏิบัติต่อทรัพย์นั้น ต้องรู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักใช้ และรู้จักปล่อยตัวเหนือทรัพย์เข้าใจหรือยัง สูงสุดคือเปลี่ยนโลกิยทรัพย์ให้เป็นอริยทรัพย์ เหมือนอนาถบิณฑิกเศรษฐีจ้างลูกไปฟังธรรม ลงทุนจ้างลูกไปฟังธรรม หลังจากลูกบรรลุนิสิตาบันแล้ว พอลูกกลับมา ลูกก็บอกพ่อว่า ไม่ต้องเอาโลกิยทรัพย์มาให้แล้ว เพราะลูกมีอริยทรัพย์แล้ว นั่นแหละคือปลายทางของการใช้ทรัพย์ คือต้องใช้โลกิยทรัพย์เป็นสะพานเชื่อมไปสู่อริยทรัพย์ พอมีอริยทรัพย์แล้ว เราก็จะกลับมาใช้โลกิยทรัพย์ เพื่อไม่ยึดติดถือมั่น แล้วเราก็จะกลายเป็นคนที่เป็คนนักแบ่งปันอริยทรัพย์ให้คนอื่นต่อไป ดังนั้น เรื่องของทรัพย์จึงต้องรู้จัก หาทรัพย์ เก็บออมทรัพย์ ใช้ทรัพย์ แบ่งปันทรัพย์ ก็คือเริ่มรู้จักเฉลี่ยแจกจ่ายให้คนรายรอบเราตามหลัก

โภคาทิยะ ๕ ฉะนั้นเปลี่ยนคุณภาพของทรัพย์โลกิยทรัพย์ให้เป็นอริยทรัพย์ และสุดท้ายปล่อยตัวเหนือทรัพย์

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีคำแนะนำอย่างไรในการหลีกเลี่ยงมิจฉาวณิชชาสำหรับในเรื่องการหาทรัพย์

ท่านว. วชิรเมธี : จริงๆ หัวใจเศรษฐีนั้นครอบคลุมทั้งหมดในการหาทรัพย์ เอาหัวใจเศรษฐีมาเป็นตัวตั้ง แล้วก็อธิบายก็พอแล้ว เพราะหากทำตามนั้น ก็จะไม่ไปยุ่งกับมิจฉาวณิชชาอยู่แล้ว เพราะอะไร ก็ลายณมิติตา ในข้อ ๓ การมีกัลยาณมิตรเราก็จะไม่ไปยุ่งกับมิจฉาวณิชชา ฉะนั้นเรื่องพวกนี้ก็สามารถโยงกันเข้ามาได้หมด ก็คือหาทรัพย์ตามหลักที่ภูธธัมมิกัตถ์ แล้วก็หลีกเลี่ยงช่องทางเสื่อมเสียของเงินด้วยการไม่ไปคบคนพาลสันดานหยาบ และไม่ทำมาหากินด้วยวิธีอันช่อฉลทุจริต ด้วยการหลีกเลี่ยงมิจฉาวณิชชา ๕ เหนือขึ้นไปก็รู้จักปฏิบัติตามหลัก ถ้าดีต่อทรัพย์สมบัติตามแนวทางมโภคิ

ผู้สัมภาษณ์ : ในเรื่องของการเก็บออมทรัพย์เพื่ออนาคต ท่านมีแนวทางให้ญาติโยมในการเก็บออมทรัพย์อย่างไรบ้าง

ท่านว. วชิรเมธี : คำว่า เก็บ มีสองความหมาย หนึ่งเพื่อความมั่นคง สองเพื่อการลงทุน ในการเก็บต้องสอนญาติโยมให้เก็บทั้งสองอย่างนี้ หนึ่งเก็บเพื่อความมั่นคงมีอยู่แล้วในหลักโภคาทิยะ ๕ หรือ โภควิภาค ๔ จะพูดเรื่องนี้ไว้ทั้งหมด ที่แบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วน นั่นคือโภควิภาค ๔ และในการลงทุนทรัพย์ให้ดูโภคาทิยะ ๕ และในการเก็บแบ่งออกเป็นสองส่วน เพื่อความมั่นคงก็ฝากธนาคาร เก็บในหังอกงามออกมา แล้วก็ลงทุนทำธุรกิจเงินไปต่อเงิน ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านได้พูดไว้หมดแล้ว ในโภควิภาค ๔ ท่านได้พูดเอาไว้ว่า หากมีเงินอยู่ ๑๐๐ แบ่งเป็น ๒๕ บาท แบ่งเป็นสี่ก้อนสี่

ส่วน หนึ่งกินใช้รายวัน สองกับสามรวมกันไปลงทุนธุรกิจให้เงินไปต่อยอด และส่วนที่สี่เพื่อความมั่นคงให้นำหลักนี้เข้ามาใช้ ซึ่งเราก็ดสอนมาตลอด หนูต้องไม่ลืมนะว่าพระอาจารย์เป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ เรื่องนี้ได้ทำเป็นทฤษฎีเอาไว้เรียบร้อยเรื่องเงิน ได้มีการเทศน์มามากมาย

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการเป็นหนี้ แล้วการเป็นหนี้ทำให้เกิดความทุกข์หรือไม่

ท่านว. วชิรเมธี : การเป็นหนี้ มีอยู่ ๒ แบบ หนึ่งการเป็นหนี้แบบคนไม่มีปัญญา เป็นที่มาของความทุกข์ เหมือนสุภาษิตที่ว่า “อโณมานัน ทุกขํ โลก” การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก สองเป็นหนี้แบบคนมีปัญญา หนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นการกู้หนี้ยืมสินเพื่อการลงทุน อันนี้เอาตามว่าในทางพุทธเศรษฐศาสตร์น่าจะยอมรับได้ ในทัศนะของอาตมานะ ขึ้นชื่อว่า การเป็นหนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นทุกข์ล้วนๆ นะ ดังนั้นพูดถึงการเป็นหนี้ต้องนิยามเสมอไปว่า หนึ่งการเป็นหนี้แบบคนไม่มีปัญญา เป็นที่มาของความทุกข์ คือเป็นหนี้แต่ก็ไม่รู้ว่าจะหาเงิน หาทองอย่างไร ต้องกลายเป็นลูกหนี้ตลอดชีวิต สองเป็นหนี้เพื่อที่จะไปกู้หนี้ยืมสินมาลงทุน ทำธุรกิจ เอาเงินมาต่อเงินแล้วก็ล้างหนี้ได้สำเร็จ การเป็นหนี้แบบที่สองในทัศนะของพุทธศาสนานั้นยอมรับได้ หากยอมรับไม่ได้เราก็เหมือนปฏิเสธการลงทุน ทำธุรกิจ ซึ่งไม่ใช่ซะ ให้ไปดูในเรื่องจุลลกเศรษฐี ท่านบอกไว้ว่าถ้าคุณมีเงินอยู่หนึ่งเหรียญหาปณะ คุณเอาไปซื้อน้ำอ้อย คุณเอาไปซื้อสิ่งของ นี่ก็สอนเรื่องการลงทุน ในการลงทุนอะไรที่ไม่มีให้ไปกู้มา ยืมมา นั่นคือการลงทุน ก็เป็นการสร้างหนี้ชนิดหนึ่ง แต่เป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นหากพูดถึงหนี้ ไม่ใช่หนี้ไม่ดีเสมอไป หนี้จึงมีสองแบบ หนี้เนากับหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้ หนี้ของคนที่ไม่มีความรู้กับหนี้ของปัญญาชน ต้องพูดอย่างวิภาษวาทหรืออย่างแยกแยะ

ผู้สัมภาษณ์ : กราบขอบพระคุณที่ท่านให้สัมภาษณ์ในวันนี้

ท่านว. วชิรเมธี : เรื่องเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นเรื่องที่พระอาจารย์ทำอยู่ ถ้ามีเวลามากกว่านี้คุยกันได้อีกเยอะมากกว่านี้ การหาเงิน ออมเงิน ใช้เงิน แบ่งปันเงิน เปลี่ยนคุณภาพของเงิน เป็นคุณภาพของชีวิต แล้วลอยตัวเหนือเงินนั้น เขียนออกมาเป็นทฤษฎีให้ได้ เรื่องพระพุทธรูปศาสนากับเรื่องเงินก็จะอยู่ในกรอบนี้ แล้วสุดท้ายต้องไม่ลืมนะว่าเงินเป็นแค่ปัจจัยไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต อย่าให้เงินเป็นสรณะที่พึ่งสูงสุดของชีวิต ในพระพุทธศาสนาเรามองว่าเงินเป็นเพียงแค่ปัจจัยเป็น **Means** ไม่ใช่ **End** เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ไม่ใช่เป้าหมายของชีวิต ต้องเน้นย้ำเอาไว้อยู่เสมอ

๒. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีทัศนะหรือความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับทรัพย์ และทรัพย์ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

พระมหาสมบุรณ์ : ถ้าแบ่งทรัพย์กว้างๆ แบบเคลื่อนที่ได้กับเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น พระภิกษุหลักทรัพย์ มีทั้งของที่เคลื่อนที่ได้กับเคลื่อนที่ไม่ได้ แต่ส่วนมากจะเป็นแบบเคลื่อนที่ได้ กับอีกแบบหนึ่งทรัพย์คือสิ่งที่มนุษย์คันคืดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยน เช่น ธนบัตร หรือสมัยก่อนเป็นเปลือกหอย เงินพดด้วง อะไรก็ตามที่เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน สมัยก่อนต้องแลกกัน นำวัวควายแลกกันลำบากในการเคลื่อนย้าย มนุษย์จึงคิดสื่อกลาง หรือสิ่งสมมติเพื่อทำการแลกกันแทนของ แต่บางครั้งการแลก ไม่พอใจทั้งสองฝ่าย จึงนำสื่อกลางเป็นตัวแก้ปัญหา ในโลกนี้จึงมีทรัพย์ที่เป็นสื่อกลาง ไว้แลกเปลี่ยนไปแปลงเป็นสินค้าและบริการ กับทรัพย์ที่เป็นของจริงเครื่องใช้ไม่สอย จึงเรียกว่าเป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ และเคลื่อนที่ไม่ได้ เป็นของจริง เป็นเงินเป็นทอง ยุคปัจจุบันก็เป็นดิจิทัลไป เป็นระบบไฟฟ้า ระบบบัตรเครดิต ต่อไปคงไม่มีคนใช้กระดาษ ใช้เป็นรหัสแทน ไม่ต้องขนเงินไปมา ต่อไปเปลี่ยนเป็นบัตรเครดิตแทน พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้แต่ทรัพย์ที่เป็นปัจจัย ๔ ที่เป็นอาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นเครื่องอาศัย ก็จะเปลี่ยนไปด้วยเหมือนกันแต่มิว่าตฤประสงค์เดียวกัน ดังนั้นจะมองเป็นทรัพย์เคลื่อนที่ได้ เคลื่อนที่ไม่ได้ ก็ได้เหมือนกัน อยู่ที่เรให้ความหมายมัน อันนี้ตอบตามความคิดของอาตมานะ อาจไม่ตรงตามคัมภีร์บ้าง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็น แนวทางหรือวิธีการอย่างไรในเรื่องการหาทรัพย์

พระมหาสมบุรณ์ : เรื่องการแสวงหาทรัพย์ ทุกคนก็ต้องหาทรัพย์ แม้กระทั่งพระภิกษุก็ต้องแสวงหาทรัพย์ การบิณฑบาตก็เป็นการแสวงหาทรัพย์ทางปัจจัย ๔ ในการดำรงชีพเพื่อการบริโภค เพราะฉะนั้นมนุษย์ทุกคน トラบใดที่ธรรมชาติสร้างเราให้กินให้ใช้ให้เรามีความต้องการขั้นพื้นฐาน เราก็ต้องแสวงหาการหาทรัพย์ ต่างกันที่แสวงหาน้อยแสวงหามาก แต่ทุกคนก็ต้องหาใส่ปาก ถ้าบางคนเก่งแสวงหาได้มาก ก็ได้มาก แต่ทุกคนก็ต้องหาใส่ปาก การบริโภคไม่มีสิ้นสุดตราที่ยังมีชีวิต แม้แต่นักบวชที่ใช้สอยน้อยที่สุด ก็ต้องใช้ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของทุกคน พระพุทธเจ้าสอนจึงในเรื่องปัจจัย ๔ เครื่องอาศัยของบรรพชิต ถ้าไม่มีพระก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้นเรื่องการแสวงหาทรัพย์เป็นความจำเป็นที่ธรรมชาติบังคับให้เราต้องทำเพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ ตั้งแต่มนุษย์เกิดมาในโลกนี้ ในอัครัญญสูตรเริ่มตั้งแต่อาภัสสรพรหมลงมาเกิดก็หากินจวันดินแล้ว อันนั้นคือการแสวงหาทรัพย์ หากินจวันดิน เครือดิน สะเก็ดดิน ต่อมาเป็นข้าวสาละก็หาข้าวสาละ อันนั้นแหละคือพัฒนาการของทรัพย์ ตอนแรกทรัพย์อาจจะเป็นแค่ข้าวสาละ แต่ด้วยประชากรเพิ่มขึ้น มีความต้องการด้านปากท้องเยอะขึ้น ข้าวสาละที่อยู่

รอบ ๆ ก็ไม่พอ ก็ขยายออกไปไกลเรื่อย ๆ ต่อไปก็เกิดเป็นการกักตุนและสะสมทรัพย์ จึงเกิดวิธีการสะสมเพิ่มขึ้น ทุกคนคิดแบบเดียวกัน ต่อมาก็ปลูกเอง เกิดการแบ่งดินแดนกัน ปักเขตแดน เป็นจุดที่เกิดการครอบครองที่ดิน แย่งดินแดนกัน เกิดการล้ำเขตกัน เกิดปัญหาทะเลาะเข่นฆ่ากัน อันนี้เป็นจุดเริ่มต้นปัญหาการครอบครองทรัพย์สิน ครอบครองที่ดิน จึงเกิดความต้องการ ตามหลักของมาสโลว์ที่ว่า รากฐานความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกายของมนุษย์เป็นพื้นฐานที่สุด ถ้าไม่ตอบสนองจะเกิดปัญหามากมาย

ผู้สัมภาษณ์ : ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการแก่งแย่ง ท่านคิดว่าควรมีคุณธรรมอะไรมากำกับ

พระมหาสมบุญ : ศีลนี่ละ ในอัครคัมภีร์สูตรศีลข้อแรกที่เกิดในโลกนี้ คือ ศีลที่ว่าด้วยอทินนาทานา วิวัฒนาการของศีลได้จากอัครคัมภีร์สูตร จากการที่คนเราเมื่อเก็บสะสมมากๆ จะเกิดมีการขโมยของกัน เพราะคนขี้เกียจก็ไปขโมยของ เกิดปัญหาทะเลาะวิวาท เกิดปานาติปาตตามมา ดังนั้นศีลจึงออกแบบมาเพื่อป้องกันเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นกติกาสังคม ไม่ใช่พระพุทธเจ้าสอน มันมีมาก่อนแล้ว ศีล ๕ จึงเกิดตามความจำเป็นของสังคม ศีลข้อสุราจึงเกิดทีหลังเพราะเมื่อสมัยก่อนยังผลิตไม่ได้ สุรามีในยุคที่มนุษย์รู้จักผลิตสุราแล้ว เกิดจากการเรียนรู้จึงผลิตได้ในภายหลังจากการหมักผลไม้

ผู้สัมภาษณ์ : สรุปว่าศีล ๕ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่ควรมีเป็นอย่างน้อยใช้หรือไม่

พระมหาสมบุญ : ใช่ ศีล ๕ เกิดขึ้นเพื่อป้องกันเรื่องการละเมิดทรัพย์สิน และชีวิต เพราะการเข่นฆ่าเกิดจากปัญหาจากการขัดแย้งทางธุรกิจ จะเห็นได้ว่า ปานาติปาตา เข่นฆ่ากัน กับการขัดแย้งทางธุรกิจ คือ อทินนาทานา คือ การเอาเปรียบ ขโมย เข่นฆ่ากันเพราะผลประโยชน์ ปานาติปาตาและอทินนาทานาจึงมาด้วยกัน เพราะขัดแย้งผลประโยชน์ ขัดแย้งทางธุรกิจ จึงเข่นฆ่ากันเพราะทรัพย์สินมาเกี่ยวข้อง ส่วนมากวัยรุ่นจะเป็นเรื่องขู้สาว วัยทำงานวัยกลางคนจะเป็นเรื่องขัดแย้งทางธุรกิจ แย่งชิงกัน ศีลเกิดจากปัญหาทางสังคม เพราะฉะนั้นจึงมีเจตนาเพื่อสังคม ไม่ใช่คนๆเดียว ศีลเป็นกติกามีเหมือนกฎหมาย ถ้าตัวคนเดียวก็ไม่ต้องรักษามีศีล ก็เราไม่ได้มาละเมิดกัน เพราะไม่มีใครมาให้ละเมิด

ผู้สัมภาษณ์ : เมื่อมีทรัพย์แล้ว ควรมีหลักการหรือวิธีการในการใช้ทรัพย์อย่างไร

พระมหาสมบุญ : หลักการใช้ทรัพย์ทางพุทธศาสนานั้น ทรัพย์เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้เรามีชีวิตอยู่ได้ เราไม่ได้ใช้ทรัพย์เพื่อทรัพย์ แต่เราใช้เพื่อทรัพย์ความเจริญงอกงาม ทรัพย์เป็นปัจจัย เรียกว่า ปัจจัย ๔ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้ชีวิตเดินต่อไปได้ เป็นปัจจัยเพื่อความเจริญงอกงามที่ดีให้สูงขึ้น มีชีวิตที่ดีงามโดยไม่ยึดถือนั่นในทรัพย์ แต่การใช้ทรัพย์แต่ใช้อย่างรู้เท่าทัน ไม่ยึดมั่นถือนั่นอันนี้เป็นหลักการใช้ทรัพย์ เป็น Means ไม่ใช่ End เป็นเป็นวิธีทาง แต่ไม่ใช่เป้าหมาย แต่พระพุทธศาสนาถ้าเป้าหมายคือพระนิพพาน แต่ใช้ทรัพย์เพื่ออำนวยความสะดวกการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรค เพราะฉะนั้นในอริยมรรคจึงมีหลักสัมมาอาชีวะอยู่ด้วย คือการเลี้ยงชีพด้วยทรัพย์ ด้วยการหาทรัพย์ ดังนั้นหลักการในการใช้ทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา มันอยู่ในส่วนหนึ่งของหลักอริยมรรค ถ้าใช้เป็น

อริยนะ ถ้าใช้อย่างไม่เป็นอริยก็มี ถ้าใช้อย่างมีอริยคือใช้ในฐานะเป็นองค์ประกอบของมรรคมองค์ ๘ คือสัมมาอาชีวะ การใช้ทรัพย์เป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรมที่จะเป็นปัจจัยอันหนึ่งในการเดินตามหลักอริยมรรค ใช้ทรัพย์เพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านกายภาพหรือศีลภาวนา คนโบราณเศรษฐีต่างๆ สนับสนุนผู้คนเป็นการทำเพื่อสังคม ถ้าเรามีโอกาสมีความสามารถให้นำทรัพย์ที่ได้มาไปช่วยเหลือคนอื่น ตามหลักต้องใช้ต้องให้ตัวเองเป็นคนดีก่อน บางคนใช้ทรัพย์เพื่อส่งเสริมไปในทางอบายมุข หมกมุ่นในโลกียะ ให้ต่ำลงนั้นไม่ใช่พระพุทธศาสนา ต้องมองทรัพย์เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้ชีวิตอยู่ได้และอยู่เพื่ออะไร ก็ต้องตั้งเป้าหมาย ถ้าเป็นชาวพุทธตั้งเป้าหมายว่าจะไปพระนิพพาน ก็ต้องใช้เพื่อสิ่งนั้น หากเราไม่ได้ตั้งเป้าหมาย ก็จะหมกมุ่นในสังสารวัฏต่อไป ยิ่งมีมากก็จะยิ่งหมกมุ่นมาก แต่ถ้าเป็นชาวพุทธ จะใช้ทรัพย์เป็นเครื่องมือให้เราพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : หลักธรรมสัมมาอาชีวะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแก้ปัญจวัคคีย์ แล้วสามารถนำมาใช้ เพื่อการพัฒนา เพื่อการประกอบอาชีพในฐานะคนทั่วไปได้หรือไม่

พระมหาสมบุรณ์ : หลักอริยมรรคเป็นธรรมะกลางๆ สำหรับชาวพุทธทุกคน เป็นหลักนำไปสู่อริยะ เพื่อพุทธบริษัททุกคน แต่ก็ต้องทำให้เหมาะสมกับระดับของแต่ละบุคคล ปรับลงมาเพื่อตามบุคคล แต่อย่างไรก็ตามต้องเป็นครรลองเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น ฆราวาสก็เป็นพระอริยบุคคลมากมาย เช่น อนาคตบัณฑิตเศรษฐี หรือนางวิสาขา การจะเป็นอริยได้ก็ต้องเดินตามอริยมรรคอยู่แล้ว เรียกอีกอย่างว่า ไตรสิกขา เพราะฉะนั้นสัมมาอาชีวะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ ทั้งหมดก็คือศีล ดังนั้นชีวิตที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพย์ การทำมาหากิน จะเกี่ยวกับศีล พัฒนาขึ้นศีล ได้ทรัพย์มาพัฒนากาย วาจา เพราะศีลคือการพัฒนากาย การปฏิบัติต่อทรัพย์ การได้มาซึ่งทรัพย์ การใช้ทรัพย์มาเลี้ยงชีพ อยู่ในความหมายของศีล ดังนั้นถ้าพูดเรื่องทรัพย์ที่เป็นพุทธ จะอยู่ในบริบทเรื่องอริยมรรคที่ว่าด้วยศีล การแสวงหาทรัพย์นับเป็นศีลชนิดหนึ่งสำหรับพระภิกษุ เป็นปัจจัยสันนิสิตศีล เป็นศีลที่ว่าด้วยการอาศัยปัจจัย ๔ ถือว่าเป็นศีลอย่างหนึ่ง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าการเป็นหนี้ เป็นทุกข์หรือไม่

พระมหาสมบุรณ์ : การเป็นหนี้ ในสมัยก่อน กับสมัยนี้ไม่เหมือนกันในระบบเศรษฐกิจสถาบันการเงิน เพิ่งมีขึ้นไม่นาน สมัยก่อนก็ไปยืมกันตรงๆ นี่ละ การยืมมันก็ทุกข์เพราะเจ้าหนี้มากดดัน เราทุกข์เพราะไม่มีคืน เราทุกข์เพราะมีคนมากดดันให้คืน สมัยก่อนมันคล้ายๆหนี้ในระบบคนที่เป็หนี้ในระบบจะเป็นทุกข์ โดนข่มขู่ ทำร้าย รีดดอกเบี้ยย ดังนั้นภาพสะท้อนที่ดีที่สุดของ “อณาทาน์ ทุกข์ โลกเ” จึง คือนั้นในระบบในปัจจุบัน เป็นหนี้ที่เกิดจากการตกลงกันระหว่างปัจเจกบุคคลต่อบุคคล ดังนั้นพระพุทธเจ้าท่านก็มองเห็นว่าการเป็นหนี้เป็นทุกข์จริงๆ เหมือนที่เรามองคนเป็นหนี้ในระบบเป็นทุกข์ ที่หนี้ในระบบของทุนนิยม การกู้หนี้ยืมสินมาลงทุนทำธุรกิจเป็นกลไกหนึ่งของระบบทุนนิยม เป็นหนี้ที่มีการบริหารจัดการ มันจะไม่เข้าข่ายในประโยคนี้ ตรงกันข้ามคนที่กู้เงิน

ธนาคารมาลงทุนไม่ได้กลับเป็นทุกข์ด้วยซ้ำไป จริงๆแล้วการใช้เครดิตกู้หนี้ยืมสินจะบอกว่าเป็นหนี้ก็ได้เพราะเขามีเครดิต เพียงแต่ว่าเป็นการค้ำกัน เช่น เรามีบ้านมีรถก็เอาไปกู้โดยค้ำกับธนาคาร ถ้าไม่คืนก็ค่อยยึดไป เป็นระบบที่มีการตรวจสอบมีการจัดการ เพราะฉะนั้นหลายๆกรณีอาจไม่ได้เป็นทุกข์ เพราะคนที่เขาไปกู้ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่มีเงิน การที่เขามีเครดิตถือว่าเขามีเงินแบบหนึ่ง แล้วเขามั่นใจว่าคืนได้ทันเวลา ถ้าเขาพบช่องทางที่จะทำธุรกิจแต่ถ้ากู้ไม่ได้ก็เสียโอกาสก็เป็นทุกข์อีก นักธุรกิจไม่มีใครนำเงินส่วนตัวไปลงทุน เขาก็เอาเงินนี้ไปหมุน บางทีการกู้ในนามองค์กร ไม่ใช่ส่วนตัว จึงเป็นหนี้ในระบบธุรกิจ เป็นไปตามวิธีของระบบธุรกิจทุนนิยม อาจจะไม่มีความหมายอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ คือหนี้แบบตรงๆ ที่ทำให้เป็นทุกข์

ผู้สัมภาษณ์ : สรุปได้ว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยีได้พัฒนาขึ้น ระบบมีการจัดการที่ดี ทำให้การเป็นหนี้ไม่เป็นทุกข์ใช่หรือไม่

พระมหาสมบุญ : การกู้มีหลักการ มีการประเมินศักยภาพ ในการใช้หนี้ แต่ในเรื่องของ “อณาทาน ทุกข์ โลก” คือไม่มีการประเมิน ไม่มีเงินก็ไปกู้มา เช่นเอาที่ดินไปจำนอง เอาไปขายฝาก เอาเงินเขามาใช้ แล้วจะไปเอาเงินที่ไหนคืนเขา ก็ถูกยึดแน่ๆ เป็นทุกข์แน่ๆ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการกู้หนี้ในระบบเพื่อซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือย

พระมหาสมบุญ : อันนี้ผู้ผิดวัตถุประสงค์ เป็นการกู้ที่ไม่สามารถหาเงินคืนได้ เพราะไม่ได้นำไปลงทุนให้ออกดอกออกผล มันเป็นระบบธุรกิจที่เขาออกแบบเอาไว้ว่าคนเราไม่มีทางที่จะหาเงินก้อน เวลาหาเงินหาเป็นก้อนๆไม่ค่อยได้ การกู้นั้นคนเราหาเงินก้อนได้ยาก อยากลงทุนเพื่อใช้ ดังนั้นหากอยากลงทุน ก็ต้องกู้เงินก้อน ซึ่งไม่สามารถหาเงินได้ ต้องกู้ธนาคารเพื่อลงทุน แล้วนำส่วนต่างไปใช้หนี้ หากไม่มีระบบธนาคารให้กู้ก็ไม่มีเงินก้อนที่จะนำไปใช้ได้ ดังนั้นระบบธนาคารถูกสร้างมาเพื่อให้คนอยากประกอบธุรกิจแต่ไม่มีเงินก้อน

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีวิธีการหรือแนวทางอย่างไรในการจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์อนาคต

พระมหาสมบุญ : การจัดการทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ได้มาก็แบ่งเป็นส่วนๆ ถ้าเป็นคนปัจจุบันก็อาจจะเปิดบัญชีแยกกัน เช่น บัญชีลงทุน บัญชีใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อย่าเอาไปปนกัน ถ้าคนบริหารเป็นจะแบ่งเป็นส่วนๆไป ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพย์สินต้องแบ่งส่วนเป็น “โภควิภาค” ส่วนหนึ่งเพื่อเลี้ยงครอบครัว ส่วนหนึ่งเพื่อธุรกิจ อีกส่วนเพื่อช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ บริจาคเพื่อสังคมจากการได้มาส่วนตัวต้องทำให้ชีวิตของตัวเองและครอบครัวอยู่ได้อย่างอึดถาวร เกิดจากการวางแผน ไม่ใช่หาเช้ากินค่ำ ไม่ได้วางแผน คิดแค่วันเดียว ถ้าบริหารเป็นก็ต้องแบ่ง ได้น้อยแบ่งน้อย ได้มากแบ่งมาก แบ่งเป็นส่วนๆ ต้องมองไกล

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากที่แนะนำเรื่องการแบ่งทรัพย์สินแล้ว ท่านมีหลักธรรมอื่นๆ เพิ่มเติมหรือไม่

พระมหาสมบุรณ์ : ก็มีเรื่องการใช้ ว่าสิ่งใดจำเป็นมากน้อย การใช้ก่อนหลัง ควรต้องใช้ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อะไรจำเป็น อะไรเป็นของฟุ่มเฟือยเป็นสาระของชีวิต เช่น กาแฟราคาแพง หรือถูก กินแล้วก็เท่ากัน เศรษฐศาสตร์แนวพุทธต้องรู้ว่าอะไรเป็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เน้นที่ประโยชน์ในการใช้สอย ควรใช้ไปในคุณค่าแท้เป็นประโยชน์ของชีวิต มากกว่าคุณค่าเทียมไม่ควรกินเพื่อสร้างความทันสมัยให้ตนเอง อย่างของแบรนด์เนมด์ ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ เป็นคุณค่าเทียม เกิดจากการสร้างของมนุษย์ ไม่ได้เกิดชีวิตข้างในมันดีขึ้น เกิดจากความรู้สึก ยกตัวอย่างรองเท้าราคาแพง เสื้อผ้าราคาแพง สุดท้ายก็เพื่อป้องกันร่างกายเท่านั้น คือเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าแท้และเทียม ต้องใช้เน้นที่คุณค่าแท้เพื่อพัฒนาชีวิต สอดคล้องกับอริยมรรค ไม่ใช่เพื่อตอบสนองต้นหา แต่เพื่อตอบสนองปัญญา ถ้าใช้เพื่อ กามสุขัลลิกานุโยค เพื่อต้นหานั้นเป็นการใช้ผิดวิธี ต้องใช้เพื่อตอบสนองปัญญา อีกอย่างหนึ่งใช้เพื่อทรัพย์งอกงาม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือนำทรัพย์ไปต่อทรัพย์ โดยเป็นการลงทุนนำทรัพย์น้อยไปต่อเป็นทรัพย์มากตามหลักการ

๓. พระราชปรียัติมุณี, ผศ.ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(สัมภาษณ์วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไร เกี่ยวกับคำว่าทรัพย์และทรัพย์ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

พระราชปรียัติมุณี : คำว่าทรัพย์นั้น ส่วนใหญ่จะหมายถึงสตางค์ สมบัติ แต่จริงๆ แล้วจะรวมถึงอสังหาที่ดินด้วย แต่คำว่าทรัพย์ในภาษาสันสกฤต หมายถึงสิ่งของวัตถุ ในสมัยก่อนจะใช้วิธีการแลก เมื่อโลกเจริญขึ้นเราเปลี่ยนมาใช้เป็นเงิน ดังนั้นทรัพย์จึงหมายถึงสตางค์ จริงๆ แล้วทรัพย์เป็นสิ่งที่จับต้องได้ เป็นวัตถุที่เราสมมติกัน มีมูลค่า บางที่ไม่ต้องซื้อใช้แลกเปลี่ยนของกัน ขึ้นอยู่กับความพอใจ อาจไม่เป็นตัวเงิน ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการแลกของก็ได้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการหาทรัพย์

พระราชปรียัติมุณี : หลักการหาทรัพย์ ให้ยึดหลักหัวใจเศรษฐี ธิฐฐธัมมิกัตถประโยชน์ “อุ อา กะ สะ” ซึ่งมีอยู่สี่ข้อ ๑) อุฏฐานสัมปทา เป็นความขยันหา ตั้งแต่เช้า กินข้าวพอประมาณ ทำงานพอกำลัง ไม่เกียจคร้าน ๒) อารักขสัมปทา เป็นความขยันเก็บ ทำงานได้มาให้เก็บ ๓) กัลยาณมิตตา การมีเพื่อนดี จริงใจ ปรีกษาได้บอกสิ่งดี ขยันหาแต่เก็บไว้อย่างเดียวทรัพย์ก็จะไม่เกิดประโยชน์ ให้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ถ้ามองดูให้ทรัพย์เกิดได้จากสามฐานคือ ตัวเองใช้สอย ช่วยคนอื่น และช่วยเหลือสังคม หากไม่ใช้เงินมันก็พินาศ ไม่เกิดประโยชน์เป็นปัญหาให้คนอื่นจากทรัพย์ เงินไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุข แต่มันเป็นพาหะให้เรามีความสุข ๔) สมชีวิตตา ใช้ชีวิตให้สมกับฐานะ ใช้แบบสันโดษ พอใจในฐานะตัวเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อ เท่ากับที่เรามีทั้งหมดนี้เป็นภาพรวมหลักตามคำสอน

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าคุณธรรมอะไรเป็นพื้นฐานในการหาทรัพย์

พระราชปรียัติมุณี : การหาทรัพย์ให้ใช้หลักศีลขัดที่สุด ความซื่อสัตย์คือ มุสาวาทาหรือสุจริต ๓ คือกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริตก็ได้ แต่ควรยึดถือสังกะ ในเรื่องธุรกิจ ยกตัวอย่างเช่น นายบรรหาร ใช้หลักสังกะและกตัญญู ในธุรกิจการค้ากับคู่ค้า ต้องรู้จักกตัญญู และเมื่อเติบโตใหญ่ต้องตอบแทน เป็นคุณธรรมของคนจีน หากคุณไม่มีสังกะ จะไม่มีคนเชื่อถือ ทำให้หาทรัพย์ไม่ได้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีหลักการอย่างไรในการใช้ทรัพย์

พระราชปรียัติมุณี : ในมุมมองเรื่องการใช้ทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “โภควิภาค” เป็นการแบ่งทรัพย์เป็นสี่ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งไว้ใช้เอง ส่วนที่สองและสามท่านให้นำไปลงทุนกับกิจการใดก็ตาม ส่วนที่สี่ให้เก็บไว้ใช้ในอนาคต สำหรับมุมมองส่วนตัวนั้น เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้วอาตมามองไว้ ๓ ประเด็น คือ ๑) หากใช้แล้วตนเองเดือดร้อนไหม การใช้เงินไม่ถูกประเภท ไม่ถูกที่ถูกทาง ๒) ใช้แล้วไปเดือดร้อนคนอื่น ๓) การใช้ทรัพย์ต้องถูกหลักการตามพระพุทธศาสนาถูกต้อง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงมากที่สุดในการใช้ทรัพย์สิน

พระราชปรีดิมนู : สิ่งที่สำคัญที่สุด ส่วนใหญ่เวลาทรัพย์สินมาจะเสียเพราะเพื่อน การขาดกัลยาณมิตร พอมีทรัพย์สินมาก ก็เสียมากกับเพื่อนไม่ดี เชื่อเพื่อนมากเกินไป มีมากใช้มาก อาจเกิดไปกับความโลภในการลงทุน ดังนั้น เวลาทรัพย์สินสมบัติ จะมีสัจจะธรรมคือ ยามมีสุข มีคำบอຍມີคนมาหายามทุกข์ไม่มีคนมา ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือควรมีที่ปรึกษาเวลาทรัพย์สิน แต่เมื่อคุณมีแล้วไม่ว่าจะตอนสุขหรือทุกข์ ควรมีกัลยาณมิตร ถึงแม้ว่าจะเป็นตอนไหนก็ตาม คนมีคณคอยบอก คอยเตือน ดังนั้น ยามสุขเราต้องการมาก เพราะจะเกิดความหลง ในมุมมองนั้น ตอนสุขช่องทางจะเยอะ ต้องฟังคำเตือนสติให้มาก เพราะเกิดการหลงสุข สรุปคือ ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี เกิดประโยชน์ ไม่ใช่ฟังจากเพื่อนไม่ดีสุดท้ายก็จะวิบัติหากเราขยัน เก็บรักษา แต่มีเพื่อนไม่ดี ก็ไม่ดีในชีวิต แต่หากมีเพื่อนดีแล้ว เราก็ต้องใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะเราด้วย ดังนั้น กล่าวได้ว่า กัลยาณมิตรสำคัญมากในการช่วยตัดสินใจ เพราะคนรวยก็ฟังได้หากไม่มีกัลยาณมิตร การปรึกษาเรื่องที่สุมเสี่ยง แต่ไม่ถึงขนาดต้องทุกๆ เรื่องการใช้ชีวิตปกติทั่วไป

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าแนวทางการจัดการทรัพย์สินคือ หัวใจเศรษฐี “อุ อา กะ สะ” และกัลยาณมิตรคือสิ่งที่สำคัญที่สุดใช่หรือไม่

พระราชปรีดิมนู : ใช่ คือการหาทรัพย์สินที่ดี การใช้แสวงหา การใช้จ่ายทรัพย์สิน ต้องมีกัลยาณมิตร คอยเตือนเรา ไม่ให้เราพลาด

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับ “อิณาทาน์ ทุกข์ โลก” ความเป็นหนี้ทำให้เป็นทุกข์ในโลก ทำให้เป็นทุกข์จริงหรือไม่ ท่านมีประสบการณ์หรือไม่

พระราชปรีดิมนู : ไม่เคยเป็นหนี้ แต่การเป็นหนี้เป็นทุกข์อย่างแน่นอน ต้องดูที่ว่าใครเป็นคนสร้างหนี้ หากตนเองเป็นคนสร้าง ก็เป็นทุกข์แสดงว่าเป็นคนไม่รู้จักพอ ไม่มีสมชีวิตา หากมีเงินแค่ไหน ก็ใช้แค่นั้น ควรนำหลักสมชีวิตามาใช้อย่างเหมาะสมกับที่มีอยู่ อย่างเช่น หากต้องการซื้อรถยนต์แต่มีเงินไม่พอต้องผ่อนรถยนต์แทน โดยท่านไม่มีเงินพอก็ไม่ควรซื้อ การยืมก็จะเป็นหนี้

ผู้สัมภาษณ์ : หากการเป็นหนี้ ทำให้เราสามารถมีบ้าน รถยนต์ แล้วมีความสุข และสามารถผ่อนชำระได้ตามกำหนด ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างคะ

พระราชปรีดิมนู : หนี้มีอยู่ 2 แบบ หนี้ที่มีทางใช้ เราไม่ถือเป็นหนี้ที่เป็นทุกข์ คือมีเงินอยู่แล้ว ไม่ถือว่าเป็นหนี้ที่มีความทุกข์เพราะมีทางใช้ อาจจะมีทุกข์บ้างไม่มากหากบางครั้งไม่สามารถคืนได้หมด แต่หากซื้อแล้วเป็นหนี้ที่ไม่มีทางใช้ คือไม่มีเงินคืน ถือเป็นหนี้ที่สร้างทุกข์ให้ตนเอง ฉะนั้นคนที่หนี้ลักษณะนี้จะเป็นหนี้เกินตัว ไม่มีสมชีวิตานั่นเอง

๔. ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สัมภาษณ์วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์: ในทัศนะของท่านทรัพย์ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ผศ.ดร.มนตรี : เราไม่ต้องกังวลไปว่า ในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร เมื่อเราได้ยินคำว่า “ทรัพย์” เราจะหมายถึงสินทรัพย์ หรือทรัพย์สมบัติ กล่าวได้คือ ทรัพย์สินเงินทอง รวมอยู่ ทั้งสิ่งที่เคลื่อนที่ได้หมายถึงขนาดเล็กพกพาได้ เช่น เงิน ทอง และทรัพย์สินขนาดใหญ่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น บ้าน ที่ดิน นับรวมทั้งหมด ที่เราแสวงหามาด้วยตัวเอง ที่กำลังสร้างหรือเริ่มสร้าง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา คำว่าทรัพย์ สามารถหมายถึง คุณธรรมก็ได้

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความคิดเห็นหรือหลักการอย่างไรในเรื่องการแสวงหาทรัพย์

ผศ.ดร.มนตรี : การแสวงหาทรัพย์โดยสากลนั้น ในความหมายจะไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ๑) ต้องหาทรัพย์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถูกต้องตามธรรมเนียมครองธรรม ๒) ต้องไม่ทุจริต คอรัปชั่น ๓) ทำโดยอาชีพสุจริตทั้งหมดนี้ คือวิธีการแสวงหาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และจริยธรรม โดยอาจจะมีการแสวงหาในหลายรูปแบบ แต่ในมุมมองของพุทธศาสนาและเราชาวพุทธ ที่ระมัดระวังในเรื่องกุศลกรรม และอกุศลกรรม ต้องไม่มุ่งเน้นแสวงหาจนละเลยอกุศลกรรม และต้องอยู่ในครรลองของกุศลกรรมด้วย เพราะโดยกรอบคืออาชีพที่ทำ กรรมที่กระทำ ส่งผลถึงอนาคต ตัวอย่างเช่น แม่ค้าขายก๋วยเตี๋ยวเนื้อ มีความกังวลเรื่องเจ็บป่วยเพราะขายเนื้อ จึงทำดีโดยการทำบุญ มิใช่เก็บออมหรือใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แม้การทำอาชีพจะดูไม่มีความผิดหรือถูกต้องมากนัก แต่ในฐานะชาวพุทธ ก็ยังมีความกังวลในกรรม

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีหลักการหรือวิธีการในการหาทรัพย์ของอย่างไร

ผศ.ดร.มนตรี : ไม่มีความคิดในการหาทรัพย์มากนัก ไม่ได้หวังหรือมุ่งหวังในความร่ำรวย อย่างการหาเพิ่มหรือทำธุรกิจ ให้มีพอประมาณ อาชีพที่ทำอยู่สามารถเลี้ยงตัวได้ เงินพอใช้ ไม่เดือดร้อน อยู่ที่การจัดการในอนาคต ส่วนวิธีการหาโดยผสมหลักทางพุทธศาสนาต้องเป็นผู้ที่ไม่ครุ่นคิด หรือมองวางแผนในความร่ำรวยมากเกินไป

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากมิจฉาวาณิชาแล้ว ท่านยึดหลักคุณธรรมอะไรในการแสวงหาทรัพย์

ผศ.ดร.มนตรี : โดยอาชีพของเราเองนั้นอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับมิจฉาวาณิชาโดยตรง แต่อาจจะทำให้เกิดทรัพย์ที่เพิ่มพูนได้ จึงให้ควรระวังไม่ให้เกิดความเสี่ยงในความไม่ถูกต้อง เช่น การมีนักศึกษาจ้างทำรายงาน สิ่งที่ได้รับอาจไม่คุ้มกับสิ่งที่เสียไป โดยส่วนตัวนั้น ไม่ชอบ ไม่รับทำ และจะไม่คิดจะทำ ไม่เห็นด้วยในการทำผิดแบบนี้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างในเรื่องการใช้ทรัพย์

ผศ.ดร.มนตรี : วิธีการใช้ทรัพย์ หรือทัศนคติในการใช้ทรัพย์ เป็นส่วนต่อเนื่องกันกับวิธีการหา เราเพียงพอกับที่ได้มา เราก็เพียงพอกับสิ่งที่จะใช้ กับสิ่งที่จำเป็น ยา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ให้ดำเนินชีวิตไปได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นอาหารพิเศษ เอาพอประมาณ สะดวก ง่าย

ผู้สัมภาษณ์ : ทำไมท่านไม่อยากจะใช้สิ่งของแพงๆ หรือ เพื่อให้ได้รับการยอมรับในสังคม

ผศ.ดร.มนตรี : โดยส่วนตัว ไม่คิดที่จะต้องการใช้สิ่งของแพงๆ ทั้งเสื้อ เข็มขัด นาฬิกา ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็น

ผู้สัมภาษณ์ : ทำไมท่านไม่อยากจะรับการยอมรับจากสังคมที่ตัดสินด้วยวัตถุภายนอก

ผศ.ดร.มนตรี : ไม่จำเป็น หากคนมีการยอมรับคนจากภายนอก ที่เปลือกนอก คนๆ นั้น จะเป็นแค่เปลือก ไม่ใช่การยอมรับที่เป็นคนๆ นั้น สิ่งต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ใช้เพื่อความสะดวก ป้องกันความร้อน ไม่ใช่เพื่ออวด ส่วนตัวการยอมรับควรเป็นที่ตัวเราเอง

ผู้สัมภาษณ์ : แสดงว่าท่านมุ่งเน้นการใช้ทรัพย์เพื่อปัจจัย ๔ เป็นหลักใช่หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : ใช้ประโยชน์ตามความจำเป็น โดยใช้ตามความประมาณ ไม่ได้หรูหราอย่างไร

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านใช้หลักธรรมอะไรเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการพอประมาณในการใช้ทรัพย์

ผศ.ดร.มนตรี : หลักการพอเพียง ตามรายได้ ไม่เกินความพอประมาณของเราเอง ใช้จ่ายในสิ่งของต่างๆ ไม่แพงเกินไป และให้จำแนกแยกตามค่าใช้จ่ายต่างๆ ส่วนอื่นๆ ด้วย เช่น ของกิน ของใช้ ไม่ใช่ด้อยอย่างหนึ่ง เพื่อใช้อีกอย่างหนึ่ง มันก็ไม่ใช้

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากหลักการพอเพียงแล้ว ท่านมีหลักธรรมอื่นประกอบการใช้ทรัพย์อีกหรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : ส่วนตัวถูกฝึกให้ไม่ยึดติดกับวัตถุราคาแพงจากการอยู่ในวัด ทำให้ไม่ยึดติด ไม่มองวัตถุแตกต่างกัน ไม่เห็นความต่าง

ผู้สัมภาษณ์ : แสดงว่าท่านใช้หลักมัตตัญญูตาประกอบการใช้ทรัพย์ด้วยใช่หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : ใช่ เป็นตัวความรู้ ความเข้าใจที่สะท้อนถึง มัตตัญญูตา เพื่อรู้และเข้าใจว่าใช้เพื่ออะไร ไม่ถึงกับขาดไม่ได้หากขาดไป พอประมาณ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับหลักการของ “อิณาทาน ทุกข์ โลก” การเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก แล้วถ้าท่านเป็นหนี้ท่านจะจัดการอย่างไร

ผศ.ดร.มนตรี : หนี้ อย่างเช่น บ้าน รถ บัตรเครดิต ผมมองว่าเป็นพุทธพจน์หรือไม่ หากเป็นพุทธพจน์แล้วนั้น หลักการของ “อิณาทาน ทุกข์ โลก” จะขึ้นอยู่กับยุคสมัย โดยคำสอนนี้ไม่ใช่ปฐมธรรม เป็นสมมติธรรม หมายถึงปฐมธรรมเป็นอภาลิโก เป็นจริงทุกยุคทุกสมัย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตัง เป็นไตรลักษณ์คือความจริงทุกประการ ทุกยุคทุกสมัย แต่คำพวกนี้เป็นคำที่ใช้พูดกับคนในยุคหนึ่ง คนยุคต่อมาอาจจะไม่ใช่ เป็นสมมุติสัจจะ จะขึ้นอยู่กับบริบทของสังคม หมายความว่าถ้าสังคมส่วนใหญ่

ยอมรับวัตถุ ก็จะตีความตามสังคม คือหนึ่งจะมองว่าเป็นทุกข์ เพราะไม่มีการจัดการเลยเป็นทุกข์ เช่น ไม่มีเงินชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดชำระ แต่หากในปัจจุบันมีระบบการจัดการหนี้ทำให้การชำระหนี้ทำได้ง่ายขึ้น ไม่เป็นทุกข์ เช่น การผ่อนชำระ การประเมนการชำระหนี้ก่อนกู้ยืม ความสามารถในการชำระหนี้จากรายได้ จึงทำให้การเป็นหนี้ในยุคนี้ จะไม่เป็นทุกข์ หากรู้จักการเป็นหนี้ที่ถูกต้อง

ผู้สัมภาษณ์ : ถ้าเช่นนั้นสามารถสรุปได้ว่าในปัจจุบันนี้ การเป็นหนี้เพื่ออำนวยความสะดวก ไม่ใช่เป็นหนี้เพื่อความลำบากใช้หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : สำคัญคือเป็นหนี้ตามระบบที่สามารถชำระได้ไม่ใช่เป็นหนี้นอกระบบ หนี้ที่เป็นทุกข์คือหนี้นอกระบบ

ผู้สัมภาษณ์ : กล่าวคือการเป็นหนี้บนพื้นฐานความพอประมาณหรือพอเพียงที่ยอมรับได้ใช้หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : หากเรารู้ว่าเราได้แค่ไหน ควรพอประมาณตามระบบ หรือเป็นหนี้ที่เป็นไปตามระบบที่ประมาณให้เรา ตามรายได้และระบบที่มีเป็นเรื่องดี ถ้าไม่มีระบบและคิดว่าการเป็นหนี้เป็นทุกข์ จะทำให้ไม่สามารถมีบ้านได้ เพราะเก็บเงินไม่ได้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านจะกล่าวว่าการเป็นหนี้ในระบบ เช่นการเป็นหนี้บ้าน ทำให้มีความสุขมากกว่ามีความทุกข์ใช้หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : ใช่

ผู้สัมภาษณ์ : สรุปได้ว่าท่านเป็นหนี้แล้วมีความสุขใช้หรือไม่

ผศ.ดร.มนตรี : ใช่ ไม่ทุกข์เพราะเป็นหนี้ที่ดี ที่มีบ้านเป็นของตัวเอง โดยที่อยู่กับการจัดการเป็นยุคสมัย แบบธรรมะตามบริบท ไม่ใช่ปรมาตถสัจจะ เป็นสมมติสัจจะ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในอนาคตบ้าง

ผศ.ดร.มนตรี : ต้องวางแผน การหามาได้ ใช้ วางแผนใช้ในอนาคต หามาได้ควรจัดสรรอย่างไร การใช้แต่ละวัน แต่ละเดือนอย่างไรให้เพียงพอ ต้องจัดการได้ หามาได้ ใช้เท่าไร เก็บเท่าไร เพราะในยุคนี้จำเป็นมากเพราะถ้าเป็นเงินเดือน เราไม่มีที่ดิน เก็บผัก เลี้ยงปศุสัตว์ ที่จะเก็บเกี่ยวได้ตลอด แต่เป็นยุคอุตสาหกรรม ต้องอยู่กับเงินเดือน ดังนั้น ต้องจัดสรรเงินเพื่ออนาคตเมื่อเกษียณอายุ การฝากก็ดี เน้นลงทุนบ้างก็ดี เช่น กองทุน ประกัน เงินฝากออม ในอนาคต ตามหน่วยงานต่างๆ ก็จะมีที่ฝากเงินออม ถ้ามีครอบครัวก็ต้องช่วยกันวางแผนออมเงิน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเราไม่สามารถทำงานได้ตลอดชีวิต

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีหลักในการออมอย่างไรบ้าง

ผศ.ดร.มนตรี : เงินที่ถูกใช้เป็นค่าใช้จ่ายรายเดือน เงินที่ใช้เป็นเงินผ่อนชำระหนี้ เงินที่ใช้เป็นการออมในอนาคต และเงินที่แบ่งเป็นการลงทุน โดยการแบ่งนั้น อาจจะไม่ได้เท่ากันทุกเดือนตามที่ตั้งไว้ เพราะในแต่ละเดือนอาจจะมีใช้เยอะในบางส่วน ใช้น้อยในบางส่วน

ผู้สัมภาษณ์ : กล่าวคือการชำระหนี้ ใช้จ่าย เก็บออม และลงทุนใช้มั้ยคะ

ผศ.ดร.มนตรี : ใช่ โดยสรุปคือภาพรวมของการพอเพียง พอประมาณ และเข้าใจ ก็จะทำให้มีความสุขกับทรัพย์สินภายนอก โดยทรัพย์สินภายในคือความพอเพียง พอประมาณ และเข้าใจจะมีสุข หากเยอะมากเกินไปอาจเป็นทุกข์ที่มีมากเกินไป เพราะกังวลกับสิ่งที่มีมาก

ผู้สัมภาษณ์ : เรียกได้ว่าเป็นการแสวงหา การรักษา การใช้ชีวิตพอเพียง เป็นไปตามหลักสมชีวิตาใช้มั้ยคะ

ผศ.ดร.มนตรี : ใช่ สรุปคือทุกเรื่องจะสอดคล้องกัน ทั้งเรื่องพอเพียงในการหา พอเพียงในการรักษา เพื่อนก็ช่วยแสวงหาได้ รักษาได้ แต่ว่าความพอเพียงต้องมีด้วยเหตุด้วยผล หากเราทำได้ ให้เราหาสิ่งอื่นทำเพิ่มเติมได้ มิใช่หยุดแค่นี้ทำ โดยให้คิดแบบพอเพียงอย่างมีปัญญาและเข้าใจ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านหมายถึงเศรษฐกิจพอเพียงใช่หรือไม่คะ

ผศ.ดร.มนตรี : ในความหมายไม่ได้โยงโดยตรง แต่เป็นความคิดที่ใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ทานของหรู ที่มีจากพื้นฐานการเรียนรู้โดยส่วนตัว ไม่ได้มีการอ้างอิงหลักวิชาการโดยตรง แต่บางส่วนจะเหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ : โดยสรุปแล้วการจัดการทรัพย์สินคือ “อู อ่า กะ สะ” ใช่หรือไม่คะ

ผศ.ดร.มนตรี : มันเป็นภาพใหญ่ แต่ว่าวิธีการก็ต้องอธิบายรายละเอียดแต่ละตัว อาจจะกล่าวได้ว่า ขยันแบบไหน ขยันแสวงหา เพราะอาชีพแต่ละอาชีพอาจจะไม่เหมือนกันในความหมาย ส่วนรักษาก็อาจแบ่งเป็นรักษาทั้งหมดหรือรักษาบางส่วนก็ได้ ดังนั้นต้องมีสมชีวิตาด้วย ตัวปัญญาเป็นตัวสำคัญ ส่วนเพื่อนก็สำคัญเพื่อนก็เป็นตัวชี้วัดอาจเป็นคนกำหนดตัวเรา หรือบางครั้งตัวเราอาจเป็นคนกำหนดการคบเพื่อนเองนั่น อาจเพราะเกิดจากลักษณะตัวเราอาจจะนำพาคนที่เหมือนกันในการเจอสิ่งที่คล้ายกันก็เป็นได้

บุคคลผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการทรัพย์สิน ๔ คน ได้แก่

๑. คุณสยาม พรหมงคลชัยกุล

ผู้อำนวยการอันดับ ๑ บริษัทเอเชียเสริมกิจลีสซิ่ง จำกัด (มหาชน)

(สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำว่า “ทรัพย์สิน” และประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

คุณสยาม : ทรัพย์สินคือสิ่งที่มีคุณค่า ประกอบไปด้วย ทรัพย์สินที่มีคุณค่ากับภายนอก เป็นวัตถุสิ่งของจับต้องได้ เช่น ทรัพย์สินเงินทองสมบัติต่างๆ และทรัพย์สินที่มีคุณค่าภายในตนเอง คือ พฤติกรรม ความประพฤติ และความรู้ ภายในตัวเรา

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไรในการหาทรัพย์สิน

คุณสยาม : ในการหาทรัพย์สินเพื่อเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัวต้องหาและสะสมทรัพย์สินทั้งทรัพย์สินสมบัติภายนอกเพื่อเลี้ยงชีพและสะสม ทรัพย์สินสมบัติภายในทั้งความดี และ ความรู้ความสามารถ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีหลักการและวิธีการอย่างไรในการหาทรัพย์สิน

คุณสยาม : การหาทรัพย์สินเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ควรจะหาทรัพย์สินมาอย่างสุจริตถูกต้อง ต้องเริ่มจากการหาทรัพย์สินภายใน ให้ตนเองมีความรู้ความสามารถ และ มีความรู้จักผิดชอบชั่วดีในการหาทรัพย์สินนั้นๆ เราจึงจะสามารถที่จะหาทรัพย์สินสมบัติภายนอกมาได้อย่างสุจริตถูกต้อง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไรในการใช้จ่าย

คุณสยาม : เราควรใช้จ่ายในสิ่งที่มีความจำเป็น ไม่ใช้จ่าย ฟุ่มเฟือยมากจนเกินความจำเป็น

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีหลักการและวิธีการในการใช้จ่ายอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการใช้จ่าย

คุณสยาม : การใช้จ่ายมากจนเกินความจำเป็น อาจทำให้เราต้องหาทรัพย์สินที่มีอยู่มากเกินความจำเป็นและอาจไม่เพียงพอต่อทรัพย์สินที่หามา และอาจเป็นเหตุให้เรา เริ่มเข้าไปสู่ช่องทางในการหาทรัพย์สิน แบบไม่ถูกต้อง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าการเป็นหนี้ทำให้เกิดความทุกข์ใช่หรือไม่ (อิณาทาน ทุกข์ โลก) ท่านมีประสบการณ์หรือไม่ ท่านมีหลักการและวิธีการในการจัดการอย่างไร และใช้คุณธรรมอะไรในการจัดการ

คุณสยาม : การเป็นหนี้ทำให้เกิดความทุกข์ ประสบการณ์ในการเป็นหนี้ คือ มีหนี้ บ้าน และรถ กับทางธนาคารก่อนที่จะเป็นหนี้ เราควรที่จะคิดให้ดีกว่าก่อนว่าเหมาะสมหรือไม่กับการที่จะสร้างหนี้ และมีการคิดให้รอบคอบ เตรียมวางแผน มีวิธีจัดการค่าใช้จ่ายให้เพียงพอก่อนที่จะสร้างหนี้ และ

ประเมิน ตนเองว่า มีความสามารถเพียงพอที่จะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้ ก็จะลดความทุกข์ไปได้ในระดับหนึ่งและเราควรชำระหนี้ให้ถูกต้อง ตรงตามเวลา เพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไรในการจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

คุณสยาม : การจัดการทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคต เป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคน ควรมีการจัดการที่ดี ที่จะทำให้ทรัพย์สินเกิดประโยชน์ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นกับตนเองหรือกับผู้อื่น เราเองต้องมีการวางแผน ในการใช้ทรัพย์สินจ่ายทรัพย์สินที่หามาด้วยความสุจริต หากทรัพย์สินให้เพียงพอต่อการใช้จ่าย มีการใช้จ่าย เพื่อตนเอง เพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ และแบ่งปันทรัพย์สินนั้นให้กับ ผู้อื่น เช่น มีการบริจาคทุนการศึกษา เพื่อเป็นการลงทุนให้กับผู้อื่น มีอนาคตที่ดี หรือ มีการนำเงินไปร่วมสมทบทุนเพื่อ ทำนุบำรุงพุทธศาสนา เพื่อที่พุทธศาสนายังคงอยู่ก็จะมีคำสอนที่ดี ทำให้ผู้คนรอบข้างมีความประพฤติดี ก็ จะเกิดสังคมในอนาคตที่ดี และเมื่อเราทุกคน มีเพียงพอแล้วก็จะไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีในอนาคต

๒. คุณวิเชียร ศรีนวกุล

ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลเพชรเวช

(สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ขอดถามท่านในความคิดของท่าน ทรัพย์คืออะไร และทรัพย์ประกอบด้วยอะไรบ้าง

คุณวิเชียร : ทรัพย์ที่มีตัวตน เช่น เงิน ที่อยู่อาศัย รถยนต์ เป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ในการดำรงชีวิต และทรัพย์ทางใจ เช่น มิตรหลานที่ดี ก็เป็นทรัพย์อย่างหนึ่งที่มีค่าทางใจ เพราะอาจจะต้องมีส่วนประกอบทางกายและใจ อาจจะมีที่เป็นทรัพย์แบบจับต้องไม่ได้ เช่น ความสมหวัง ความรู้สึกดีใจ การมีเพื่อนที่ดี เป็นสิ่งที่มีค่า ดังนั้น ถ้าเจอสิ่งที่ดีก็ถือเป็นทรัพย์อย่างหนึ่งของสังคม จึงถือเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีแนวทางและมีความคิดเห็นอย่างไรในการหาทรัพย์

คุณวิเชียร : หลักใหญ่ๆ ในการยึดถือ คือ มีสัมมาอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่นฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ขायหมุ ขายไก่ ของมันเมา ยาเสพติด ที่ทำแล้วเบียดเบียนผู้อื่น ดังนั้น ต้องทำแล้วสุจริต มีความสุข การทำสัมมาชีพที่สุจริตต้องทำแล้วมีความสุขด้วย ดังนั้นการทำอาชีพใดก็ตาม ต้องสุจริตและไม่เบียดเบียนหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์

คุณวิเชียร : ทรัพย์ที่ได้มาต้องใช้ในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานให้ดี ทั้งตัวเราและครอบครัว สิ่งที่เราต้องมีและไม่เกินตัว เช่น การกิน ที่พักอาศัย รถยนต์ อันที่ ๒ ก็คือ ต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายในการเรียนของบุตรหลาน กันเงินในความรู้ ต้องสนับสนุนเต็มที่ อันที่ ๓ ส่วนตัวของเราต้องวางแผนการใช้จ่ายในยามไม่ได้ทำงานแล้ว ต้องรู้ว่าต้องมีเงินในมือที่ไว้ใช้จ่ายเท่าไร และอันที่ ๔ เป็นการใช้เงินเมื่อยามฉุกเฉิน เพราะเราไม่รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เจ็บป่วย เรื่องที่ไม่คาดคิด ทั้งหมดนั้นโดยพื้นฐานทุกๆ คนมีการวางแผนอยู่แล้ว แต่ปกติโดยทั่วไปโดยพื้นฐานแล้วอาจมีไม่พอใช้ เช่นความสามารถในการหาได้ไม่พอ หรือมีความสามารถหาได้แต่ใช้เงินเกินตัวทำให้ไม่พอใช้

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากนั้นท่านยังมีการแบ่งทรัพย์เพื่อประโยชน์อย่างอื่นอีกหรือไม่

คุณวิเชียร : มีการทำบุญ การช่วยเหลือผู้อื่น โดยส่วนตัว ก็มีการบริจาคให้ทุนแก่เด็กกับมูลนิธิรายเดือน คือเราก็ทำอยู่เป็นประจำ ครบรอบวันเกิดก็ทำ ไม่ได้มีโอกาสพิเศษถึงจะทำ ในส่วนการช่วยเหลือคนอื่นแน่นอนว่าต้องทำเรื่อยๆ และทำเป็นประจำ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเชื่อในเรื่องการทำบุญหรือไม่ เช่น เพื่อให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีในชาติหน้า

คุณวิเชียร : เรื่องชาตินี้ยังไม่เคยคิดเลยว่ามันมีอยู่จริงมัย แต่จริงๆแล้วการที่เราแบ่งปันให้คนอื่น อย่างที่พระพุทธศาสนาสอน เรื่องการทำบุญเป็นเรื่องของการลดละ การให้คนอื่นโดยไม่ได้หวังผลตอบแทน ทำแล้วรู้สึกอึดอัดใจก็จบ แต่ว่าการทำบุญจริงๆมันก็คือการให้ ทรัพย์ที่เราหาได้ส่วนหนึ่งคือให้เราให้เขาละ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีทัศนะอย่างไรการเป็นหนี้ทำให้เป็นทุกข์

คุณวิเชียร : อันนี้ชัดมากคือการไม่มีหนี้เป็นลาภอันประเสริฐจริงๆ เพราะว่าภาระหนี้ที่เกิดขึ้น คิดได้สองแง่ คนที่ทำธุรกิจ ตามหลักเกณฑ์แล้ว หากไม่กู้หนี้นี้อาจจะไม่สามารถทำธุรกิจได้ แต่ต้องรู้สัดส่วนและกำลังของเราที่สามารถกู้หนี้ได้ ฉนั้นใดก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน คนปกติอย่างมนุษย์เงินเดือนก็ต้องคิด ยกตัวอย่างราคาบ้านหรืออสังหาริมทรัพย์ มันวิ่งแข่งอัตราดอกเบี้ยที่เราจะผ่อน จริงๆแล้วเรากู้มาซื้อบ้าน ไม่ได้กู้มาซื้อรถ หนี้ที่เคื่อก่อเพื่อซื้อบ้านในกำลังที่ผ่อนได้ แสดงว่าเป็นคนที่คิดเป็น ก็คือไม่ได้แปลว่าก่อหนี้ไม่ได้ แต่ก่อหนี้ในสิ่งที่จำเป็น เพราะฉนั้นจริงๆ แล้วการก่อหนี้ไม่ควรเลยมันก็ไม่ใช่แต่คนที่เป็ทุกขก็คือคนที่กู้มาใช้แบบสุรุ่ยสุร่าย ใช้เพื่อความฟุ้งเฟ้อ ใช้เพื่อแข่งขันกับคนอื่น แล้วเกินกำลังในสิ่งที่ตัวเองจะหารายได้ได้ อันนี้เป็นทุกขแน่ๆ เพราะฉนั้นสรุปแล้วเรื่องหนี้ไม่ได้แปลว่าก่อไม่ได้ แต่ต้องคิดให้เป็น ต้องดูกำลังตัวเอง ดูว่ากู้มาเพื่ออะไร เพื่อลงทุนทำธุรกิจหมุนเวียน หรือมนุษย์เงินเดือนกู้มาเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย แต่ไม่ใช่กู้มาซื้อรถสปอร์ตหรือรถเก๋งแพงๆที่เกินกำลัง ต้องดูจำนวนกำลังที่ตนหาได้ ดังนั้นต้องดูทั้งสองส่วน ความจำเป็นต้องดูว่ากู้เพื่ออะไร ส่วนมากทุกคนจะกู้เพื่อลงทุนที่เกินตัว ควรกู้มาเพื่อหมุนเวียน ถือว่าคิดเป็น แล้วก็ไม่เป็นทุกข์ เพราะไม่ได้เห็นอบากว่าแรงที่จะใช้คืน

ผู้สัมภาษณ์ : อยากทราบว่าประสบการณ์ที่เป็นหนี้ของท่านเป็นอย่างไร

คุณวิเชียร : โดยส่วนตัวไม่มีหนี้ แต่สมัยพ่อแม่ทำธุรกิจเป็นหนี้ เพราะต้องกู้เงิน เห็นว่าต้องระมัดระวัง ขยันหมั่นเพียร เก็บออมทำให้เติบโตมาได้ จึงสอนลูกๆ ว่าไม่ควรมีภาระเป็นหนี้ ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรทำ มีคำสอนว่าค่อยๆ เก็บออมแล้วขยายกิจการ ไม่ใช่กู้เงินมาเพื่อขยาย แต่บางครั้งก็อาจต้องมีบ้าง เพื่อใช้ในธุรกิจเป็นครั้งคราว

ผู้สัมภาษณ์ : การจัดการทรัพย์หรือการเก็บออมทรัพย์ ท่านมีวิธีการเก็บออมทรัพย์อย่างไร

คุณวิเชียร : คิดว่าถ้าเราไม่ได้ทำงานแล้ว **Passive income** เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องมี ก็คือทำอย่างไรให้ทรัพย์สินที่มีสร้างรายได้ให้โดยที่เราไม่ต้องลงไปทำ เช่น ลงทุนในคอนโดให้เช่า ซื้อที่ให้เช่าลงทุนในบริษัทใหญ่ที่คิดว่ามันคงมีปันผลอยู่เรื่อยๆ อัตราเงินเฟ้อวิ่งแข่งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอยู่ตอนนี้เพราะฉนั้นค่าเงินก็จะเล็กลงเรื่อยๆ ดังนั้นในหลักการออมเพื่อที่จะใช้ในอนาคต **Passive income** จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องเลย ไม่ว่าจะเป็นปันผลจากหุ้นหรือค่าเช่าจากอสังหาริมทรัพย์

๓. คุณสถาพร ถาวรกุล

ผู้ช่วยผู้จัดการ (ด้านบริหารการเงิน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)

(สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ในความคิดของท่าน เรื่องแนวทางการจัดการทรัพย์สิน มีอยู่สามหัวข้อใหญ่ๆ ข้อแรกคือท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับทรัพย์สิน ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง ข้อสองเป็นเรื่องของการหาทรัพย์สิน ท่านมีแนวทาง วิธีการในการหาทรัพย์สินอย่างไร หรือมีธรรมชาติที่ติดมืออะไร สามคือการใช้ทรัพย์สิน หลังจากที่ท่านหาได้แล้ว ท่านมีการใช้ทรัพย์สินอย่างไร มีวิธีการใช้อย่างไร โดยรวมไปถึงการใช้ในชีวิตประจำวัน การลงทุน เป็นต้น

คุณสถาพร : เริ่มจากทรัพย์สินก่อน ในความเห็นนั้น ในมุมมองเราหมายถึงทรัพย์สินเงินทอง คือเงินที่มีอยู่ ที่ดิน ทรัพย์สินเงินทองที่จับต้องได้ ส่วนการหาทรัพย์สินในมุมมองมนุษย์เงินเดือน เราอยู่ตรงที่เกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน อยู่จุดที่บอกคนอื่นในการใช้ จะมีวิธีการเอาไปลงทุน เพิ่มพูน ให้มากกว่าที่หามาได้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านวิธีการและหลักการอย่างไรในการแสวงหาทรัพย์สิน

คุณสถาพร : โดยส่วนตัว หลักที่ใช้ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น หามาอย่างถูกต้องตามสัมมาอาชีวะ ถ้าเราทำดีก็จะได้ดี ถ้าเจอเหตุการณ์แย่ๆ ก็จะไม่แย่มาก ดำรงอยู่ในความดี

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากนี้ท่านมีวิธีการและหลักการอย่างไรในการแสวงหาทรัพย์สินเพิ่มเติมบ้าง

คุณสถาพร : ความอดทนในมุมมองมนุษย์เงินเดือนนั้น ต้องมาอันดับหนึ่ง เพราะเราอยู่ในอาชีพบริการ ถ้าเจอเหตุการณ์ใดก็ยิ้มสู้ ทุกปัญหามีทางแก้ไข มองให้เป็นสุข อย่าเป็นทุกข์เพราะว่าชีวิตคนเรามันสั้น พอเวลาผ่านไปก็มีประสบการณ์เพิ่ม ให้เรามีกรอบในความคิด มองโลกในแง่ดี อย่ามุงร้ายผู้อื่น อะไรที่ไม่ดีก็อย่าทำ โดยทำตนให้อยู่ในความดี

ผู้สัมภาษณ์ : ในเรื่องของการใช้ทรัพย์สินจากที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ท่านมีการใช้อย่างไร

คุณสถาพร : คนอื่นจะมองว่าเราเป็นคนขี้เหนียว แต่ใจจริงแล้วเราเป็นคนที่มีเงินเหลือเก็บมากกว่าเพื่อนๆ รู้สึกว่าการใช้จ่ายต้องมีเหตุผลและใช้ค่อนข้างมากกว่าเพื่อนเพราะค่าใช้จ่ายในบ้านที่เกิดขึ้นจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด แต่เรื่องการกินการอยู่นั้น ปกติการเอาข้าวมาทานเองที่ทำงาน เพราะค่าข้าวค่อนข้างแพง มีรายจ่ายเยอะ เงินส่วนนี้ จึงนำไปใช้ในเรื่องอื่นๆ แทน

ผู้สัมภาษณ์ : แสดงว่าท่านมีการจัดการการเงินเป็นส่วนๆ ในการใช้จ่าย

คุณสถาพร : ใช่ ส่วนที่เหลือแบ่งให้คุณแม่ และมีการนำไปเล่นแชร์ มีภาระเพิ่มที่ลูกจะเข้าโรงเรียน เงินใช้จ่ายส่วนตัวประมาณ ๔๐% อีก ๒๐% เก็บออม อีก ๔๐% เป็นค่าใช้จ่าย หนี้สิน เช่น บ้าน รถยนต์ เพราะเมื่อปลายปีมีอุบัติเหตุ ทำให้ต้องซื้อรถใหม่

แต่ตอนไม่มีหนี้ก็สบาย ไม่มีภาระ ดังนั้น การกู้ซื้อรถใหม่ก็เลยไปกู้สวัสดิการที่ทำงานแทน ที่ดอกเบี้ยยไม่แพง เมื่อรู้ว่าเรามีภาระอะไรเราก็ขยันมากขึ้น เพราะเงินเดือนจะโดนหักภาษี และมีการหักส่วนของ Provident fund เพิ่มเติมอีกด้วย เพื่อเผื่อไว้ในการเกษียณ โดยจะให้หักที่ ๑๐% ไม่นำไปใช้จ่าย ในวันหน้าจะได้มีผลตอบแทนในอนาคต โดยจะลงไปที่มีการลงในหุ้น จะผลตอบแทนจะโตมากกว่า เพราะในอนาคตราคาอาหารจะสูงขึ้น เงินเพื่อก็มีแนวโน้มแพงขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : ในเรื่องของ การการลงทุนนั้น ท่านมีแนวทางในการลงทุนอย่างไรบ้าง

คุณสถาพร : จะมีการลงบัญชีออมทรัพย์พิเศษ หักออกจากเงินได้ลงไปในออมทรัพย์เลย โดยในบัญชีนี้มีดอกเบี้ยสูงกว่าปกติ ที่สามารถเบิกได้ บางทีเงินเหลือน้อยจะได้มีไว้เพื่อฉุกเฉิน เหมาะสำหรับไว้ใช้จ่าย อีกส่วนไว้ในกองทุนที่ขายออกได้เร็วเพื่อที่จะสามารถถอนในยามที่ต้องการใช้จากตรงนี้ และอีกส่วนนำไปลงในหุ้น โดยจะลงทุนที่ ๑๐% ตั้งใจลงทุนเพื่อซื้อขาย เมื่อดูแลแล้วสามารถทำเงินให้ได้มาก มองว่าหากกำไรก็จะขายออก เป็นเงินที่เข้ามาได้เรื่อยๆ แต่อาจจะไม่เหมาะกับทุกคน สำหรับมนุษย์เงินเดือนควรเก็บไว้ระยะยาว ในหุ้นกลุ่ม value เพื่อความมั่นคง เป็นเรื่องของการใช้ทรัพย์ด้วย โดยคุณควรมีเงินเก็บสำรองไว้ยามฉุกเฉิน มีเงินไว้ใช้ประมาณ ๖-๗ เดือน ส่วนอื่นๆ จะแบ่งเป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ในรูปแบบต่างๆ อาจจะเป็นรูปแบบประกัน บางคนอาจใช้เป็นในเรื่องลดหย่อนภาษีอีกทางหนึ่ง

ผู้สัมภาษณ์ : โดยสรุปแล้วท่านมีการแบ่งเงินออกเป็นส่วนๆ คือ ออมและลงทุน ๒๐% เป็นค่าใช้จ่าย ๔๐% และเป็นหนี้บ้านและรถยนต์ ๔๐%

คุณสถาพร : ใช่ มีทั้งชำระหนี้ บ้าน รถ มีลงทุนกองทุน ค่าใช้จ่ายต่างๆ แต่อะไรที่เป็นหนี้ควรให้หมดโดยเร็ว

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดอย่างไรกับการเป็นหนี้ทำให้มีความทุกข์ (อิณาทาน ทุกข์ โลก)

คุณสถาพร : คิดว่าการเป็นหนี้ที่ไม่ใช่บ้าน รถ มองว่าเกิดจากการใช้จ่าย เป็นเพราะไม่รู้จักรู้จักใช้ตั้งแต่แรก ควรวางแผนการใช้เงิน โดยส่วนตัวสมัยเป็นเด็ก ทำงานไม่นานก็มีบัตรเครดิตแล้ว แต่ที่บ้านไม่มีฐานะ จึงทำให้รู้จักการใช้เงิน ได้เงินมาเป็นรายเดือนพอไม่พอก็ต้องใช้เท่านั้น ทำให้รู้จักการจัดการเงิน หากคุณจัดการไม่ได้ก็จะแย่งเอง ต้องใช้ให้เพียงพอ ก่อนเป็นหนี้ต้องดูว่าพร้อมหรือไม่ มีกำลังพอใช้หนี้หรือไม่ ส่วนตัวไม่เคยคิดซื้อบ้าน แต่พออยู่มานาน และทางธนาคารที่ทำงานมีดอกเบี้ยถูก ตอนที่จะซื้อบ้านจึงดูจากปัจจัยต่างๆ ตามสวัสดิการให้ดอกเบี้ยถูก คำนวณแล้วซื้อบ้านได้ คิดอยู่เสมอว่าถ้าดอกเบี้ยไม่ถูกก็ไม่สามารถซื้อได้ คิดว่าหนี้ที่มีไม่ควรจะเกิน ๓๐% ของรายได้ เพราะมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกมาก หากไม่จำเป็นก็ไม่ควรซื้อ ไม่ควรมีหนี้ ตัวเองก็ใช้บัตรเครดิต ไม่จ่ายเยอะเกินรายได้ ต้องรู้ว่าจ่ายพอ อยู่ในกรอบรายได้ คือพอเพียงในส่วนของเรา ไม่เดือดร้อนตัวเอง ก็มีการซื้อของบ้าง แต่ต้องดูที่ไหว ที่จัดการได้ ตามโอกาสตอบสนองความสุขของตัวเอง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องการจัดการทรัพย์เพื่อประโยชน์ในอนาคต

คุณสภาพร : อย่างที่กล่าวมา คือ ส่วนหนึ่งอยู่ในบัญชีเงินฝาก อีกส่วนหนึ่งอยู่ในกองทุน แต่ความเสี่ยงต่ำ และอีกส่วนหนึ่งใช้ทำกำไรในอนาคต สร้างความมั่นคงได้ นำไปลงทุนในหุ้น แต่ช่วงแรกจะเน้นทำการเก็งกำไร หากมีเงินมากขึ้นก็จะนำออกมา เพราะผลประโยชน์จะมากกว่าเงินฝาก ดังนั้น ควรจะรู้จักเก็บเงินที่ลงในหุ้น เพื่ออนาคตที่ผลตอบแทนมาก และเพื่ออนาคตของลูกที่ต้องใช้เงินมากในเรื่องการเรียน อาจนำไปส่งลูกเรียนต่างประเทศ เหมือนเป็นการลงทุนให้ลูก และจากจุดที่ทำงานอยู่นั้น การทำงานในธนาคารทำให้มีความรู้เรื่องการลงทุนที่สร้างกำไรมากกว่าคนอื่นๆ และมีสังคมดีๆ ด้วย ทำให้มีความสุขมาก ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กัน ทำให้มีกำลังใจดี ผ่านอุปสรรคได้หมด ไม่เดือดร้อนในเรื่องต่างๆ สามารถเริ่มใหม่ได้ในการใช้ชีวิต ให้มีความสุข

๔. คุณอำนวย บุตรวิเศษ

ประธานสถาบันการเงินชุมชนหนองม่วง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว

(สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑)

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีความเห็นอย่างไรกับคำว่า “ทรัพย์” และประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

คุณอำนวย : ทรัพย์ คือ เงิน วัตถุ สิ่งของที่จับต้องได้ ที่อาจจะเกิดจากการเก็บออม หรือทำอาชีพเสริม

ผู้สัมภาษณ์ : ในฐานะที่ท่านเป็นประธานดูแลเรื่องเงินให้กับสมาชิกในชุมชนท่านมีหลักการอย่างไรในเรื่องการหาเงิน

คุณอำนวย : คุณแม่ใช้การดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนเป็นหลักตั้งแต่จัดตั้งกองทุน แนะนำให้สมาชิกรู้จักการใช้เงิน ส่งเสริมอาชีพให้สมาชิกมีรายได้ เป็นการค้าขาย มีจัดตั้งตลาดชุมชนให้สมาชิกนำของมาขาย และจัดให้เก็บออมเงินวันละ ๒๐ บาท ของที่นำมาขาย เช่น ทำกับข้าวมาขาย ปลุกผักมาขาย ในตลาดทุกวัน ให้เป็นสิ่งที่มีในท้องถิ่น โดยจะของที่ซื้อมาจาก Macro, Lotus จะไม่ให้นำมาขายเพราะมันไม่ยั่งยืน การที่มาทำตลาดหนึ่งเรามีการจัดเก็บออมให้วันละ ๒๐ บาท หนึ่งเดือนได้ ๖๐๐ กว่าบาท โดยถามสมาชิกว่าสามารถออมได้ไหม เพื่ออนาคตข้างหน้า หากคุณยังมีหนี้สิน หากไม่เก็บออมไว้จะไม่มีเงินไปใช้หนี้ จึงมีกรรมการจัดการกองทุนเพื่อให้นำไปใช้ในการปล่อยกู้ ดอกเบี้ยต่ำสำหรับสมาชิก

ผู้สัมภาษณ์ : หากสมาชิกเก็บออมไม่ได้ท่านจะมีวิธีการอย่างไร

คุณอำนวย : กองทุนที่จัดตั้งขึ้นมีข้อตกลงเรื่องการเก็บออมวันละ ๒๐ บาท หากเข้ามาขายของตรงนี้ ต้องทำให้ได้เป็นข้อบังคับ โดยจะมีเหตุผลในการจัดเก็บสำหรับสมาชิก โดยสมาชิกให้ความร่วมมืออย่างดี ไม่มีปัญหาเรื่องนี้ เพราะเราเป็นสถาบันการเงินผู้ดูแลในจุดนี้ แต่ทุกคนต้องเป็นสมาชิก ถึงจะได้รับการดูแลต่อไป

ผู้สัมภาษณ์ : นอกเหนือจากการเก็บเงินวันละ ๒๐ บาทแล้ว ท่านมีเรื่องอื่นๆ อีกหรือไม่ที่จะเป็นการหาเงินเข้ากองทุน

คุณอำนวย : เรื่องอื่นที่ว่าหาเงินเข้ากองทุนก็มีอยู่ โดยเราจะจัดกิจกรรมเป็นผ้าป่าสามัคคี ตั้งเป็นผ้าป่าสมทบกองทุนเพื่อคนที่มียาได้น้อย จะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ไว้เป็นทุนสำรองให้สมาชิกยืมเพื่อทำการค้าขาย อีกส่วนหนึ่งในการหาเงินเข้ากองทุน คือ มาจากการที่มีหน่วยงานเข้ามาดูงานตลาด และทางเราชี้แจงว่ายังต้องการเงินทุนอยู่ เราจึงได้รับการสมทบเงินเข้ากองทุนด้วย นอกจากนี้ยังมีการขายของ สินค้าในชุมชนเอง และมีกลุ่มแม่บ้านแปรรูปขายของ มีปันผลให้กับสมาชิก โดยปันเข้ากองทุนจากผลกำไร โดยแต่ละกิจกรรมมีการเชื่อมโยงกันอยู่กันทุกส่วนงาน คือเราเป็นตัวหลักในการหางบประมาณเข้ากองทุน

ผู้สัมภาษณ์ : ทั้งนี้ท่านมีเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไรหากสมาชิกต้องการขอกู้เงินจากกองทุน

คุณอำนวย : ให้เฉพาะสมาชิกสามารถกู้ได้ โดยถามเหตุผล ส่วนมากจะเป็นการขอไปทำการเกษตร ปลูกอ้อย ปลูกข้าว หลังเก็บเกี่ยวก็ปลูกผักขาย นำมาขายในตลาดชุมชนโดยอยู่ที่ความสามัคคี

ผู้สัมภาษณ์ : นอกจากความสามัคคีแล้ว ท่านมีหลักอื่นอีกหรือไม่

คุณอำนวย : ใช้หลักธรรมะเข้าด้วย มีการทำบุญร่วมกันในวันพระ และใช้หลักการจัดการทรัพยากร โดยเราจะแบ่งเป็นสามส่วน ๑) เก็บออมเพื่ออนาคตวันละ ๔๐๐ บาท โดยส่วนตัวเองเราทำแบบนี้จะได้อธิบายให้สมาชิกฟังเป็นตัวอย่างได้ ใครทำได้ก็ดี และเก็บออมแบบมัยยัสต์ คือ ชื้อวัวมาเลี้ยง เป็นทรัพย์สินที่จับต้องได้ ๒) ใช้ในยามป่วย ใช้ในการศึกษาบุตร เป็นค่าใช้จ่าย และใช้หนี้ต่างๆ ๓) ใช้ลงทุนทำขนมเงินขาย

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีทัศนะอย่างไรกับประโยคที่ว่า การเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก

คุณอำนวย : อย่างที่เห็นๆ กันมันเป็นทุกข์เพราะไม่มีเงินไปใช้หนี้ จากผลพวงของการไม่เก็บออม การมีหนี้เป็นทุกข์คือความจริง ต้องย้อนไปดูว่าเป็นหนี้เพราะอะไร คุณขยันหรือไม่ มีสติหรือไม่ในการจัดการชีวิต ต้องคิดพิจารณา เพื่อคิดว่าจะทำอย่างไรให้ชีวิตอยู่รอด ตัวแม่เอง คนจะพูดอะไรก็โอหสิ ไม่ต้องโต้ตอบ มีสติ ไม่โกรธ ในเรื่องไม่เป็นหนี้แล้วมีความสุขอันนี้เห็นด้วย เราต้องไปถามว่าคนไม่มีหนี้ ทำได้อย่างไรถึงไม่มีหนี้ มีบางคนหนึ่งแถมไม่มีหนี้ ก็ไปถามแถม แคมบอกว่าอยู่แบบพอเพียงอย่างทฤษฎีในหลวง ร. ๙ ดังนั้นการไม่มีหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าการเป็นหนี้เพื่อการลงทุนประกอบธุรกิจเป็นสิ่งยอมรับได้หรือไม่

คุณอำนวย : การลงทุนทำอาชีพก็ต้องเป็นหนี้อยู่แล้ว แต่ที่ตำบลหนองม่วงประสบปัญหาภัยธรรมชาติ นาข้าวแล้ง จึงทำให้เป็นหนี้ เพราะขาดทุนจากภัยธรรมชาติ เราจึงหาอาชีพที่ไม่ใช้น้ำมาช่วย ทางโครงการของหลวงจึงให้เลี้ยงวัวเลี้ยงสัตว์ ช่วยเหลือชาวบ้าน ทำการเกษตรเพียงพอกินไม่ต้องซื้อ โดยส่วนตัวได้จัดทำวางแผนเก็บกักน้ำไว้ในสระ จึงทำนาได้

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีแนวทางในการเก็บออมเงินกองทุนของชาวบ้านอย่างไรบ้าง

คุณอำนวย : ในแนวทางปฏิบัติ จะมีส่วนหนึ่งกันเงินเข้าบัญชีไว้ ประมาณ ๓๐% ของเงินทั้งหมด มีอยู่ประมาณนี้ในการจัดการเงินของสถาบันเป็นบัญชีแบบเงินฝากประจำที่ห้ามเอาออก ที่ไม่ให้เอาออกเพื่อประกันความเสี่ยง เพราะเราไม่รู้อนาคต ว่าเราจะเก็บหนี้ เก็บสินได้อย่างไร จึงประกันความเสี่ยงไว้ไม่ให้สถาบันล้ม

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

สัมภาษณ์พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.

สัมภาษณ์พระราชปริยัติมุนี, ผศ.ดร.

สัมภาษณ์ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

สัมภาษณ์คุณสยาม พรมงคลชัยกุล

สัมภาษณ์คุณวิเชียร ศรีนวกุล

สัมภาษณ์คุณสถาพร ถาวรกุล

สัมภาษณ์คุณอำนาจ บุตรวิเศษ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นางสาวณิดา เหลืองวิลาศ
- วันเดือนปีเกิด : ๔ กรกฎาคม ๒๕๒๙
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๓ อนุบาล – ประถมศึกษา ๖ โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ
 พ.ศ. ๒๕๔๑ มัธยมศึกษา ๑ – ๖ โรงเรียนสายปัญญา ในพระบรมราชินูปถัมภ์
 พ.ศ. ๒๕๔๘ ปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีการบิน คณะวิทยาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. ๒๕๕๐ สถาบัน Ozford College เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย
- ประสบการณ์การทำงาน : พ.ศ. ๒๕๕๒ พนักงานชำนาญการพิเศษ หน่วยงานรับประกันคุณภาพ
 บริษัทโตโยต้ามอเตอร์เอเชียแปซิฟิกเอ็นจีเนียริงแอนด์แมนูแฟคเจอร์ จำกัด
 พ.ศ. ๒๕๕๗ พนักงานชำนาญการพิเศษอาวุโส หน่วยงานการวางแผนคุณภาพ
 บริษัทโตโยต้ามอเตอร์เอเชียแปซิฟิกเอ็นจีเนียริงแอนด์แมนูแฟคเจอร์ จำกัด
 พ.ศ. ๒๕๖๑ ผู้ช่วยผู้จัดการ หน่วยงานการวางแผนคุณภาพ
 บริษัทโตโยต้าไดฮัทสูเอ็นจีเนียริงแอนด์แมนูแฟคเจอร์ จำกัด
 (เดิม บริษัทโตโยต้ามอเตอร์เอเชียแปซิฟิกเอ็นจีเนียริงแอนด์แมนูแฟคเจอร์ จำกัด)
 - ปัจจุบัน